

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ Ε'

Ψηφισμένο από το Γενικό Έθνος Σχολής Αθηνών 1975
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΑΠΑΝΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

19333

Γ. ΚΑΡΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΔΟΥΚΑ,
Δ. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΥ, Ν. ΚΟΝΣΟΥΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ,
Α. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ε. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ, Α. ΚΟΥΡΤΙΔΗ, Β. ΜΕΓΑ
Γ. ΚΟΜΙΔΑΡΗ, Π. ΝΙΡΒΑΝΑ, Δ. ΖΗΝΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΔΩΡΕΑΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΔΟΥΚΑ,
Δ. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΥ, Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ,
Α. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ, Α. ΚΟΥΡΤΙΔΗ, Γ. ΜΕΓΑ
Γ. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, Π. ΝΙΡΒΑΝΑ, Δ. ΖΗΣΗ.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1975

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΣ & ΠΑΝΙΠΟΤΑΤΟΣ Α. ΔΟΥΚΑ
Α. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΣ & ΚΟΥΤΟΠΟΥΛΟΣ Α. ΚΟΥΤΣΙΑΝΗΣ
Α. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΤΣΙΑΝΗΣ Ε. ΜΕΛΑ
Τ. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ Π. ΝΙΦΕΛΗΣ Α. ΣΙΣΗΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΑΔΙΚΤΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκέ τοῦ κόσμου πτήριγμα, καλή μου Παναγία,
πού ἀκοῦς τὴ δέση τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
ἐλίου κι ἐμῶς, πού ὑφόνουμε σ' Ἑσὲ τὴν προσευχὴ μας,
πού ἀπ' τὴν κοττὴ ψυχὴ μας
βγαίνει γιὰ Σὲ θερμῇ.

Ἐχε, Κυρά, στὴ σκέτη Σου τὴν περικραμένη γῆρα,
στὴν περικραμένη ἀνοιξιά, Σὺ, ἀπόχρυσά τὴ θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσπονα, ἐλευθέρη πατρίδα,
τοῦ καὶ τὴν ἐπιδα,
πού πλέει στὴν ξενιτιά.

Εὐλόγησε τὰ ἀνείματα τοῦ βρέφους τοῦ κοιμᾶται.
Ὁδήγησε τὰ βήματα τῆς κόρης πού φοβᾶται.
Στείλε δροσιὰ κι ἀνάπαυση σ' αὐτὸ ἀρρώστου τὸ κλινάρι,
ἔχουν τὴ θεία Σου χάρη
τὰ μαῦρα, τὰ φτωχά.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Α. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλὴ μου Παναγία,
πού ἀκοῦς τὴ δέσησιν τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
ἄκου κι ἐμᾶς, πού ὑψώνομε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,
πού ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχὴ μας
βγαίνει γιὰ Σὲ θερμῇ.

Ἔχε, Κυρά, στὴ σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
στὸν πεινασμένο ἄνοιξε, Σὺ, σπλαχνικὰ τὴ θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
πού πλέει στὴν ξενιτιά.

Εὐλόγησε τὰ ὀνείρατα τοῦ βρέφους πού κοιμᾶται.

Ὁδήγησε τὰ βήματα τῆς κόρης πού φοβᾶται.

Στείλε δροσιὰ κι ἀνάπαυση στοῦ ἀρρώστου τὸ κλινάρι,
ἔχουν τὴ θεία Σου χάρη
τὰ μαῦρα τὰ φτωχά.

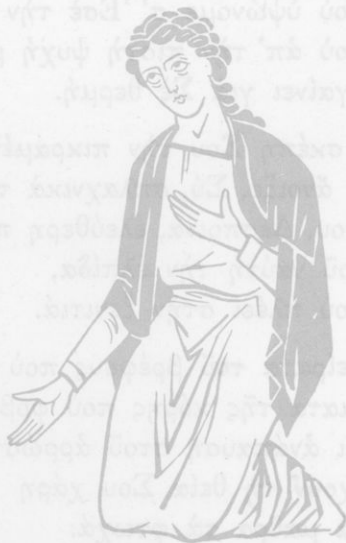
Τὴ μάνα παρηγόρησε, πού 'χει παιδι στὰ ξένα,
καὶ χύσε μιὰν ἀκτίνα Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους πού βυζαίνει,
στρέψε στὴν οἰκουμένη
τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μας Παναγία,
ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στὴ δυστυχία.
Συχώρεσε καὶ φώτισε κι ἐκεῖνον πού πλανήθη,
καὶ χύσε του στὰ στήθη
τὴν πίστη τὴ γλυκιὰ.

Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὁμορφὴ πατρίδα,
πάλι στὸν κόσμο δεῖξε τὴν μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα.
Κάμε νὰ σφίξῃ ἐλεύθερα μὲς στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ της,
πού κλαῖνε στὴ σκλαβιά.

«Ἄπαντα»

Στέφανος Μαρτζώκης

2. ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΠΑΣΙΑ

Στὸ μαρτυρικὸ νησὶ τῆς Κύπρου φιλοξενήθηκε, κυνηγημένος, ὁ πρωτόκλητος μαθητὴς τοῦ Ναζωραίου, ἔκανε θαύματα, ἀποκάλυψε θαυματουργὴ πηγὴ ἀγιάσματος καὶ δημιουργήσε γοητευτικὸς θρησκευτικὸς θρύλος καὶ παραδόσεις. Ἡ Κύπρος, γιὰ νὰ τιμήσῃ τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου ἀγίου καὶ μεγαλομάρτυρα ἀποστόλου τοῦ Καρπασιοῦ, ἱδρύσῃ στὸ μυτερὸ ἀκρωτήρι γραφικὸ μοναστήρι, ὅπου συρρέουν σὲ κάθε ἐπέτειο τῆς ὀνομαστικῆς γιορτῆς τοῦ ἀγίου χιλιάδες Κύπριοι, ἄρρωστοι, σακάτηδες. Οἱ ἱκέτες αὐτοὶ πλένουν τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τους μὲ τὸ κρυσταλλένιο ἀγίασμα, ποὺ ἀναβλύζει ἀπὸ μιὰ πηγούλα ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ βράχια, κοντὰ στὸ μοναστήρι, καὶ παρακαλοῦν τὸν ἅγιο, ποὺ εἶδε, συνόδεψε καὶ μίλοῦσε μὲ τὸ Ναζωραῖο, νὰ γίνουν καλά. Πολλοὶ ἀπὸ δαύτους, ὅσοι προσκυνᾶνε τὸ εἰκόνισμα τοῦ ἀποστό-

λου με βαθύτατη πίστη και ταπεινή κατάνυξη, γίνονται καλά, ἐπιστρέφουν στὰ χωριά τους με ψυχική ἀγαλλίαση, δοξολογοῦν τὸ μεγάλο ἅγιο. Ἀκόμα κι ἀλλοθρήσκοι Τοῦρκοι κι Ἑβραῖοι πᾶνε στὸ μοναστήρι τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα νὰ πλυθοῦνε με τ' ἁγιασμένο νερό. Ὅσοι δὲν μποροῦν νὰ ταξιδέψουν μέχρι τῆ μακρινῆ Καρπασία στέλνουν τὸ ζωντανὸ ἀφιέρωμά τους (βόδι ἢ γίδι) στὸν ἅγιο, χωρὶς συνοδό, στὸ μοναστήρι. Ὁ ἀπόστολος ὁδηγεῖ τὸ ἀφιέρωμα μέχρι τὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, χτυπάει ἡ καμπάνα, εἰδοποιοῦνται οἱ μοναχοί, παραλαβαίνουν τὸ τάμα.

Ἡ ἀκατανόητη μπουνάτσα!

Ἡ κυπριακὴ παράδοση ἀναφέρει ὅτι ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, κυνηγημένος, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς τῶν Ἱεροσολύμων, κατόρθωσε νὰ ξεμπαρκάρη στὰ βραχιασμένα κατάγιαλα τῆς Καρπασίας. Τὸ νησι τὴν ἐποχὴ αὐτῇ, κάτω ἀπὸ τὴ ρωμαϊκὴ κυριαρχία, ζοῦσε στὴ χλιδὴ καὶ στὴν ἁμαρτία τῶν εἰδώλων. Μὴν ξεχνᾶμε πὼς ἐδῶ γεννήθηκε ἡ θεὰ τῆς ὁμορφιᾶς κι ἦταν φυσικὸ γιὰ τὸ λαὸ νὰ λατρεύη με πάθος τὴν ἀφρογεννημένη πατριώτισσά του, τὴν Ἀφροδίτη. Κάτω ἀπὸ τίς συνθῆκες αὐτὲς ὁ Ἀπόστολος δίσταζε νὰ ζητήσῃ βοήθεια ἀπὸ τὰ ἀστικά κέντρα.

Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι κάθισε ἐκεῖ στὸ ἔρημο κατάγιαλο, ἀνακάλυψε μιὰ θαλασσοσπηλιά καὶ ζοῦσε ὅπως τ' ἀγρίμια καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, περιμένοντας νὰ φανῇ στὴ θάλασσα κανένα καῖκι, ὁποιοδήποτε πλεύμενο, νὰ τὸν παραλάβῃ. Σὲ κάμποσο καιρὸ φάνηκε στ' ἀνοιχτὰ ἓνα καράβι, ποὺ σαλπάρισε ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα (Κύπρου) καὶ φαινόταν ὅτι θὰ ἔστριβε τὸ μυτερὸ ἀκρωτήρι, γιὰ ν' ἀνοιχτῇ πρὸς τὴν Ἀσπρὴ θάλασσα.

‘Ο ἅγιος σήκωσε σινιάλο. Τὸ εἶδανε ἀπὸ τὸ καράβι, στείλανε βάρκα νὰ παραλάβῃ τὸ ναυαγό. ‘Ο ἀπόστολος ἀνέβηκε στὴν κουβέρτα βρεγμένος στὰ μαλλιά καὶ στὰ γένια, κακοζωισμένος, ξιπόλητος. Τὸ ἄγνωστο καράβι συνέχισε τὸ ταξίδι του. Ξαφνικά, πέντε χιλιόμετρα μακριά, κοντὰ στὰ γλαρονήσια «Κλειδιά», ἔπεσε φοβερὴ ἄπνοια. Τὰ νερὰ γινήκανε λάδι, ἡ σιωπὴ ἔζωσε τὸ καράβι. ‘Η ἄπνοια αὐτὴ βάζε σταξε πέντ’ ἔξι μερόνυχτα. Ἐλειψε τὸ νερό, ἀδειάσανε τὰ βαρέλια κι οἱ ναῦτες καιγόντανε ἀπὸ τὴ δίψα. ‘Ο καπετάνιος ρώτησε τὸν ἀπόστολο ἂν γνώριζε καμιὰ βρυσομάνα, νεροσυρμὴ ἢ πηγούλα στὰ κυπριακὰ κατάγιαλα. ‘Ο ἅγιος ὑπόδειξε τὰ βράχια, ἀνάμεσα σ’ ἓνα κοίλωμα. Δυὸ ναῦτες τραβήξανε μὲ βάρκα στὸ κοίλωμα. Τίποτε! Μαύρη ἐρημιά, κόκκινα ἀγκάθια, φαρμακερὰ φίδια, ποὺ σφυράγανε σὰ σειρῆνες. Οἱ ναῦτες ἀποκαρδιωμένοι γύρισαν πίσω. ‘Ο καπετάνιος θύμωσε, ἀπέιλησε τὸν ἄγνωστο ἐρημίτη, πὼς ἂν δὲν πάῃ νὰ τοῦ βρῇ τὴν πηγὴ, θὰ τὸν ρίξῃ στὴ θάλασσα.

Τὸ νερὸ τινάζεται ἀπὸ τὸ βράχο

‘Ο ἅγιος χωρὶς διαμαρτυρία μπῆκε στὴ βάρκα μὲ συνοδεία δυὸ τρεῖς ναῦτες. Βγήκανε στὰ Καρπασίτικα ἀκρογιάλια.

— Ἐμπρός, γέρο, τὸν προστάξανε οἱ... ἀλειτούργητοι ναῦτες, βρὲς τὴν πηγὴ μὲ τὸ νερό, γιὰ νὰ μὴ σὲ φᾶνε τὰ σκυλόψαρα!...

‘Ο ἅγιος, ἀμίλητος, γονάτισε σ’ ἓνα βράχο κι ἄρχισε ν’ ἀναπέμπῃ τὴ δακρυσιμένη του δέηση. Οἱ ναῦτες τὸν παρακολουθοῦσαν περίεργοι. Ὑστερὰ ὁ ἀπόστολος ζύγωσε σ’ ἓνα χαμηλὸ βράχο, πλησίασε σὲ μιὰ πλάκα, τὴ σήκωσε μὲ τὰ χέρια του, τὴν γκρέμισε στὴ θάλασσα. Τὴν ἴδια στιγμὴ κοχλάκισε, μούγκρισε κι ἀναπήδησε συντριβανωτὸ τὸ ἀσημένιο

νερό, πού σκορπούσε μυρωδιές καί δροσοῦλες. Οἱ ναῦτες τρελοὶ ἀπὸ χαρὰ γιομίσανε μὲ τὸ ἀπροσδόκητο κρύσταλλο τ' ἄσκιά τους, ξαναγυρίσανε μὲ τὸν ἅγιο στὸ καράβι. Τὸ πλήρωμα κι οἱ ἐπιβάτες πανηγυρίζανε. Πίνανε τ' ἁγιασμένο νερό κι εὐλογοῦσαν τὸ... Δία πού τοὺς ἐλέησε, χωρὶς νὰ μαντεύουν, φυσικά, τὴν ιδιότητα τοῦ ἀγνώστου ἐρημίτη...

Βαπτίσια στὸ καράβι

Ἀνάμεσα στοὺς ἐπιβάτες βρισκόταν καὶ τὸ τυφλὸ ἀγοράκι τοῦ καπετάνιου, μὲ τ' ὄνομα Χαρίδημος. Πήγαινε ἀπὸ κουβέρτα σὲ κουβέρτα μελαγχολικὸ καὶ συχνὰ πυκνὰ ἔκλαιγε, γιατί δὲν μποροῦσε νὰ δῇ τὴ θάλασσα, τ' ἄσπρα πανιά, τὰ νησιά.

Ὁ ἅγιος τὸ πλησίασε. Τοῦ ἔδωσε μ' ἓνα κύπελλο νὰ πιῇ νερό ἀπὸ τὴ θαυματουργή πηγούλα, ἔπλυνε μὲ τὸ ἁγίασμα τὰ τυφλὰ μάτια καὶ τὸ μέτωπό του. Τὸ εὐλόγησε κι ὕστερα ἀποσύρθηκε στὴν πρύμη, σιωπηλός, ἀμίλητος.

Ξαφνικὰ ἀντήχησε στὸ καράβι μιὰ κραυγὴ χαρᾶς, ἓνα παιδικὸ τσιριχτὸ θριάμβου. Ἦτανε τὸ τυφλὸ παιδί πού φώναζε.

— Βλέπω! Βλέπω τὰ κύματα, βλέπω τὰ πανιά πού φουσκώνουν, βλέπω τὸν κόσμο. Ὁ πατερούλης μ' ἔκανε καλὰ... Ὁ γέρος πού βρῆκε τὴν πηγούλα μοῦ ξανάδωσε τὸ φῶς μου!

Πλήρωμα κι οἱ ἐπιβάτες κυκλώσανε τὸ παιδί κατὰ πληκτοί. Κι ὕστερα σὰν ἓνα τρομαγμένο κοπάδι πλησιάσανε τὸν ἀπόστολο Ἀνδρέα, πέσανε στὰ πόδια του, τὸν εὐχαριστοῦσαν μὲ δάκρυα, τοῦ φιλοῦσαν τὰ χέρια. Ὁ καπετάνιος δὲν ἤξερε πῶς νὰ φανερώσῃ τὴ χαρὰ του.

— Τὸ καράβι μου εἶναι δικό σου, τοῦ ἔλεγε. Ἐσὺ εἶσαι ὁ καπετάνιος... Πρόσταξέ με ὅ,τι θέλεις...

Ὁ ἅγιος σήκωσε τὰ μάτια του κι εἶπε:

— Τὸ παιδί σου τό'κανε καλὰ ὁ Σταυρωμένος Χριστός. "Αμποτε νά'χω κι ἐγὼ τὴν ἴδια μοίρα μαζί του, νά σταυρωθῶ...

Κι ἔτσι βρῆκε ἀφορμὴ νά διδάξῃ στοὺς ἐθνικοὺς τὴ διδασχὴ τοῦ Χριστοῦ. "Ολοὶ πιστέψανε. Ὁ ἅγιος τοὺς βάφτισε μὲ τὸ θαυματουργὸ ἀγίασμα κι ὠνόμασε τὸ τυφλὸ παιδί, ποὺ εἶδε τὸ φῶς του, Ἀνδρέα...

Ἐκκλησία στὴν πηγὴ τοῦ ἁγίου

Τὸ καράβι συνέχισε τὸ δρόμο του στὸ βόρειο Αἰγαῖο, πέρασε τὴν Προποντίδα, ξεμπάρκαρε τὸν ἅγιο στὴν Κωνσταντινούπολη, τράβηξε γιὰ τὴ Μαύρη Θάλασσα. Ὁ ἅγιος ἀπὸ τὴν Πόλη τράβηξε στὰ νότια. Δίδαξε τὸ Εὐαγγέλιο στὴν Ἑλλάδα, ἔφτασε στὴν Πάτρα, ὅπου μαρτύρησε καὶ σταυρώθηκε. Ἡ δέησή του νά ἔχῃ τὴν ἴδια θανὴ μὲ τὸ Χριστὸ εἰσακούστηκε ἀπὸ τὸ Μεγαλοδύναμο. Ὁ καπετάνιος τοῦ «Ποσειδῶνα», τοῦ καραβιοῦ ποὺ παράλαβε τὸν ἅγιο ἀπὸ τὰ κυπριακὰ κατάγιαλα, συγκινήθηκε βαθιὰ μὲ τὴν ἔνδοξη σταυρικὴ θανὴ του κι ἔταξε νά τοῦ χτίσῃ ναὸ λατρείας κοντὰ στὴ θαυματουργὴ πηγούλα, στὸ μυτερὸ ἄκρωτήρι. Παράγγειλε τὸ εἰκόνισμα τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα σὲ καλλιτέχνη τῆς Πόλης, τό'φερε ὁ ἴδιος στὴν Κύπρο, ἔκτισε ναὸ καὶ μικρὸ ξενῶνα, φύτεψε βάρια καὶ δάφνες γύρω ἀπὸ τὸ ἀγίασμα. Ἀργότερα, κατὰ τὸν 4ο μ.Χ. αἰῶνα, οἱ Κύπριοι χριστιανοὶ μεγαλῶσανε τὸν ξενῶνα, χτίσανε γραφικὸ μοναστήρι, διακοσμήσανε τὸ παλιὸ εἰκόνισμα μὲ ἀσῆμι καὶ χρυσάφι, λατρέψανε τὸ μεγάλο ἅγιον κι ἀπόστολο ποὺ μαρτύρησε. Αὕτὴ εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τοῦ κυπριακοῦ μοναστηριοῦ στὴν ἄκρη τοῦ μυτεροῦ ἄκρωτηρίου, ποὺ δείχνει τὴ γειτονικὴ ἀνατολή.

Παῦλος Κριναῖος

3. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

*Νύχτα γεμάτη θαύματα,
νύχτα σπαρμένη μάγια.*

ΣΟΛΩΜΟΣ

Ήταν ή νύχτα παραμονής, κοντά μεσάνυχτα. Στο σπίτι είχαν πλαγιάσει και μόνος έγω άγρυπνούσα ακόμα σε μιá μεγάλη σάλα. "Ημουν καθισμένος σε μιá μεγάλη πολυθρόνα, μπροστά σ' ένα μεγάλο τζάκι, όπου τá τελευταία ξύλα είχαν γίνει κάρβουνα κόκκινα σά ρουμπίνι. Είχα σβήσει και τó ήλεκτρικό, γιατί μου έφτανε, για νά ρεμβάζω μισοκοιμισμένος, ή άνταύγεια τής άνθρακιās. "Επειτα μ' άρεσε νά βλέπω κι άπό τά νοτισμένα τζάμια του παραθύρου τήν άσημένια λάμψη ενός άστρου, πού άπό τόσο ύψος καταδεχόταν νά μου κρατá συντροφιά.

Σε λίγο τά κόκκινα κάρβουνα σκεπάστηκαν άπό μιá κάτασπρη σκόνη, σά νά είχε χιονίσει μέσα στο τζάκι. Σηκώθηκα μιá στιγμή κι έριξα επάνω τους ένα δαδί. Κι όταν

Ξανακάθισα στην πολυθρόνα, νὰ συνεχίσω τὸ ρεμβασμό μου, μιὰ ζωηρὴ φλόγα ξεπετάχτηκε λεπτὴ καὶ ψηλὴ, παιχνιδιάρικη φλόγα, ποὺ ἡ κορυφὴ της πότε χωνόταν στὴν καπνοδόχο καὶ πότε ξαναφαινόταν, γέροντας δεξιὰ ἢ ἀριστερά.

Κοίταζα αὐτὴ τὴ φλόγα, ποὺ λές κι ἦταν ζωντανή, καὶ διασκεδάζα. Ἐξαφνα τὴ βλέπω νὰ μεταμορφώνεται, ἢ καλύτερα νὰ προβάλλῃ ἀπὸ μέσα της μιὰ μορφή γυναικεία, μιὰ ὁμορφὴ κόρη μ' ἄσπρο τούλινο φόρεμα σὰ νεραίδα. Θαῦμα! Ἦμουν μπροστὰ σ' ἓνα θαῦμα. Καὶ νά, τὸ παλιὸ ρολόγι τοῦ τοίχου, μὲ τὴ βραχνιασμένη λιγάκι φωνή, χτυπᾷ μεσάνυχτα. Κανένα φόβο ὥστόσο δὲ μοῦ προξενεῖ ἡ ὑπερφυσικὴ ἐμφάνιση. Ἀπεναντίας χαρά. Καὶ λέγω στὴν κόρη, ποὺ εἶχε σταθῇ ἐκεῖ, ἀκουμπισμένη ἐλαφρὰ στὸ μάρμαρο τοῦ τζακιοῦ μὲ τὸν ἀριστερό της ἀγκώνα:

— Σὲ ξέρω, σὲ γνωρίζω!... Δὲν εἶσαι ἡ Κ α λ ο κ υ ρ ἄ τ ο ὕ τ ζ α κ ι ο ὕ;

— Ναί, μοῦ γνέφει μὲ χαμόγελο.

Καὶ μοῦ δείχνει μὲ τὸ δεξί της χέρι τὸ παράθυρο λέγοντας:

— Κοίτα λοιπόν!

Ἄλλο θαῦμα! Τὰ νοτισμένα τζάμια εἶχαν καθαρίσει καὶ τὸ ἄστρο, ποὺ φαινόταν ὡς τώρα κοινό, ἔλαμπε μὲ μιὰ καινούρια λάμψη, μαγικὴ. Ἀπὸ κάτω του τὸ συνηθισμένο τοπίο εἶχε χαθῇ καὶ τὸ ἀντικαθιστοῦσε ἓν' ἄλλο, ποὺ δὲν τὸ εἶχα δεῖ ποτέ μου, παρὰ σὲ μιὰ παλιὰ ζωγραφιά, στὸ εἰκονοστάσι τοῦ πατρικοῦ μου σπιτιοῦ. Ἐνα ἀλλόκοτο βουνό, κάτι παράξενα σπιτάκια, μιὰ σπηλιά, μιὰ φάτνη, ἡ Παναγία, ὁ μικρὸς Χριστός, οἱ βοσκοὶ νὰ τὸν προσκυνοῦν, τὰ βοδάκια νὰ τὸν γλείφουν. Κι ἀπὸ κεῖ ἓνας δρόμος ἄσπρος, μακρινός, φιδωτός, ἀτέλειωτος, ὅπου περπατοῦν τρεῖς ὁδοιπόροι, ζωηρὰ φωτισμένοι ἀπὸ τὶς ἀκτίνες τοῦ ἄστρου.

Ἀπόρησα, ἔκαμα τὸ σταυρό μου. Πῶς ἦταν δυνατό νὰ βλέπω μὲ τὰ μάτια μου, ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, ἔτσι ζωντανή τὴν παλιά ζωγραφιά;... Κι ὅμως νά! Οἱ τρεῖς Μάγοι, φορτωμένοι τὰ δῶρα τους, περπατοῦν, προχωροῦν πρὸς τὴ φάτνη, ἐνῶ οἱ ἀκτίνες τοῦ ἄστρου, περπατώντας κι αὐτές, πέφτουν πάντα πάνω τους καὶ τοὺς φωτίζουν.

— Δὲ λείπει τώρα, συλλογίστηκα, παρὰ ν' ἀνοίξῃ κι ὁ οὐρανὸς καὶ γὰ φανοῦν οἱ ἄγγελοι...

— Κοίταξε λοιπόν! Μοῦ ξαναλέει ἡ Καλοκυρά, σὰ νὰ 'κουσε τὴ σκέψῃ μου.

Καὶ νά! Τὰ οὐράνια ἀνοίγουν σὲ ὑπέρλαμπρο φῶς — ὅπως στὴ ζωγραφιά — κι οἱ ἄγγελοι φαίνονται πλῆθος! Μὲ τ' ἄσπρα φτερά τους πετοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὴ φάτνη καὶ

μέ τις γλυκές τους φωνές ψέλνουν: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη...». Τὰ λόγια αὐτὰ δὲν τὰ βλέπω μόνο γραμμένα με χρυσὰ γράμματα στὸ μακρὺ ἐκεῖνο χαρτί, ποὺ τὸ κρατοῦν ἀπλωμένο δυὸ ἄγγελοι, ἀλλὰ καὶ τ' ἀκούω με τ' αὐτιά μου, πολὺ καθαρά. Καί, περίεργο πράμα! Ἡ μουσικὴ τοῦ ἀγγελικοῦ ὕμνου εἶναι ἴδια κι ἀπαράλλαχτη, ὅπως τὴν ἀκουγα στὴν ἐκκλησιὰ τῆς πατρίδας μου τότε ποὺ ἤμουν μικρός!

— Μὰ ποιοὶ ψέλνουν λοιπόν; συλλογίστηκα. Οἱ ἄγγελοι ποὺ βλέπω ἢ οἱ ψάλτες τῆς Φανερωμένης;

— Κοίτα λοιπόν! ξαναεἶπε ἡ Καλοκυρά, σὰ νὰ 'κουσε πάλι τὴ σκέψη μου.

Μπά! Πῶς δὲν τὴν εἶχα δεῖ; Νά την, ἐκεῖ δίπλα στὴ φάτνη, ἡ ὁμορφὴ ἐκκλησιὰ, ἡ Φανερωμένη. Εἶναι καταφώτιστη, φεγγοβολεῖ. Ἀπὸ κεῖ βγαίνει ἡ γλυκιὰ ψαλμωδία. Ἄχ, πῶς ἤθελα νὰ ἤμουν μέσα κι ἐγώ, ν' ἀκούσω τὴ λειτουργία τῶν Χριστουγέννων, ὅπως τότε ποὺ ἤμουν μικρός!

— Πήγαινε! μοῦ κάνει ἡ Καλοκυρά. Κι ἔξαφνα ἄλλο θαῦμα. Βρίσκομαι μέσα στὴν ἐκκλησιὰ, στὴ θέση μου, ὅπως τότε. Καὶ γύρω μου ὅλοι οἱ δικοί, ὅλοι οἱ γνωστοί, ὅπως τότε. Ψέλνουν τὸ «Χριστὸς γεννᾶται»! Τί χαρά, τί ἀγαλλίαση, τί εὐτυχία! Ἦταν ἡ ἴδια, ἀπαράλλαχτη, ἡ μεγάλη ἐκείνη ποὺ αἰσθανόμουν τὰ Χριστούγεννα, τότε ποὺ ἤμουν μικρός.

Κι ἐνῶ παρακαλοῦσα νὰ μὴν τελειώσῃ ποτὲ αὐτὴ ἡ λειτουργία, ἀκούω πίσω μου μιὰ φωνή, ποὺ δὲν ἦταν, βέβαια, τῆς Καλοκυρᾶς.

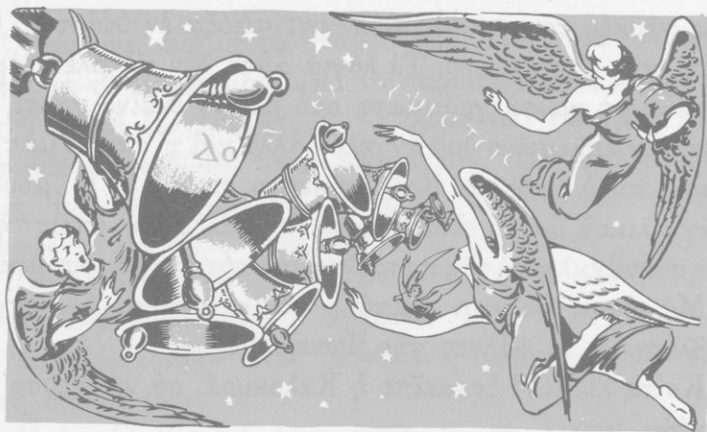
— Δὲν εἶναι ὥρα νὰ πᾶτε στὸ κρεβάτι σας;

Ἦταν ἡ Μαργαρώ.

Εἶχα ἀποκοιμηθῇ στὴ μικρὴ πολυθρόνα τοῦ μικροῦ μου γραφείου, μπροστὰ στὴ μικρὴ μου σόμπα τὴ σβησμένη...

— Καληνύχτα, καὶ τοῦ χρόνου...

Γεηρόριος Ξερόπουλος

4. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ἐξω πέφτει ἀδιάκοπα καὶ πυκνὸ τὸ χιόνι
κρύα καὶ κατασκότεινη κι ἀγριωπὴ ἡ νυχτιά.
Εἶναι ἡ στέγη ὀλόλευκη, γέρνουν ἄσπροι κλῶνοι,
μὲς στὸ τζάκι ἀπόμερα ξεψυχᾷ ἡ φωτιά...

Τρέμει στὰ εἰκονίσματα τὸ καντήλι πλάγι
καὶ φωτᾷ στὴ σκυθρωπὴ, στὴ θαμπὴ ὁμορφιά.
Νά, ἡ φάτνη, οἱ ἄγγελοι κι ὁ Χριστὸς κι οἱ Μάγοι
καὶ τὸ ἀστὲρι ὀλόλαμπρο μὲς στὴ συννεφιά!

Κι οἱ ποιμένες, ποὺ ἔρχονται γύρω ἀπὸ τὴ στάνη
κι ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ στὸ Χριστὸ μπροστά.
Τὸ μικρὸ τὸ εἰκόνισμα ὅλ' αὐτὰ τὰ πιάνει,
μαζεμένα ὅλα μαζὶ καὶ σφιχτὰ σφιχτά.

Πέφτει ἀκόμη ἀδιάκοπο κι ἄφθονο τὸ χιόνι,
ὅλα ξημερώνονται μ' ἄσπρη φορεσιά·
στὸν ἀγέρα ἀντιλαλοῦν τοῦ σημάντρου οἱ τόνοι,
κάτασπρη, γιορτάσιμη, λάμπει ἡ ἐκκλησιά.

Τέλλος Ἀγρας

5. Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

—“Αγιος Βασίλης έρχεται από την Καισαρεία...”

“Όλη ή γειτονιά άντηχοῦσε άπ’ τὰ χαρμόσυνα κάλαντα, πού τραγουδοῦσαν τὰ παιδάκια τήν παραμονή τῆς Πρωτοχρονιάς. Καί τὸ βράδυ, μαζεμένη γύρω στὸ τζάκι ή οἰκογένεια τοῦ παπα - Θύμιου, καμάρωνε τὰ δῶρα, πού χάρισε ὁ ένας στὸν ἄλλο, καί περίμενε τήν ὥρα τῆς βασιλόπιτας.

“Ο Γιώργος, μαθητῆς τῆς πέμπτης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐπάνω κάτω ἔντεκα χρονῶν, κρατοῦσε στὰ χέρια του ἓνα χρυσοδεμένο βιβλίο καί τὸ στριφογύριζε άπ’ ὅλες τίς μεριές καί ξεφύλλιζε τίς εἰκόνες του. Κι ή Μαρία, ἓνα χρόνο μικρότερη, κρατοῦσε καί χάιδευε καί καμάρωνε μιὰ πανώρια κούκλα.

Καί πάλι άντήχησαν στῇ γειτονιά οἱ χαρούμενες φωνές τῶν παιδιῶν:

—“Αγιος Βασίλης έρχεται από την Καισαρεία...”

— Ποῦ εἶναι ή Καισαρεία, μπαμπά; ρώτησε ή Μαρία.

— Εἶναι πέρα στὴν Ἀνατολή, παιδί μου. Μὰ τῇ λένε Καισάρεια κι ὄχι Καισαρεία.

— Καί γιατί τὰ παιδιά τῇ λένε ἔτσι;

— Γιατί ἔτσι ταιριάζει καλύτερα στὸ τραγούδι τους. Μήπως θέλετε νὰ σᾶς πῶ τὴν ἱστορία τοῦ Ἀι - Βασίλη; “Έτσι θὰ περάση κι ή ὥρα, ὅσο νὰ κόψωμε τῇ βασιλόπιτα.

Χαρούμενα τὰ παιδιά τριγύρισαν τὸν παπα - Θύμιο. “Η παπαδιά ἔριξε κι ἄλλα ξύλα στῇ φωτιά, ἔδωσε σ’ ὅλους ἀπὸ ἓναν κουραμπιέ κι ὁ παπὰς ἄρχισε τὴν ἱστορία.

—“Όπως σᾶς εἶπα καί πρωτύτερα, ή Καισάρεια εἶναι βαθιά στὴν Ἀνατολή, σὲ μιὰ χώρα πού τῇ λένε Καππαδοκία. Έκεῖ γεννήθηκε ὁ Ἀι - Βασίλης τριακόσια τριάντα χρόνια

ὕστερ' ἀπὸ τῇ γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Οἱ γονεῖς του, ὅπως οἱ περισσότεροι πατριῶτες του, ἦταν εἰδωλολάτρεις. Ἡ μητέρα του, ἡ Ἑμμέλεια, ἦταν μιὰ σπάνια γυναίκα κι ἔδωσε στὸ παιδί της πολὺ καλὴ ἀνατροφή. Πόσα χρωστοῦμε ὅλοι οἱ χριστιανοὶ στὴν καλὴ αὐτὴ μητέρα!

Ὅταν μεγάλωσε ὁ Βασίλειος, πῆγε στὴν Ἀθῆνα νὰ σπουδάσῃ κι ἐκεῖ γνωρίστηκε μὲ τὸν ἅγιο Γρηγόριο. Ἔγινε στὴν ἀρχὴ δικηγόρος. Στὴν πατρίδα του ἦταν καὶ δάσκαλος μερικὰ χρόνια. Ἀλλὰ οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο ἐπάγγελμα τοῦ γέμιζε τὴν ψυχὴ.

Μὲ τὸ δυνατό του μυαλὸ εἶδε πὼς ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ ἦταν καλύτερη ἀπ' τὴν παλιά. Ἐβλεπε κάθε μέρα νὰ κυνηγοῦν τοὺς χριστιανούς καὶ νὰ τοὺς βασανίζουν. Ὁ αὐτοκράτορας ἦταν κι αὐτὸς εἰδωλολάτρης καὶ δὲν ἤθελε νὰ πληθαίνουν οἱ χριστιανοί.

Ἡ ψυχὴ τοῦ Βασιλείου δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὶς ἀδικίες αὐτές. Σὲ ἡλικία 27 χρονῶν ἔγινε χριστιανός, μοίρασε ὅλη τὴν περιουσία του στοὺς φτωχοὺς καὶ ξεκίνησε νὰ γυρίσῃ κι ἄλλους τόπους, νὰ γνωρίσῃ κι ἄλλους χριστιανούς, ν' ἀγωνιστῇ κι αὐτὸς γιὰ τὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ.

Θέλοντας νὰ ἰδῇ μὲ τὰ μάτια του τὰ μέρη, ὅπου γεννήθηκε κι ἔζησε ὁ Χριστός, ταξίδεψε στὴν Αἴγυπτο, τὴν Παλαιστίνη, τὴ Συρία, τὴ Μεσοποταμία. Στὴν Αἴγυπτο γνώρισε καὶ τὸν ἅγιο Ἀντώνιο.

Βλέπω στὰ μάτια σας, παιδιὰ μου, ν' ἀναγαλλιᾶξῃ ἡ ψυχὴ σας ἀκούοντας τὰ ταξίδια αὐτά, σὰ νὰ τὰ ζηλεύετε. Μὰ λέτε πὼς ἦταν εὐχάριστα τὰ ταξίδια αὐτά; Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ οὔτε σιδηρόδρομοι ὑπῆρχαν οὔτε ἀτμόπλοια οὔτε αὐτοκίνητα. Μὴν ξεχνᾶτε πὼς οὔτε χρήματα εἶχε πιά ὁ Βασίλειος.

Μὴν ξεχνᾶτε καὶ πόσο κυνηγούσανε παντοῦ τοὺς χριστιανούς· καὶ θὰ καταλάβετε πόσο βασανισμένο ἦταν αὐτὸ τὸ μεγάλο ταξίδι τοῦ Βασιλείου.

Σ' ἓνα ἄλλο του ταξίδι στὸν Πόντο, ὅπου εἶχε κι ἓνα πατρικό του κτῆμα, ἀποφάσισε νὰ ζήσει κάμποσον καιρὸ στὴν ἐρημιά, μόνος του σὰν καλόγερος. Διάλεξε μιὰ τοποθεσία ἡσυχῇ καὶ τερπνὴ κι ἀφοσιώθηκε στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Ἀκοῦστε πῶς περιγράφει ὁ ἴδιος, σ' ἓνα γράμμα στὸ φίλο του Γρηγόριο, τὸν τόπο, ὅπου διάλεξε νὰ ζήσει:

— «Ἀφοῦ ἀπελπίστηκα πιά, ὅτι θὰ μ' ἀκολουθήσης, ζήτησα καταφύγιο ἐδῶ, στὸν Πόντο. Κι ὁ Θεὸς μ' ὀδήγησε σ' ἓναν τόπο, ποὺ μ' εὐχαριστεῖ πάρα πολύ.

»Θυμᾶσαι καμιὰ φορά, ποὺ παίζοντας πλάθαμε μὲ τὴ φαντασία μας ὁμορφες τοποθεσίες; Τέτοιο εἶναι καὶ τὸ μέρος, ὅπου ζῶ σήμερα. Εἶναι ἓνα ψηλὸ βουνὸ σκεπασμένο ἀπὸ πυκνὸ δάσος. Ἐδῶ κι ἐκεῖ τρέχουν κρύα καὶ κατακάθαρα νερά. Στὰ πόδια τοῦ βουνοῦ εἶναι μιὰ πεδιάδα, ποὺ ποτίζεται ἀφθονα ἀπὸ τὰ νερά αὐτά. Στὴν πεδιάδα αὐτὴ μόνα τους ἔχουν φυτρώσει ὅλων τῶν λογίων τὰ δέντρα καὶ τόσο πυκνά, ποὺ καμιὰ φορά δυσκολεύεται κανένας νὰ περάσῃ. Μπροστὰ στὴν τοποθεσία αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε τὸ νησι τῆς Καλυψῶς, ποὺ τόσο θαύμασε τὴν ὁμορφιά του ὁ «Ὀμηρος».

Πολλοὶ φίλοι του πήγαιναν νὰ τὸν δοῦν στὴν ἐρημικὴ ζωὴ του· πῆγε κι ὁ Γρηγόριος, μὰ πολὺ λίγο ἔμεινε μαζί του, γιατί δὲν τοῦ ἄρεσε ἡ ζωὴ τῆς ἐρημιᾶς.

Ἀλλὰ κι ὁ Βασίλειος ἀναγκάστηκε ν' ἀφήσῃ τὴ μοναχικὴ ζωὴ. Οἱ διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν ἐξακολουθοῦσαν ἀγριότεροι κι ἡ ἐξάπλωση τῆς νέας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ κιν-

δύνευε νὰ σταματήσῃ. Ὁ αὐτοκράτορας Ἰουλιανὸς προστά-
τευε μὲ φανατισμὸ τὴν εἰδωλολατρία.

Γύρισε στὴν πατρίδα του ὁ Βασίλειος καὶ χειροτονή-
θηκε παπᾶς, τὸν ἴδιο σχεδὸν καιρὸ μὲ τὸ Γρηγόριο. Μὲ τὴ
ρητορικὴ του δύναμη ἔδωσε θάρρος στοὺς κατατρεγμένους
χριστιανοὺς καὶ μὲ τὴν ἀπλὴ καὶ φιλόφθονον ζωὴ του ἔδω-
σε τὸ καλὺτερο παράδειγμα τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ. Κι
ὅταν ἓνας μεγάλος λιμὸς ξαπλώθηκε σ' ὅλη τὴν Καππαδοκίαν
καὶ τὸν Πόντο, ὁ Βασίλειος, τρέχοντας παντοῦ, μάζευε βο-
θήματα ἀπὸ τοὺς πλούσιους καὶ τὰ μοίραζε στοὺς φτωχοὺς
καὶ παρηγοροῦσε τοὺς δυστυχισμένους, θυσιάζοντας καὶ τὴ
λίγη περιουσίαν, ποὺ τοῦ εἶχε ἀπομείνει.

Σὲ ἡλικία σαράντα χρονῶν ὁ Βασίλειος ἐγίνε ἐπίσκο-
πος Καππαδοκίας κι ἔμεινε πάντα ὁ πατέρας τοῦ λαοῦ κι ὁ
φίλος τῶν δυστυχισμένων. Φορώντας πάντα τὸ ἴδιο ράσο
καὶ τρώγοντας μόνον ψωμὶ καὶ χόρτα, ἐξοικονομοῦσε ὅ,τι
χρειαζόταν γιὰ τοὺς φτωχοὺς κι ἔχτισε στὴν Καισάρεια με-
γάλο νοσοκομεῖο καὶ πτωχοκομεῖο. Κι ἔτσι ὅλος ὁ βίος του
ἦταν ἓνα πολύτιμο στήριγμα τῆς χριστιανοσύνης.

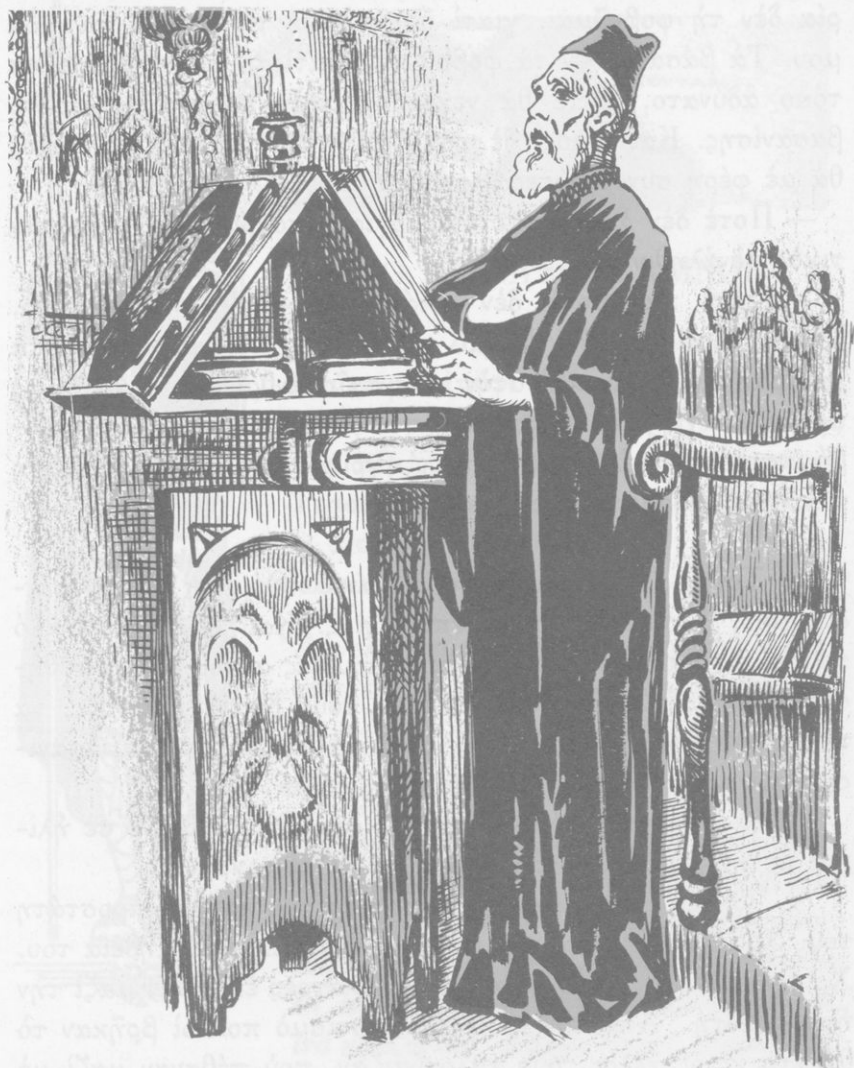
Ὁ νέος αὐτοκράτορας Οὐάλης — ἐχθρὸς κι αὐτὸς τοῦ
χριστιανισμοῦ — ἔστειλε στὴν Καισάρεια ἓναν ἀξιωματικό,
τὸ Μόδεστο, γιὰ νὰ φοβίσῃ τὸ Βασίλειο καὶ νὰ τὸν ἀναγκά-
σῃ νὰ πάψῃ τὸ κήρυγμά του καὶ τὶς φιλανθρωπίες του.

Ἀτάραχος ἔμεινε ὁ Βασίλειος στὶς φοβέρες τοῦ ἀξιο-
ματικοῦ.

— Πῶς, τοῦ λέει αὐτός, δὲ φοβᾶσαι τὴ δύναμή μου;

— Καὶ γιατί νὰ τὴ φοβηθῶ; ἀπάντησε ὁ Βασίλειος. Τί
μπορεῖς νὰ μοῦ κάμῃς;

— Τί μπορῶ νὰ σοῦ κάμω; Ὅλα εἶναι στὴν ἐξουσία μου.
Μπορῶ νὰ δημέψω τὴν περιουσίαν σου, μπορῶ νὰ σ' ἐξορίσω,

μπορῶ νὰ σὲ βασανίσω, μπορῶ ἀκόμη καὶ νὰ σὲ θανατώσω.

— Μὲ τίποτε ἄλλο νὰ μὲ φοβερίσης, γιατί αὐτὰ δὲν τὰ φοβοῦμαι. Τὴ δήμευση δὲν τὴ φοβοῦμαι, γιατί δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο ἀπὸ δυὸ τριμμένα ράσα καὶ λίγα βιβλία. Τὴν ἐξο-

ρία δὲν τὴ φοβοῦμαι, γιατί ὅλη τὴ γῆ τὴ θεωρῶ πατρίδα μου. Τὰ βάσανα δὲν τὰ φοβοῦμαι, γιατί τὸ σῶμα μου εἶναι τόσο ἀδύνατο, ὥστε θὰ νεκρωθῇ, πρὶν προφτάσης νὰ τὸ βασανίσης. Καὶ τέλος, δὲ φοβοῦμαι τὸ θάνατο, γιατί αὐτὸς θὰ μὲ φέρη συντομώτερα κοντὰ· στοὺς Θεοῦ.

— Ποτὲ δὲν ἄκουσα τέτοια λόγια, ἀποκρίθηκε ὁ ἀξιωματικὸς μὲ ἀληθινὴν κατάπληξιν.

— Γιατί καὶ ποτὲ δὲν ἀπάντησες ἀληθινὸν ἐπίσκοπο. Ἐμεῖς εἴμαστε ἡσυχιοὶ καὶ ταπεινοὶ ὅχι μοναχὰ μπροστὰ στοὺς βασιλιάς, ἀλλὰ καὶ στοὺς τελευταῖο ἀνθρώπο. Ἀμα ὅμως πρόκειται γιὰ τὴν πίστη μας στοὺς Θεοῦ, οὔτε τὴ φωτιά φοβόμαστε οὔτε τὸ σπαθί οὔτε τ' ἄγρια θηρία. Αὐτὰ ἄς μάθῃ ὁ αὐτοκράτορας μιὰ γιὰ πάντα.

Τέτοιος, ἐξακολούθησε ὁ παπα - Θύμιος, ἦταν, παιδιά μου, ὁ σπάνιος αὐτὸς ἐπίσκοπος. Καὶ μὲ τὸ ἀσθενικὸ τοῦ σῶμα καὶ μέσα σὲ πολλὰς κακουχίας αὐτὸς ἐξακολούθησε νὰ περιδεύῃ παντοῦ, νὰ ἐλεῇ τοὺς δυστυχισμένους, νὰ παρηγορῇ τοὺς θλιμμένους, νὰ δίνῃ θάρρος στοὺς βασανισμένους χριστιανούς.

Κι ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὶς στερήσεις πέθανε σὲ ἡλικία πενήντα χρονῶν, τὴν ἡμέρα τῆς Πρωτοχρονιάς.

Ὁλος ὁ τόπος ἔχασε τὸν πατέρα του καὶ τὸν προστάτη του. Χιλιάδες ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία ἔτρεξαν στὴν κηδεῖα του. Χριστιανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ εἰδωλολάτρες ἔκλαψαν μαζί τὴν ἡμέρα αὐτή. Ἀπὸ τὸν πυκνὸ συνωστισμό πολλοὶ βρῆκαν τὸ θάνατο κι οἱ ἄλλοι τοὺς καλοτύχιζαν, ποὺ πέθαναν μαζί μὲ τὸ Βασίλειο.

Καὶ τώρα, παιδιά μου, εἶπε τελειώνοντας ὁ παπα - Θύμιος, ἄς ζητήσωμε τὴν εὐχὴ τοῦ Ἀι - Βασίλη καὶ ἄς κόψωμε τὴ βασιλόπιτα γιὰ τὴν καλὴ χρονιά.

6. Ο ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ

Τί ώραῖα λόγια! Τί γλυκιὰ μελωδία
ἀκούσαμε ἀπόψε! ἔλεγε ἡ Ἑλένη στή
μητέρα της τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς
τῆς πέμπτης ἐβδομάδας τῆς Μεγάλης
Τεσσαρακοστῆς, καθὼς γύριζαν στὸ σπι-
τι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Καί, χωρὶς νὰ τὸ
καταλάβῃ, σιγοψιθύρισε:

Ἄγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν ἐπέμ-
φθη εἰπεῖν τῇ Θεοτόκῳ τὸ Χαῖρε.

Δὲ θυμόταν ὅμως τὸ παρακάτω κι
ἐξακολούθησε:

Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια
ἀναγράφω σοι ἡ Πόλις σου, Θεοτόκε.
Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω σοι: Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.

— Δὲν ξέρω, μητέρα, γιατί αὐτὸ τὸ τροπάριο μ' ἀρέσει
πολύ, συνέχισε ἡ Ἑλένη, ὅταν τελείωσε τὸ ψάλσιμο.

— Μὰ εἶναι, παιδί μου, νὰ μὴ σ' ἀρέσῃ καὶ νὰ μὴ σ' ἐν-
θουσιάζῃ ὁ ὕμνος αὐτὸς τῆς Παναγίας μας, ὁ ὁποῖος συνδέ-

εται με μιάν ἀπὸ τὶς πιὸ ἐνδοξες σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας;

— Ἀλήθεια, μητέρα, ἔχει κι αὐτὸς σχέση με τὴν ἱστορία τοῦ ἔθνους μας; ρώτησε τώρα ἡ Ἑλένη ἐπίτηδες, γιὰ νὰ κάμῃ τὴ μητέρα της νὰ τῆς διηγηθῇ κάτι καινούργιο γιὰ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων μας, τὰ ὁποῖα τόσο τὴ συγκινοῦσαν καὶ τὴ συνάρπαζαν.

Κι ἡ μητέρα, πού ἀφορμὴ ζητοῦσε, γιὰ ν' ἀπασχολῇ τὴν κόρη της με ὠφέλιμες ἱστορίες, ἄρχισε:

«Πολλὲς φορές ἡ Κωνσταντινούπολη, παιδί μου, ἡ θαυμαστὴ πρωτεύουσα τῆς ἐνδοξῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἀντιμετώπισε μεγάλους καὶ φοβεροὺς κινδύνους καὶ πολλὲς φορές χρειάστηκε ν' ἀγωνιστῇ σκληρὰ καὶ νὰ χύσῃ ἄφθονο τὸ αἷμα τῶν παλικαριῶν της, γιὰ νὰ σωθῇ.

»Μὰ ἐκείνη τὴ φορὰ βρέθηκε χωρὶς πολλοὺς ὑπερασπιστὲς κι ἡ ἀγωνία, πού δοκίμασε ὁ λαὸς μπροστὰ στὴ βάρβαρη ἐπίθεση τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἦταν λίγη.

»Ἦταν τὴν ἐποχὴ πού ὁ Ἡράκλειος, ἀφοῦ συνθηκολόγησε με τοὺς βορινοὺς ἐχθροὺς τοῦ κράτους, τοὺς Ἀβάρους, κήρυξε τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Περσῶν κι εἶχε πάει μακριά, μέσα στὰ βάθη τῆς Περσίας.

»Ἦθελε νὰ χτυπήσῃ τὸ θηρίο στὴν καρδιά του, μέσα στὴ χώρα του, γιὰτὶ ὁ κίνδυνος ἀπ' αὐτὸ ἦταν μεγάλος. Κίνδυνος τοῦ ἔθνους, κίνδυνος τοῦ Χριστοῦ, κίνδυνος τοῦ πολιτισμοῦ.

»Οἱ νικηφόρες μάχες τῶν Ἑλλήνων ἀκολουθοῦσαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη κι ὁ Πέρσης βασιλιάς Χοσρόης εἶχε ἔρθει σὲ δύσκολη θέση. Ἐπρεπε ν' ἀφήσῃ τὴ Χαλκηδόνα, ἀπὸ τὴν ὁποία με τὰ στρατεύματά του πίεζε τὴν πρωτεύουσα, καὶ νὰ γυρίσῃ στὴν Περσία. Προσπάθησε ὅμως στὸ μεταξὺ νὰ

πέιση τούς Ἀβάρους νά παραβιάσουν τή συμφωνία, ποὺ εἶχαν κάνει με τὸν Ἡράκλειο, καὶ νά ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὰ βόρεια. Προπαντὸς τώρα, ποὺ ὁ αὐτοκράτορας με τὸν πολὺ στρατὸ ἦταν πολὺ μακριὰ καὶ δὲν ὑπῆρχε τρόπος νά γυρίσῃ γρήγορα. Κι οἱ Ἀβαροὶ, χωρὶς πολλοὺς δισταγμοὺς ἢ ἐπιφυλάξεις, δέχτηκαν καὶ παρασπόνδῃσαν.

»Ρίχτηκαν λοιπὸν καταπάνω στὴν αὐτοκρατορία καὶ ἄρχισαν νά καΐνε, ν' ἀρπάζουν, νά λεηλατοῦν καὶ νά καταστρέφουν τὶς βορινὲς ἐπαρχίες, προχωρώντας σιγὰ σιγὰ καὶ πρὸς τὴν Πόλη, ὥσπου ἔφτασαν ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη της καὶ τὴν πολιορκήσαν.

»Φαντάζεσαι τώρα, Ἑλένη, τὴν ἀγωνία τοῦ πολιορκημένου λαοῦ. Οἱ ἄξιοι μαχητὲς του ἦταν στὴν Περσία. Καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔμειναν ἦταν τόσο λίγοι... Καὶ πάλι ὅμως δὲ δείλιασαν. Ἐνίσχυσαν τὴ φρουρά τῶν τειχῶν καὶ πρόβαλαν ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα.

»Ἀλλὰ ἡ πολιορκία γινόταν πιὸ στενὴ κι ἡ πίεση στὰ τεῖχη μεγάλωνε. Μάταια ὁ πατριάρχης Σέργιος κι ὁ πρωθυπουργὸς Βῶνος παρακαλοῦσαν τὸν ἀρχηγὸ τῶν Ἀβάρων Χαγάνο νά δεχτῇ ὅσα δῶρα θέλει καὶ νά ἐγκαταλείψῃ τὴν Πόλη.

»Περὴφανος ἐκεῖνος γιὰ τὴν εὐκόλη, ὅπως νόμισε, κατὰκτηση ἔδωξε με βάνουσο τρόπο τοὺς ἀπεσταλμένους μ' αὐτὰ τὰ ἀγέρωχα λόγια:

— Δὲ δέχομαι τίποτε. Νὰ φύγετε ὅλοι ἀπὸ τὴν Πόλη, γιατί δὲν πρόκειται νά γλιτώσῃ κανένας σας. Εἶναι ἀδύνατο νά σωθῇτε, ἐκτὸς ἂν γίνετε ψάρια καὶ περάσετε τὴ θάλασσα κολυμπώντας ἢ πουλιὰ καὶ πετάξετε στὸν ἀέρα..

»Κι ἐπανελάβε τὴν ἐπίθεσή του αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ τὴν ξηρὰ μὲ τίς περίφημες πολιορκητικὲς μηχανές, τοὺς κινητοὺς πύργους, κι ἀπὸ τὴ θάλασσα μ' ἀναρίθμητα μονόξυλα.

»Ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποστήριζε τὴν ἄμυνά του. Ἔστρεψε ὅμως τὰ βλέμματα καὶ τὴν ψυχὴ του καὶ στὸ Θεό.

»Εκεῖ κοντὰ στὰ τεῖχη, στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, γονατιστοὶ ὅλοι προσεύχονταν μπροστὰ στὴν ἅγια εἰκόνα γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Πόλης. Καί, ὦ, θαῦμα!

»Τὴ θάλασσα, τὴ γαληνεμένη ὡς τὴ στιγμή ἐκείνη, τάραξε τρομερὴ τρικυμία. Τὰ μονόξυλα ἕνα ἕνα ἀναποδογυρίζονταν καὶ βούλιαζαν. Κι ἡ ψυχὴ τῶν πολιορκημένων μεμιάς γιγαντώθηκε, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε. Ὁρμησαν νὰ χτυπήσουν τοὺς Ἀβάρους ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη. Κι αὐτοί, φοβισμένοι ἀπὸ τὴ συμφορὰ τῆς θάλασσας κι ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητη τροπὴ τῆς καταστάσεως, διαλύθηκαν κι ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν. Νὰ φύγουν καὶ νὰ μὴν ξαναγυρίσουν!

»Κι ἀμέσως πολεμιστὲς ἀνδρεῖοι, γέροντες σεβάσμιοι, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ὅλοι πλημμυρισμένοι ἀπὸ εὐτυχία, μὲ τὸν Πατριάρχη, πὺ κρατοῦσε τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα μπροστά, ξεκίνησαν γιὰ τὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας.

»Ὅλη τὴ νύχτα, ὄρθιοι, χωρὶς κανέναν τοὺς νὰ καθίσῃ, ἔψελναν στὴν «Ἑπέρμαχο Στρατηγὸν» νικητῆριους ὕμνους, εὐχαριστίες καὶ δοξολογίες γιὰ τὸ θαῦμα τῆς σωτηρίας τοὺς. Ἐψελναν τὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο, παιδί μου, τὸν ὁποῖο κι ἐμεῖς κάθε χρόνο, σὰν ἀπόψε, ἐπαναλαμβάνομε στὴ μνήμη τῆς προστατίσας μας Παναγίας καὶ τῶν ἀνδρείων ἐκείνων».

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

7. ΖΑΚΧΑΙΟΣ Ο ΑΡΧΙΤΕΛΩΝΗΣ

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ Ἰησοῦς ἔμπαινε μαζί με τοὺς μαθητές του στὴν Ἱεριχὼ καὶ τὸ πλῆθος ἔτρεχε καὶ μαζεύεταν νὰ τὸν δῇ. Ἐτρεξε κι ὁ Ζακχαῖος, ὁ ἀρχιτελώνης τῆς ὥραιας καὶ πλούσιας πολιτείας, πού, με τὶς πολύτιμες φυτεῖες της καὶ τὴν ἀκμαία της βιομηχανία ἀρωμάτων, ἦταν ἓνας μεγάλος τελωνειακὸς σταθμὸς καὶ σημαντικὸς ἐμπορικὸς δρόμος.

Ὅπως οἱ περισσότεροὶ τελῶνες τῆς ἐποχῆς, πού ἐμεταλλεύονταν τὴ θέση τους, ἔτσι κι ὁ Ζακχαῖος — μέσα σ' ἐκείνη μάλιστα τὴν εὐπορή πολιτεία — εἶχε γίνει κι αὐτὸς πλούσιος, ἀλλὰ καὶ μισητὸς ἀπὸ τὸν ἀδικημένο κι ἀγαναχτισμένο κόσμο.

Ἦξερε λοιπὸν πὼς κανένας δὲ θὰ παραμέριζε καὶ δὲ θὰ τὸν διευκόλυνε νὰ δῇ κι αὐτὸς — μικρόσωμος μάλιστα καθὼς ἦταν — τὸν ξακουστὸ ἐκεῖνον ἄνθρωπο, πού ἔλεγε πρωτάκουστα καὶ παράξενα λόγια γιὰ καλοσύνη κι ἀγάπη καὶ συχωροῦσε καὶ συναναστρεφόταν τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τοὺς τελῶνες. Αὐτὸς δὲν εἶχε καλέσει τὸν τελῶνη Λευὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ δὲν ἐπῆγε στὸ σπίτι του καὶ δὲν ἔφαγε μαζί του στὸ τραπέζι του;

Εἶχε μάθει ἀκόμα ὁ Ζακχαῖος πὼς ὁ Λευὶ εἶχε γίνει ἀπὸ τότε μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ με τὸ ὄνομα Ματθαῖος καὶ τὸν

ἀκολουθοῦσε στίς περιοδεῖες του. Θὰ ἦταν λοιπόν, βέβαια, καὶ τώρα μαζί του κι ἔτσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, θὰ ἔβλεπε καὶ τὸν πρῶην συνάδελφό του.

Ἀλλὰ πῶς θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς δῇ σ' ἐκείνη τὴν πυκνὴ μάζα τοῦ λαοῦ, ποὺ μαζεύοταν ὁλοένα στὸ μεγάλο κεντρικὸ δρόμο, ἀπ' ὅπου θὰ περνοῦσαν; Καὶ νὰ ποὺ ἄρχισε κιόλας ἡ ἀναταραχὴ κι ἡ ὀχλοβοὴ τοῦ πλήθους στὸ βάθος τοῦ δρόμου.

—Ἔρχεται! Ἔρχεται! φώναζαν ἀπὸ παντοῦ. Ὁ Ἰησοὺς ὁ Ναζωραῖος! Ὁ Χριστός! Ὁ γιὸς τοῦ Δαβὶδ! Αὐτὸς ποὺ θεραπεύει τοὺς τυφλοὺς, τοὺς λεπροὺς καὶ τοὺς δαιμονισμένους!

— Ναί! Ναί! βεβαίωναν κάποιοι ἄλλοι. Τώρα δά, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερικῶ, ἄγγιξε μὲ τὸ χέρι του τὰ μάτια ἐνὸς τυφλοῦ καὶ τοῦ ἔδωσε μεμιᾶς τὸ φῶς! Καὶ τώρα αὐτὸς τρέχει ξοπίσω του καὶ δοξάζει τὸ Θεό!

Ξαφνικὰ ὁ Ζακχαῖος, ἐκεῖ ποὺ εἶχε χάσει πιά κάθε ἐλπίδα νὰ δῇ τὸν Ἰησοῦ, βλέπει δίπλα στὸ δρόμο μιὰν ψηλὴ συκομορέα. Τρέχει μεμιᾶς ἐκεῖ, σκαρφαλώνει στὸν κορμὸ της, ξεχωρίζει ἓναν γερὸ κλῶνο καὶ κάθετα σ' αὐτόν.

Νά τον! Τὸν βλέπει ὁλοκάθαρα. Καὶ μένει νὰ τὸν βλέπη μὲ ἀπορία καὶ θαυμασμό. Περίμενε νὰ δῇ μιὰν αὐστηρὴ καὶ σκυθρωπὴ μορφή, ὅπως τῶν προφητῶν. Φανταζόταν μιὰν ἐπιβλητικὴ κορμοστασιά, ἓνα βάδισμα ἀγέρωχο, μιὰ σκληρὴ ματιά.

Πόσο ἦταν διαφορετικὸς! Πόσο ἀπαλὴ καὶ γλυκιὰ ἦταν ἡ μορφή του! Πόσο εὐγενικὴ καὶ ἡρεμὴ ἡ ἔκφρασή του! Ἀπλὰ καὶ φτωχικὰ ντυμένος, περπατοῦσε ἡσυχὰ καὶ ταπεινὰ καὶ χαιρετοῦσε μὲ τὸ κεφάλι καὶ τὸ χέρι τὸν κόσμον ἐγκάρδια καὶ φιλικὰ. Καὶ πῶς κοίταζε, πῶς κοίταζε! Μὲ πόση

τρυφερότητα, μὲ πόση στοργὴ ἔριχνε τὸ βλέμμα του σὲ ὅλους, μὲ πόση ἀγάπη! Ἦταν σὰ νὰ χαίδευε ὅλο τὸν κόσμο, σὰ νὰ τὸν τύλιγε ὁλόκληρο μέσα στὴν ἀγκαλιά του!

Μὰ νὰ τώρα. Καθὼς ἔφτασε κοντὰ στὴ συκομορέα, ἀνασηκῶει τὸ κεφάλι, βλέπει τὸ Ζακχαῖο καὶ χαμογελᾷ. "ὦ! Πόσο βαθιὰ ἐνίωσε τὴ ματιὰ καὶ τὸ χαμόγελο ἐκεῖνο ὁ ἀρχιτελώνης! Μιὰ μαλακιά, λεπτὴ, ἀβρὴ ζέστη εἶχε πέσει μὲ τὴ ματιὰ ἐκείνη μέσα στὴν καρδιά του καὶ τὴν τόνωσε, τὴ ζωογόνησε καὶ τὴν κίνησε μὲ πιὸ γρήγορους καὶ πιὸ δυνατοὺς παλμούς. Καὶ τὸ χαμόγελο ἐκεῖνο μὲ πόσο γλυκὸ φῶς, μὲ πόσο δροσερὴ πνοή, μὲ πόση ἀγάπη γέμισε τὴν ἀτμόσφαιρα γύρω του καὶ μέσα του!

Τράβηξε ὁ Ζακχαῖος μὲ δύναμη κι ἔκοψε ἓνα χλωρὸ κλαρί, τὸ σήκωσε ψηλὰ καὶ φώναξε δυνατὰ:

— Ὡσαννὰ στὸν Ἰησοῦ Χριστό! Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος!

"Ὅσοι τὸν ἄκουσαν γύρω καὶ τὸν εἶδαν στὴ συκομορέα νὰ κουνᾷ τὸ κλαρί καὶ νὰ δοξάζῃ φωναχτὰ τὸν Ἰησοῦ ἄρχισαν νὰ γελοῦν καὶ νὰ κοροϊδεύουν. «Τί ἔπαθε ὁ ἀρχιτελώνης; Μπὰς καὶ νομίζει πὼς ἔχει τίποτε νὰ βγάλῃ κι ἀπ' αὐτόν; Μὴν ἐλπίζης, Ζακχαῖε! Αὐτὸς εἶναι ὁ πιὸ φτωχὸς ἄνθρωπος τοῦ κόσμου! Ἄδικα φωνάζεις!» Καὶ ξεσποῦσαν σὲ δυνατὰ γέλια καὶ πειράγματα.

Μὰ ὁ Ἰησοῦς στάθηκε κάτω ἀπὸ τὴ συκομορέα, ἔμεινε νὰ κοιτάξῃ μερικὲς στιγμὲς τὸ Ζακχαῖο καὶ τοῦ φώναξε:

— Κατέβε, Ζακχαῖε! Σήμερα θὰ μείνω στὸ σπίτι σου.

Βαθιὰ σιωπὴ ἀπλώθηκε σ' ὅλο τὸ πλῆθος γύρω, γεμάτη ἀπὸ κατάπληξη καὶ δυσαρέσκεια. Οἱ μαθητὲς τοῦ Ἰησοῦ φαίνονταν στενοχωρημένοι κι ἔμεναν σιωπηλοί. Ὁ Πέτρος πῆγε κάτι νὰ πῇ, μὰ συγκρατήθηκε. Ὁ Ματθαῖος κοίταζε μὲ καλοσύνη καὶ συμπάθεια τὸ Ζακχαῖο, πού, κατάπληκτος

κι αὐτός, ἐξακολουθοῦσε νὰ μένη ἀκίνητος στὴ συκομορέα, ἀμίλητος καὶ ἀναποφάσιτος. Μὰ ξαφνικά, πηδώντας ἀπὸ τομα ἀπὸ τὸ δέντρο, πέφτει μπροστὰ στὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ, τ' ἀγκαλιάζει καὶ τὰ φιλά.

— Σ' εὐχαριστῶ, Ἰησοῦ. Σ' εὐχαριστῶ καὶ Σ' εὐγνωμῶ, εἶπε μὲ φωνὴ ταραγμένη καὶ κομμένη. Κι ὅταν ἀνασῆκωσε τὸ κεφάλι, τὰ μάτια του ἦταν γεμάτα δάκρυα.

Ὁ Ἰησοῦς ἄπλωσε τὸ χέρι, τὸν ἄγγιξε στὸν ὦμο καὶ τοῦ εἶπε φιλικά:

— Σήκω. Πρέπει νὰ πηγαίνουμε.

Κι ὁ Ζακχαῖος πετάχτηκε χαρούμενος κι εὐτυχισμένος, κι ἄρχισε νὰ προχωρῇ λίγο πιὸ μπροστὰ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ὁδηγώντας τον στὸ σπίτι του.

Τὸ πλῆθος ἀκολουθοῦσε μουνδιασμένο καὶ σκυθρωπό, μὲ μιὰ βουή, γεμάτη ἀπὸ παράπονο καὶ δυσaréσκεια. Πολλοὶ ἄρχισαν νὰ γκρινιάζουν: «Ὅλοι θέλαμε νὰ σὲ φιλοξενήσουμε, Ἰησοῦ, κι ἐσὺ διάλεξες τὸ σπίτι τοῦ ἀρχιτελώνη; Δὲν τὸ ξέρεις πὼς αὐτοὶ εἶναι ἄδικοι, ἄρπαγες, ἐκβιαστές; Αὐτὸς εἶναι χειρότερος κι ἀπὸ ληστή! Σ' αὐτοῦ τὸ σπίτι θέλεις νὰ μείνης;».

Ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἄκουε σιωπηλός, μὰ ὅταν ἔφτασαν στὸ σπίτι τοῦ Ζακχαίου, γύρισε τὴ ματιὰ του στὸ πλῆθος, ἤρεμη, ἀπαλὴ καὶ τρυφερή.

— Πρὶν μπῶ στὸ σπίτι του, μπῆκα στὴν καρδιά του, εἶπε ἡσυχά. Καὶ σᾶς λέω πὼς στὰ πιὸ βαθιὰ καὶ κρυφά της μέρη εἶδα καλосύνη κι ἀγάπη, κι ἂς μὴν ἔχουν φανερωθῇ ἀκόμα.

— Ὁχι. Κύριέ μου. Εἶμαι ἓνας ἁμαρτωλός! φώναξε μὲ φωνὴ σπασμένη ἀπὸ συγκίνηση ὁ Ζακχαῖος. Ἀδίκησα πολλούς! Ἐσυκοφάντησα πολλούς, γιὰ νὰ τοὺς ἐκβιάσω καὶ νὰ

τούς ἐκμεταλλευτῶ. Μὰ εἶμαι πρόθυμος νὰ τοὺς δώσω τὰ τετραπλάσια, γιὰ νὰ μὲ συχωρέσουν. Καὶ τὴ μισή περιουσίᾱ μου θὰ τὴ μοιράσω στοὺς φτωχοὺς, γιὰ νὰ μὲ συχωρέσης Ἐσύ, Κύριέ μου!

Κι ἔμεινε νὰ κοιτάζῃ τὸν Ἰησοῦ μὲ λαχτάρα κι ἀγωνία. Ἐκεῖνος ἀκούμπησε τὸ χέρι του στὸ κεφάλι τοῦ Ζακχαίου καὶ τοῦ εἶπε ἀπαλὰ καὶ τρυφερά:

— Δὲν εἶσαι ἁμαρτωλός, Ζακχαῖε. Ἦσουν. Καὶ γι' αὐτὸ ἤρθα κοντά σου. Γιατὶ ὁ Γιὸς τοῦ Ἀνθρώπου γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ σκοπὸ ἤρθε στὸν κόσμον: γιὰ νὰ ζητήσῃ τὸ χαμένο καὶ νὰ σώσῃ τὸν ἁμαρτωλό.

Καὶ σηκώνοντας τὸ χέρι κατὰ τὸ σπίτι, σὰ νὰ τὸ εὐλογοῦσε, εἶπε:

— Σήμερα ἔχει γίνει σωτηρία σ' αὐτὸ τὸ σπίτι. Καὶ γυρνώντας στὸ Ζακχαῖο:

— Κι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι γιὸς τοῦ Ἀβραάμ, γιὸς τοῦ εὐλογημένου φίλου τοῦ Θεοῦ, εὐλογημένος κι αὐτός.

Κι ἀκουμπώντας τὸ χέρι στὸν ὦμον τοῦ Ζακχαίου, δρασκέλισε τὸ κατώφλι καὶ μπῆκε στὸ σπίτι.

Μελῆς Νικολαΐδης

8. ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΓΟΛΓΟΘΑ

Τὸ ἐνδιαφέρον ὅλου τοῦ ξένου κόσμου, πὺ μαζεύτηκε ἐκεῖνο τὸ χρόνο στὴν Ἱερουσαλήμ, δὲν ἦταν τόσο γιὰ τὸ Πάσχα, ἀν καὶ γι' αὐτὸ ἦρθαν, παρὰ γιὰ τὴ δίκη τοῦ Γαλιλαίου Ἰησοῦ. Τὸν ἔλεγαν ἄλλοι μεγάλο κακοῦργο, ἀπατεώνα, ἀγύρτη, ἐπαναστάτη κι ἄλλοι μεγάλο διδάσκαλο, μεσσία, προφήτη. Οἱ τελευταῖοι ἦταν προπάντων Γαλιλαῖοι ψαράδες τῆς Γεννησαρέτ, πὺ πολλές φορές εἶχαν φάει μαζί του ψάρια κι εἶχαν ἀκούσει τίς θεῖες ὁμιλίες του. Κι αὐτοὶ ἦταν πὺ ἔστρωσαν τρεῖς ἡμέρες πρὶν τὰ ἱμάτιά τους στὸ δρόμο τοῦ Ἰησοῦ κι ἔκραζαν : « Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις »!

Καὶ γι' αὐτὸ τὴ νύχτα τῆς δίκης ἦταν πολλοί, πάρα πολλοί, μαζεμένοι στὸ πραιτόριο, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴ δίκη καὶ νὰ μάθουν τὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ πρῶι διαδόθηκε σὲ ὅλη τὴν Ἱερουσαλήμ ὅτι ὁ Γαλιλαῖος καταδικάστηκε νὰ σταυρωθῇ στὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ μαζί μὲ δυὸ ληστές. Καὶ γι' αὐτὸ ἀπὸ νωρὶς καὶ ὁ ντόπιος πληθυσμὸς καὶ οἱ ξένοι ἄρχισαν νὰ μαζεύωνται στὸ δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ καὶ στὸ

λόφο ἐπάνω φαινόταν κόσμος πολὺς σὰ μυρμήγκια. Ἐτρεχαν ὅλοι ν' ἀπολάψουν τὸ θέαμα τῶν τριῶν ἀνθρώπων ποὺ θὰ σταυρώνονταν καὶ πρὸ πάντων νὰ δοῦν τὸν παράξενο ἐκεῖνο Γαλιλαῖο, ποὺ τόσες φῆμες διαδίδονταν γι' αὐτόν.

Ἐβλεπε λοιπὸν κανένας ἀπὸ τὸ ἓνα κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ δρόμου ἀνθρώπους κάθε ἡλικίας καὶ κάθε φυλῆς νὰ περιμένουν ἀνυπόμονα τὸ πέρασμα τῆς συνοδείας.

Ἦταν πιά μεσημέρι κι ἔλαμπαν στὸν ἥλιο οἱ πανοπλίες τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, ποὺ ὀδηγοῦσαν στὸ Γολγοθᾶ τοὺς καταδίκους.

Σὲ λίγο ἡ συνοδεία τῶν στρατιωτῶν, ποὺ βάδιζαν μὲ κανονικὸ βῆμα, ἀνέβαινε στὸν ἀνήφορο τοῦ Γολγοθᾶ ἔχοντας στὴ μέση τοὺς τρεῖς καταδίκους φορτωμένους τοὺς σταυροὺς τους. Ὅλοι ἔτρεχαν τότε στὸ δρόμο, ὅσοι ἦταν πίσω ἔσπρωχναν τοὺς μπροστινοὺς, ἄλλοι σηκώνονταν στίς μύτες τῶν ποδιῶν τους, τέντωναν τοὺς λαιμούς τους κι ἄνοιγαν διὰ πλάτα τὰ μάτια τους νὰ ἰδοῦν, νὰ ἰδοῦν τοὺς καταδίκους καὶ προπάντων τὸ Γαλιλαῖο. Γυναῖκες κρατοῦσαν στὴν ἀγκυαλιά τους τὰ μικρὰ παιδιὰ τους κι ἔδειχναν σ' αὐτὰ μὲ τὸ δάχτυλο τὸ Γαλιλαῖο.

Ἐκεῖνος βάδιζε σκυφτὸς ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ κι ὁ ἰδρώτας ἔπεφτε σταγόνες ἀπὸ τὸ μέτωπό του στὴ γῆ. Λένε πὼς τὴν ἄλλη μέρα ὁ δρόμος τοῦ Γολγοθᾶ ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἀνθισμένους κατάλευκους κρίνους, ποὺ φύτρωναν ἀπὸ κάθε σταγὸνα τοῦ ἰδρώτα τοῦ Ἰησοῦ καὶ γέμιζαν ἀπὸ εὐωδιὰ τὸν ἀέρα.

Στὸ πλῆθος ἀνάμεσα ἦταν καὶ πολλὲς γυναῖκες ἀπὸ τὴ Γαλιλαία, ποὺ εἶχαν ἀκολουθήσει τὸν Ἰησοῦ, μαγεμένες ἀπὸ τὴ γλυκιά του μορφὴ καὶ τὴ γλυκιά του ὁμιλία. Τὸν εἶχαν ἀκούσει πολλὲς φορὲς στὴν ὠραία πατρίδα τους νὰ διδάσκη

μέ τῇ μελωδικῇ φωνῇ του στίς ἐξοχές, στήν ἀκρογιαλιά, στίς καταστόλιστες ἀπό παπαροῦνες πεδιάδες κι ἡ φωνή του ἔφτανε ὡς αὐτὲς μυρωμένη ἀπὸ τίς ἀνθισμένες πορτοκαλιές. Καὶ τώρα τὸν ἔβλεπαν νὰ σηκώνῃ τὸ σταυρό του καὶ δάκρυα γέμιζαν τὰ μάτια τους, χωρὶς νὰ τολμοῦν νὰ τ' ἀφήσουν νὰ τρέξουν, γιατί τὸ μάτι τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων ἔφτανε παντοῦ κι ἔβλεπε καὶ κατασκόπευε κάθε ἔνδειξη συμπάθειας στὸν καταλυτὴ τοῦ Νόμου.

Στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου στεκόταν καὶ μιὰ Γαλιλαία, ποὺ κρατοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι ἓνα παιδάκι ἕξι χρονῶν κι ἔσκυβε σ' αὐτὸ καὶ τοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ δάχτυλό της τὸν Ἰησοῦ, τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ συνοδεία περνοῦσε ἀπ' ἐμπρὸς της. Τὸ παιδὶ ὁμῶς, ὅταν εἶδε τοὺς ψηλοὺς κι αὐστηροὺς Ρωμαίους στρατιῶτες, ὅταν εἶδε τὰ ὅπλα τους, ποὺ συμβόλιζαν τὴν κυριαρχία τῆς Ρώμης, ν' ἀστράφτουν στὸν ἥλιο, φοβήθηκε, ἔβαλε τίς φωνὲς καὶ προσπαθοῦσε νὰ κρυφτῇ στίς δίπλες τοῦ φορέματος τῆς μητέρας του. Ἐκείνη τοῦ ἔδωσε θάρρος μὲ λόγια, τοῦ ἔστρεψε τὸ κεφάλι πρὸς τὸ μέρος τῆς συνοδείας καὶ τοῦ ἔδειχνε τὸν Ἰησοῦ.

Ἐκεῖνο τόλμησε νὰ παρατηρήσῃ καί, μόλις ἀντίκρισε τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, ἔτρεξε χαρούμενο, πέρασε τὴ γραμμὴ τῶν στρατιωτῶν, πλησίασε τὸν Ἰησοῦ, ἀγκάλιασε τὰ γόνατά του καὶ τὸν ἔβλεπε κατάματα μ' ἓνα ἀγγελικὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη. Ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα ποὺ εἶχε εὐλογήσει ὁ Ἰησοῦς λίγες μέρες πρὶν κι ἔτρεξε νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ, γιατί τὸν εἶχε ἀγαπήσει.

Ὅταν ὁ Ἰησοῦς εἶδε ὅτι ἀπ' ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος μόνο ἓνα μικρὸ παιδὶ τόλμησε νὰ τοῦ δείξῃ συμπάθεια, ἀπόθεσε τὸ βαρὺ σταυρὸ καταγῆς, ἔσκυψε καὶ φίλησε τὸ παιδὶ στὸ μέτωπο.

Με τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ ἡ συνοδεία σταμάτησε καὶ τὸ δειλὸ πλῆθος ἦταν ἕτοιμο νὰ φύγη τρομαγμένο, μόλις εἶδε τοὺς Ρωμαίους στρατιῶτες νὰ σταματοῦν. Φόβος ἔπιασε τὸ πλῆθος κι οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες, ποὺ δὲν ἀγαποῦσαν τὶς ἀταξίες, χτύπησαν τὰ δόρατα στὶς ἀσπίδες τους. Ξεροὶ κρότοι ἀκούστηκαν. Ἦταν ὁ βρυχηθμὸς τῆς Ρώμης. Τὰ πλῆθη πάγωσαν στὴ θέση τους.

Ὁ κεντυρίονας ἔτρεξε βιαστικός, γιὰ νὰ δῇ τί τρέχει, καὶ κεντώντας μὲ τὸ δόρυ του τὸν Ἰησοῦ τοῦ εἶπε ἀπότομα:

— Ἐμπρός, δὲν ἔχομε καιρὸ νὰ χάνουμε! Εἴστε τρεῖς ποὺ θὰ σταυρωθῆτε κι ἡ ὥρα περνᾷ.

Τὸ παιδί δόθηκε στὴ μητέρα του, ὁ Ἰησοῦς σήκωσε τὸ σταυρό του κι ἡ συνοδεία ἐξακολούθησε τὸ δρόμο της πρὸς τὴν κορυφὴ τοῦ λόφου.

9. ΠΑΣΧΑ ΣΤΑ ΠΕΛΑΓΑ

**«Χριστός
ἀνέστη»** Τὸ πλοῖο ὁλοσκότεινο ἔσχιζε τὰ νερὰ ζητών-
τας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του. Δὲν εἶχε ἄλλο
φῶς παρὰ τὰ δυὸ χρωματιστὰ φανάρια ζερβό-
δεξα τῆς γέφυρας· ἓνα ἄλλο φανάρι ἄσπρο, ἀχτινοβόλο,
ψηλὰ στὸ πλωριὸ κατάρτι κι ἄλλο ἓνα μικρὸ πίσω στὴν
πρύμη του. Τίποτε ἄλλο.

Οἱ ἐπιβάτες ὅλοι ξαπλωμένοι στὶς καμπίνες τους, ἄλλοι
παραδομένοι στὸν ὕπνο κι ἄλλοι στοὺς συλλογισμούς. Οἱ
ναῦτες κι οἱ θερμαστές, ὅσοι δὲν εἶχαν ὑπηρεσία, κοιμόνταν
βαριά στὰ κρεβάτια τους. Ὁ καπετάνιος μὲ τὸν τιμονιέρη
ὀρθοὶ στὴ γέφυρα, μαῦροι ἴσχιοι, σχεδὸν ἀνέεροι, ἔλεγες
ὅτι ἦταν πνεύματα καλόγνωμα, ποὺ κυβερνοῦσαν στὸ χάος
τὴν τύχη τοῦ τυφλοῦ σκάφους καὶ τῶν κοιμισμένων ἀν-
θρώπων.

Ἐξαφνα ἡ καμπάνα τῆς γέφυρας σήμανε μεσάνυχτα.
Μεσάνυχτα σήμανε κι ἡ καμπάνα τῆς πλώρης. Τὸ καμπα-
νοχτύπημα γοργό, χαρούμενο, ἐπέμενε νὰ ρίχνη τόνους με-
ταλλικὸς περίγυρα, κάτω στὴ σκοτεινὴ θάλασσα καὶ ψηλὰ
στὸν ἀστροφώτιστο οὐρανό, καὶ νὰ κράζῃ ὅλους στὸ κατὰ-
στρωμα. Καὶ μεμιᾶς τὸ σκοτεινὸ πλοῖο πλημμύρισε ἀπὸ

φῶς, θόρυβο, ζωή. "Αφησε τὸ πλήρωμα τὰ κρεβάτια του κι οἱ ἐπιβάτες τὶς καμπίνες τους.

Ἐμπρὸς στὴν πλώρη καὶ στὴν πρύμη πίσω, ἀνυπόμονα ἔφευγαν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ναύκληρου τὰ πυροτεχνήματα, ἔφταναν, λές, τ' ἀστέρια, κι ἔπειτα ἔσβηναν στὴν ἄβυσσο.

Τὰ ξάρτια, τὰ σκοινιά, οἱ κουπαστὲς ἔλαμπαν σὰν ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὰ κεριά. Καὶ δὲν ἦταν ἐκεῖνη τὴ στιγμή τὸ καράβι παρὰ ἓνα μεγάλο πολυκάντηλο, ποὺ ἔφευγε πάνω στὰ νερὰ σὰν πυροτέχνημα.

Ἡ γέφυρα, στρωμένη μὲ μιὰ μεγάλη σημαῖα, ἔμοιαζε "Αγία Τράπεζα. Ἐνα κανίστρι μὲ κόκκινα αὐγὰ κι ἓνα μὲ λαμπροκούλουρα ἦταν ἐπάνω. Ὁ πλοίαρχος, σοβαρός, μ' ἓνα κερὶ ἀναμμένο στοῦ χέρι, ἄρχισε νὰ ψέλνῃ τὸ «Χριστὸς ἀνέστη». Τὸ πλήρωμα κι οἱ ἐπιβάτες γύρω του, ξεσκούφωτοι καὶ μὲ τὰ κεριά στὰ χέρια, ξανάλεγαν τὸ τροπὰρι ρυθμικὰ καὶ μὲ κατάνυξη.

— Χρόνια πολλὰ, κύριοι!...

Χρόνια πολλὰ, παιδιὰ μου!...

εὐχήθηκε, ἅμα τελείωσε τὸν ψαλμό, γυρίζοντας πρῶτα στοὺς ἐπιβάτες κι ἔπειτα στὸ πλήρωμα, ὁ πλοίαρχος.

— Χρόνια πολλά, καπετάνιε, χρόνια πολλά!... ἀπάντησαν ἐκεῖνοι μὲ μία φωνή.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια σας, κύριοι! Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, παιδιά, ξαναεῖπε ὁ πλοίαρχος, ἐνῶ ἓνα μαργαριτάρι φάνηκε στὴν ἄκρη τῶν ματιῶν του.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, καπετάνιε.

Εὐχές καὶ Ἐπειτα πέρασε ἓνας ἓνας, πρῶτα οἱ ἐπι-
χαρὲς βάτες, ἔπειτα τὸ πλήρωμα, πῆραν ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ κόκκινο αὐγὸ καὶ τὸ λαμπροκούλουρο κι ἄρχισαν πάλι οἱ εὐχές καὶ τὰ φιλήματα.

— Χριστὸς ἀνέστη!

— Ἀληθινὸς ὁ Κύριος!

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας!

Οἱ ἐπιβάτες τράβηξαν στὶς θέσεις τους νὰ φᾶνε τὴ μαγειρίτσα. Οἱ ναῦτες ζευγαρωτὰ στοὺς διαδρόμους τσοῦγκριζαν τ' αὐγά τους, γελοῦσαν, σπρώχνονταν μεταξύ τους, ἔτρωγαν λαίμαργα, καλοχρονίζονταν σοβαρὰ καὶ κοροϊδευτικά.

Ἐπαψε τὸ καμπανοχτύπημα· ἓνα ἓνα ἔσβησαν τὰ κεριά. Τὸ καράβι βυθίστηκε πάλι στὴν ἡσυχία του. Ὁ καπετάνιος κι ὁ τιμονιέρης καταμόναχοι πάνω στὴ γέφυρα, πνεύματα, θαρρεῖς, ἀνέρα, ἐξακολουθοῦσαν τὴ δουλειά τους σιωπηλοὶ κι ἄγρυπνοι.

— Γραμμή!

— Γραμμή!

Καὶ τὸ πλοῖο, ὀλοσκότεινο πάλι, ἐξακολούθησε νὰ σκί-
ζη τὰ νερά, ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του.

Ἀντρέας Καρκαβίτσας

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

10. ΟΡΦΕΑΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΔΙΚΗ

Πατέρας τοῦ μουσικοῦ Ὁρφέα ἦταν ὁ θεὸς Ἀπόλλωνας καὶ μητέρα του ἡ μούσα Καλλιόπη. Ὁ πατέρας του, σὰ θεὸς τῆς μουσικῆς, τοῦ χάρισε μιὰ λύρα καὶ τὸν ἔμαθε νὰ παίζει ἀριστοτεχνικά.

Τίποτε δὲν μπορούσε ν' ἀντισταθῇ στὴ γοητεία τῆς μουσικῆς τοῦ Ὁρφέα. Οἱ ἄνθρωποι, ἅμα τὸν ἀκουαν νὰ παίζει τὴ λύρα του, γοητεύονταν κι ἔπεφταν σὲ βαθιὰ μελαγχολία. Τὰ ζῶα, καὶ τὰ πιὸ ἄγρια κι αἰμοβόρα, ἔρχονταν καὶ πλάγιαζαν στὰ πόδια του. Κι αὐτὰ ἀκόμα τὰ δέντρα κι αὐτοὶ οἱ σκληροὶ βράχοι ἐνίωθαν τὴ μουσικὴ του καὶ τὴν ἀντιλαλοῦσαν πολὺ μακριά.

Ὁ Ὁρφέας παντρεύτηκε τὴ Νύμφη Εὐρυδίκη. Ἀλλὰ ὁ γάμος τους δὲν ἦταν τυχερός. Μιὰ μέρα ἡ Εὐρυδίκη περπατοῦσε μὲ τὶς φίλες της σ' ἓνα ἀνθοστόλιστο λιβάδι. Ἐκεῖ πού γύριζαν ἀμέριμνες καὶ χαρούμενες, ἡ Εὐρυδίκη πάτησε ἓνα φίδι φαρμακερό. Καὶ σὲ λίγο πέθανε μὲ πόνους φριχτοῦς.

Ὁ Ὁρφέας ἦταν ἀπαρηγόρητος γιὰ τὸ θάνατο τῆς Εὐρυδίκης. Γύριζε ἐδῶ κι ἐκεῖ ραγίζοντας τὴν καρδιά θεῶν καὶ ἀνθρώπων μὲ τὰ θλιβερὰ τραγούδια τῆς λύρας του. Ἀναζητοῦσε παντοῦ τὴν Εὐρυδίκη. Ἀλλὰ κανένας ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ κανένας ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἤξερε νὰ τοῦ πῇ ποῦ μπορούσε νὰ βρῇ τὴν ἀδικοχαμένη γυναῖκα του.

Ὅπου ἀντηχοῦσε ὁ σπαραγμός του, τὰ δέντρα μαραι-

νονταν, τὰ πουλιά ἔπαυαν τὸ κελήδημά τους καὶ τὰ ζῶα δὲν ἄγγιζαν τροφή.

Ὅταν ἀπελπίστηκε ὁ θλιμμένος μουσικός, ὅτι θὰ ἔβρισκε τὴν Εὐρυδίκη στὸν ἀπάνω κόσμο, ἀποφάσισε νὰ τὴν ἀναζητήσει στὸ βασίλειο τοῦ θανάτου. Ἀπὸ μιὰ βαθιὰ σπηλιὰ κοντὰ στὸ Ταίναρο κατέβηκε στὸ σκοτεινὸ βασίλειο τοῦ Πλούτωνα καὶ τῆς Περσεφόνης.

Ποτὲ δὲν ἀντήχησε ἐκεῖ κάτω σπαραχτικότερος θρῆνος. Ἡ λύρα τοῦ συνόδευε τὸ θλιβερὸ τραγούδι του.

—ὦ, θεοὶ τοῦ κάτω κόσμου! ἔλεγε, ποῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σὲ σᾶς καταλήγουν μιὰ μέρα. Δὲν ἔρχομαι νὰ κλέψω τὰ μυστικὰ τοῦ βασιλείου σας. ὦ, βασιλιάδες τοῦ θανάτου καὶ τῆς σιωπῆς! Δὲν ἔρχομαι νὰ ἐρεθίσω τὸν Κέρβερο, τὸν ἄγριο φύλακά σας. Δὲν ἔρχομαι ἐδῶ κάτω σὰν ἐχθρός. Ἐρχομαι σὰν ἓνας δυστυχισμένος ἄνθρωπος ζητώντας μιὰ χάρη: ζητῶ τὴ γυναῖκα μου, ζητῶ τὴν Εὐρυδίκη, τὴν ὡραιότερη Νύμφη, ποὺ χάθηκε ξαφνικὰ καὶ δὲν μπόρεσα νὰ τὴ βρῶ πουθενὰ στὸν ἀπάνω κόσμο.

Σᾶς ἱκετεύω, θεοί, ἂν κρύβετε ἐδῶ τὴν Εὐρυδίκη, νὰ μοῦ τὴ δώσετε πάλι. Χωρὶς αὐτή, ἡ ζωὴ μου εἶναι ἄχρηστη.

Ξέρω, θεοί, πὼς ὅλοι θὰ πεθάνουμε μιὰ μέρα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γλιτώσῃ κι ἡ Εὐρυδίκη ἀπ' αὐτὴ τὴ μοίρα. Ἀλλὰ εἶναι ἀκόμα νέα καὶ δὲ χάρηκε τὴ ζωή. Κι ἂν πάλι δὲ θελήσετε νὰ μοῦ τὴ δώσετε, κρατῆστε τουλάχιστο κι ἐμένα στὸν Ἄδη.

Ὅσο βαστοῦσε ὁ θρῆνος τοῦ Ὀρφέα, ὅλες οἱ σκιὲς τοῦ Ἄδη δάκρυζαν.

Ὁ Τάνταλος, ποὺ χρόνια βασανιζόταν ἀπὸ δίψα κι ἦταν καταδικασμένος νὰ μὴν μπορῇ νὰ πιῇ ἀπ' τὴ δροσερὴ λίμνη, ποὺ ἦταν μπροστά του, λησμόνησε τὴ δίψα του.

Οἱ Δαναῖδες, πού καταδικάστηκαν νὰ ρίχνουν αἰώνια νερό σ' ἓνα τρύπιο πιθάρι, ὅσο νὰ γεμίση, — καὶ δὲ γέμιζε ποτὲ — σταμάτησαν τὴ δουλειά τους.

— Ὁ Σίσυφος, πού βασανιζόταν αἰώνια νὰ κυλάῃ ἓνα βαρὺ ἀγκωνάρι σ' ἓναν ἀνήφορο καὶ μόλις ἔφτανε στὴν κορυφή, ξαφνικὰ κατρακυλοῦσε στὸν πάτο, στέριωσε τὸ ἀγκωνάρι, κάθισε ἀπάνω κι ἄκουε τὸ μοιρολόγι τοῦ Ὁρφέα.

Ἡ Περσεφόνη δὲν εἶχε πιά τὴ δύναμη ν' ἀντισταθῇ. Κι αὐτὸς ἀκόμα ὁ Πλούτωνας ἔχασε τὴν ἀπονιά του καὶ λυπήθηκε τὸν Ὁρφέα.

Ἡ Εὐρυδίκη ἦταν ἐλεύθερη πιά ν' ἀκολουθήσῃ τὸν ἄντρα της στὸν ἀπάνω κόσμο. Ξεχώρισε ἀπ' τὶς ἄλλες σκιές καὶ προχώρησε στὸν Ὁρφέα μὲ βήματα σιγανὰ, σέρνοντας τὸ πληγωμένο πόδι της.

Ξεκίνησε ὁ Ὀρφέας μπροστὰ κι ἡ Εὐρυδίκη ἀκολουθοῦσε. Ὁ Πλούτωνας ὅμως, πρὶν φύγουν, τοὺς πῆρε μὲ ὄρκο μιὰ ὑπόσχεση. Ὅσο νὰ φτάσουν στὸν ἀπάνω κόσμο, ὁ Ὀρφέας δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ γυρίσῃ τὸ κεφάλι πίσω νὰ δῇ τὴν Εὐρυδίκη. Τὸ πράγμα φάνηκε εὐκολο στὸν Ὀρφέα καὶ τὸ δέχτηκε.

Περνοῦσαν ἀμίλητοι σκοτεινὰ καὶ δυσκολοπάτητα μονοπάτια. Βαθιὰ σιωπὴ βασίλευε παντοῦ. Κι ὅλο προχωροῦσαν, χαροῦμενοι κι εὐτυχισμένοι. Κόντευαν πιά νὰ φτάσουν στὸν ἀπάνω κόσμο. Καὶ κάποια κακὴ στιγμή ὁ Ὀρφέας λησμόνησε τὸν ὄρκο του. Θέλησε νὰ δῇ ἂν πραγματικὰ αὐτὴ ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσε ἦταν ἡ Εὐρυδίκη. Καὶ γύρισε τὸ κεφάλι πίσω. Κι ἐνῶ οἱ δυὸ σύζυγοι ἄπλωσαν τὰ χέρια τους ν' ἀγκαλιαστοῦν, ἡ Εὐρυδίκη ἐξαφανίστηκε κι ὁ Ὀρφέας ἔμεινε μὲ τὰ χέρια ἀπλωμένα.

—Ἐχε γειά! τοῦ φώναξε ἐκείνη γιὰ στερνὴ φορά. Καὶ χάθηκε.

Δοκίμασε ὁ ἄμοιρος Ὀρφέας νὰ ξαναζητήσῃ τὴν Εὐρυδίκη ἀπ' τὸν Πλούτωνα. Ἀλλὰ τὸν ἐδιώξαν ἀπ' τὸν Ἄδη μὲ πολλὴ σκληρότητα. Καὶ μόνο πεθαμένος πιά ξανάειδε τὴ σκιὰ τῆς Εὐρυδίκης.

Δ. Κοντογιάννης

11. Ο ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Δέκα χρόνια πολεμοῦσαν στήν Τροία οἱ Ἕλληνες. Σκοτώθηκε τὸ πιὸ ἀντρειωμένο παλικάρι τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ἀχιλλέας, καὶ τῆς Τροίας τὸ καμάρι, ὁ Ἔκτορας. Ὅσotόσο τὸ κάστρο δὲν ἔπεφτε. Οἱ Ἕλληνες ρώτησαν τὸ μάντη Κάλχχα κι αὐτὸς τοὺς ἀποκρίθηκε:

— Δὲ θὰ πέση τὸ κάστρο, ἂν δὲ φέρετε τὸ γιὸ τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τὸ Φιλοκτῆτη, ποὺ ἔχει τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλῆ.

Ἀμέσως ὁ Ὀδυσσεύς κι ὁ Διομήδης πῆγαν κι ἔφεραν τὸ Νεοπτόλεμο. Μὰ δύσκολο, πολὺ δύσκολο νὰ φέρουν καὶ τὸ Φιλοκτῆτη.

Γιατὶ οἱ Ἕλληνες εἶχαν φερθῇ πολὺ ἄσκημα στὸν ἥρωα τὸν καιρὸ ποὺ πῆγαιναν στήν Τροία.

Τὰ ἐλληνικὰ καράβια, γιὰ νὰ πάρουν νερό, ἄραξαν σὲ κάποιο νησί κι ὁ Φιλοκτῆτης βγῆκε ἔξω νὰ κυνηγήσῃ. Ἐκεῖ ἓνα φίδι φαρμακερὸ τὸν δάγκασε στὸ πόδι.

Τὸν πῆραν οἱ σύντροφοί του καὶ τὸν ἔβαλαν στὸ κα-

ράβι. Μὰ ἡ πληγὴ τὸν πονοῦσε τόσο πολὺ, ποὺ δὲν ἔπαυε νὰ βογκᾷ μέρα καὶ νύχτα. Καὶ τὸ χειρότερο, ἡ πληγὴ του ἔβγαζε τόσο ἄσχημη μυρωδιά, ποὺ κανένας δὲν μπορούσε νὰ τὸν πλησιάσῃ.

Ἀποφάσισαν τότε νὰ τὸν βγάλουν ἀπὸ τὸ καράβι καὶ νὰ τὸν ἀφήσουν σὲ καμιὰ ἀκρογιαλιά.

Ἀλλὰ ποιὸς θὰ τολμοῦσε νὰ κάμῃ τέτοιο πράμα; Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τὸν τετραπέρατο τὸν Ὀδυσσεά;

Ὁ βασιλιάς τῆς Ἰθάκης περίμενε τὴν ὥρα ποὺ ὁ Φιλοκτήτης, ἀποκαμωμένος ἀπὸ τοὺς πόνους, κοιμόταν βαθιά. Τὸν ἔβαλε σιγὰ σὲ μιὰ βάρκα καὶ τὸν ἔβγαλε στὴ Λῆμνο. Τοῦ ἄφησαν κάμποσα ροῦχα, ξύλα, γιὰ ν' ἀνάψῃ φωτιά, τὰ ὅπλα του καὶ λίγες τροφές. Ἐπειτα γύρισαν πάλι στὸ στόλο.

Ἡ Λῆμνος ἦταν τότε παντέρημη. Ἀνθρώποι δὲν τὴν κατοικοῦσαν καὶ στὰ ξερὰ βουνά της δὲ φύτρωνε παρὰ λίγο χορτάρι καὶ κάπου κάπου κανένα χαμόκλαδο.

Ὁ Φιλοκτήτης, ἅμα ξύπνησε κι εἶδε τὴ θέση του, πῆγε νὰ τρελαθῇ ἀπὸ τὸ κακό του. Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸ συνήθισε· κοιμόταν σὲ μιὰ σπηλιά κι ἔτρωγε ἀγριοπούλια, ποὺ κυνηγοῦσε μὲ τὰ βέλη του.

Μὰ ἡ πληγὴ του ἦταν ἀγιάτρευτη καὶ κανένα βοτάνι δὲ βρισκόταν νὰ τοῦ μαλακώσῃ τοὺς πόνους. Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα σάπιζε τὸ πόδι του κι ὅσο πῆγαινε, πιὸ δύσκολα περπατοῦσε. Ποιὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες θὰ τολμοῦσε νὰ βγῇ τώρα στὴ Λῆμνο καὶ νὰ πῇ στὸ Φιλοκτήτη νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ μαζί τους, ἔπειτα ἀπὸ τὴν πρώτη τους ἀδιαντροπιά; Ἀποφάσισαν πάλι νὰ στείλουν τὸν Ὀδυσσεά.

Ὁ βασιλιάς τῆς Ἰθάκης πρόθυμα δέχτηκε. Πῆρε μαζί του τὸ Νεοπτόλεμο, μπῆκε στὸ καράβι καὶ δὲν ἄργησε ν' ἀράξῃ στὴν ἀκρογιαλιά τῆς Λήμνου.

— Ἐσὺ νὰ τραβήξεις μπροστά, εἶπε στὸ γιὸ τοῦ Ἀχιλλέα, κι ἐγὼ θὰ ῥθω ἀπὸ πίσω. Νὰ πᾶς σ' ἐκείνη τῇ σπηλιά.

Ὁ Νεοπτόλεμος τράβηξε καὶ μπῆκε στὴ σπηλιά, μὰ πάλι ξαναγύρισε.

— Δὲν εἶναι μέσα; τὸν ρώτησε ὁ Ὀδυσσεάς, κρυμμένος πίσω ἀπὸ μιὰ πέτρα.

— Δὲν εἶναι, ἀπάντησε ὁ Νεοπτόλεμος. Μόνο ἓνα κρεβάτι στρωμένο μὲ ξερὰ φύλλα φανερώνει πὼς κάποιος κοιμήθηκε ἐκεῖ τῇ νύχτα.

— Δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο;

— Ἐνα ξύλινο ποτήρι καὶ κάμποσα ξερὰ φύλλα, ἀπὸ κεῖ-
να πού βάζουν στίς πληγές.

— Ἐδῶ λοιπὸν βρίσκεται! Ἄ! νὰ τος, ἔρχεται, εἶπε ὁ Ὀδυσσεάς. Πρόσεξε, νὰ κάμης ὅπως σοῦ εἶπα· καὶ στρι-
μώχτηκε πάλι πίσω, ἀπὸ τὴν πέτρα.

Γυρίζει τότε ὁ Νεοπτόλεμος νὰ πάη στὴ σπηλιά καὶ βλέπει τὸν ἥρωα ντυμένο μὲ κουρέλια. Τὸ πρόσωπό του ἦταν καταζαρωμένο ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς πόνους, τὰ γένια του ἄγρια καὶ μπερδεμένα καὶ πιὸ ἄγρια τὰ μαλλιά του.

Σάστισε ὁ Φιλοκτήτης, ἅμα εἶδε ἄνθρωπο μὲ ροῦχα ἐλληνικά.

— Ποιὸς εἶσαι, καλὸ μου παλικάρι; ρώτησε μὲ καλοσύνη τὸ Νεοπτόλεμο.

— Ἕλληνας εἶμαι, ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος.

— ὦ, τί γλυκιὰ φωνή! Πόσον καιρὸ εἶχα νὰ τὴν ἀκού-
σω! Καὶ τίνος εἶσαι;

— Εἶμαι· ὁ γιὸς τοῦ Ἀχιλλέα, ὁ Νεοπτόλεμος.

— Πὼς βρέθηκες ἐδῶ; Μὴν τάχα πᾶς νὰ βοηθήσης τοὺς Ἕλληνες νὰ πάρουν τὴν Τροία;

— Ὅχι! Ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Τροία καὶ γυρίζω στὴν πα-
τρίδα μου.

— Γιατί; ρώτησε μὲ περιέργεια ὁ Φιλοκτήτης. Τὴν πῆ-
ραν τὴν Τροία; Ἔρχονται καὶ τ' ἄλλα τὰ καράβια;

— Τίποτα δὲν ξέρω. Ἔχω πολὺν καιρὸ πού ἔφυγα. Μά-
λωσα μὲ τοὺς Ἕλληνες καὶ πιὸ πολὺ μὲ τὸν πανοῦργο τὸν
Ὀδυσσεά. Ἀκοῦς νὰ μὴ θέλῃ νὰ μοῦ δώσῃ τὰ ὅπλα τοῦ πα-
τέρα μου! πρόσθεσε μὲ θυμό.

— Τὸν ἄθλιο! Φώναξε ὀργισμένος κι ὁ Φιλοκτήτης· πο-
λὺ θὰ σὲ παρακαλέσω, καλὸ μου παλικάρι, νὰ μὲ πάρῃς καὶ
μένα στὸ καράβι καὶ νὰ μὲ ξαναφέρῃς στὴν πατρίδα μου.

— Μὲ μεγάλη μου εὐχαρίστηση, εἶπε ὁ Νεοπτόλεμος, ἄλ-
λὰ ποιὸς εἶσαι;

— Εἶμαι ὁ Φιλοκτήτης.

— Ὁ Φιλοκτήτης! κάνει ὁ Νεοπτόλεμος, σὰ νὰ μὴν τὸν
ἤξερε. Μὲ πιὸ μεγάλη μου χαρὰ τώρα θὰ σὲ πάρω στὸ κα-
ράβι μου, μὰ θὰ σοῦ ζητήσω κάποια χάρη.

— Τί θέλεις; ρώτησε ὁ Φιλοκτήτης.

— Ἀκουσα πὼς ἔχεις τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλῆ.
Ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὰ δῶ. Δῶσε μού τα καὶ σὺ ἐτοι-
μάσου νὰ φύγωμε.

Χωρὶς νὰ βάλῃ κακὸ στὸ νοῦ του ὁ Φιλοκτήτης, ἔδωσε
τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη στὸ Νεοπτόλεμο. Ἐπειτα χαρούμενος,
πὼς θὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του, πῆγε νὰ ἐτοιμαστῇ.

— Ἐμπρός, πᾶμε, παιδί μου, εἶπε βγαίνοντας σὲ λίγο ἀπὸ
τὴ σπηλιὰ ἑτοιμος γιὰ τὸ ταξίδι.

Ὁ Νεοπτόλεμος συγκινήθηκε ἀπὸ τὴν τόση ἐμπιστα-
σύνη, πού τοῦ ἔδειχνε ὁ Φιλοκτήτης.

— Θὰ ἤθελες νὰ πᾶμε μαζὶ στὴν Τροία; τὸν ρωτᾷ.

— Ποτέ! φωνάζει ἄγρια κι ἀποφασιστικὰ ὁ Φιλοκτήτης.

— Μὰ ξέρεις, πὼς μόνο μὲ τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη σου θὰ
παρθῇ. Θ' ἀποκτήσῃς δόξα ἀθάνατη.

— Δὲ θέλω τέτοια δόξα, φώναξε πάλι ὁ Φιλοκτήτης.

— Μὰ ἐγὼ πρέπει νὰ γυρίσω πάλι ἐκεῖ, λέει ὁ Νεοπτόλεμος.

— Ἔτσι λοιπόν! Μὲ γέλασες, γιὰ νὰ μοῦ πάρης τὰ βέλη; λέει πικραμένος ὁ Φιλοκτήτης. Κρίμα σὲ σένα. Ὁ Ἀχιλλέας ποτὲ δὲ θὰ ἔκανε ἔτσι!

Ντράπηκε ὁ Νεοπτόλεμος, ὅταν ἄκουσε τὰ λόγια τοῦ Φιλοκτήτη, καὶ τοῦ λέει:

— Νά, πάρε πίσω τὰ βέλη σου. Δὲ θέλω μὲ τὴ βία νὰ σὲ ἀναγκάσω νὰ πᾶμε στὴν Τροία. Ψεύτης ἐγὼ ποτὲ δὲ θὰ γίνω.

— Θὰ τὸν ἀναγκάσω ἐγώ! φωνάζει ὁ Ὀδυσσεύς. Καὶ πετιέται πίσω ἀπὸ τὴν πέτρα.

— Ἀθλίε! βγάζει μιὰ φωνὴ ὁ Φιλοκτήτης. Κι ἀμέσως βάζει στὴ χορδὴ τοῦ τόξου ἓνα φαρμακωμένο βέλος.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἓνα σύννεφο ἀστραφτερὸ ἔσκασε ἀνάμεσά τους καὶ φανερώνεται ὁ Ἡρακλῆς.

— Μή, φίλοι μου! φωνάζει δυνατά. Πρέπει νὰ ξέρετε πῶς μὲ τίς φιλονικίες σας φέρνετε μεγάλη καταστροφὴ στὴν πατρίδα σας. Εἶναι θέλημα τῶν θεῶν, Φιλοκτήτη, νὰ πᾶς στὴν Τροία καὶ πρέπει νὰ πᾶς! Συλλογίσου πόσα καὶ πόσα τράβηξα ἐγώ, γιὰ ν' ἀποκτήσω τὴν ἀθανασία. Τὰ βέλη μου δὲν πρέπει νὰ χύσουν ἀδερφικὸ αἷμα, μὰ τὸ αἷμα ἐκείνου ποῦ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ νὰ γίνῃ ὁ τρομερὸς αὐτὸς πόλεμος. Θὰ σοῦ γιатρέψῃ τὴν πληγὴ ὁ ξακουσμένος γιαντρός, ὁ Ποδालεΐριος· θὰ νικήσῃς τοὺς Τρωαδίτες καὶ θὰ γυρίσῃς στὴν πατρίδα δοξασμένος καὶ φορτωμένος μὲ πλοῦσια λάφυρα.

Ὁ Φιλοκτήτης ἄκουσε τὸ θέλημα τῶν θεῶν. Σήκωσε τὰ χέρια του κι ἔκανε τὴν προσευχή του. Ὅστερα εἶπε στὸν Ὀδυσσεά καὶ στὸ Νεοπτόλεμο.

— Ἐμπρός! Πᾶμε στὸ καράβι. Καιρὸς νὰ πάρωμε τὴν Τροία!

Ἀντρέας Καρκαβίτσας

12. ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Ἀποικία τῶν Μεγαρέων. Οἱ περισσότερες πόλεις ὀφείλουν τὴν ἀκμὴ καὶ τὴν ἱστορία τους στὴν κατάλληλη τοποθεσία, ὅπου ἱδρύθηκαν. Τέτοια εἶναι καὶ τὸ Βυζάντιο, ἀποικία τῶν Μεγαρέων.

Τὰ Μέγαρα ἦταν ἀρχαία πόλη κοντὰ στὴν Ἀθήνα μὲ ἀρκετὴ ναυτικὴ δύναμη. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως πλήθυναν πολὺ οἱ κάτοικοι καὶ ἡ χώρα, καθὼς ἦταν φτωχή, δὲν μπορούσε νὰ θρέψῃ τόσον πληθυσμό· ἀναγκαζόταν λοιπὸν νὰ στέλνῃ στὰ μακρινὰ τὰ ξένα ἀποίκους, ὅπως ἔκαναν καὶ τόσες ἄλλες ἐλληνικὲς πόλεις.

Ἔτσι, ἔστειλε κι ἐκείνους ποὺ ἱδρυσαν τὸ Βυζάντιο. Οἱ ἀποικοί, λέει ὁ θρύλος, πρὶν ἀναχωρήσουν, θεώρησαν φρόνιμο νὰ συμβουλευτοῦν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Πόλη νέα θὰ ἔχτιζαν, κι ὁ θεός, σοφώτερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, θὰ ἤξερε καλύτερα ποῦ ἔπρεπε νὰ τὴ χτίσουν.

Οἱ ἀπεσταλμένοι δὲν ἄργησαν νὰ φέρουν τὴν ἀπάντηση: «Νὰ χτίσετε τὴν ἀποικία σας κοντὰ στὴν πόλη τῶν τυφλῶν».

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Μαντείου ἦταν σκοτεινὴ καὶ κανένας δὲν ἤξερε οὔτε καὶ εἶχε ἀκούσει γιὰ τέτοια πόλη. Πίστευαν ὅλοι ὅτι ὁ χρησμός ἐκρυβε κάποιον μεγάλο καλὸ κι αὐτὸ τοὺς ἔβαλε σὲ μεγαλύτερη σκέψη, γιὰ ν' ἀνακαλύψουν τὴν πόλη τῶν τυφλῶν.

Μὲ θάρρος λοιπὸν οἱ νέσι ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα, Ἀρχηγὸς τοὺς ἦταν ὁ Βύζας, ἓνας ἐξυπνος καὶ βαθυστόχαστος ἄνθρωπος.

Στὴν ἀρχὴ ἔπιαναν σὲ κάθε λιμάνι τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, γιὰ νὰ μάθουν ἀπὸ τοὺς ντόπιους γιὰ τὴν περιφημὴ πόλιν τῶν τυφλῶν. Κι ὅταν ἔπαιρναν τὴ συνηθισμένη ἀρνητικὴ ἀπάντηση, συνέχιζαν ἐπίμονα τὸ κουραστικὸ τους ταξίδι.

Πέρασαν ἀπ' ὅλα τὰ λιμάνια, χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ φωτιστοῦν, κι ἄρχισαν νὰ πιάνουν καὶ στῆς Ἀσίας τὰ παράλια. Ἔτσι ἔφτασαν στὴν Προποντίδα, χωρὶς οὔτε τώρα νὰ γίνουν πιὸ σοφοί.

Μερικοὶ ἄρχισαν νὰ χάνουν τὸ θάρρος τους, ἀλλὰ ὁ Βύζας δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ ἀπελπιστοῦν. Ἡ Πυθία, τοὺς ἔλεγε, ξέρεῖ περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

Κουρασμένοι ἔφτασαν στὴ Χαλκηδόνα, στὴ μικρασιατικὴ παραλία, ποὺ κι αὐτὴ τὴν εἶχαν ιδρύσει ἄποικοι ἀπὸ τὰ Μέγαρα.

Πολὺ εὐχαριστήθηκαν, ποὺ ἀγκυροβόλησαν σὲ δική τους πολιτεία. Θὰ μπορούσαν ἐπιτέλους νὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ πλοῖα, νὰ ξεκουραστοῦν, νὰ βροῦν τρόφιμα καὶ νὰ ζητήσουν πληροφορίες ἀπὸ φίλους τουλάχιστο καὶ δικούς τους. Οἱ Χαλκηδόνιοι πρόθυμα τοὺς φιλοξένησαν, ὅπως ὁ ἀδερφὸς τὸν ἀδερφὸ, ἀλλὰ γιὰ πόλιν τυφλῶν οὔτε κι αὐτοὶ εἶχαν ἀκούσει.

Ὁ Βύζας οὔτε τώρα ἔχασε τὸ θάρρος του· ὅλη τὴ νύχτα βασάνιζε τὸ νοῦ του ὁ χρησμὸς καὶ πρῶι πρῶι κατέβηκε στὴν παραλία. Κάθισε σὲ μιὰν ἄκρη καὶ συλλογιζόταν. Κάποτε σηκώνει τὰ μάτια του καὶ βλέπει ἓνα ὠραιότατο θέαμα, ποὺ τὸ ἔκαναν μαγικὸ οἱ χρυσὲς τοῦ ἡλίου ἀκτίνες. Μιὰ θάλασσα στενὴ κι ὀλογάλανη ἀπλωνόταν μπροστά του, ποὺ πιὸ κάτω τὴ στένευαν πιὸ πολὺ τὰ Δαρδανέλλια· μιὰ θάλασσα στενὴ

πρὸς τὰ πάνω, ὁ Βόσπορος, πού ἔβγαινε στὸν Εὐξεῖνο, ἀπ' ὅπου τὰ μύρια ἀγαθὰ τοῦ θεοῦ κατέβαιναν. Ἡ ἀπέναντι ἀκτὴ, μ' ἓνα μεγάλο κόλπο, ἀληθινὸς παράδεισος! Πλούσια βλάστηση ἀπὸ κάθε λογῆς φυτὰ φανέρωνε τὰ κρυστάλλινα νερὰ πού τὴν πότιζαν. Ἐφτὰ λόφοι γύρω κύκλωναν τὸ μέρος, τὸ προστάτευαν ἀπὸ τοὺς ἄγριους καιροὺς κι ἐπιτρέπανε στὰ κυματάκια τῆς θάλασσας νὰ γλείφουν ἀπαλὰ ἀπαλὰ τὰ πόδια τῆς ξηρᾶς. Σωστὸ κλειδί τῆς θάλασσας πρὸς τὰ πάνω καὶ πρὸς τὰ κάτω· ὅ,τι ἀκριβῶς χρειάζόταν σ' ἓνα θαλασσινὸ λαὸ σὰν κι αὐτοὺς.

Τὸ ἀνοιχτὸ μάτι τοῦ Βύζαντα τὰ εἶδε ὅλα αὐτὰ καὶ δὲ χόρταινε κι ὁ βαθυστόχαστος ἀρχηγὸς θυμήθηκε τότε τὸ χρῆσμά καὶ μὲ κρυφὴ λαχτάρα εἶπε μέσα του:

— Νά ὁ τόπος πού γυρεύομε. Ἡ πόλη τῶν τυφλῶν εἶναι αὐτὴ ἐδῶ ἡ Χαλκηδόνα, πού οἱ κάτοικοί της καὶ συμπατριῶτες μου, λές κι ἦταν τυφλοί, δὲν εἶδαν τὸ ἐξοχο μέρος νὰ ιδρύσουν τὴ δική τους πόλη!...

Κι ἔτρεξε κι ἀνακοίνωσε τὴ σκέψη του στοὺς συντρόφους του. "Οἱλοι ἔμειναν σύμφωνοι. Πέρασαν λοιπὸν ἀπέναντι κι ἔχτισαν γύρω στὸν κόλπο τὴν ἀποικία τους. Οἱ ἄποικοι ἀπὸ εὐγνωμοσύνη στὸν ἄξιο ἀρχηγὸ τὴν ὀνόμασαν ἀπὸ τὸ ὄνομά του Βυζάντιο.

Πρῶτε ύουσα τῆς Ἀνατολῆς. Χίλια περίπου χρόνια πέρασαν ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἦρθαν ἀπὸ τὰ Μέγαρα οἱ πρῶτοι ἄποικοι. Τὸ Βυζάντιο ἔγινε ἰσχυρὸ καὶ πλούσιο· εἶδε δόξες, ἀλλὰ εἶδε καὶ πολλοὺς ἐχθροὺς, πού ζήτησαν νὰ τὸ κατακτήσουν· μ' ὅλες ὅμως τὶς καταδρομές, ἔμεινε πάντα πλούσιο, ἀπὸ τοὺς φόρους πού εἰσέπραττε ἀπὸ τὰ πλοῖα, πού ἀνέβαιναν ἢ κατέβαιναν τὸ Βόσπορο.

Χίλια χρόνια ἀργότερα ἀνακάλυψε γιὰ δεύτερη φορὰ

τὴν ἐπίκαιρη θέσιν τὸ μάτι ἐνὸς νέου βαθυστόχαστου ἀνθρώπου, τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου, ποῦ ἦταν ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴ λιπόψυχη Ρώμη. Δὲν ἦταν μόνο προικισμένη μὲ πολλὰ φυσικὰ χαρίσματα· ἦταν ἀκόμη τὸ κλειδί, ποῦ ἔνωσε δυὸ ἡπείρους, Εὐρώπῃ καὶ Ἀσία, δυὸ κόσμους, Ἀνατολὴ καὶ Δύση. Καὶ τὴν ἔκαμε πρωτεύουσά του, πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσης.

Τὸ Βυζάντιο ἔχασε πιά τ' ὄνομά του καὶ πῆρε νέο ὄνομα ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴ, ὀνομάστηκε «Κωνσταντινούπολις». Ὀλόκληρη ὅμως ἡ αὐτοκρατορία ὀνομάστηκε ἀπ' αὐτὸ «Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία».

Κι ἡ πόλη μὲ τὸ νέο ὄνομα κατόρθωσε νὰ γίνῃ ὄχι μονάχα κέντρο αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ κέντρο ὅλου τοῦ κόσμου· κράτησε, σὰν ἄξια κόρη εὐγενικῆς μητέρας, ὀλομόναχη στὰ δυνατά της χέρια ἓνα νέο πολιτισμό, τὸ βυζαντινὸ, κι ὕψωσε σὲ δεύτερη ἀκμὴ τὴν ἑλληνικὴ δόξα!

13. ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΩΝ ΙΣΑΥΡΩΝ

Ν α υ μ α χ ί α. Οἱ Ἄραβες, προετοιμασμένοι μῆνες καὶ χρόνια, πολιορκοῦν τὸ 717 μ.Χ. τὴν Κωνσταντινούπολη. Θέλουν νὰ τὴν κυριέψουν, νὰ λεηλατήσουν, νὰ σκλαβώσουν, νὰ σύρουν τὸν ἴδιο τὸν αὐτοκράτορα τῶν χριστιανῶν ἀλυσόδετο στὰ πόδια τοῦ σουλτάνου.

Ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοκράτορας Λέων ὁ Γ' ὁ Ἰσαυρος δὲ μένει ἀργός. Ἐμψυχώνει ὅλους, καλοὺς καὶ κακοὺς, ὥστε νὰ μὴ σκέπτονται τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν κοινὴ σωτηρίαν. Μὲ τὴν ἐπίβλεψή του ἡ Πόλη γίνεται ἓνα ἀπέραντο στρατόπεδο καὶ ὁ Κεράτιος κόλπος ὁ μεγαλύτερος ναύσταθμος.

Ὁ Λέων εἶχε σκοπὸ νὰ καταστρέψῃ πρῶτα τὸ στόλο τῶν Σαρακηνῶν ὁ στρατός τους τότε θὰ ἔμενε στὸ ἔλεός του. Ὅταν λοιπὸν νόμισε κατάλληλη τὴ στιγμή γιὰ τὸ ὀριστικὸ χτύπημα, ὕψωσε στὴν ἀκρόπολη, τὸ σημερινὸ Σαράι Μπουρνού, τὸ σῆμα ν' ἀποπλεύσῃ ὁ στόλος.

Πρῶτοι εκπλέουν ἀπὸ τὸν Κεράτιο οἱ δρόμωνες, τὰ ἀνιχνευτικά, νὰ ποῦμε, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· ἔχουν διαταγὴ νὰ ἐρευνήσουν τὴν Προποντίδα, νὰ ἐξακριβώσουν τίς θέσεις καὶ τὴ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπειτα θ' ἀκολουθοῦσαν τὰ βαρύτερα πλοῖα, γιὰ νὰ ναυμαχήσουν.

Ἀγρυπνοὶ οἱ Ἀραβες προβάλλουν ἀμέσως ἀπὸ τὰ ὀρητήριά τους· χίλια ὀχτακόσια πλοῖα εἶναι κρυμμένα στὶς δυὸ παραλίες, τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀσίας. Προσβάλλουν πρῶτα τοὺς δρόμωνες,* μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τοὺς διασκορπίσουν καὶ τέλος νὰ τοὺς συντρίψουν.

Οἱ Βυζαντινοὶ δέχονται τὴν ἐχθρική ἐπίθεση ψύχραιμα. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς μοίρας Μελιγούας δίνει τὸ σύνθημα τῆς μάχης. Ὅποιος ἐχθρὸς πλησιάσῃ, καίεται μὲ τὸ καταστρεπτικὸ ρευστό, τὸ «ὕγρον πῦρ». Ἀλλὰ οἱ Μωαμεθανοὶ εἶναι ἀτέλειωτοι· ἐπιμένουν καὶ κατορθώνουν ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς ἀπώλειες νὰ χωρίσουν τοὺς δρόμωνες· καὶ σὲ μιὰ στιγμή κυκλώνουν καὶ αὐτὴ τὴν ἀρχηγίδα τους.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς γράφει τότε ἓνα σημείωμα. Καλεῖ τοὺς ἄντρες τοῦ καραβιοῦ του:

— Παιδιά, τοὺς λέει, ὁ ἐχθρὸς μᾶς κύκλωσε· εἶναι ἀνάγκη νὰ μᾶς βοηθήσουν οἱ δικοὶ μας. Ποιὸς ἀπὸ σᾶς πάει νὰ δώσῃ ἓνα σημείωμά μου στὸν ἀρχιναύαρχο;

Εἴκοσι παλικάρια βγῆκαν ἐμπρὸς ἓνα βῆμα. Βγῆκε καὶ τὸ ναυτόπαιδο τοῦ πλοίου, ἓνα παιδί δεκατεσσάρων - δεκαπέντε χρόνων.

— Ἐγὼ πηγαίνω, ἀρχηγέ! εἶπε. Ἐδῶ εἶμαι ἄχρηστος στὴ μάχη. Ἀφῆσέ με νὰ πάω· εἶμαι τόσο μικρὸς, ποὺ δὲ θὰ μὲ δοῦν οἱ ἄπιστοι, καὶ κολυμπῶ σὰ δελφίνι.

Τ' ἀντρίκεια λόγια τοῦ μικροῦ ἔκαμαν ἐντύπωση καὶ ὁ

* Δρόμωνας = πολεμικὸ πλοῖο μὲ κουπιὰ καὶ πανιά

ἀρχηγὸς τὸ ἀποφάσισε, χωρὶς νὰ ρωτήσῃ πιά τοὺς ἄλλους.

— Πήγαινε, παιδί μου, τοῦ εἶπε. Ἀπὸ σένα αὐτὴ τὴ στιγμή ἐξαρθᾶται ἡ σωτηρία τῆς πατρίδας!

Τὸ ναυτόπουλο πέταξε τὰ ροῦχα του, δάγκασε στὸ στόμα τὸ χαρτί σὰ σκύλος καὶ πήδησε στὰ κύματα.

Ὁ στόλαρχος, μόλις ἔλαβε τὸ σημεῖωμα, εἰδοποίησε τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Λέων διέταξε ἀμέσως νὰ ἐκπλεύσῃ ὅλος ὁ στόλος. Ἐπικεφαλῆς εἶναι ἡ ναυαρχίδα «Ἁγιος Θεόδωρος ὁ στρατηλάτης» καὶ μέσα ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας.

Ὁ βυζαντινὸς στόλος χτυπᾷ τώρα ἀπὸ τὰ πλάγια τὸν ἐχθρικό. Οἱ Ἄραβες, ποὺ δὲν περίμεναν ἀπὸ κεῖ τὴν προσβολή, στρέφουν ν' ἀμυνθοῦν· ἀλλὰ τότε θέλοντας καὶ μὴ ἔπεςαν σὲ σύγχυση. Ἡ ἴδια ἡ ἀραβικὴ ναυαρχίδα καίεται κι ὁ μωαμεθανὸς ἀρχινάυαρχος φονεύεται.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἶναι μεγάλη· ὁ ἀραβικὸς στόλος ἐξολοθρεύεται. Ὅσος ἔμεινε ζήτησε νὰ σωθῇ φεύγοντας, μὰ ἡ τρικυμία συμπλήρωσε τὴν καταστροφή. Πέντε πλοῖα μόνον ἔφτασαν στὴ Συρία, θλιβεροὶ ἄγγελοι τοῦ ὀλέθρου. Ὁ νέος Πέρσης βρῆκε τὴν τύχη τοῦ παλαιοῦ στὴ Σαλαμίνα.

Ἡ Κωνσταντινούπολη πανηγυρίζει τὸ βράδυ τὸ θρίαμβό της φωταγωγημένη. Χιλιάδες στόματα ψέλνουν:

«Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια...».

Μπροστὰ στὸν αὐτοκράτορα. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Μελιγούας παρουσίασε τὸ μικρὸ στὸν αὐτοκράτορα· τέτοια διαταγὴ εἶχε πάρει. Ὁ Λέων ἔριξε προσεχτικὰ τὸ βλέμμα του στὸ ναυτόπαιδο· ἔμεινε πολὺ εὐχαριστημένος. Τί ζωηρὰ κι ἐξυπνα μάτια! Τί κορμοστασιὰ λαμπαδωτή, παρὰ τὴ μικρὴ του ἡλικία!

— Πῶς λέγεσαι; ρώτησε.

— Ἰωάννης Θρακιώτης, ἀπάντησε ἐκεῖνο, λέγοντας τὸ

ὄνομα τοῦ τόπου του κατὰ τὴ συνήθεια τοῦ καιροῦ του.

— Ἀπὸ ποῖο μέρος τῆς Θράκης εἶσαι;

— Ἀπὸ τὴ Σηλυβρία.

— Τί δουλειὰ κάνει ὁ πατέρας σου;

— Ψαράς· ἔχει δική του βάρκα.

— Ὠραῖα! ἀπάντησε ὁ αὐτοκράτορας κρύβοντας κάποια σκέψη του.

Ἔπειτα πρόσθεσε:

— Ἔσωσες, παιδί μου, τὴν πατρίδα· πάρε λοιπὸν αὐτὰ τὰ εἴκοσι χρυσὰ νομίσματα...

Δὲν πρόφτασε ὅμως νὰ τελειώσῃ τὴ φράση του ὁ γενναῖος Ἰσαυρος καὶ τὸν διέκοψε συγκινημένο τὸ ναυτόπουλο.

— Βασιλιά! εἶπε· ὅ,τι ἔκαμα τὸ ἔκαμα, γιὰ νὰ σώσω τὴν πίστη μου καὶ τὴν πατρίδα ἀπὸ τοὺς ἄπιστους. Δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ πάρω ἄλλη ἀμοιβή. Μοῦ φτάνει ὅτι πέτυχα τὸ σκοπὸ μου. Καὶ τὰ μάτια του πλημμύρισαν δάκρυα...

Ὁ Λέων θαύμασε τώρα τὸ θάρρος, τὴ φιλοτιμία καὶ τὴν ἀφοσίωση καὶ ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὴ θρησκεία του καὶ τὴν πατρίδα· καὶ συμπληρώνοντας τὴν πρώτη σκέψη τοῦ εἶπε:

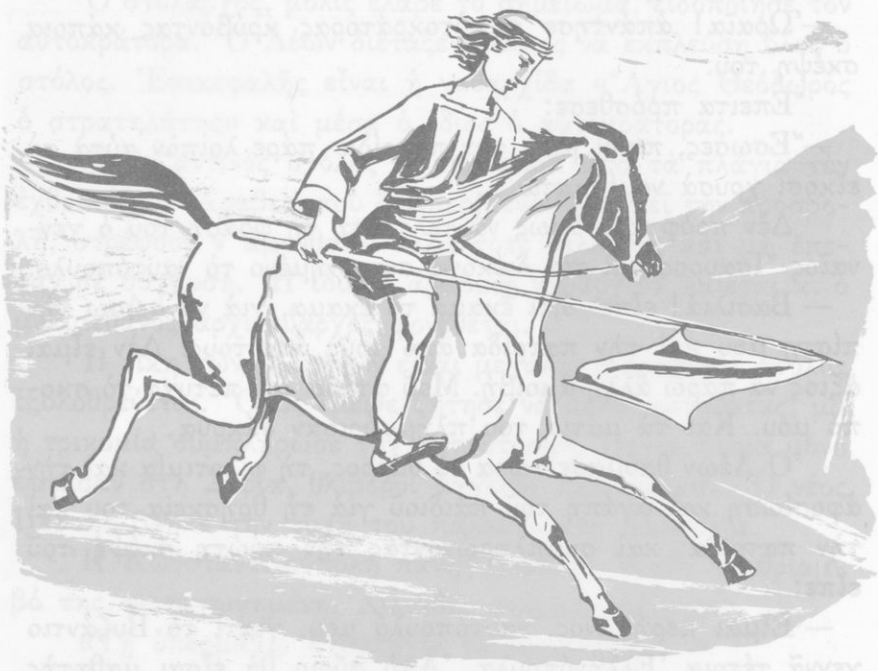
— Εἶμαι περήφανος, ναυτόπουλό μου, γιατί τὸ Βυζάντιο γεννᾷ τέτοια Ἑλληνόπουλα. Ἀπὸ αὔριο θὰ εἶσαι μαθητὴς στὴ ναυτικὴ σχολή μου, γιὰ νὰ γίνῃς ἓνας λαμπρὸς ἀξιωματικός. Οἱ γονεῖς σου θὰ ἔχουν τὴν προστασία μου κι ἐσὺ τὴν ἀγάπη τοῦ βασιλιᾶ!

Ὁ Μελιγούας καὶ τὸ ναυτόπαιδο χαιρέτισαν κι ἔφυγαν.

Ἔτσι διάλεξαν οἱ βυζαντινοὶ στὴ μάχη καὶ στὴ δοκιμασία τοὺς γενναίους, ἄντρες καὶ παιδιὰ, γιὰ νὰ τοὺς κάνουν ἀρχηγούς τοῦ ἔθνους. Ἔτσι ἀνανέωναν μὲ καινούριες ρίζες τὸ φυτῶριο τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ πρόβλεψη τοῦ Λέοντος ἀλήθεψε· ὁ μικρὸς Ἰωάννης Θρακιώτης μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε ἰδρυτὴς μιᾶς νέας φημισμένης ναυτικῆς οἰκογένειας.

N. A. Κοντόπουλος

14. ΤΟ ΘΑΡΡΟΣ ΣΩΖΕΙ

Στὰ 807 μ.Χ. οἱ Σλάβοι τῆς Πελοποννήσου ἐπαναστάτησαν κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ πολιορκήσαν τὴν Πάτρα. Τὴν πολιορκήσαν καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰ καὶ ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ἀπὸ τὴ θάλασσα εἶχαν βοηθοὺς καὶ μωαμεθανοὺς ἀπὸ τὴν Ἀφρική καὶ τὴ Συρία.

Ἡ Πάτρα ἦταν καλὰ ὀχυρωμένη. Ἐνα γερὸ φρούριο τὴν τριγύριζε κι οἱ Πατρινοὶ ἀντιστέκονταν μὲ μεγάλη γενναϊότητα.

Ἡ πολιορκία ὅμως κρατοῦσε πολὺ καὶ στὴν πόλη παρουσιάστηκε ἔλλειψη ἀπὸ τροφές καὶ νερό. Ποιὸς θὰ μποροῦσε τώρα ν' ἀνισταθῇ στὴ δύναμη τοῦ νέου αὐτοῦ ἐχθροῦ;

Τοῦ κάκου περίμεναν βοήθεια ἀπὸ τὴν Κόρινθο, ὅπου μὲ σπουδὴ εἶχαν εἰδοποιήσει τὸ στρατηγὸ τοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρου. Ἡ βοήθεια δὲ φαίνόταν πουθενά! Τὰ παλικάρια εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἐξαντλοῦνται ἀπὸ τὴν πείνα. Δὲν ἔμενε παρὰ νὰ παραδοθοῦν, ἀφοῦ πάρχουν τὴν ὑπόσχεση, πὼς κανένας τους δὲ θὰ πάθῃ τίποτε.

Προτοῦ ὅμως ὑποκύβουν ὀριστικὰ στὴ θλιβερὴ αὐτὴ ἀνάγκη, ἔστειλαν ἓνα σκοπὸ στ' ἀνατολικά βουνὰ νὰ παρατηρήσῃ μήπως ἐρχόταν ἡ βοήθεια, ποὺ περίμεναν ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Εἶχαν συνεννοηθῇ μαζί του πὼς, ἂν διακρίνῃ τὴ βοήθεια νὰ ἐρχεται, νὰ γυρίσῃ ἀμέσως κρατώντας γερμένη τὴ σημαία του. Ἄν δὲ διακρίνῃ τίποτε, τότε νὰ γυρίσῃ κρατώντας τὴν ὀρθή.

Εἶναι δύσκολο νὰ περιγραφῇ ἡ ἀγωνία τῶν πολιορκημένων, τίς ὥρες ποὺ περίμεναν τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ σκοποῦ. Ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ εἶχαν μαζευτῇ στὸ ναὸ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα καὶ γονατισμένοι μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ πολιοῦχου παρακαλοῦσαν θερμὰ νὰ τοὺς συντρέξῃ στὴ δύσκολη αὐτὴ στιγμή.

Οἱ ἀρχηγοὶ εἶχαν ἀνεβῇ στοὺς ψηλότερους πύργους τοῦ φρουρίου κι ἀπὸ κεῖ, ἔχοντας καρφωμένα τὰ μάτια τους στ' ἀνατολικά βουνὰ, περίμεναν μὲ ἀφάνταστη ἀγωνία νὰ διακρίνουν τὸ σκοπὸ. Θὰ εἶχε γερμένη τὴ σημαία του; ἢ θὰ ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ παραδώσουν τὴν ὁμορφὴ πατρίδα τους στοὺς Σλάβους;

Ὡστόσο ἔγινε τὸ θαῦμα. Ἐνῶ ὁ σκοπὸς γύριζε πίσω καβάλα στ' ἄλογό του, κρατώντας τὴ σημαία ὀρθή, ξάφνου γλιστρᾷ τὸ ἄλογο, κι ὁ ἀναβάτης, γιὰ νὰ κρατηθῇ, ἔγειρε πρὸς τὰ μπρός. Μαζί του ἔγειρε καὶ ἡ σημαία.

Χωρὶς ἄλλο ἦταν θέλημα Θεοῦ! Γιατὶ τὴν ἴδια στιγμή τὰ μάτια τῶν ἀρχόντων ἔπεσαν στὸ σκοπὸ καὶ ξεχώρισαν τὴ γερμένη σημαία του!

Τρελοὶ ἀπὸ χαρὰ ἔτρεξαν τότε στὴν πόλη καὶ πρόσταξαν γενικὴ ἔξοδο τοῦ στρατοῦ. Οἱ στρατιῶτες, μὲ τὸ θάρρος πῶς ἔρχεται βοήθεια, σὰ λιοντάρια ὄρμησαν καὶ σκόρπισαν τοὺς ἐχθρούς. Ἡ Πάτρα εἶχε σωθῇ. Κι εἶχε σωθῇ ἀπὸ μιὰ παρεξήγηση.

Ἐπειτα ἀπὸ τρεῖς μέρες ἔφτασε κι ἡ βοήθεια. Ὁ στρατηγὸς τοῦ Νικηφόρου, προσπαθώντας νὰ συνάξῃ περισσότερο στρατό, εἶχε ἀργήσει. Κατάπληκτος ἔμαθε τώρα πῶς σώθηκε ἡ Πάτρα κι ἔγραψε τὰ καθεκαστα στὸν αὐτοκράτορα. Κι ὁ Νικηφόρος μαθαίνοντας αὐτά, ἔδωσε διαταγὴ ν' ἀφιερωθοῦν τὰ λάφυρα τῆς νίκης στὸ ναὸ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα, ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Πατρῶν νὰ προβιβαστῇ σὲ μητρόπολη καὶ νὰ προστεθοῦν σ' αὐτὴν οἱ ἐπισκοπὲς Μεθώνης, Κορώνης καὶ Λακεδαίμονος.

15. ΣΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ ΤΗΣ ΕΔΕΣΣΑΣ

Κουβαλητό και με δεμένα μάτια ανέβασαν οι Βούλγαροι τόν Κωνσταντῖνο στο φρούριο και τόν έβαλαν σέ χωριστό κελί. Τόν άκούμπησαν σ' ένα στρώμα, έλυσαν τά μάτια του και, χωρίς νά τοῦ ποῦν λέξη, βγήκαν έξω κι άμπάρωσαν τήν πόρτα.

Ήταν ό Κωνσταντῖνος ό Κρηνίτης, πού μαζί μέ τό Νικήτα και τό Μιχαήλ προσποιοῦνταν τό Βούλγαρο και παρακολουθοῦσαν τό βουλγαρικό στρατό. Τούς είχε στείλει εκεί κατασκόπους ό στρατηγός Δαφνομήλης. Και τώρα ό Κωνσταντῖνος είχε προδοθῇ...

Τό καμαράκι όπου τόν έκλεισαν, ἦταν μικρό και γυμνό· έπιπλο άλλο δέν είχε παρά ένα σεντούκι ξύλινο, πού μπορούσε νά γίνη και κάθισμα και τραπέζι. Τό παράθυρο, μικρό και

καγκελωμένο, ήταν τόσο ψηλά, που άνθρωπος δέν έφτανε να δῇ έξω, όσο ψηλός κι αν ήταν.

Με τὴν πρώτη ματιά ὁ Κωνσταντῖνος εἶδε πῶς εὐκολο δέν ήταν νά βγῇ ἀπ' τὴ φυλακὴ του· μὰ αὐτὸ δέν τὸν ἀπέλπισε· ἀποφάσισε νά φύγῃ. Πῶς; Δέν τὸ ἤξερε ἀκόμα, μὰ θὰ ἔβρισκε τρόπο. Μέτρησε μὲ τὸ μάτι τὸ ὕψος τοῦ παραθυριοῦ· αν ἔσερνε τὸ σεντούκι ὡς ἐκεῖ, θὰ ἔφτανε νά δῇ· κι ἀφοῦ ἤξερε τί ήταν έξω, δική του δουλειὰ νά φύγῃ.

Ποῦ βρισκόταν, δέν εἶχε ἰδέα. Σ' ὅλο τὸ ταξίδι οἱ στρατιῶτες τοῦ Δραζάν δέν τὸν ἄφησαν στιγμὴ νά δῇ τὰ μέρη ποὺ περνοῦσαν καὶ κανέννας δέν τοῦ μιλοῦσε.

Ποιὸ τάχα νά ήταν τὸ φρούριο αὐτό;

Ἐκλείσειε τὰ μάτια του. Πρῶτα πρῶτα ἔπρεπε νά γίνουν οἱ πληγές του· ὕστερα θὰ φρόντιζε νά βρῇ τρόπο νά φύγῃ· καὶ σὲ λίγο ἀποκοιμήθηκε...

Ἀπὸ τὸ τρίξιμο τῆς κλειδαριᾶς ξύπνησε· ήταν μέρα. Ἀπὸ ψηλὰ ὁ ἥλιος φώτιζε τὸ καμαράκι του· ἄρα εἶχε κοιμηθῇ πολλὰς ὥρες.

Σὲ λίγο ἓνας δοῦλος τοῦ ἔφερε φαγητό· ὁ Κωνσταντῖνος τὸν βάζαξε ἀπὸ τὸ ροῦχο του καὶ τοῦ εἶπε:

— Σὲ ὅ,τι ἀγαπᾷς, πές μου ποῦ βρίσκομαι;

Μὰ ὁ δοῦλος τοῦ χαμογέλασε μελαγχολικὰ καὶ μὲ τὸ χέρι τοῦ ἔδειξε τ' αὐτιά του καὶ τοῦ ἔκαμε νόημα, πῶς δέν ἀκούει.

Πέρασε ἡ μέρα ὅλη, χωρὶς νά πατήσῃ πιά κανέννας στὸ κελί του. Ὅσο βράδιαζε καὶ νύχτωνε κι ἀπλωνόταν έξω ἡ σιωπὴ, τόσο ἄκουε ὁ Κωνσταντῖνος καθαρότερα ἓνα ἀδιάκοπο βουητὸ νεροῦ, ποὺ ἔτρεχε κι ἔπεφτε ἀπὸ ψηλὰ σὲ βράχους.

Μὰ τίποτε ἄλλο δέν ἄκουσε.

Τὸ ἄλλο πρωὶ ὁ Κωνσταντῖνος αἰσθανόταν πιά τὸν

ἐαυτό του καλά. Σηκώθηκε, τράβηξε τὸ ἄδειο σεντούκι στὸ παράθυρο κι ἀνέβηκε ἐπάνω. Μόλις ἔφτασαν τὰ μάτια του στὸ παράθυρο, εἶδε οὐρανὸ καὶ μόνον οὐρανό. Ἐπιασε τὰ σίδερα καὶ θέλησε ν' ἀνεβῇ στὸ παράθυρο, γιὰ νὰ δῇ καὶ κάτω· μὰ δὲν μπόρεσε· πόνος σουβλερὸς ἀπὸ τὴν πληγὴ του τὸν διαπέρασε, τὰ χέρια του ἀνοιζαν· ἔπεσε ἀναίσθητος στὸ πάτωμα.

Ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ δοῦλος, σὰν ἔφερε τὸ φαγητό του. Τὸν σήκωσε, τὸν ἔβαλε στὸ στρῶμα κι ἔσυρε τὸ σεντούκι στὴ θέση του.

Ὅταν συνῆλθε ὁ Κωνσταντῖνος, εἶδε τοῦ δούλου τὸ μελαγχολικὸ πρόσωπο σκυμμένο ἐπάνω του. Τὴν ἴδια ὥρα αἰσθάνθηκε πὼς τοῦ ἔβαζε κάτι στὸ χέρι· ἦταν ἓνα ψωμί. Ἐκλείσε πάλι τὰ μάτια, μισοζαλισμένος ἀκόμα, κι ὅταν τὰ ξανάνοιξε, ὁ δοῦλος εἶχε φύγει.

Τότε θυμήθηκε πὼς εἶχε σύρει τὸ σεντούκι στὸ παράθυρο.

Τὸ εἶδε ἄραγε ὁ δοῦλος;

Μὰ τὸ σεντούκι ἦταν στὴ θέση του.

Αὐτὴ ἡ στοργικὴ φροντίδα τοῦ δούλου τὸν ἀνακούφισε· πρώτη φορά τότε μιὰ ἐλπίδα ἔλαμψε στὸ μυαλό του.

Ἐξέτασε τὸ ψωμί, ποὺ βαστοῦσε ἀκόμα στὸ χέρι, καὶ παρατήρησε μιὰ τρυπίτσα ἀπὸ κάτω. Τό ἔκοψε σὲ δυὸ καὶ μέσα βρῆκε ἓνα μικρὸ χαρτάκι τυλιγμένο σφιχτά. Τὸ ξεδίπλωσε καὶ διάβασε:

«Ὁ αὐτοκράτορας πέρασε τὸν πλημμυρισμένο Ἐριγώνα, ἔφτασε προχτὲς στὸ φρούριο κι ἔφυγε χτὲς βράδυ. Ἐχε ὅμως θάρρος· ὁ Κύριος σὲ φυλάει».

Τὸ γράψιμο ἦταν τοῦ Γρηγόρη.

Ὁ Γρηγόρης ἦταν ἓνας ἅγιος καλόγερος, ποὺ μὲ λαχτά-

ρα παρακολουθοῦσε τὴν τύχη τῶν τριῶν παιδιῶν, ποῦ γιὰ τὴν πατρίδα τους δέχτηκαν νὰ γίνουν κατάσκοποι καὶ νὰ ζοῦνε κοντὰ στοὺς Βουλγάρους. Καὶ τώρα πάλι ὁ Θεὸς τὸν ἔστειλε ἐδῶ.

Ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτὸ κι ἀπὸ μερικὲς ὁμιλίες, ποῦ ἄκουσε μιὰ μέρα στὸ διάδρομο τῆς φυλακῆς του, κατάλαβε ὁ Κωνσταντῖνος πὼς βρισκόταν στὸ φρούριο τῆς Ἑδεσσας. Τώρα κατάλαβε πὼς ὁ αὐτοκράτορας θεωροῦσε φιλικὸ τὸ φρούριο αὐτὸ κι ἔφυγε ἡσυχος γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, ἐνῶ ἐκεῖ μέσα ἦταν τόσοι Βούλγαροι φωλιασμένοι καὶ ὥρα τὴν ὥρα θά 'καναν ἐπανάσταση.

— Τί κατάρρα!... μούγκρισε ὁ Κωνσταντῖνος μὲ φρίκη, σφίγγοντας τὸ γράμμα στὰ χέρια του· νὰ ξέρω τὸ τρομερὸ αὐτὸ μυστικὸ καὶ νὰ μὴν μπορῶ νὰ βγῶ, νὰ τρέξω, νὰ σταματήσω τὸ βασιλέα μου καὶ νὰ τὸν γυρίσω πίσω νὰ πνίξῃ τὴν ἐπανάσταση, πρὶν ξεσπάσῃ...

Σηκώθηκε πάλι κι ἔκανε μερικὰ βήματα νευρικὰ πάνω κάτω.

Νὰ φύγῃ! νὰ φύγῃ! νὰ φύγῃ!

Μὰ μὲ τί τρόπο;

Γύρισε στὸ κρεβάτι κι ἀπογοητευμένος ἔπεσε στὸ στρῶμα. Ἀδύνατο! Γιὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ φύγῃ, ἔπρεπε πρῶτα νὰ γίνῃ καλὰ, νὰ σπάσῃ τὰ σίδερα, νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ παράθυρο· ἄλλο δρόμο δὲν εἶχε. Ἐκτός... ἐκτὸς ἂν ὁ δοῦλος τὸν βοηθοῦσε.

Καὶ γιατί ὄχι; Ὁ δοῦλος εἶχε δάκρυα στὰ μάτια σὰν τὸν κοιτάζε... Ὁ δοῦλος εἶχε φέρει τὸ γράμμα τοῦ Γρηγόρη, εἶχε σύρει τὸ σεντούκι στὴ θέση του.

Κι ἡ καρδιὰ τοῦ Κωνσταντίνου γέμισε πάλι ἐλπίδες. Ἐξαφνα ἀνατρίχιασε· τί ἦταν πάλι αὐτό;

Εἶχε ἀκούσει κάτι, ἓνα ἑλαφρὸ χτύπημα σὰν πετραδάκι στὸν τοῖχο ἀπέξω.

Κοίταξε τὸ παράθυρο, μὰ δὲν εἶδε τίποτε. Βάσταξε τὴν ἀναπνοή του κι ἀφουγκράστηκε.

Δεύτερος χτύπος ἀκούστηκε καὶ μιὰ πέτρα πέρασε τὰ κάγκελα κι ἔπεσε στὸ πάτωμα.

Ὁ Κωνσταντῖνος τὴν ἄρπαξε· ἦταν ἓνα στρογγυλὸ χαλίκι καὶ γύρω εἶδε χαραγμένες ἐλληνικὰ πέντε λέξεις:

«Σὰ νυχτώση, ρίξε τὸ σκοινί».

Σαστισμένος κοίταξε τὸ παράθυρο, ὕστερα τὴν πέτρα καὶ πάλι τὸ παράθυρο.

Ποιὸ σκοινὶ νὰ ρίξη κι ἀπὸ ποῦ;

Ἡ καρδιά του χτυποῦσε δυνατά. Σκοινὶ δὲν εἶχε, μὰ εἶχε πάπλωμα· σκέφτηκε νὰ τὸ σκίση λουρίδες λουρίδες, νὰ τὶς δέσῃ τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη καὶ νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸ παράθυρο. Μὰ πρῶτα ἔπρεπε ν' ἀνοίξῃ δρόμο· καὶ μαχαίρι δὲν εἶχε νὰ χαλάσῃ λίγο τὸν τοῖχο καὶ νὰ βγάλῃ τὰ κάγκελα.

Εἶχε βραδιάσει πιά, ὅταν ἔξαφνα ἔτριξε ἡ κλειδαριὰ τῆς πόρτας. Ἐνὰ χέρι πέρασε μέσα, ἔριξε χάμω ἓνα κουλουριασμένο σκοινὶ κι ἔκλεισε πάλι βιαστικά.

Σὰ νύχτωσε καλὰ, ἓνα σιγανὸ σφύριγμα ἀκούστηκε. Ὁ Κωνσταντῖνος κατάλαβε πὼς ἦταν σημεῖο γι' αὐτόν· ἔριξε τὸ σκοινὶ καὶ περίμενε. Σὲ λίγο δεύτερο σφύριγμα ἀκούστηκε καὶ κάποιος ἀπὸ κάτω κούνησε τὸ σκοινί.

Μὲ βία τὸ τράβηξε ὁ Κωνσταντῖνος· στὴν ἄκρῃ ἦταν δεμένο ἓνα μαχαίρι κι ἓνα πανάκι, ὅπου κάποιο ἄγνωστο χέρι εἶχε γράψῃ μὲ κάρβουνο:

«Σπάσε τὰ κάγκελα καὶ κατέβα».

Μὲ καινούριο θάρρος ἄρχισε ὁ Κωνσταντῖνος νὰ πελεκᾷ καὶ νὰ ξεκολλᾷ τὴν πέτρα.

Μὰ ἓνα βουητὸ ἀκουόταν ἀπὸ μακριὰ πὺ πλησίαζε·
σὰ φωνές πολλές καὶ σίδερα, πὺ χτυπούσανε τὸ ἓνα μὲ
τ' ἄλλο.

Ἐνα κύμα ἀνθρώπινο πέρασε μπρὸς στὴν πόρτα του
καὶ μιὰ δυνατὴ φωνὴ ἀκούστηκε:

— Στὰ ὅπλα!... Προδοσία!...

Ὁ Κωνσταντῖνος δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του· ἐξακολού-
θησε τὸ χάλασμα τοῦ τοίχου, πέταξε τρία κάγκελα καὶ στὸ
τελευταῖο ἔδωσε τὸ σκοινί.

Ἀπέξω ἀπὸ τὴν πόρτα του φωνές βουλγάρικες ἀκού-
στηκαν:

— Σφάζετε τοὺς ὅλους!... Κλεῖστε τίς πόρτες!...

Ὁ Κωνσταντῖνος ἀτάραχος σκάλωσε στὸ παράθυρο,
ἔπιασε τὸ σκοινί, κρεμάστηκε ἔξω στὸν γκρεμὸ καὶ σὲ λίγο
γερόδ βρέθηκε στὰ πόδια τοῦ κάστρου. Καὶ σὰν αἰτὸς πε-
τώντας ὀλονυχτὶς πῆγε στὸ βασιλιά του τὸ μήνυμα τῆς βουλ-
γαρικῆς προδοσίας, πὺ πληρώθηκε πολὺ ἀκριβὰ στὸ γύρι-
σμα τοῦ αὐτοκράτορα.

16. ΟΙ ΑΚΡΙΤΕΣ

Ὁ Κωσταντῖνος ὁ μικρὸς κι ὁ Ἀλέξης ὁ ἀντρειωμένος
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο, ὁ καστροπολεμίτης,
ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοκουβεντιάζουν
κι ἀντάμα ἔχουν τοὺς μαῦρους¹ τοὺς στὸν πλάτανο δεμένους.
Τοῦ Κώστα τρώει τὰ σίδερα, τ' Ἀλέξη τὰ λιθάρια,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὰ δέντρα ξεριζώνει.
Κι ἐκεῖ πού τρῶγαν κι ἔπιναν καὶ πού χαροκοποῦσαν,
πουλάκι πῆγε κι ἔκατσε δεξιὰ μεριά στὴν τάβλα².
Δὲν κελαηδοῦσε σὰν πουλὶ μήτε καὶ σὰ χελιδόνι,
μόνο λαλοῦσε κι ἔλεγε ἀνθρώπινη κουβέντα:
— Ἐσεῖς τρῶτε καὶ πίνετε καὶ λιανοτραγουδᾶτε
καὶ πίσω σας κουρσεύουνε Σαρακηνοὶ κουρσάροι.
Πῆραν τ' Ἀλέξη τὰ παιδιὰ, τοῦ Κώστα τὴ γυναίκα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρρεβωνιασμένη!
Ὡσπου νὰ στρώσῃ ὁ Κωνσταντῆς καὶ νὰ σελώσῃ ὁ Ἀλέξης,
βρέθηκε τὸ Βλαχόπουλο στὸ μαῦρο καβαλάρης.
— «Γιὰ σύρε σύ, Βλαχόπουλο, στὴ βίγλα³ νὰ βιγλίσῃς⁴.

1. Μαῦρος = μαῦρο πελεμικὸ ἄλογο

2. Τάβλα = τραπέζι

3. Βίγλα = παρατηρητήριον

4. Βιγλίζω = παρατηρῶ, ἐπισκοπῶ

Κι ἂν εἶν' πενήντα κι ἑκατό, χύσου μακέλεψέ τους,
κι ἂν εἶναι περισσότεροι, γύρισε μίλησέ μας».

Ἐπῆγε τὸ Βλαχόπουλο στὴ βίγλα νὰ βιγλίση.

Βλέπει Τουρκιά, Σαρακηνοὺς κι Ἀράπηδες κουρσάρους·
οἱ κάμποι πρασινίζανε, τὰ πλάγια κοκκινίζαν.

Ἀρχισε νὰ τοὺς διαμετρᾷ, διαμετρημοὺς δὲν ἔχουν.

Νὰ πάη πίσω, ντρέπεται, νὰ πάη ἔμπρός, φοβᾶται.

Σκύβει, φιλεῖ τὸ μαῦρο του, στέκει καὶ τὸν ρωτᾷει:

— Δύνεσαι, μαῦρε μ', δύνεσαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξης;

— Δύνομαι, ἀφέντη μ', δύνομαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξω
κι ὅσους θὰ κόψη τὸ σπαθί, τόσους θενὰ πατήσω.

Μόν' δέσε τὸ κεφάλι σου μ' ἓνα χρυσὸ μαντίλι,
μὴν τύχη λάκκος καὶ ριχτῶ καὶ πέσης ἀπ' τῆ ζάλη.

— Σαῖτες μου ἀλεξαντρινές, καμιὰ νὰ μὴ λυγίσῃ
καὶ σύ, σπαθί μου δαμασκί, νὰ μὴν ἀποστομώσης!

Βόηθα μ', εὐχή τῆς μάνας μου καὶ τοῦ γονιοῦ μου βλόγια,
εὐχή τοῦ πρώτου μ' ἀδερφοῦ, εὐχή καὶ τοῦ στερνοῦ μου.

Μαῦρε μου, ἄντε νὰ ἔμπουμε, κι ὅπου ὁ Θεὸς τὸ βγάλλῃ!

Στὰ ἔμπα του μπῆκε σὰν αἰτός, στὰ ξέβγα σὰν πετρίτης·

στὰ ἔμπα του χίλιους ἔκοψε, στὰ ξέβγα δυὸ χιλιάδες,

καὶ στὸν καλὸ τὸ γυρισμὸ κανένα δὲν ἀφήνει.

Πῆρε τ' Ἀλέξη τὰ παιδιὰ, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα

καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρρεβωνιασμένη.

Προσγوناτίζει ὁ μαῦρος του καὶ πίσω του τοὺς παίρνει.

Δημοτικὸ

17. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Ποιὸς ἦταν.—Ἐχετε ἀκούσει, παιδιά, γιὰ τὸν Διγενή; ρώτησε ἡ κ. Θάλεια τὰ παιδιά της, τὸν Τάκη καὶ τὴν Ἀγγελική.

—Ὅχι, μητέρα, ἀπάντησαν ἐκεῖνα.

—Τότε θὰ σᾶς πῶ ἐγὼ τὴν ἱστορία του· μοῦ τὴν εἶπε ἡ μητέρα μου κι ἐκείνης ἡ δική της κι ἐκείνης πάλι ἡ δική της, κι ἔτσι ἀπὸ μητέρα σὲ μητέρα φτάνομε στὴν ἴδια τὴν ἐποχὴ τοῦ Διγενῆ, πὺ τὴν ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι.

Ὁ Διγενὴς εἶναι ξακουστός βυζαντινὸς ἥρωας, ποὺ ἔζησε, ὅταν στὸ Βυζάντιο ἦταν αὐτοκράτορες ὁ Ρωμανὸς Β' κι ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς.

Ὅλη του τὴ ζωὴ τὴν πέρασε στὰ βάρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου φύλαγε τὶς ἄκρες, τὰ σύνορα δηλαδὴ τῆς αὐτοκρατορίας· γι' αὐτὸ λεγόταν καὶ Ἀκρίτας. Τὸν ἔλεγαν Διγενή, γιατί ἡ καταγωγή του ἦταν ἀπὸ δύο γένη, ἀπὸ ἐλ-

ληνικό και άραβικό. Ἡ μητέρα του ἦταν ἑλληνίδα χριστιανή ἀπὸ μεγάλη ἀρχοντική οἰκογένεια· ὁ πατέρας του ἦταν Σαρακηνός, δηλαδή μωαμεθανός ἀπὸ τὴν Ἀραβία, κι ἐμίρης (ἡγεμόνας)· ἔγινε ὅμως χριστιανός καὶ λαμπρός βυζαντινός πολίτης.

Ὁ Διγενής ἀπὸ μικρὸς ἔδειξε μεγάλη τόλμη καὶ δύναμη καὶ γι' αὐτὸ τὸν θαύμαζαν ὅλοι. Ἀλλὰ ὅταν μεγάλωσε, τότε πιά δὲ λέγονται τ' ἀνδραγαθήματά του. Ἄλλοτε, ἂν μοῦ δοθῇ καιρός, θὰ σᾶς πῶ πῶς δράκοντες μὲ πολλὰ κεφάλια καὶ πύρινες γλῶσσες, ἄγρια λιοντάρια κι ἄλλα θηρία ἔπεσαν κάτω ἀπὸ τὸ σπαθί του, ὅπως ἔπεσαν στ' ἀρχαῖα χρόνια ἀπὸ τὸ ρόπαλο τοῦ Ἡρακλῆ ὅμοια θηρία. Σήμερα θὰ σᾶς πῶ μιὰ μόνο μικρούλα ἱστορία του.

Διγενής καὶ Μαξιμώ. Ὁ γενναῖος Διγενής, εἶπαμε, φύλαγε τὰ σύνορα· γιὰ νὰ τὰ ὑπερασπίσῃ ἔστησε καθημερινὸ πόλεμο μὲ φοβεροὺς ἐχθρούς. Φοβερώτεροι ἀπ' ὅλους ἦταν οἱ ἀπελάτες, δηλαδή οἱ ληστὲς τῶν βουνῶν κι οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπὸ τὶς ξένες γειτονικὲς ἐπαρχίες. Γρήγορα ὅμως αὐτοὶ κατάλαβαν ὅτι δὲν ἦταν ἱκανοὶ νὰ τὰ βάλουν μὲ τὸν Ἀκρίτα· πάντοτε ἔφευγαν λιγότεροι καὶ νικημένοι.

Ἀλλὰ τέτοιοι ληστὲς πῶς νὰ ἡσυχάσουν, ποῦ μόνος σκοπὸς τῆς ζωῆς τους ἦταν νὰ ληστεύουν τοὺς Βυζαντινοὺς; Ἀνέβηκε λοιπὸν στ' ἄλογό του ὁ ἀρχηγός τους, ὁ Φιλόπαππος, κι ἔτρεξε στὰ βουνὰ νὰ βρῇ τὴ βασίλισσα Μαξιμώ καὶ νὰ ζητήσῃ τὴ βοήθειά της.

— Καὶ ποιά εἶναι αὐτὴ ἡ Μαξιμώ; ρώτησε ἡ Ἀγγελική.

— Μιὰ φοβερὴ βασίλισσα, παιδί μου, στὸ γυναικεῖο βασίλειο τῶν Ἀμαζόνων, ποὺ εἶχε τὸν πόλεμο γιὰ διασκέδαση. Εἶχε νικήσει ὅλους τοὺς γύρω πολεμιστὲς καὶ τοὺς εἶχε τρομάξει τόσο, ποὺ τὴν ἀναγνώριζαν ὅλοι γιὰ ἀρχηγὸ καὶ βα-

σίλισσα. "Ο,τι ἦταν γιὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ὁ Διγενής, ἦταν γιὰ τοὺς ἀπελάτες καὶ τοὺς Σαρακηνοὺς ἡ Μαξιμώ.

Ἡ Μαξιμώ, λοιπόν, γιὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ, ἔσπευσε νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Πόλεμο γύρευαν οἱ ἀπελάτες, πόλεμο ᾗθελε κι αὐτή. Συγκέντρωσε τὶς ἀμαζόνες τῆς, διάλεξε ἑκατό, τὶς πιὸ γενναῖες καὶ ρωμαλέες, καὶ καλὰ ὀπλισμένες ὅλες ξεκίνησαν νὰ συναντήσουν τὸ Διγενή. Στὸ δρόμο ἐνώθηκαν μαζί τῆς κι οἱ ἀπελάτες μὲ τὸ Φιλόπαππο. Ἔτσι, χιλιάδες στρατὸς ἔφτασε στὸν Εὐφράτη, ποὺ χώριζε τὰ σύνορα.

Ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ἔτυχε νὰ ᾿ναι ὁ Διγενής στὸ παρατηρητήριό του. Ἐρευνοῦσε τὰ γύρω, λέτε καὶ τοῦ ἔλεγε κρυφὰ κάποιος:

— Φυλάζου, Διγενή, ἔρχονται ἀπελάτες.

Μόλις τοὺς εἶδε νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὶς βουνοπλαγιὲς στὸν ποταμό, τόσο ἀμέτρητο πλῆθος, ἓνας αὐτός, δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του· πήδησε στ' ἄλογό του κι ἔτρεξε νὰ τοὺς συναντήσῃ.

Φτάνοντας στὸν Εὐφράτη βλέπει γιὰ πρώτη φορὰ τὴ Μαξιμώ, τὴν ζακουστή βασίλισσα, ποὺ τόσα εἶχε ἀκούσει γιὰ τὴ χάρη τῆς καὶ τὴν παλικάριά τῆς.

Τί χάρη, τί λεβεντιά!

Ἰππευε ἓνα κατάμαυρο, σὰν τὸ χελιδόνι, ἄλογο, ποὺ μὲ βία συγκρατοῦσε τὴν ὁρμή του. Χρυσὴ περικεφαλαία προφύλαγε τὸ κεφάλι τῆς καὶ χρυσὴ ἄλυσίδα κρεμόταν στὸ στῆθος τῆς· χρυσοῦφαντα ἦταν καὶ τὰ φορέματά τῆς.

Στὸ ἓνα χέρι κρατοῦσε τὴ χρυσὴ ἀσπίδα καὶ τὰ χαλινάρια, καὶ στὸ ἄλλο ἓνα χρυσωμένο κοντάρι. Σὲ κάθε κίνηση τοῦ περήφανου ζώου κουδουνάκια χρυσά, κρεμασμένα στὸ λαιμό του, ἄφηναν εὐχάριστο ἤχο. Δεξιά κι ἀριστερά τῆς παρὰστεκαν ἀπὸ πέντε γιγαντόσωμοι ἀπελάτες.

“Όταν ή Μαξιμώ είδε τόν ‘Ακρίτα, ρώτησε έκπληκτη:

— Αὐτός εἶναι ὁ Διγενής, Φιλόπαππε;

— Αὐτός, βασίλισσα μεγάλη!

— Κι οἱ στρατιῶτες τοῦ ποῦ εἶναι;

— Αὐτός δὲν ἔχει στρατό. Μονάχος τοῦ πολεμᾷ μὲ ὅλους γιὰ τὰ σύνορά του. Ἀλλὰ κι ἔτσι μονάχος ποὺ εἶναι, μόνη σου μὴν πηγαίνης νὰ μετρηθῇς μαζί του.

— Δειλὲ γέροντα, ξεσήκωσες ὅλο αὐτὸ τὸ πλῆθος νὰ πολεμήσῃ ἓναν ἄνθρωπο; εἶπε ὀργισμένη ή Μαξιμώ· δὲν ντρέπεσαι; Μόνη μου, μπρὸς στὰ μάτια σας, θὰ τὸν ξεκάμω. Μὴν κινήθῃ κανένας!

Καὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ρίχνεται μὲ τ’ ἄλογό της νὰ περάσῃ τὸ βαθὺ ποτάμι.

— Φυλάξου, βασίλισσα! Ἀκουσέ με· κάτι ξέρω κι ἐγὼ ὁ γέρος. Πολλὰ ἔχουν δεῖ τὰ μάτια μου! τῆς ἀπάντησε πειραγμένος ὁ Φιλόπαππος.

Ὁ Διγενής βλέποντας τὴν ὡραία Ἀμαζόνα νὰ ὀρμᾷ στὸν ποταμό, τῆς φωνάζει μ’ εὐγένεια:

— Εἶναι πολὺ βαθὺ τὸ ρεῦμα, βασίλισσα! Στάσου κι ἔρχομαι ἐγὼ· μὴν κοπιᾶζης ἐσύ, μιὰ γυναίκα. Στοὺς ἄντρες πρέπει ὁ κόπος κι ὁ κίνδυνος.

Κι ἔσυρε ἀμέσως τὸ σπαθί του, κέντησε τ’ ἄλογό του καὶ ρίχτηκε στὸν Εὐφράτη· σὰ βέλος ἔφτασε στὴν ἀντικρινή ὄχθη.

Οἱ δυὸ δυνατοί, ὁ ἀνδρειότερος ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς κι’ ή γενναιότερη ἀπὸ τοὺς ἀπελάτες καὶ Σαρακηνοὺς, γιὰ πρώτη φορὰ συναντήθηκαν στὴ μάχη.

Ἡ Μαξιμώ μὲ μεγάλη ἐπιδεξιότητα τοῦ δίνει μιὰ δυνατὴ κονταριά· ὁ Διγενής τὴν πρόλαβε μὲ τὸ σπαθί του· ἔσπασε τὸ κοντάρι, χωρὶς καὶ νὰ βλάψῃ τὸ σπαθί.

Ἀναψε τότε ή Μαξιμώ· σέρνει κι ἐκείνη τὸ σπαθί κι

ἀτρόμητη ὄρμᾳ· ἔβαλε ὅλη τὴν τέχνη της νὰ τὸν τρυπήσῃ, ἀλλὰ βρῆκε τὸν καλύτερό της. Μὲ μιὰ ἐπιδέξια κίνηση τῆς τρύπησε ἐλαφρὰ τὰ δάχτυλα ὁ Διγενής, γιὰ νὰ μὴν τὴ βλάβῃ, καὶ τῆς ἔριξε ἀπὸ τὸ χέρι κάτω τὸ σπαθί. Ἐπειτα μὲ ἄλλη σπαθιά πῆρε τὸ κεφάλι τοῦ ἀλόγου· ἄλογο καὶ βασίλισσα σωριάστηκαν στὴ γῆ.

Ἡ περήφανη βασίλισσα τὰ ᾗχασε· φοβήθηκε γιὰ τὴ ζωὴ της, ποὺ ποτὲ δὲν εἶχε φοβηθῇ. Ἐπесе λοιπὸν στὰ γόνατα καὶ μὲ μάτια δακρυσμένα παρακάλεσε τὸ Διγενὴ νὰ μὴν τὴ σκοτώσῃ. Ὁ Ἀκρίτας τὴν ἐλέησε καὶ χωρὶς νὰ τῆς πῇ τίποτε, τὴν ἄφησε κι ἔτρεξε στοὺς ἄλλους.

Διγενὴς κι ἀπελάτες. Οἱ ἀπελάτες, ἅμα εἶδαν νὰ κινδυνεύῃ ἡ βασίλισσα, ὄρμησαν νὰ κυκλώσουν τὸ Διγενὴ σὰν τοὺς πεινασμένους λύκους, ποὺ χύνονται νὰ σπαράξουν τὴ βορά τους. Τὸν ἔβαλαν στὴ μέση καὶ τὸν χτυποῦσαν μὲ σπαθιά, μὲ κοντάρια, μὲ ρόπαλα.

Ἀλλὰ τίποτα δὲν κατόρθωσαν. Ὁ πόλεμος αὐτὸς μὲ τοὺς ληστὲς ἔσβησε γρήγορα, ὅπως σβῆνει ἡ φωτιά στὸ ἀνίκητο νερό. Οἱ περισσότεροι ἔφυγαν· ὅσοι ἔμειναν, κείτονταν ἄλλοι πληγωμένοι κι ἄλλοι νεκροί. Κανένας δὲν μπόρεσε ν' ἀντισταθῇ ὡς τὸ τέλος στὴν ὄρμῃ τοῦ Ἀκρίτα.

— Ἀ, τί καλὰ! εἶπε ὁ Τάκης. Αὐτὸ μοῦ θυμίζει τὸν Ἀχιλλέα, ποὺ ἦταν ὁ φόβος κι ὁ τρόμος στοὺς Τρῶες· καὶ μόνο ἡ φωνή του τοὺς ἀνάγκαζε νὰ κλείωνται στὰ τείχη! Ἐνας ποὺ τόλμησε νὰ μετρηθῇ μαζί του, ὁ Ἐκτορας, ἔπесе νεκρός.

— Βέβαια, παιδί μου! Ὁ Ἀκρίτας δὲν ἦταν κατώτερος στὴν ἀντρεία ἀπὸ τὸ γενναϊότερο Ἑλληνα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Βλέπετε, ἡ φυλὴ μας γεννᾷ πάντοτε γενναῖα παλικάρια!

Ἡ γενναιοψυχία του. Ἡ κ. Θάλεια ἔπειτα ἀπὸ τῆ μικρῇ αὐτῇ διακοπῇ συνέχισε:

— "Ὅταν σκόρπισαν οἱ ἀπελάτες, ὁ Διγενὴς ἔτρεξε στὴ Μαξιμῶ· αὐτὴ στὸ μεταξύ εἶχε σηκωθῇ καὶ περιμένε.

— Βασίλισσα, τῆς εἶπε, μάθε νὰ μὴν περηφανεύεσαι πιά, γιὰτὶ ὁ Θεὸς ταπεινώνει τοὺς περήφανους. Δὲν ἔχω κανένα σκοπὸ νὰ σὲ βλάψω· ὁ Διγενὴς δὲ σκοτώνει τοὺς νικημένους καὶ τὶς γυναῖκες.

Ἡ Μαξιμῶ σταύρωσε τὰ χέρια καὶ δακρυσμένη εἶπε λόγια, ποὺ ποτὲ δὲν εἶπε ἄνθρωπος στὸν ἐχθρό του:

— Κανένας, Διγενή, δὲν ἔχει τὴ δική σου ἀντρεία καὶ γενναιοφροσύνη. Μοῦ χάριες τὴ ζωή, σὰ δυνατός καὶ μεγαλόκαρδος ποὺ εἶσαι, ἐνῶ στὸ χέρι σου ἦταν νὰ μὲ σκοτώσης. Τὸ δοξασμένο ὄνομά σου θὰ τὸ διαλαλοῦν τὰ βουνὰ κι οἱ πεδιάδες τῆς Ἀσίας· ποτὲ δὲ θὰ σὲ λησμονήσουν...

Ὁ Διγενὴς φώναξε τότε τὸν ἵπποκόμο του, ποὺ ἔμενε στὴν ἀντικρινὴ ὄχθη, καὶ τοῦ ἔφερε ἕνα ὠραῖο ἄλογο· τοῦ ἔβαλε πάνω τὴ χρυσοστόλιστη σέλα τοῦ ἀλόγου τῆς βασίλισσας καὶ τὴ βοήθησε ν' ἀνεβῇ. Χαιρετήθηκαν μ' εὐγένεια κι ἡ Μαξιμῶ ἔτρεξε στὸ βουνὸ νὰ βρῇ τοὺς σκορπισμένους συντρόφους τῆς...

Γεμάτη θαυμασμὸ εἶπε ἡ Ἀγγελικὴ:

— Αὐτὸ ποὺ ἔκαμε ὁ Ἀκρίτας μοῦ ἄρεσε πολὺ. "Ετσι κάνουν οἱ μεγαλόκαρδοι ἄνθρωποι· δείχνουν μεγαλοψυχία στοὺς νικημένους. Τέτοιος ἦταν κι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

— Μάλιστα, παιδί μου· πολὺ σωστὰ τὰ λές! Τέτοιοι εἶναι οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδας· τέτοιος ἦταν κι ὁ Διγενὴς.

Τόση ἦταν ἡ δικαιολογημένη φήμη του, ποὺ ὁ αὐτοκράτορας Ρωμανὸς παράγγειλε στὸν ἀνίκητο ὑπῆκό του νὰ πάη στὸ Βυζάντιο, γιὰ νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ νὰ τὸν φιλο-

ξενήση στὰ βασιλικά ανάκτορα. Ὁ Διγενής ὅμως, θέλοντας νὰ μὴν ἀφήσῃ οὔτε στιγμή ἀφρούρητα τὰ σύνορα, ἀρνήθηκε τὴ μεγάλη τιμὴ, ποὺ καθένας θὰ ζήλευε. Καὶ τότε ὁ Ρωμανὸς τοῦ ἔκαμε τὴ μεγαλύτερη ἀκόμη τιμὴ, νὰ ξεκινήσῃ νὰ πάῃ μόνος του νὰ δῇ τὸ μεγάλο πατριώτῃ ὑπήκοό του!

Μὲ λίγα λόγια ὁ Διγενής, ἓνας μόνος, ὅπλισμένος μὲ δύναμη, ἀντρεία, μεγαλοψυχία κι ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα, ἔκαμε θαύματα. Κατόρθωσε ν' ἀσφάλισῃ τ' ἀνατολικά σύνορα τοῦ Βυζαντίου· ἀπελάτες καὶ Σαρακηνοὶ δὲν τόλμησαν στὴν ἐποχὴ του νὰ ληστέψουν τίς βυζαντινὲς ἐπαρχίες.

Ὁ τόπος βρῆκε τὴν ἡσυχία του κι οἱ κάτοικοι, χωρὶς κανένα φόβο, ἀσχολήθηκαν στὰ εἰρηνικά ἔργα τους. Γι' αὐτὸ κι ἡ δόξα του γέμισε τὸν ἑλληνισμό. "Ὅπου καὶ νὰ πᾶτε, ὅπου καὶ νὰ σταθῆτε, θ' ἀκούσετε νὰ τραγουδᾷ ὁ λαὸς μας τὰ τραγούδια τοῦ Διγενῆ...

18. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενὴς καὶ Τρίτη θά πεθάνη.

Πιάνει, καλεῖ τοὺς φίλους του κι ὅλους τοὺς

[ἀντρειωμένους,

νά 'ρθη ὁ Μηνᾶς κι ὁ Μαυραῖλῆς, νά 'ρθη κι ὁ γιὸς

[τοῦ Δράκου,

νά 'ρθη κι' ὁ Τρεμαντάχειλος, πού τρέμει ἡ γῆ κι ὁ

[κόσμος.

5 Καὶ πῆγαν καὶ τὸν βρήκανε στὸν κάμπο ξαπλωμένο.

Βογκάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογκάει, τρέμουν οἱ κάμποι.

— Σὰν τί νὰ σ' ἡῦρε, Διγενή, καὶ θέλεις νὰ πεθάνης;

— Φίλοι, καλῶς ὀρίσατε, φίλοι κι ἀγαπημένοι,
συχάσατε, καθήσατε κι ἐγὼ σᾶς ἀφηγιέμαι.

10 Τῆς Ἀραβίνας τὰ βουνά, τῆς Σύρας τὰ λαγκάδια,
πού κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν

[κουβεντιάζουν,

παρὰ πενήντα κι ἑκατό, καὶ πάλε φόβον ἔχουν,

κι ἐγὼ μονάχος πέρασα πεζὸς κι ἄρματωμένος,

μὲ τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς ὀργιές κοντάρι.

15 Βουνὰ καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνὰ καὶ καταράχια,

νυχτιές χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιές χωρὶς φεγγάρι.

Καὶ τόσα χρόνια πού 'ζησα δῶ στὸν ἀπάνου κόσμο,

- κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.
 Τώρα εἶδα ἕναν ξιπόλητο καὶ λαμπροφορεμένο,
 20 ποῦχει τοῦ ρήσου* τὰ πλουμιά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·
 μὲ κράζει νὰ παλέψωμε σὲ μαρμαρένια ἁλώνια,
 κι ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ παίρῃ τὴν ψυχὴ του.
 Καὶ πῆγαν καὶ παλέψανε στὰ μαρμαρένια ἁλώνια·
 κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενής, τὸ γαῖμα αὐλάκι κάνει,
 25 κι ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ γαῖμα τράφο κάνει.

Δημοτικό

19. Ο ΦΛΑΝΤΑΝΕΛΑΣ

[Στὶς 20 Ἀπριλίου τοῦ 1453 τέσσερα πλοῖα, με ἐπικεφαλῆς ἓνα βασιλικὸ σκάφος, ἐπιστρέφουν στὴν πολιορκημένη βασιλεύουσα, φορτωμένα ἐφόδια ἀπὸ διάφορες χριστιανικὲς χῶρες. Ὁ Μωάμεθ διατάσσει τότε τὸ στόλο του νὰ συλλάβῃ ἢ νὰ βυθίσῃ τὰ πλοῖα, πὺν τόλμησαν νὰ παραβιάσουν τὸν ἀποκλεισμὸ τῆς πρωτεύουσας. Κυβερνήτης τοῦ βασιλικοῦ σκάφους ἦταν ὁ γενναῖος Φλαντανελάς].

Ἡ γριὰ τυφλή. Στὰ τείχη ἔφεραν μ' εὐλάβεια
 τίς ἅγιες εἰκόνες· καὶ μιὰ γριὰ τυφλή, ἀκολουθώντας μὲ
 λαχτάρα τὴν ἀνθρωποπλημμύρα, ἦρθε κι ἐκεῖνη νὰ δῇ μὲ
 τὰ ξένα μάτια. Ὁ αὐτοκράτορας τῆς ἔκαμε τόπο, χωρὶς
 νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Σιωπὴ νεκρικὴ βασιλεύει!

Θαρρεῖς κι ὁ Ἀετός, ὁ ψηλότερος τῆς Ἀσίας λόφος,
 ψήλωσε ἀκόμη πιὸ πολὺ, γιὰ νὰ δῇ τὴν πρωτάκουστη ναυμα-
 χία ἐνὸς στόλου ὀλόκληρου μὲ τέσσερα πλοῖα.

* Ρῆσος = Λύκος

Τὸ πρῶτο βασιλικὸ πλοῖο μὲ τὴ σημαία, ποὺ τὴ στόλιζε ὁ δικέφαλος ἀετός, πρῶτο πρῶτο θέλει νὰ προχωρήσῃ, νὰ περάσῃ τὴν ἀλυσίδα τὴ χοντρή, ποὺ φράζει τὸν κόλπο, καὶ νὰ φέρῃ τροφὴ στὴν κουρασμένη Πόλη.

Γιὰ μιὰ στιγμή ἔπαψε ὁ ἄνεμος· φύλλο δὲ σαλεύει καὶ τὰ χριστιανικὰ πλοῖα ἤσυχά στέκονται σὰ μαρμαρωμένα καὶ καθρεφτίζονται στὴ γαλήνια θάλασσα.

Ξαφνικὰ ὁ Τοῦρκος ναύαρχος Σουλεϊμάν πασὰς ὁρμᾷ μὲ τὸ στόλο του καὶ τὰ κυκλώνει. Ὁ κίνδυνος εἶναι μεγάλος, γιὰ τὰ πλοῖα δὲν μποροῦν νὰ φύγουν. Κι ὁ περήφανος σουλτάνος ξεχνώντας ὅτι βρίσκεται στὴν ξηρά, προχωρεῖ μὲ τὸ ἄλογό του στὰ ρηχά, νὰ τρέξῃ ὁ ἴδιος νὰ βουλιάξῃ τὰ πλοῖα μὲ τὴ χριστιανικὴ σημαία.

Δίνει διαταγὰς κεραυνούς· κανέννας δὲν τολμᾷ νὰ τὶς παρακούσῃ.

Τελείωσε! Θὰ χαθοῦν τὰ παλικάρια! Δεμένα τὰ πλοῖα, γιὰ τὸ φύλλο δὲν κουνιέται, ἔπρεπε νὰ ξεχάσουν ὅτι εἶναι θαλασσινὰ· θὰ γίνῃ στεριανὸς ὁ πόλεμος.

Στὰ τείχη ὁ λαὸς μὲ μιὰ ἀναπνοή, μὲ μιὰ εὐχή, μ' ἓνα ὄνειρο παρακολουθεῖ μὲ λαχτὰρα τὴ ναυμαχία καὶ προσεύχεται. Προσεύχεται κι ὁ αὐτοκράτορας καὶ δὲ δίνει διαταγὰς φοβερές. Ξέρει τὰ παλικάρια του· θὰ κάμουν μόνον τὸ καθήκον τους.

Κι ἡ γριὰ προσεύχεται κι ἐκεῖνη καὶ κλαίει. Ἀπὸ κάτι μισόλογα, ποὺ ἀκούει, παρακολουθεῖ τὸ μεγάλο κακὸ, σὰ νὰ τὸ βλέπῃ.

Ἡ νίκη. Οἱ Τοῦρκοι ἔβαλαν φωτιά κι ἄρχισε νὰ καίεται τὸ αὐτοκρατορικὸ πλοῖο. Κι ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ὁρμοῦν σὰν ἀστραπὲς μέσα στ' ἄλλα πλοῖα.

Τότε ὁ κυβερνήτης Φλαντανελάς δίνει διαταγὴ στοὺς

ναῦτες του: οἱ μισοὶ στὰ κατάρτια, μὲ τὸ ἓνα χέρι νὰ χύνουν νερὸ καὶ νὰ σβήνουν τὴ φωτιά, μὲ τὸ ἄλλο νὰ χύνουν ὑγρὴ φωτιά - τὸ ὑγρὸν πῦρ - καὶ νὰ καῖνε τὰ ἐχθρικά πλοῖα, κι οἱ ἄλλοι μισοὶ νὰ πολεμοῦν στῆθος μὲ στῆθος, σπρώχνοντας τοὺς Τούρκους, ποὺ ἤθελαν νὰ πηδήσουν μέσα.

Ἐδῶ ἔγινε μεγάλη ἐκατόμβη. Ἐκατοντάδες χάνει ἀνῶφελα ὁ Σουλεϊμάν πασάς, κι ἀφρίζει ὁ σουλτάνος καὶ δείχνει τὸ χρυσό του ρόπαλο ἀγριεμένος. Ὁ κάθε ναύτης του χύνεται στὸ θάνατο, γιατί ξέρεي ὅτι τὸν περιμένει, ἂν παρακούση, θάνατος πολυβασανισμένος.

Κι ὁ οὐρανὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι γαλανὸς κι ἡ θάλασσα λάδι. Ἀνοίγει τὰ χίλια στόματά της ἄθελα καὶ καταπίνει τὰ πτώματα καὶ τὰ ναυάγια.

Ξαφνικὰ μιὰ στιγμή στὰ τεῖχη τὴ νεκρικὴ σιωπὴ ἀκούθηκε βοὴ μεγάλη.

Τῆς γριᾶς τὰ στήθη τὰ ξέσχιζε τὸ ἀναφιλητό. Δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται γύρω της καὶ τραβᾷ τὸ πλατὺ μανίκι τοῦ πλαῖνοῦ της καὶ ρωτᾷ μὲ λαχτάρα:

— Ἀδερφέ, τί γίνεται ἐκεῖ κάτω; Δὲν ἔχω μάτια νὰ δῶ.

— Τί γίνεται; Ὁ Σταυρός, κυρά, ἔκαμε τὸ θαῦμα του. Ὁ Φλαντανελάς πέρασε τὴν ἄλυσίδα, ἀπάντησε ἐκεῖνος.

— Δοξασμένο τ' ὄνομά του! εἶπε ἡ γριά καὶ κλονίστηκε.

Ὁ ξένος τὴ στήριξε καὶ δὲν τὴν ἄφησε νὰ πέση.

Ἐπειτα ἄκουσαν ψαλμούς· ὁ λαὸς ἔφερνε στὰ χέρια τὸν Φλαντανελά μὲ τὰ παλικάρια του καὶ μὲ τοὺς γενναίους τῶν ἄλλων πλοίων.

Ὁ Φλαντανελάς γελαστὸς γύρισε κι εἶδε τὴ θάλασσα, ποὺ ἦταν ἀκόμη γεμάτη συντρίμματα καὶ ναυάγια· ἔπειτα ἔτρεξε στὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλὰ ξαφνικὰ βλέπει τὴ μάνα του ἀκουμπισμένη πάνω στὸν αὐτοκράτορα.

— Ἡ μάνα μου! φώναξε.

Ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ χαμογέλασε καὶ τὸν ἀγκάλιασε λέγοντας:

—Ἐσύ, Φλαντανελά, στήριξες γιὰ λίγο τὴν πόλη κι ἐγὼ τὴ μανούλα σου!

Στράφηκε ἔπειτα πρὸς τοὺς ἄλλους γύρω του κι εἶπε:

—Ἔ, παιδιά! ἑλληνικὸ αἷμα βράζει μέσα μας. Μὲ τέτοιες μάνες καὶ τέτοια παιδιά δὲν πέφτει ἀκόμη ἡ Πόλη, δὲν πέφτει!

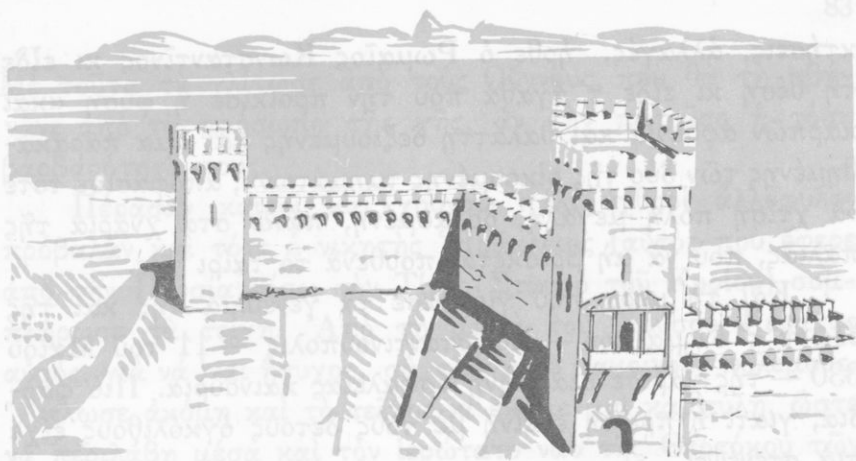
Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

20. ΘΕΟΚΤΙΣΤΑ ΤΕΙΧΗ

(Ἡμέρα 16ῃ τῆς πολιορκίας τῆς Πόλης)

Ὅταν κάποτε ὁ Φίλιππος ὁ Μακεδὼνας πολιορκήσε τὴν ἀρχαία πόλη τοῦ Βύζαντα καὶ τὴ βρῆκε ἄπαρτη, συλλογίστηκε κι αὐτός, ὅπως ὁ σημερινὸς σουλτάνος, νὰ σκάψῃ τὴ γῆ καὶ νὰ περάσῃ κάτω ἀπὸ τὰ βαριά της τεῖχη. Ὅμως τότε οἱ θεοὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου βοηθοῦσαν τοὺς θνητοὺς σὲ ὥρες κρίσιμες. Ἔτσι κι ἡ θεὰ Ἑκάτη βοήθησε μὲ τὸ δικό της τρόπο γιὰ τὴ σωτηρία τῶν κατοίκων. Ἐσκέπασε τὸ χλωμό της πρόσωπο κι ὁ τόπος ὅλος ἔφεξε σὰ νὰ ἔταν μέρα, τὰ σκυλιὰ γάβγισαν ἀνήσυχα κι οἱ πολιορκημένοι σώθηκαν. Γιατὶ οἱ φρουροὶ ἰδεάστηκαν πὼς κάτι γίνεται, ἔσκυψαν, εἶδαν τ' ἀνοιγμένα χώματα, δώσανε εἶδηση κι ὁ Φίλιππος, πού κίνησε ἀπὸ τὴ Μακεδονία, ἀπότυχε στὸ σκοπὸ του.

Γιατὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ζωῆς της τὴν ἀσφάλισαν μὲ κάθε τρόπο τὴ βασίλισσα αὐτή, πού τὴ ζώνουν

τρεῖς θάλασσεσ καὶ τὴ στεφανώνουν ἐφτά λόφοι καταπρά-
σινοι.

Στὸ Βύζαντα, τὸ Μεγαρέα — σημάδια θεϊκά — δεί-
ξανε τὸν τόπο πὺν πρέπει νὰ ριζώσῃ καὶ νὰ χτίσῃ τὸ κάστρο
του. Καὶ πάλι θεοὶ τοῦ παραστάθηκαν στὸ δύσκολο ἔργο.
Μόνο θεοί, ὅπως ὁ Ποσειδῶνας κι ὁ ξανθὸς Ἀπόλλωνας,
ἦτανε δυνατὸ νὰ στήσουν ἀπανωτοὺς ἐκείνους τοὺς πελώ-
ριους, μονοκόμματους ὀγκόλιθους. Καὶ νὰ τοὺς δέσουνε τὸν
ἓνα μὲ τὸν ἄλλο μὲ πλάκες χάλκινες, ὅπως τοὺς ἔδεσαν.

«Ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης» ὀχύρωσε τὸν τόπο ὁ
μυθικὸς ἥρωας, πὺν ἔζωσε τὴν πρώτη του ἀκρόπολη μ' ἐκεῖνα
τὰ φοβερὰ «Θ Ε Ο Κ Τ Ι Σ Τ Α Τ Ε Ι Χ Ε Α». Στὴ μέσα
πλευρά, τῆς ξηρᾶς, πιὸ ψηλά, γιὰ νά'ναι ἡσυχος, ἐνῶ ἀπὸ
τῆς θάλασσας ἔριξε τοὺς ὀγκοὺς τῆς πέτρας πάνω στοὺς φυ-
σικοὺς βράχους κι ἔτσι δὲν ἦταν τρόπος ἄνθρωπος νὰ νι-
κήσῃ τὰ τρία μαζεμένα ἐμπόδια: τὸ βράχο, τὴν πέτρα καὶ
τὴ θάλασσα.

«Ὅταν κατόπι ἀπὸ ἑκατοντάδες χρόνια πολέμους, κατα-

κτήσεις, ἀλλαγές, ἤρθε ὁ Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος κι εἶδε τὴ θέση κι εἶδε τ' ἀγαθὰ ποὺ τὴν προίκισε ἡ φύση «καὶ καρπῶν ἀφθονία καὶ θαλάττη δεξιουμένης καὶ ἅμα παρακαθημένης τῶν δύο τῆς οἰκουμένης τμημάτων», ἀποφάσισε τότε νὰ χτίσῃ πόλιν μεγάλη, δοξασμένη, πάνω στὰ χινάρια τῆς παλιᾶς, ποὺ νὰ μὴ βρίσκεται πουθενὰ τὸ ταίρι τῆς.

Καὶ τὴ μέρα ποὺ γιόρτασε τὰ γενέθλιά της καὶ τῆς ἔδωσε τ' ὄνομά του — Κωνσταντινούπολις — 11 τοῦ Μαΐου 330 — τῆς χάρισε μιὰ ζώνη ἀσφαλείας καινούρια. Πιο φαρδιά, γιατί ἡ πρώτη ἐκείνη μὲ τοὺς δετοὺς ὀγκόλιθους εἶχε πιά στενέψει.

Καὶ ὅρισε ὁ νέος ἰδρυτὴς, γεμάτος περηφάνια «ἄρχειν αὐτήν, εἶναι βασιλίδα τῶν ἐπαρχιῶν ἀπασῶν τῶν πρὸς Ἄρκτον, Νότον, Ἀνατολὴν καὶ Μεσόγειον θάλατταν κειμένων». Γιὰ νά'ναι ὅμως ὅλα τοῦτα σίγουρα καὶ νὰ τὰ μάθῃ ἡ οἰκουμένη, τὰ χάραξε σὲ στήλη μαρμαρίνη, ψηλὴ, ποὺ στήθηκε δίπλα στὸ δικό του ἄγαλμα, ὀλόρθη. Κι ὅσο ζοῦσε, δὲ σταμάτησε νὰ στολίζῃ τὴ Νέα Ρώμη του μὲ κρῆνες, νὰ τρέχουνε νερὰ νὰ δροσίζεται ὁ τόπος. Ἔστρωσε δρόμους, φύτεψε κήπους, ἄνοιξε ὕδραγωγεῖα, στέρνες, παλάτια. Ἐχτίσε καὶ τρεῖς μεγάλες ἐκκλησιᾶς γιὰ τὴ νέα αὐτὴ θρησκεία, ποὺ τοῦ ἔδωσε τότε τὴ νίκη, καθὼς γράφτηκε τὸ σημάδι τοῦ Σταυροῦ στὸν Οὐρανὸ τὴν ὥρα τῆς μάχης. Τὴ μιὰ στὴ Θεῖα Δύναμη, τὴν ἄλλη στὴ Θεῖα Σοφία, τὴν τρίτη στὴ Θεῖα Εἰρήνη. Κατόπι ἀπ' ὅλα τοῦτα ὁ μεγάλος ἰδρυτὴς τῆς λαμπρῆς πρωτεύουσας πέθανε ἡσυχος κι εὐχαριστημένος γιὰ τὸ θαυμασιό ἔργο του.

Πρὶν κλείσῃ ὁ αἰώνας, ἓνας ἄλλος αὐτοκράτορας, ὁ Θεοδόσιος ὁ Β', γιὰ ν' ἀσφαλίσῃ ἀκόμη καλύτερα τὴν πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου, ὕψωσε καινούρια τείχη καὶ κάστρα πιὸ ψηλά. Ἀγρία, μαστορικὰ κι ὠραῖα, ὅπως τῆς ταίριαζαν.

Μὲ τοῦτα τῇ γλίτωσε ἀπὸ τοὺς Οὐννοὺς, ποὺ θὰ τῇ σβή-
νανε ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, ἂν τὴν πατοῦσε ἡ τόση
βαρβαρότητά τους.

Πέρασαν καιροὶ καὶ χρόνοι, πάλι ἐχθροὶ ἀλλόφυλοι
πρόβαλαν καὶ τότε ὁ νικητὴς Ἡράκλειος (αὐτὸς ποὺ ἔφερε
ἀπὸ τὴν Περσία πίσω τὸν Τίμιο Σταυρὸ τοῦ Κυρίου) συμ-
πλήρωσε τὰ τεῖχη. Ἀπὸ τῇ μεριά τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος
αὐτός, γιὰ νὰ ἔσυχος, σὰ φεύγη σὲ μακρινοὺς πολέμους.
Ἄπλωσε ἀκόμη καὶ τὸ τεῖχος κι ἔκαμε μιὰ καμπύλη, ὥστε
νὰ περιλάβῃ μέσα καὶ τὸν ἱερώτατο ναὸ τῆς Θεοτόκου τῶν
Βλαχερνῶν, γιὰ νὰ μὴν τὸ καταστρέφουν οἱ ἐπιδρομεῖς.

Ἔτσι δὲν πέρασε ἀπὸ τὸν ξακουσμένο θρόνο τοῦ Βυζαν-
τίου βασιλιάς σημαντικὸς ἢ ἑπαρχος μεγάλος, ποὺ νὰ μὴν
ἀπόσωσε κάτι στὴν ὀχύρωση τῆς Ἑπταλόφου. Πύργοι, πυρ-
γίσκοι, κάστρα, εἴκοσι ἑπτὰ μέτρα ψηλά, μεσοτεῖχια, περι-
βολοὶ, ἐπάλξεις καὶ χίλιω λογιῶ κατασκευές, ἀσφαλίζανε τὴ
ζωή, τὴν ἡσυχία, τὴν ὀμορφιά της. Μὰ καὶ κείνη ὅλο καὶ
πρόκοβε σὲ πλοῦτο, σὲ ἀρχοντιά. Φεγγοβολοῦσε μέσα στὰ
ζοφερά σκοτάδια τῆς ἐποχῆς ἡ ἀχτινοβολία τοῦ μεγαλείου
της.

Ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ Κρούμου τῶν Βουλγάρων, ποὺ ξεση-
κώθηκαν νὰ κατεβοῦν νὰ τῇ σπαράξουν, ἔχτισε ὁ Λέων ὁ
Ἀρμένιος ἄλλο τεῖχος παραμέσα ἀπὸ τὰ πρῶτα. Μὰ σὰ νὰ
μὴ φτάνανε οἱ ἐχτροί, κάποτε καὶ σεισμοὶ τρομαχτικοὶ τά-
ραζαν τὴ γῆ καὶ ξεθεμέλιωναν τὸ μόχθο τῶν ἀνθρώπων.
Ἔτσι, ὁ Λέων ὁ Ἰσαυρος ξανάχτισε ὅσα κατὰστρεψε ἡ ὀργὴ
τῆς γῆς.

Ὅμως στ' ἀναμεταξὺ διάβηκαν οἱ καιροὶ κι ὅλο ροβο-
λοῦσαν, ἀκαταπόνητοι, καινούριοι βάρβαροι.

Ἡ φήμη κι ὁ θρύλος τῆς πολιτείας πετοῦσε ὥς τις
μακρινές στέπες, στὰ χιονισμένα βουνὰ τοῦ Βορρᾶ, στὶς ὁμι-

χλώδεις θάλασσες, στους καυτούς άμμους τῆς Ἀφρικῆς, Οὖνοι, καὶ Σκύθες ντυμένοι μὲ τομάρια, Ἀραβες, Πετσενέγοι, Βούλγαροι μισόγυμνοι, ἄρπαγες Σαρακηνοί, ὅλοι μὲ τὴν ἴδια λαχτάρα ἐνωμένοι. Μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ φτάνανε καὶ τὴν πολιορκοῦσαν καὶ τὴν πρόσβαλλαν. Πῶς τὸ λοιπὸν ὁ εἰκονομάχος Θεόφιλος νὰ μὴν στεριώσῃ κι αὐτὸς τὰ ὄχυρά μὲ τὴ σειρά του; Πῶς ὁ καθένας πὺ ἐξουσίαζε τὸν τόπο νὰ μὴ στοιβάξῃ «τ ε ἰ χ ε ἰ τ ε ἰ χ ο ς», ὥστε νὰ γλιτώνῃ ἡ λαμπρὴ πρωτεύουσα τοῦ ἀπέραντου κράτους ἀπὸ τὴν ἐπιβουλή καὶ τὸ βέβαιο ὄλεθρο;

Καὶ τρίτῃ σειρά, χαμηλότερη ἀπὸ τὶς δυὸ πρώτες, σήκωσε στὸ χεῖλος πιά τῆς τάφρου κάποιος ἄλλος, μεγάλος Δούκας: ὁ Ἀλέξιος. Εἵκοσι δυὸ ὀργιές ψηλὸ καὶ τρεῖς ὀργιές πλατύ. Ἔτσι, καὶ μὲ τὴν τάφρο αὐτὴ — πλακοχτισμένη σὲ ὅλο της τὸ βάθος — πὺ νὰ κρατᾷ τὸ νερό, νὰ μὴν τὸ πίνη, καὶ μὲ τὴν ὄχθη της πιὸ ψηλὴ στὸ ἔξω τεῖχος — κι ἄλλο τεῖχος χαμηλότερο πάλι ἐκεῖ — βρῖσκανε ἐπιτέλους σιγουριά.

Κι ὁ καθένας ἔγραφε σὲ τοῦτο τὸ τεράστιο κατάστιχο, τὸ σίγουρο, τ' ὄνομά του. Τὸ ἀσφάλιζε ἀπὸ τὸν «μέγαν χρόνον», πὺ τὰ πάντα φθεῖρει. Τὸ ἄφηνε εἰς μνημόσυνο αἰώνιο γιὰ τοὺς μεταγενέστερους:

«ΠΥΡΓΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΙΣΤΩΝ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ».

Πάνω σὲ γκρίζα πέτρα διαβάζεται ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ τόπου γραμμένη μὲ λίγα λόγια: «Βασίλειος Εὐσεβῆς Ἀναξ ἡγείρεν».

«ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΕ ΤΟ ΚΑΣΤΡΟΝ ΟΛΟΝ ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1433».

Μὰ καὶ εὐχὲς γιὰ νίκες ἢ γιὰ καλὴ τύχη χάραξαν τὰ χέρια, πὺ στέριωσαν τὴν ἀσπίδα τῆς πολιτείας:

«ΧΡΙΣΤΕ Ο ΘΕΟΣ, ΑΤΑΡΑΧΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΛΕΜΗΤΟΝ
ΦΥΛΑΤΤΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΣΟΥ ΝΙΚΑΣ ΔΩΡΟΥΜΕΝΟΣ
ΤΟΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣΙΝ ΗΜΩΝ».

Αὐτὰ τὰ ἔνδοξα τείχη, ποὺ τόσα εἶδαν καὶ τόσα τράβηξαν στὴν αἰωνόβια ζωὴ τους, χτυπάει τώρα μερόνυχτα καὶ καταστρέφει τὸ πυροβολικὸ τοῦ Μωάμεθ Β'. Καὶ ἀπὸ τοὺς ἑκατὸ δώδεκα ψηλοὺς πύργους γκρέμισε ὁλόβολο ἓνα σήμερα. Χώρια τὸν ἄλλο ποὺ ράγισε. Γύρω ἀπὸ αὐτὲς τὶς τρεῖς φοβερὲς σειρὲς καλπάζει ὁ νεαρὸς σουλτάνος, σέρνοντας πίσω του τὰ πλήθη τῶν γενιτσάρων του, τῶν σωματαρχῶν, τοῦ ἐπιτελείου ὅλου. Νὰ τοῦ ποῦνε, νὰ τοῦ δείξουνε ποιοὺ μέρος μένει ἀκόμη ἄβλαβο, ποῦ πρέπει νὰ στρέψουνε τὸν ὄλεθρο. Καὶ τότε ἐκεῖνοι σημειώνουνε ὅτι θαρροῦνε πὼς εἶναι σωστὸ νὰ γίνη. Ἡ διαταγὴ πετᾶ, φεύγει γοργή σὰ βέλος, καὶ τὰ μεγάλα κανόνια ἀλλάζουν θέση κι ἔρχονται ν' ἀποσώσουν τὸ χαλασμό. Εἶναι μεριές, ὅπου ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ λαμπρὸ ἔργο δὲ μένει τίποτε στὸν ἐξωτερικὸ περίγυρο. Χῶμα, ξύλα καὶ σάκοι παραγεμισμένοι μποδίζουνε τὴν εἴσοδο.

Καὶ μ' ὅλα αὐτά, ἡ ἀνυπομονησία τοῦ ἐχθροῦ δὲ βασιτιέται. Ἡ κάθε στιγμὴ ποὺ περνᾷ τοῦ φαίνεται χρόνος ὁλόκληρος. Δὲ θὰ τὸ πάθῃ, ὅχι, δὲ θὰ τὸ βαστάξῃ αὐτὸς σὰν τὸν πατέρα του, τὸ Μουράτ, ποὺ σὲ τρεῖς μῆνες σήκωσε τὴν πολιορκία κι ἔφυγε. Οὔτε σὰν τὸν πάππο του τὸν Βαγιαζήτ, ποὺ γιὰ τὴν ἄγριά του γληγοράδα τὸν βάφτισαν Κεραυνό. Γιλδιρίμ τὸν εἶπαν, ὅμως αὐτός, ὁ ἀδάμαστος, κάθισε ἑφτὰ χρόνια συνέχεια καὶ δὲν κατάφερε νὰ γκρεμίσῃ τοῦτα τὰ χοντροντούβαρα. Ὑπομόνεψε ἐκεῖ ἔξω κι ἔβλεπε τοὺς τρούλους τῆς Ἀγία-Σοφιάς ν' ἀστράφτουν, σὰ νὰ τὸν περιγελοῦνε. Μὰ κι οἱ Ἀραβες ἄλλοτε χάσανε ἑφτὰ χρόνια πάλι ἔξω ἀπὸ τὰ ἴδια κάστρα, τοὺς ἴδιους τόπους. Ὅσο ποὺ βλέποντας πὼς δὲν ἔχουν νὰ ἐλπίζουν ἔλεος ἀπὸ τὸ ἀδια-

πέραστο τριπλό ζωνάρι «εὕρει τε καὶ ὕψει στερ-
ρόν», γύρισαν πίσω ἄπρακτοι.

Γιὰ τοῦτο τώρα — ὅπως ἐκεῖνος ὁ παλιὸς Φίλιππος
πρὶν ἀπὸ δυὸ χιλιάδες χρόνια σχεδὸν — ἄνοιξε κάτω ἀπὸ τὴ
γῆ ὑπόγεια στοὰ ὁ σημερινὸς ἀνυπόμονος ἐχθρὸς. "Ομως ἡ
θεὰ Ἐκάτη δὲ βοήθησε νὰ ξεσκεπάσῃ τὸ χλωμό της πρό-
σωπο ὅπως τότε. Μόνο τὸ χτύπο ἄκουσαν οἱ ἄγρυπνοι φρου-
ροί, δώσανε εἶδηση καὶ πρόλαβαν τὸ κακό. "Ανοιξαν βια-
στικὰ ὄρυγμα βαθύ καὶ μὲ νερά πού διοχέτεψαν μαστορικά
ἀπὸ τὸ γειτονικὸ ὕδραγωγεῖο, πνίξανε τοὺς σκαφτιάδες μα-
ζεμένους ὅλους.

«Εἶλω ἡ Πόλις»

Τατιάνα Σταύρου

21. Η ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Στῆς μάχης τὸν καπνό, ποὺ πνίγει τὸ λαγκάδι, ὁ Σουλιώτης ὅλα τὰ ῥχει λησμονήσει, πείνα καὶ δίψα. Καὶ τὸ Σούλι πέφτει ξέμακρα καὶ σὰ λησμονημένο εἶναι κι ἐκεῖνο τ' ἄχαρο.

Κι' ἐκεῖ ποὺ πολεμάει τὸ παλικάρι, ἀγλύκαντο, μέρα καὶ νύχτα, ἀκούει μιὰ γνώριμη φωνή, ποὺ τὸν ξυπνάει. Λοιπὸν τὸ Σούλι δὲ χάθηκε καὶ ζῇ.

Κι ἦταν ἡ Λάμπη, ἡ ἀδερφή τοῦ νιοῦ.

— Τί καλὰ μοῦ φέρνεις, Λάμπη;

— Ζεστή κουλούρα, ἀδερφέ, ποὺ σοῦ τῇ ζύμωσα μὲ τὰ χεράκια μου κι ἡ μάνα τὴν ἔψησε στὴν ἀνθρακιά, μονάχη. Ἔλα νὰ φᾶς μιὰ ψίχα καὶ νὰ ξαποστάσης.

— Δὲν μπορῶ, καημένη, νὰ παρατήσω τὸ ντουφέκι...

— Αὐτὸ εἶν' ἡ συλλογὴ σου, Νάση; Ἔρχομαι ἔγὼ καὶ σοῦ κρατῶ τὸν τόπο σου... Νά, σοῦ ἴστρωσα! Καὶ δῶς μου τὸ ντουφέκι.

Χαμογελάει ὁ ἀδερφὸς ὁ καπνισμένος. Καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ μάθῃ τὴν κορασιά πῶς πιάνουν τὸ ντουφέκι.

Ὁ πόλεμος βαστοῦσε πάντα. Μὲ χέρι σταθερὸ γέμιζ' ἐκείνη καὶ σημάδευε. Κι ὁ ἀδερφός της παραπέρα ἔτρωγε ἥσυχος καὶ μονάχα τὴν πείνα του ἄκουγε, τὴ θεριεμένη μέσα. του.

Κι ὁ πόλεμος βαστοῦσε. Κι ἐκεῖ ἓνα βόλι ἦρθε καὶ πέτυχε κατάστηθα τὴν κορασιά. Μὰ αὐτὴ ἔκανε καρδιά καὶ δὲ μιλοῦσε. Τὸ αἷμα πλημμύριζε τὸν κορφο της. Ἡ Λάμπη σημάδευε καὶ ντουφεκοῦσε.

— Ἐφαγες, Νάση;

— Κοντεύω, ἀκόμα λίγο, Λάμπη.

Ἡ κόρη ξαναρώτησε καὶ δευτέρη καὶ τρίτη φορά. Καὶ τότε μ' ἓνα πήδημα τὸ παλικάρι βρέθηκε κοντά της. Ἀρπαξε τὸ ντουφέκι κι ἥσυχος, καθὼς εἶχε τραβηχτῇ, ξανάρχισε τὸν πόλεμο.

Ἀμίλητη ἡ Σουλιωτοπούλα πῆγε παραπίσω κι ἔπεσε. Κι ὁ πόλεμος βαστοῦσε...

«Μεγάλα Χρόνια»

Γιάννης Βλαχογιάννης

22. ΣΙΤΑΡΙ — ΚΡΙΘΑΡΙ

Οἱ προεστοὶ τῆς Ἀθήνας εἶχαν σύναξη μυστικὴ στὸ σπίτι τοῦ γερο - Θωμᾶ, τοῦ γεροντότερου, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντὰ στὴ Ρόμβη. Ἀρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ μέσα στὴν κάμαρη καὶ δὲν τὸ βρῆκανε σωστὸ ν' ἀνάψουν λυχνάρι, γιὰ νὰ μὴ δώσουν ἀφορμὴ νὰ μπῇ κανένας, ἂν κι εἶχαν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὴ νοικοκυρά, ὅση εἶχαν καὶ στὸν ἴδιο τὸν ἄντρα της. Ἐπειτα ὅ,τι ἦταν νὰ ξέρη αὐτὴ, τὸ ἤξερε πιά. Κι ἀφοῦ οἱ ἄρχοντες εἶχαν φυλακιστῇ στὸ Κάστρο, οἱ γέροι συνάχτηκαν στ' ἀρχοντικό της, γιὰ νὰ σκεφτοῦν γιὰ πράγματα σοβαρά. Οἱ χωριάτες γύρω στὰ χωριά εἶχαν ἀρχίσει νὰ συνταράζονται καὶ τὸ μεγάλο κίνημα δὲν ἦταν μακριά.

Ἀπὸ τὸ Μενίδι, ποὺ ἦταν τὸ κέντρο τοῦ βρασμοῦ, ἔφταναν κρυφές παραγγελίες στοὺς προεστοὺς τῆς χώρας καὶ ζητοῦσαν ἀνταπόκριση μ' αὐτοὺς καὶ περίμεναν τίς προσταγές τους.

Μέσα στὸ δωμάτιο τὸ σκοτάδι πύκνωνε καὶ θάμπωνε, κι οἱ γέροι μόλις ἔβλεπε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Κανένας δὲ μιλοῦσε πιά, μὰ ἡ ἴδια σκέψη περνοῦσε ἀπὸ τὰ κεφάλια καὶ τῶν ὀχτώ, ποὺ κάθονταν ἐκεῖ μέσα ἀκίνητοι στὰ ντιβάνια. Ἦξεραν πὼς οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν νὰ παίρνουν χαμπέρι, πὼς κάτι σοβαρὸ ἔτρεχε ἀνάμεσα στοὺς χριστιανούς. Οἱ Ἀρβανίτες φύλαγαν καλὰ τίς πόρτες καὶ κανένα δὲν ἄφηναν νὰ πάῃ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὰ περίχωρα. Ἐπρεπε ἢ μὲ τὸ καλὸ νὰ τοὺς κάμῃς νὰ σ' ἀφήσουν ἢ κρυφὰ νὰ πηδήσης ἀπὸ τὰ τεῖχη καὶ νὰ πᾶς. Μὰ τότε δύσκολα θὰ γύριζες, γιατί στὶς πόρτες θὰ σ' ἐπίαναν.

Τέλος ἓνας ἀπὸ τοὺς γέροντες ἀποφάσισε νὰ ξεστομίσῃ τὸ βαρὺ τὸ ρώτημα:

— Ποιὸς εἶν' ἄξιος νὰ πάρῃ ἐπάνω του αὐτὴ τὴ δουλειά

καὶ νὰ βγῇ φανερά ἀπὸ τὴ χώρα, μὲ τὴν ἄδεια τῆς φρουρᾶς;
Κανέννας δὲν ἀποκρίθηκε. Γιὰ κάμποση ὥρα ἔμειναν σιωπηλοί, σὰν κάτι νὰ περίμεναν.

Ἕνας ἐλαφρὸς ψίθυρος ἀκούστηκε κατὰ τὴν πόρτα, τὴν πόρτα ποὺ ὅλοι τὴ θαρροῦσαν κλειστή, τὴν πόρτα ποὺ ἔφερνε ἐπάνω στὸ λιακωτό. Μέσα στὸ σκοτάδι ξεχώρισε γνώριμη παιδιοῦ μορφή, ἀμίλητη, συμμαζεμένη, κολλητὴ στὸν τοῖχο. Ὅλων τὰ μάτια, συνηθισμένα στὸ σκοτάδι, γνώρισαν τοῦ νοικοκύρη τὸ Θωμάκο, τὸ μικρότερο ἀπὸ τὰ δυὸ ἐγγόνια.

Αὐστηρὰ τοῦ μίλησε ὁ παππούς του τότε:

— Τί μπῆκες ἐδῶ πέρα; εἶπε ὁ γερο - Θωμᾶς. Ποιὸς σ' ἔστειλε; Ἐχεις πολλὴ ὥρα ἐδῶ; Ἀπὸ ποῦ πέρασες; Ἐγὼ εἶχα τὴν πόρτα ἀμπαρωμένη.

— Μπῆκα, εἶπε τὸ παιδί, κατέβηκα ἀπὸ τὸ λιακωτό...

— Πῶς τὸ ἔκαμες αὐτό; εἶπε ὁ γέρος αὐστηρότερα. Τί - νος τὴ γνώμη πῆρες; ποιὸς σ' ἔβαλε νὰ τὸ κάνης αὐτό;

— Ὅχι· μονάχος μου! εἶπε ζωηρὰ τὸ παλικάρι καὶ προχώρησε δυὸ βήματα. Ἡ μιλιὰ του ἀντηχοῦσε καθαρὴ, ἀπονήρευτη μέσα στὸ σκοτάδι. Κατάλαβα πὼς θὰ λέγατε γιὰ τὴν πατρίδα... κι ἤθελα ν' ἀκούσω.

Τοῦ γέροντα ἡ καρδιά γύρισε στὸν τόπο της. Τὸ ἐγγόνι τοῦ γερο - Θωμᾶ ἦταν ἀθῶο, κίνδυνος δὲν ἦταν γι' αὐτούς καὶ γιὰ τὰ σπίτια τους. Τὸ παιδί ἤθελε ν' ἀκούσῃ ποὺ μιλοῦσαν γιὰ τὴν πατρίδα. Ὁ παππούς του ἦταν ἑτοιμος νὰ τ' ὀρμηνέψῃ πρῶτα κι ὕστερα νὰ τὸ διώξῃ, μὰ δὲν πρόφτασε.

Τὸ παιδί πρόλαβε τὸ σκοπό του.

— Ἐγὼ πάω! εἶπε σοβαρά, σὰ νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἑαυτό του.

— Ποῦ;

— Στὸ Μενίδι... Δὲ θέλστε νὰ στείλετε ἄνθρωπο; Θὰ πάω ἐγώ!

— Πῶς θὰ πᾶς ἐσύ, παιδί μου; εἶπε ὁ παππούς του.

— Μὲ τ' ἄλογο καβάλα... Θὰ πάρω τὸν Καρά, σανὸ θὰ πάω νὰ κόψω! Θὰ ἔχω καὶ τὸ κλαδευτήρι.

Χαμήλωσαν οἱ φωνές τῶν γέρων. Τὸ παιδί, ὀρθὸ πάντα, μὰ πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ συντροφιά τους, ἄκουε χωρὶς νὰ θέλῃ.

Πέρασε ἀπὸ τὴ μενιδιάτικη πόρτα ὁ Θωμάκος τραγουδώντας τὸ πρωί, ἀργά, καμαρωτά, γιὰ νὰ μὴ δώσῃ καμιά ὑποψία. Στοῦ Ἀγᾶ τὴ βρύση πότισε τ' ἄλογο.

Ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του, ἔφτασε στὸ Μενίδι, τέλειωσε τὸ σκοπὸ του, ἔκοψε καὶ σανὸ καὶ γύρισε. Γύρισε μὲ τὸν τρανὸ τὸ λόγο γραμμένο στὰ φυλλοκάρδια του, πού ὁ Χατζη - Μελέτης, τῆς Χασιαῆς ὁ καπετάνιος, κι ὁ Μητρο - Λέκας, τοῦ Μενιδιοῦ, μὲ δισταγμὸ τοῦ ἐμπιστεψέτηκαν, γιὰτὶ τὸν εἶδαν τόσο μικρό.

Γύρισε ὅπως πῆγε, ἤσυχα καὶ χωρὶς κανένα ἐμπόδιο. Καὶ τράβηξε ἴσια στοῦ παπποῦ του. Ἐκεῖ δὲ βρῆκε τὸ γερο - παππού. Μὰ ἡ γιαγιά ἦταν ἀνήσυχη. Καὶ σὲ λίγο νὰ κι ἔφτασε κι ὁ παππούς.

— Ἦρθες, παιδί μου; εἶπε. Πᾶμε μέσα...

Πέρασαν στὸ πιὸ βαθὺ δωμάτιο, πού δὲν εἶχε κανένα παράθυρο.

— Λέγε τώρα γρήγορα... Τί ἀπόκριση φέρνεις ἀπὸ τοὺς χωριάτες;

— Στὶς εἴκοσι ἕξι τοῦ Ἀπριλιοῦ νὰ τοὺς καρτεροῦμε. Θὰ μποῦν ἀπὸ τὰ τείχη, ἀνάμεσα Πόρτας Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Μπουμπουνίστρας. Ξημερώματα, εἶπαν, τόσο νὰ φέγγῃ, ὅσο νὰ ξεχωρίζεται τὸ στάχυ, τὸ σιτάρι ἀπὸ τὸ κριθάρι.

— Καλά, παιδί μου, σιτάρι - κριθάρι! Τρέχα τώρα έξω νά παίξεις με τ' άλλα παιδιά. Καί σέ κανένα τίποτε νά μὴ μιλήσης! Ἀγκαλά, δὲν εἶν' ἀνάγκη αὐτὸ νά σοῦ τὸ πῶ. Τὸ ξέρεις μοναχὸς σου...

— Καλά, παππού, εἶπε τὸ παιδί χαρούμενο· κι ἔτρεξε στὰ παιχνίδια του.

Σὲ λίγες μέρες οἱ χωριάτες πατοῦσαν τὴν Ἀθήνα ξαφνικά κι ἀδερφωμένοι μὲ τοὺς πολίτες ἔκλειναν τοὺς Τούρκους στὴν Ἀκρόπολη.

Γιάννης Βλαχογιάννης

23. ΤΗΣ ΚΛΕΦΤΟΥΡΙΑΣ ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ

Παιδιά μ', σὰ θέτε λεβεντιά καὶ κλέφτες νὰ γενῆτε,
ἐμένα νὰ ρωτήσετε νὰ σᾶς τάμολογήσω
τῆς κλεφτουριάς τὰ βάσανα καὶ τῶν κλεφτῶν τὰ ντέρτια.
Μαύρη ζωὴ ποὺ κάνομεν ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφτες!
Ποτέ μας δὲν ἀλλάζομε καὶ δὲν ἀσπροφοῶμε,
ὅλημερίς στὸν πόλεμο, τὴ νύχτα караούλι.*
Δώδεκα χρόνους ἔκαμα στοὺς κλέφτες καπετάνιος.
Ζεστό ψωμί δὲν ἔφαγα, δὲν πλάγιασα σὲ στῤῥωμα,
τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα, καθὼς κοιμᾶται ὁ κόσμος.
Τὸ χέρι μου προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί μου στῤῥωμα.

Δημοτικὸ

* Καραούλι = Σκοπιὰ, βάρδια, παρατηρητήριο

24. Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

Σάν ἄρχισε νὰ τρανεύη τ' ἀγόρι της, ἡ κυρα-Μαρίνα τοῦ τά 'πε καὶ τὰ ξανάπε ὅλα τοῦτα τὰ πένθη τῆς φαμίλιας, πού τὴν ὀρφάνεψε καὶ τὴ μαυροφόρεσε ἡ θάλασσα μὲ τόσον ἀλύπητο κατατρεγμό.

—'Αντρέα, ἐσύ δὲ θὰ πατήσης ποτέ σου καραβοσάνιδο, ἂν μ' ἀγαπᾷς. Εἶναι τὸ πιὸ ἄπιστο πράγμα ἡ θάλασσα, ἀγόρι μου...

Ὁ Ἀντρέας τῆς χάιδευε πάντα τὸ ἀδύνατο χέρι, κουνοῦσε τὸ κεφάλι χωρὶς νὰ μιᾷ καὶ χαμήλωνε τὰ μάτια. Καὶ πάντα συλλογιζότανε τὴ θάλασσα.

Τοῦ μιλοῦσε κι αὐτὴ μὲ τὴ δική της γλώσσα, μὲ τὰ δικά της λόγια, πού ἦταν ἀλλιῶτικα ἀπὸ τὰ λόγια τῆς μητέρας. Καὶ πόσο πιὸ γοητευτικά! Γιατὶ μέσα στὸ αἶμα του ἔτρεχε πολλὴ θάλασσα. Μιὰ μεγάλη γενιὰ Ὑδραῖοι θαλασσινοί, κουρσάροι καὶ στολοκαῦτες. Καπεταναῖοι, πού ἔκαναν τὸν ντουινὰ νὰ στέκεται μ' ἀνοιχτὸ στόμα καὶ νὰ θαυμάζῃ τὴν ἀποκοτιὰ καὶ τὴν ἀφοβιά τους. Πολλοὶ πρόγονοι μιλοῦσαν στὸν Ἀντρέα μὲ τὴ φωνὴ τῆς θάλασσας. Αὐτοὶ σκέπαζαν τὴ φωνὴ τῆς χαροκαμένης μητέρας. Καὶ δὲν ἦταν μόνο οἱ κουρσάροι κι οἱ θαλασσομάχοι κι οἱ τρελοὶ ταξιδιάρηδες πρόγονοι, πού μιλοῦσαν μέσα στὸ αἶμα του. Ὁ Ἀν-

τρέας άκουγε μέσα του τή φωνή τής θάλασσας σάν τή φωνή τής Φυλῆς, τής προαιώνιας φυλῆς τῶν θαλασσινῶν, πού ἔκανε μέσα στά παλαιότατα παραμύθια της κουρσάρους καί καπεταναίους τὰ πρῶτα της πρωτοπαλίκαρα καί τὰ ταξίδεψε μέ τήν Ἀργῶ στίς μυθικές ἀκρογιαλιές τής Κολχίδας. Ἐκεῖ κρεμόταν ἡ χρυσόμαλλη προβιά, πού τή φύλαγε ὁ σκληρὸς Αἰήτης μέ τοὺς ἄγριους δράκους του, κι ἔπρεπε νὰ πᾶν νὰ τή φέρουνε πίσω στήν Ἑλλάδα οἱ Ἀργοναῦτες.

Ὁ Ἀντρέας διάβαζε μέ λαχτάρια ὅλα τοῦτα τὰ ἱστορικά παραμύθια τής Φυλῆς κι ἔπλαθε ὄνειροφαντασιές καί συδάλβλιζε τοὺς πόθους του.

Ἀλήθεια. Νά'τανε, λέει, κεῖνα τὰ χρόνια πού μαζευόντανε τὰ πρωτοπαλίκαρα τής χώρας γιὰ τὸ ταξίδι τής Ἀργῶς. Νὰ τρέξῃ νὰ προσπέσῃ στὸν Ἰάσονα, ν' ἀγκαλιάσῃ τὰ πόδια του, «ἀμάν», νὰ τοῦ πῇ, «πάρτε με κι ἐμένα μαζί σας, καπετάνιο, στὸ μεγάλο ταξίδι. Γιὰ μοῦτσο πάρτε με μέσα στήν Ἀργῶ, μιὰ κι εἶμαι ἀκόμα πολὺ μικρός. Γιὰ μοῦτσο καὶ γιὰ ψυχογιό. Νὰ νοιάζωμαι τὸ καράβι, νὰ φυλάγῳ τὴ νύχτα στὸ πόστο μου, νὰ τραβῶ κουπί, νὰ μπαλώνῳ τὸ πανί, νὰ κατραμίζῳ τὰ σκοινιά». Νὰ δῇ μαζί τους τίς Ἀρπυιες, ἐκεῖνες τίς φριχτὲς μάγισσες μέ τίς μεγάλες φτεροῦγες, πού χτυποῦσαν σὰ χάλκινες. Νὰ πάῃ μαζί τους στοὺς Χάλυβες, πού δουλεύουν τ' ἀτσάλι καὶ τὸ κάνουνε σπαθιά καὶ κοντάρια, νὰ φτάσῃ στὸ μαγεμένο δάσος τοῦ βασιλιᾶ Αἰήτη...

Ἡ τουλάχιστο νά'τανε μαζί μέ τὸ στόλο τοῦ Ὀδυσσέα, σὰ γύριζε χρόνια καὶ χρόνια τίς θάλασσες, ὥσπου νὰ φτάσῃ στήν Ἑλλάδα. Νὰ ζήσῃ μαζί του ὅλες ἐκεῖνες τίς θαυμασίες περιπέτειες.

Πήγαινε στὸ μόλο τοῦ λιμανιοῦ καὶ καμάρωνε, δάσος τὰ κατάρτια τῶν καραβιῶν, πού κούρνιζαν ἀραγμένα. Τὰ

θεόψηλα ἄρμπουρά τους κουνιόνταν, σὰ νά 'γραφαν στὸ γαλάζιο κατεβατὸ τ' οὐρανοῦ μὲ μεγάλα κεφαλαῖα γράμματα:

— ΕΛΑ, ΕΛΑ ΜΑΖΙ ΜΑΣ!

Τοῦ κάναν σινιάλα καὶ διανέματα καὶ τὸν καλοῦσαν.

Καὶ τὸ βαποράκι οὐρλιαζε σὰ δαιμονισμένο.

— 'Ελα, 'Αντρέα! "Αιντε, πᾶμε!

Ὁ 'Αντρέας τοὺς ἀποκρινότανε κρυφὰ μέσ' ἀπὸ τὴν καρδιά του :

— "Αχ ναί! Πάρτε με μαζί σας! Δὲ μὲ χωρᾶ ἔμένα ἢ στεριά. Πάρτε με μαζί σας!

'Απ' ὅλα τὰ παιδιὰ ὁ 'Αντρέας τὰ ταίριαζε περισσότερο μὲ τὸν Πετρῆ, τὸ γιὸ τοῦ κηπεταν - Μπούρα. Ἦταν ἓνα ἀγόρι κάπου δεκάξι χρονῶ, λίγο μεγαλύτερο ἀπ' τὸν 'Αντρέα. Δὲν τὰ 'παιρνε τὰ γράμματα, μὰ ὁ 'Αντρέας τονε θαύμαζε, γιατί ἦταν ἓνα κηπετανόπαιδο γεροφτιασμένο, δυνατὸ σὰν ἄντρας καὶ ψημένο στὴ δουλειὰ τοῦ καραβιοῦ. Ἦταν ἐξάλλου γενναῖο καὶ πολὺ καλόκαρδο παιδί κι ἀγαποῦσε ν' ἀκούη τὸν 'Αντρέα νὰ τοῦ διηγιέται τίς θαυμάσιες ἱστορίες τῆς θάλασσας ἀπ' τὴ Μυθολογία κι ἀπὸ τὴν Ἱστορία κι ἀπ' ὅλα τὰ βιβλία, ποὺ μὲ τόση λαιμαργία διάβαζε ὁ γιὸς τοῦ καφετζῆ.

Ὁ 'Αντρέας διηγόταν μὲ τόσο πάθος τίς ἱστορίες του, ποὺ ὁ Πετρῆς τίς πίστευε ὅλες κατὰ γράμμα, καὶ δὲν ξεχώριζε πάρα πολὺ τὴ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Οἱ 'Αργοναῦτες ταξιδεύανε καμιά φορὰ καὶ στὸ νησὶ τῶν Κυκλώπων μαζί μὲ τὸν 'Οδυσσεά, ὁ 'Οδυσσεάς ἦταν μέσα στὰ καράβια τοῦ Θεμιστοκλῆ κι ὁ Θεμιστοκλῆς, μπουρλοτιέρης, ἔκαιγε τὸν τουρκικὸ στόλο μαζί μὲ τὸν Κανάρη καὶ φώναζε στοὺς Τούρκους:

— 'Αέραα καὶ σᾶς φάγαμεε!

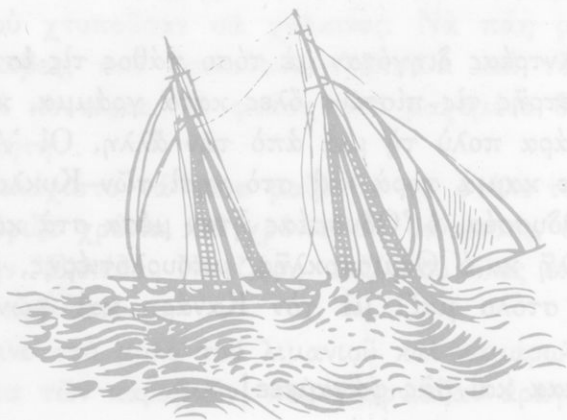
25. ΤΟ ΘΥΜΩΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ

Σάν τὸ σύννεφο τρέχει, σάν ἵσκιος διαβαίνει·
τὰ πανιά του φουσκώνουν στὸ πρῦμο ἀγεράκι.
Κάπου πάει νὰ χυμῆξη καθὼς τὸ γεράκι!
Τ' εἶναι κεῖνο στὴ θάλασσα τὴν ἀφρισμένη;

Νά 'ναι τάχα πλεύμενο, νά 'ναι καράβι;
Τρομαγμένα τὰ κύματα φεύγουν μπροστά του.
Μιὰ σηκώνεται ὀρθό, μιὰ βυθίζεται κάτω,
μιὰ πηδάει στὸν ἀφρὸ κι ἀπ' τὸν ἥλιον ἀνάβει.
— Πές μου, ἀλήθεια, τῆς θάλασσας εἶσαι στοιχειό;
Ποιὰν ἐκδίκηση τρέχεις ἀπόψε νὰ πάρης;
Στὸ τιμόνι ποῖος εἶναι;

Καὶ μοῦ 'πε: — Ὁ Κανάρης!
Θὰ τὸν μάθης στὴ Χιό.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

26. ΣΤΗΝ ΠΙΝΔΟ

Βαδίζοντας σὲ πανέμορφο τοπίο, ὅπου οἱ λαμπερές χιονισμένες κορυφές ἔνωναν τὸ σκοῦρο πράσινο τῶν ἐλάτων μὲ τὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ, μπήκαμε στὴν περιοχή, ὅπου γράφτηκε τ' ἀθάνατο ἔπος.

Ἀπ' αὐτὲς τὶς χαράδρες τῆς Φούρκας ξεχύθηκε ἡ ἀντεπίθεση τῆς 3ης Νοεμβρίου, ποὺ ἀναποδογύρισε τοὺς Ἴταλούς καὶ κατέληξε στὴν πανωλεθρία τους. Οἱ στρατιῶτες τῆς Πίνδου μὲ τὸν ἥρωικό τους συνταγματάρχη ἔδωσαν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τὸν τόνο στὸν ἀγώνα: «Νίκη ἢ θάνατος».

Τίποτ' ἄλλο δὲ χωροῦσε στὸ νοῦ τους. Αὐτοὶ πρῶτοι ἀντιμετώπισαν εὐρωπαϊκὸ στρατὸ τέλεια ὀργανωμένο, μὲ νέα ὅπλα, ἔναντι τῶν ὁποίων δὲν εἶχαν καμιὰν ἄμυνα. Κι ὁμως, τὸν ἐνίκησαν δίνοντας ἔτσι θάρρος στ' ἄλλα συντάγματα.

«Παραδοθῆτε, εἰδάλλως σᾶς καίω!» εἶπε ξημερώματα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ὁ σύγχρονος Δαρεῖος.

Μὰ ἡ θεὰ Νέμεση κράτησε σημείωση γιὰ τὰ ὑβριστικὰ αὐτὰ λόγια.

"Οπως τῶν ἀτόμων, ἔτσι κι ἐνὸς ἔθνους ἡ πραγματικὴ ψυχὴ δὲν παρουσιάζεται παρὰ μόνο μπροστὰ στὸν κίνδυνο. Οἱ Ἕλληνες, ὅταν κινδυνεύουν νὰ σκλαβωθοῦν, ἀγωνίζονται ἀπελπισμένα.

Ἄσπας Μουσολίνι εἶχε ἀναλάβει αὐτὴ τὴν ἐκστρατεία βασιζόμενος στὰ ὅπλα τῶν Ἑλλήνων. Ρεαλιστής, καθὼς ἦταν, γελάστηκε ἀπὸ τὶς στατιστικὲς: τόσα τάνκς, τόσα ἀεροπλάνα, τόσα κανόνια ἢ Ἰταλία, εἴκοσι φορές λιγότερα ἢ Ἑλλάδα.

"Όταν ὅμως ἓνας λαὸς ὑπερασπίζεται τὸν τόπο του, καταφέρνει πολλὰ καὶ μεγάλα, γιατί στίς δύσκολες στιγμὲς ξυπνοῦν κι οἱ πεθαμένοι του κι ἀγωνίζονται μαζί με τοὺς ζωντανούς. Τὴν πατρίδα δὲν τὴν κάνει τὸ χῶμα, παρὰ οἱ πρόγονοι, ποὺ χρειάστηκαν αἰῶνες, γιὰ νὰ πλάσουν τὴν ψυχὴ της. Ἀμα ὅμως μιὰ φορὰ τὴν ἔφτιασαν, ἐξακολουθοῦν νὰ τὴ διευθύνουν.

Ἄσπας Μουσολίνι, ἀντὶ νὰ δείξῃ τὴν ἀδυναμία τῆς φτωχῆς Ἑλλάδας, ἔδειξε τὴ δύναμή της. Δὲ νίκησαν τὰ σίδερα. Νίκησε ἡ ψυχὴ. Στὴν Ἀλβανία δίπλα στοὺς φαντάρους παρουσιάστηκε ἡ ἀόρατη στρατιὰ τῶν προγόνων ὅλων ἐκείνων ὅσοι πολέμησαν στὸ Μαραθῶνα καὶ στὴ Σαλαμίνα, στὸ Γρανικὸ καὶ στὴν Ἰσσό, στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὸ Μεσολόγγι. Ἐτρεξαν οἱ νεκροὶ νὰ ἐμποδίσουν νὰ σκλαβωθῇ ἡ πατρίδα. Αὐτοὺς δὲν ὑπολόγισε ὁ Ντοῦτσε καὶ νικήθηκε.

Ἡ βία, μετὰ τὴν ὁποία ἀναγκάστηκε τὸ στρατηγεῖο νὰ στείλῃ ἐνισχύσεις στὴν Πίνδο, ἔκαμε νὰ ξεκινήσουν οἱ λόχοι χωρὶς μεταγωγικὸ καὶ μετὰ λίγη γαλέτα στὰ σακίδια. Ἡ ὄρεινὴ περιοχὴ, ὅπου πολέμησαν, ἦταν φτωχὴ σὲ πόρους καὶ τὰ μετρημένα τρόφιμα ποὺ ὑπῆρχαν τὰ ἔπαιρναν μαζί τους ὑποχωρώντας οἱ Ἰταλοί, ὥστε γεννήθηκε ἀμέσως ζήτημα ὄχι μόνο ἐφοδιασμοῦ τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν κατοίκων.

Κι όμως οί χωρικοί, ἀντὶ νὰ γίνουν βάρος στὴν ἐπιμελητεία, αὐτοὶ φρόντισαν γιὰ τὴν τροφοδοσία τῶν φαντάρων. Ἄλλοι μὲ τὰ μουλάρια τους, ἄλλοι πεζοί, ἔτρεξαν ὥρες κι ὥρες δρόμο κάτω ἀπὸ βροχὴ σὲ μακρινὰ χωριά καὶ κουβάλησαν ὅ,τι βρῆκαν φαγώσιμο, γιὰ νὰ τὸ προσφέρουν στοὺς στρατιῶτες. Δὲν κράτησαν αὐτοὶ τίποτα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους προτιμώντας νὰ τραφοῦν μ' ἄγρια κάστανα καὶ ὠμὰ βελανίδια. Ὑστερα, σὰν ἄκουσαν πὼς ἔλειπαν πολεμοφόδια, βιάστηκαν νὰ πᾶνε νὰ φέρουν. Κι ὅταν νικήθηκαν οἱ Ἰταλοὶ καὶ προχώρησαν οἱ φαντάροι πρὸς τὴν Ἀλβανία, οἱ πληθυσμοὶ τῆς ὑπαίθρου ἐξακολούθησαν τὶς μεταφορὲς μέσα στὰ χιόνια.

Δὲ θὰ ξεχάσω ποτὲ τὴ βραδιά τῆς 18 Δεκεμβρίου 1940 στὴ Φλώρινα μὲ τὸ στρατηγό, πού εἶχε ἀναλάβει τὸν ἐφοδιασμό τοῦ μετώπου. Μιὰ πρωτάκουστη χιονοθύελλα εἶχε ξεσπάσει πρὸ ἡμερῶν, εἶχε ἀποκόψει ὅλους τοὺς δρόμους, κι ὁ στρατός, ἀφοῦ ἐξάντλησε τὶς ἐφεδρικές του προμήθειες, τώρα πεινοῦσε. Τὰ μηνύματα πού λάβαινε ὁ στρατηγὸς ἦταν ἀπελπιστικά. Οἱ φάλαγγες αὐτοκινήτων, πού εἶχαν ξεκινήσει μὲ φαγώσιμα, εἶχαν ταφῇ κάτω ἀπὸ δυὸ μέτρα χιόνι στὴν ὀρεινὴ στενωπὸ τοῦ Πισοδεριοῦ καὶ τὸ μηχανικό, πού εἶχε σταλῇ νὰ τὶς βοηθήσῃ, δὲν κατάφερνε τίποτα, γιατί ὅσο χιόνι κι ἂν καθάριζε, ἡ μανία τ' οὐρανοῦ στοίβαζε περισσότερο. Ἄδικα δοκιμάστηκαν τρακτέρ καὶ συνοδεῖς μουλαριῶν. Ὅλα τὰ κατάπινε τὸ χιόνι. Τέλος ὁ στρατηγὸς ἔστειλε ἀγγελιοφόρους στὰ γύρω χωριά νὰ τὰ ξεσηκώσουν. Σὰν τὸ μελίσσι ἔτρεξαν τότε οἱ κάτοικοι κι ἔπεσαν στὴ δουλειά, ἄλλοι μὲ φτυάρια, ἄλλοι μὲ ἀξίνες, ἄλλοι μὲ τσάπες κι οἱ γυναῖκες μὲ τὰ χέρια. Εἶδα καὶ κάτι μωρὰ σχεδὸν νὰ κουβαλοῦν πέρα ἀπὸ τὸ δρόμο λίγο χιόνι στὴν ποδίτσα τους.

Τὰ ἰταλικά ἀεροπλάνα, πὸν ξεχώρισαν ἀπὸ μακριὰ

αὐτὴ τὴ μυρμηγκιά, ἄρχισαν νὰ τὴ βομβαρδίζουν. Οἱ χωρικοὶ ζάρωναν καταγῆς καὶ κáνοντας τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ περίμεναν μὲ ὑπομονὴ νὰ περάσῃ ὁ κίνδυνος. "Ὅσο νὰ πάρῃ τὸ σκοτάδι, τὸ áνοιγμα τοῦ δρόμου εἶχε προχωρήσει áρκετά. "Ἄν ὅμως ἔπαυε ἡ δουλειά τὴ νύχτα, τὸ χιόνι θὰ τὰ ξανασκέπαζε πάλι ὅλα. Γι' αὐτὸ ἡ δουλειά δὲ σταματοῦσε. Μὲ κρύο 28 βαθμῶν κάτω ἀπὸ τὸ μηδέν οἱ χωρικοὶ ἔσκαβαν στὰ σκοτεινά.

Θὰ ἦταν ἡ ὥρα τρεῖς τὸ πρωί, ὅταν κατέβηκε ὁ στρατηγὸς ἀπὸ τὸ Πισοδέρι ταραγμένος. Τὸ ἔργο τοῦ φαινόταν ὑπεράνθρωπο. Πολλοὶ εἶχαν ἀποκάμει, ἐνῶ τὸ χιόνι ἔπεφτε ἀδιάκοπα. Κάθισε στὸ γραφεῖο του ἀμίλητος καὶ στὸ ἀδύνατο πρόσωπό του ζωγραφιζόταν ἡ ἔγνοια πὺ τὸν κατάρωγε, μήπως δὲν κατάφερε νὰ νικήσῃ τὴν τερατῶδη φύση.

Τὸ τηλέφωνό του κουδούνισε τότε. 'Ο πρωθυπουργὸς τὸν καλοῦσε στὴν Ἀθήνα, ἀνήσυχος κι ἐκεῖνος γιὰ τὸ στρατό, πὺ θὰ πέθαινε τῆς πείνας στ' ἄλβανικά βουνά, ἂν ἔξακολουθοῦσε ἡ χιονοθύελλα. 'Ο στρατηγὸς μιὰν ἀπάντηση ἔδωσε:

— "Ἄν ἀντέξουν ὅλη νύχτα οἱ χωρικοὶ τὴν παγωνιά, ὁ δρόμος θ' ἀνοίξῃ αὔριο πρωί.

Κι ὁ δρόμος áνοιξε.

Μεγάλη βοήθεια ἔδωσαν οἱ πληθυσμοὶ καὶ στὰ περάσματα τῶν ποταμῶν. Ἡ ἔλλειψη γεφυροσκευῶν ἔκανε τὸ στράτευμα νὰ χασομερᾷ μπροστὰ σὲ κάθε φουσκωμένο ποτάμι, ὅπου τὸ μηχανικὸ áγωνιζόταν νὰ στήσῃ μὲ κόπο ξύλινες γέφυρες. Στὸν ποταμὸ Βογιούσα, μετὰ τὴ νίκη τῆς Πίνδου, εἶδαν οἱ γυναῖκες πῶς τ' ἀπότομο ρέμα ἐμπόδιζε τοὺς σκαπανεῖς στὴ δουλειά τους. "Ἐκαμαν τότε αὐθόρμητα

κάτι, πού ξανάγινε ὕστερα στὸν Καλαμᾶ καὶ στὸ Δρίνο. Μπῆκαν οἱ ἴδιες μέσα στὰ νερά καὶ πιασμένες σφιχτὰ ἀπὸ τοὺς ὤμους σχημάτισαν πρόχωμα, πού ἀνάκοβε τὴν ὁρμὴ τοῦ ποταμοῦ κι εὐκόλυνε τοὺς γεφυροποιούς.

Ἀπὸ τὶς χιλιάδες παραδείγματα, πού δείχνουν τὸ ἀλύγιστο φρόνημα, πού ἐπικρατοῦσε τότε στὴν Ἑλλάδα, τί ν' ἀναφέρῃ κανένας καὶ τί νὰ παραλείψῃ;

Ἕνας πατέρας, ἅμα πῆρε τὴν εἴδηση, πὼς ὁ γιός του σκοτώθηκε στὸ Τεπελένι κι ἄκουσε τὴν κόρη του ν' ἀπορῇ μὲ τί τρόπο θὰ ἔλεγαν τέτοιαν εἶδηση στὴ μάνα, τῆς εἶπε:

— Γιατί νὰ τὸ μάθῃ μὲ τρόπο ἢ μάνα του; Μήπως πέθανε τὸ παιδί μας; Στὸν πόλεμο σκοτώθηκε!

Μιά γυναίκα, πού εἶδε τὸ μοναχογιό της νὰ γυρίζῃ κουτσὸς μὲ δεκανίκια, τὸν παρηγόρησε:

— Μὴ λυπᾶσαι, παιδί μου. Σὲ κάθε σου βῆμα ὁ κόσμος θὰ βλέπῃ τὴν παλικαριά σου.

Τὴν ὁμόνοια, πού ἔδειξαν ἐκεῖνον τὸν ἀλγισμόνητο χειμῶνα οἱ Ἕλληνες, τὴν ἀγάπη, πού ἔνωσε πλούσιους καὶ φτωχοὺς, τὴν ἀδελφосύνη, πού ἔσμιξε σὲ ἄσπαστο σύνολο στρατὸ καὶ μετόπισθεν, δὲν τὴ χαρίζει σ' ἓνα λαὸ ὁ Θεὸς παρὰ μιὰ φορὰ κάθε χίλια χρόνια...

«Τὸ περιβόλι τῶν Θεῶν»

Χρ. Π. Ζαλοκώστας

27. Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ

Όλημερίς κι όλονυχτὶς σκυμμένη στέκει
ἀπάνω στὰ βελόνια κι ὅλο πλέκει,
γι' αὐτοὺς ποὺ πολεμοῦν γιὰ τὴν πατρίδα
καὶ τὸ κουβάρι ὅλο σώνεται κι ὅλο αὐγαταίνει
καί, ὅπως εἶν' σκυμμένη,
ἔχει ψηλὰ τὸ μέτωπο ἡ Ἑλληνίδα.

Καὶ τὰ βελόνια γίνονται σπαθιά,
ποὺ βγαίνουνε ἀπ' τὴ χρυσή τους θήκη
ν' ἀγωνιστοῦνε μὲ τὸ νιὸ πολεμιστή.
Καὶ πλέκουν μὲς τὴ νύχτα τὴ βαθιά
κι εἶν' ἄσωστη κι ἀτέλειωτη ἡ κλωστή,
ὅσο κι ἡ νίκη.

Τίμος Μωραϊτίνης

28. ΤΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Τῇ χρονιά ἐκεῖνῃ τὰ παιδιὰ τῆς Κύπρου δὲν εἶχαν σχολειά. Μάθαιναν ὅπως ὅπως τὰ γράμματα, σ' ἐκκλησιᾶς ἢ σὲ σπίτια, καθὼς τότε, στὶς ἐποχὲς τῶν πολυχρονεμένων σουλτάνων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Νά λοιπὸν ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ ξαναγίνεται πότε πότε ἡ 'Ιστορία! Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ δώσουν ἐξετάσεις, νὰ πάρουν ἓνα χαρτί, νὰ περάσουν ἀπὸ τὴ μιὰ τάξη στὴν ἄλλῃ ἢ καὶ ν' ἀπολυθοῦν ὅσοι εἶχαν φτάσει στὸ τέρμα ἐνὸς κύκλου σπουδῶν. Ἐνα παιδάριο στὴ Λευκωσία δὲν πρόφτασε νὰ συμπληρώσῃ τὶς ἐξετάσεις του. Τοῦ ἔλειπαν δυὸ μαθήματα, τὰ Νέα Ἑλληνικὰ καὶ ἡ 'Ιστορία, ὅταν σὲ μιὰ μαχητικὴ διαδήλωση, ὅπου μὲ πρόθυμῃ καρδιά ἔκαμε τὸ ἑλληνικὸ του χρέος, τὸ χρέος πρὸς τὸν ἑαυτό του, πρὸς τοὺς προγόνους, οἱ Ἕλληνες τὸ ἔπιασαν καὶ τὸ ἔριξαν σὲ μπουντρούμι ἀνήλιαγο, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ τὸ δικάσουν. Ὁ νεανίσκος μῆτε φυλακὴ μῆτε δίκη λογάριαζε. Θυμόταν μονάχα πὼς τοῦ ἔλειπαν δυὸ μαθήματα, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὶς ἐξετάσεις του.

Κι ἔκαμε ἀναφορὰ στὸ διοικητὴ τῆς φυλακῆς καὶ παρακάλεσε νὰ τὸν ἀφήσουν γιὰ μιὰ καὶ μόνῃ μέρα νὰ βγῇ, νὰ πάῃ στὸ δάσκαλό του, νὰ κάμῃ τὸ ἄλλο ἐπίσης μεγάλο ἑλληνικὸ του χρέος πρὸς τὴν παιδεία καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ, φυσικὰ μ' ἐπιτήρηση, μὲ τὸ δεσμοφύλακα στὸ πλάι του.

Ὁ διοικητὴς δὲν ἔστερξε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νεανίσκου.

Καὶ τότε συλλογίστηκε νὰ ζητήσῃ κάτι ἄλλο ἐκεῖνος : νὰ ῥθῃ ὁ δάσκαλος στὴ φυλακὴ.

Ὁ δάσκαλος ἦρθε. Ἐφεραν τὸ παιδάριο στὸ «ἐντευκτήριο» τῆς φυλακῆς, ἓνα διαμέρισμα ἐπίσης ἀνήλιαγο, ἐπί-

σης ἀπαίσιο, ὅπως κι ἡ λοιπὴ φυλακή. Τὰ χέρια εἶναι στὶς χειροπέδες. Αὐτὸς ἀνάμεσα σὲ δυὸ δεσμοφύλακες: τὸν ἕνα Τοῦρκο, τὸν ἄλλον Ἀγγλο. Τοῦ ἔλυσαν τὰ χέρια. Ὁ δάσκαλος ἄπλωσε μπρὸς τοῦ τὰ χαρτιά, τοῦ ἔδωκε μολύβι νὰ γράψῃ, περίμενε μὲ τὴν καρδιά γεμάτη λυγμούς νὰ ξεμουδιάσουν τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ, γιὰ νὰ πληρωθῇ ὁ τύπος. Τὸ παιδὶ πῆρε τὸ μολύβι, ἔγραψε. Ἔτσι ὅπως τότε ποὺ καθόταν ἡσυχα ἡσυχα στὸ θρανίο του κι ὁ ἥλιος ἔμπαινε πρόσχαρος ἀπὸ τὰ μεγάλα παράθυρα κι ἦταν ἀνοιξή καὶ τὰ χελιδόνια τιτίβιζαν καὶ τὰ δέντρα θροοῦσαν ἀπόζω. Ἐγραψε, τελείωσε. Ὁ δάσκαλος προχώρησε στὴν προφορικὴ εξέταση.

— Πρῶτα τὰ Νέα μας Ἑλληνικά, τοῦ εἶπε.

Τὸν ρώτησε:

— Ποιὸς εἶναι ὁ ποιητής, ποὺ πιὸ πολὺ σοῦ ἀρέσει;

Ὁ νεανίσκος ἀποκρίθηκε:

— Ὁ Διονύσιος Σολωμός.

— Τί ἔγραψε ὁ Σολωμός;

— Τὸν «Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν».

— Μήπως θυμᾶσαι καμιὰ στροφή;

— Μάλιστα!

Κι ὁ νεανίσκος ἄρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ μέσα στὴ φυλακή, ἀνάμεσα στοὺς δεσμοφύλακες, ποὺ ἐκπροσωποῦσαν τοὺς παλιοὺς καὶ τοὺς νέους τυράννους, μὲ καθάρια κι ἀποφασιστικὴ φωνή:

Ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη

τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,

καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη...

Δὲν πρόφτασε νὰ κλείσῃ τὸ τετράστιχο. Ὁ Τοῦρκος τοῦ πέρασε στὰ χέρια τὰ σίδερα. Ὁ Ἀγγλὸς τὸν ἔσπρωξε μέσα. Ὁ δάσκαλος ἀναλύθηκε σὲ λυγμούς.

Ύστερα από λίγο καιρό οί δυνάστες τῆς Κύπρου τὸν ἔδιωξαν τὸ δάσκαλο ἀπὸ τὸ νησί. Ὁ νεανίσκος βρίσκεται ἴσως ἀκόμη στὴ φυλακὴ. Προφορικὴ ἐξέταση στὴν Ἱστορία δὲν πρόφτασε νὰ κάμῃ. Γιατί νὰ κάμῃ; Τὴν Ἱστορία τὴ γράφει ὁ ἴδιος, ἔχει γίνεи πιά Ἱστορία ὁ ἴδιος. Εἶναι ἡ ἑλληνικὴ Ἱστορία τριάντα αἰώνων, ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Καλλίνος προσκαλοῦσε τὰ παιδιὰ τῆς Ἐφέσου νὰ πολεμήσουν τοὺς Κιμμέριους, καὶ πολὺ πρωτύτερα, ἴσαμε τώρα.

Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος

29. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΛΟΙΟ

Ἀφήγημα

Ὁ Λευτέρης ἦταν ἓνα ἀγόρι μικροκαμωμένο, ὀχτὼ χρονῶν, κι ἦταν καὶ λίγο ἀρρωστιάρης. Ἔτσι οἱ γονεῖς του δὲν τὸν ἀφηναν εὐκολα νὰ κατεβαίνει στὸ λιμάνι καὶ νὰ παίζει με τ' ἄλλα τὰ παιδιά. Καὶ πόσο ἤθελε ὁ Λευτέρης νὰ ἦταν μαζί τους καὶ ν' ἀνεβοκατέβαινε στὶς βάρκες καὶ τὰ καΐκια, πού τὰ ἔχαν ξεσύρει στὴν ἀμμουδιά, γιὰ νὰ τὰ καλαφατίσουν καὶ νὰ τὰ βάψουν! Τ' ἄλλα τὰ παιδιά ὅλο τὸ καλοκαίρι ἄλλο δὲν ἔκαναν, παρὰ ξιπόλητα νὰ τρέχουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, νὰ παίζουν λογῆς παιγνίδια κι ὕστερα ν' ἀνεβαίνουν στὰ μπαστούνια τῶν καραβιῶν, κι ἀπὸ κεῖ νὰ παίρνουν μακροβούτια στὴ θάλασσα — κάτι μακροβούτια, πού τόσο τὰ θαύμαζε ὁ Λευτέρης, κι ἦταν μάλιστα βέβαιος πὼς ἂν τὸν ἀφηναν, θὰ τὰ κατάφερνε στὶς βουτιές καλύτερα ἀπὸ τ' ἄλλα τὰ παιδιά.

Βέβαια, δὲν τοῦ ἀπαγορεύανε οἱ γονεῖς του αὐστηρὰ νὰ βγαίνει στὸ γυαλὸ καὶ νὰ κάνη ὅ,τι θέλει. Μὰ λίγο λίγο τὸν εἶχαν πείσει πὼς ἦταν καλύτερα γιὰ τὴν υἱεία του νὰ μένη στὸ σπίτι.

— Σὲ λίγο θ' ἀνοίξουν τὰ σχολεῖα καὶ θὰ ξαναβρῆς τοὺς φίλους σου, τοῦ ἔλεγε κάθε τόσο ἡ μητέρα του, γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσῃ. Κι ἐπειδὴ ἦταν πειθαρχικὸς ὁ Λευτέρης — «στόμα ἔχει καὶ μιλιὰ δὲν ἔχει», ἔλεγε γι' αὐτὸν μὲ καμάρι

ἡ μακαρίτισσα ἡ γιαγιά του — ἔμενε τὶς πιὸ πολλές ὥρες τῆς ἡμέρας στὸ σπίτι. Κι εἶχε βρεῖ τρόπο νὰ περνᾷ αὐτὲς τὶς ὥρες. Ὁ πατέρας του εἶχε μεγάλη καὶ πλούσια βιβλιοθήκη. Καὶ τοῦ ἄρεσε πολὺ τοῦ Λευτέρη τὸ διάβασμα κι ἦταν μεγάλη ἀπόλαυση γι' αὐτὸν νὰ βυθίζεται μέσα στὶς ὥραϊες καὶ φανταχτερὲς ἱστορίες ποὺ τοῦ ἔλεγαν τὰ βιβλία καὶ νὰ ταξιδεύη μὲ τοὺς ἥρωες τῶν ἱστοριῶν σὲ ξένους τόπους, σὲ μακρινὲς στεριὲς καὶ θάλασσες καὶ νὰ παίρνη μέρος κι αὐτὸς στὶς περιπέτειές τους πότε πολεμώντας βαρβάρους λαοὺς, πότε ἀνακαλύπτοντας θησαυροὺς σὲ ἀγνωστα νησιά, πότε κυνηγώντας ἄγρια θηρία μέσα στὴ ζούγκλα. Καὶ σὰν κουραζόταν ἀπὸ τὸ πολὺ διάβασμα, ἔκλεινε τὸ βιβλίο, πῆγαινε καὶ στεκόταν μπροστὰ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα παράθυρα τῆς σάλας τους κι ἄφηνε τὰ μάτια του νὰ πλανιοῦνται στὴν ἀπέραντη θάλασσα, ποὺ ἄρχιζε ἀκριβῶς ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι τους κι ἀπλωνόταν, πέρα πέρα, ὡς ἐκεῖ ποὺ ἄλλα νησιά στὸν ὀρίζοντα φαίνονταν σὰν τὰ ἰχνογραφήματα ποὺ τοὺς ἔβαζε ὁ κύριος κι ἔφτιαναν στὸ σχολεῖο. Τὸ σπίτι τους μεγάλο, ψηλὸ, πλατὺ καὶ τετράγωνο σὰν παράξενος πύργος, ἦταν χτισμένο ἐπάνω ἀπὸ τὸ λιμάνι. Καὶ τὸ λιμάνι τους ποτὲ δὲν ἦταν ἔρημο. Ὅλο τὸ καλοκαίρι γέμιζε μὲ πλοῖα κάθε τύπου. Μὲ πλοῖα τῆς γραμμῆς, μὲ ὑπερωκεάνια ποὺ φέρναν χιλιάδες ξένους στὸ νησί, μὲ κρουαζιερόπλοια, μὲ κότερα ποὺ ταξίδευαν διάσημοι ξένοι ἢ μεγάλοι ἐφοπλιστές. Κι αὐτὸ τὸ θέαμα, ποὺ ξετυλιγόταν ἀδιάκοπα μπροστὰ του ὅλο τὸ καλοκαίρι, ἦταν πιὸ ὥραϊο κι ἀπὸ τὸ καλύτερο μυθιστόρημα ποὺ εἶχε διαβάσει. Γιατὶ οἱ ἱστορίες τῶν βιβλίων, ὅσο ὥραϊες κι ἂν εἶναι, ἔχουν κάτι τὸ ἄπιαστο. Εἶναι σὰ νὰ τὶς βλέπης στὸν ὕπνο σου. Ἐνῶ αὐτὰ ποὺ ἔβλεπε ἦταν ἀληθινὰ πλοῖα, βάρκες, ἄνθρωποι ποὺ ἀνεβοκατέβαιναν ἀπὸ τὸ κατὰστρωμα στὸ μῦλο, φωνές, χρώματα! Πρὸ

παντός τις νύχτες τοῦ φαινόταν τὸ λιμάνι σὰν ἓνα κομμάτι ὁλόφωτου οὐρανοῦ πεσμένο στὴ γῆ. Καὶ κάθε πού μιὰ βουερὴ ἢ βαριά σφυριξιά ἀπὸ τὴν τσιμινιέρα τῶν πλοίων ἔσκιζε τὸν ἀέρα ὁ Λευτέρης νόμιζε πὼς ἦτανε γι' αὐτόν! Ναί, τὸν καλοῦσαν νὰ ταξιδέψῃ. "Ὅλα αὐτὰ τὰ πλοῖα εἶχαν ἔρθει γι' αὐτόν ἀπὸ τὰ ξένα μέρη. Δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία, γι' αὐτόν, γιὰ τὸ Λευτέρη σφύριζε ἀπόψε ἐκεῖνο τὸ τεράστιο πλοῖο μὲ τὸ κόκκινο φουγάρο, αὐτὸ τὸ κάτασπρο πλοῖο, πού ἔμοιαζε μὲ ὁλόκληρη πολιτεία φωταγωγημένη.

Οἱ γονεῖς του ἦταν ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἀπασχολημένοι μὲ μιὰ συντροφιά φίλων, πού εἶχε ἔρθει νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ. "Ακουγε τὰ γέλια καὶ τὶς κουβέντες τους, πού ἔρχονταν ἀπὸ τὴ βεράντα. Κι ἄξαφνα τὸ ἀποφάσισε: «Θὰ φύγω», εἶπε μέσα του. «Θ' ἀνέβω στὸ πλοῖο καὶ θὰ μείνω ὡς τὴν ἄλλη ἐβδομάδα πού θὰ ξανάρθῃ. Θὰ κρυφτῶ κάπου καὶ ἅμα τὸ πλοῖο βγῇ στ' ἀνοιχτά, θὰ παρουσιαστῶ στὸν καπετάνιο καὶ θὰ τὸν παρακαλέσω νὰ τηλεφωνήσῃ στοὺς γονεῖς μου, γιὰ νὰ μὴν ἀνησυχοῦν». Ἐνθουσιάστηκε μὲ τὸ σχέδιό του. Κ' ἦταν ἕτοιμος ν' ἀνοίξῃ σιγὰ σιγὰ τὴν πίσω πόρτα καὶ νὰ κατηφορίσῃ κατὰ τὸ μόλο — τρία λεπτά τοῦ χρειάζóταν ὥσπου νὰ φτάσῃ στὸ πλοῖο — ὅταν ἄκουσε τὸν πατέρα του νὰ τὸν φωνάζῃ.

— Λευτέρη! "Ελα, παιδί μου, μιὰ στιγμή...

Ἡ φωνὴ τοῦ πατέρα του, βαθιὰ, ἡρεμῇ, σοβαρῇ, τὸν ἔκαμε νὰ ξεχάσῃ μονομιᾶς τὸ σχέδιό του. "Ετρεξε ἔξω, στὴ βεράντα.

— Παιδί μου, τοῦ λέει ὁ πατέρας του, πῆγαινε, σὲ παρακαλῶ, στὸ περίπτερο τῆς κυρᾶ - Ἀλαφασοῦ νὰ πάρῃς ἐφημερίδες! Μόλις ἦρθε τὸ πλοῖο ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ! Πῆγαινε, νὰ δοῦμε τί νεώτερα ἔχομε ἀπὸ τὴν Κύπρο...

Είχε ξεχάσει ο Λευτέρης πώς έδω και λίγο καιρό τώρα το ώραϊο και μεγάλο αυτό έλληνικό νησί, αληθινά καμάρι τής «πατρίδος και τής ιστορίας μας», όπως τους έλεγε ο κύριος στο σχολείο, περνούσε πολύ δύσκολες, αληθινά τραγικές, ώρες. Ένα τμήμα του το είχαν καταλάβει οί Τουρκοί με απόβαση. Τους πολέμησαν γενναϊά οί Έλληνες στην Κύπρο, αλλά δέν είχαν ούτε τάνκς ούτε αεροπλάνα. Και τώρα οί Τουρκοί σφάζανε γυναικόπαιδα, καίγανε σπίτια, λήστευαν τά πάντα. Τοῦ ήρθαν όλ' αυτά στο μυαλό του Λευτέρη κι ένιωσε τὸ αἷμα του ν' ανάβη...

Έτρεξε στο μικρό στενό μαγαζί τής κυρα-Άλαφασού. Ήταν γεμάτο από κόσμο, πού βιαζόταν νά πάρη έφημερίδες. Άγόρασε κι ο Λευτέρης αυτές πού του είχε πει ο πατέρας του κι άρχισε νά γυρίζει σπίτι. Τήν προσοχή του τράβηξε ένας μεγάλος τίτλος στην έφημερίδα, πού με χοντρά, κεφαλαία ψηφία έλεγε: «Διακόσιες χιλιάδες Κύπριοι παράτησαν τίς πόλεις και τά χωριά και τώρα γυρίζουν έδω κι εκει πρόσφυγες». Και κάτω από τόν τίτλο είχε φωτογραφίες προσφύγων σέ κακή κατάσταση. Γέροι χωρικοί με άπελπισμένη έκφραση, γριούλες νά θρηνοῦνε καθισμένες κάτω από δέντρα, μητέρες νά έχουν πάρει τούς δρόμους με τά μικρά τους στην άγκαλιά τους γυρεύοντας κάπου στέγη και λίγο ψωμί. Ά, πόση δυστυχία, τί μεγάλο κακό! Τόσα είχε διαβάσει στα βιβλία ο Λευτέρης για πολέμους και πρόσφυγες κι αιχμαλώτους. Μά τώρα μόνο καταλάβαινε αληθινά, ως τὸ βάθος, τί σήμαιναν όλ' αυτά, και τί φοβερό θά 'ναι νά 'σαι πρόσφυγας στην ίδια σου τήν πατρίδα! Δάκρυα άργοκύλησαν στα μάγουλα του Λευτέρη κι έσταξαν στα ψηφία τής έφημερίδας, πού ιστοροῦσαν αυτή τή μεγάλη δυστυχία τῶν αδερφῶν μας εκει κάτω. Και δέν ήξερε αν αυτά τά δάκρυα ήταν από τή μεγάλη λύπη, πού του γέννησε μέσα του τόση

δυστυχία, ἢ ἀπὸ τὸ θυμό, πὺ ἀρχισε νὰ βράζῃ στὴν ψυχὴ του γι' αὐτοὺς τοὺς βάρβαρους, γι' αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων, γι' αὐτοὺς τοὺς ἀπολίτιστους, πὺ δὲ λογάριασαν κανέναν νόμο, θεϊκὸ ἢ ἀνθρώπινο. "Α, νὰ μποροῦσε! "Α, νὰ μποροῦσε...

Σηκώνοντάς τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα, εἶδε ἄξαφνα τὸ μεγάλο πλοῖο, πὺ μόλις λίγο πρὶν ἦταν ἔτοιμος νὰ σκαρφαλώσῃ σ' αὐτὸ γιὰ τὴ μεγάλη περιπέτεια. Μὰ τώρα ἄλλα αἰσθήματα τὸν πλημμύρισαν. Στάθηκε ἐκειδά, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ πλοῖο πὺ λαμποκοποῦσε ἀπὸ τὰ φῶτα, κι ἀρχισε νὰ μονολογῇ: «Θεέ μου, γιατί δὲ μοῦ τὸ χαρίζεις ἐμένα αὐτὸ τὸ πλοῖο; Νὰ δῆς τί θὰ κάνω, ἅμα μοῦ τὸ δώσης. Πρῶτα θὰ διώξω ὅλους αὐτοὺς πὺ εἶναι μέσα καὶ πὺ περνᾶνε ὥραϊα, χωρὶς νὰ νοιάζονται γιὰ τοὺς δυστυχισμένους, ἐκεῖ στὸ μεγάλο μας νησί! Κι ἀφοῦ τοὺς διώξω, θὰ βάλω παντοῦ, σ' ὅλο τὸ πλοῖο, μεγάλα κανόνια, νὰ κάτι κανονάρεις, πὺ ὅταν σκᾶνε, τὸ βόλι τους θὰ μπορῇ νὰ γκρεμίσῃ μιὰ ὁλόκληρη πόλη. Κι ὕστερα θ' ἀνεβῶ στὴ γέφυρα, θὰ πάρω τὸ τιμόνι καὶ θὰ στρέψω τὴν πλώρη τοῦ καραβιοῦ κατὰ τὴν Τουρκία! Κι ἅμα φτάσω κοντὰ στὴν Τουρκία, νὰ δῆς ἂν θὰ μείνῃ ζωντανὸς κανένας Τοῦρκος! Καὶ τότε, ἅμα σκοτωθοῦν ὅλοι οἱ Τοῦρκοι, θὰ μείνουν μόνο οἱ στρατιῶτες πὺ εἶναι στὴν Κύπρο! "Ε, τότε μέσα σὲ λίγη ὥρα οἱ Ἕλληνες θὰ τοὺς πετάξουν στὴ θάλασσα! Κι ἡ χαρὰ θὰ ξαναγυρίσῃ στὸ νησί!». Τόσο τοῦ ἄρεσε αὐτὸ τὸ σχέδιο, πὺ νόμισε κιόλας πὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ τὸ πραγματοποιῇ. Μὰ τώρα ἓνα ἄλλο σχέδιο, πὺ τοῦ ἤρθε στὴ φαντασία, παραμέρισε τὸ πρῶτο. «"Οχι, ὄχι, αὐτὸ δὲν εἶναι λογικὸ! Πρῶτα πρέπει νὰ κάνω κάτι ἄλλο! Θὰ βγῶ στοὺς δρόμους καὶ θὰ πάω νὰ χτυπήσω ὅλες τίς πόρτες, στὰ σπίτια, στὰ μαγαζιά, παντοῦ, καὶ θὰ πα-
ρακαλέσω ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ μοῦ δώσουν ὅ,τι ἔχουν

μέσα στὰ σπίτια τους: ροῦχα, τρόφιμα, ἔπιπλα, γιατρικά, χρήματα! Κι ἀφοῦ τὰ μαζέψω ὅλα, θὰ γιομίσω τὸ πλοῖο μέ φορέματα, σκεπάσματα, κουβέρτες, παπούτσια, ψωμιά, σακιά μέ ἀλεύρι, μακαρόνια, γάλατα, σπέρτα, ἀσπιρίνες, ἰώδιο, φροῦτα καὶ μέ ὅ,τι ἄλλο καλὸ ὑπάρχει στὸ νησί. Κι ἀφοῦ γεμίσω τὸ καράβι μέ ὅλ' αὐτά, θὰ τὸ πάω ὅσο πιὸ γρήγορα γίνεται στὴν Κύπρο! Καὶ σὰ φτάσω, θὰ βγῶ νὰ μοιράσω στοὺς πρόσφυγες ὅ,τι φόρτωσα στὸ πλοῖο! Καὶ τότε μόνο θὰ γυρίσω πίσω στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ βάλω τὰ κανόνια, ποὺ εἶχα σκεφτῇ πρὶν, καὶ νὰ τραβήξω γιὰ τὴν Τουρκιά! Ναί, αὐτὸ θὰ κάνω»!

Στὸ μεταξὺ, εἶχε φτάσει σπίτι.

— Εὐχαριστῶ Λευτέρη, εἶπε γλυκὰ ὁ πατέρας του παίρνοντας τὶς ἐφημερίδες! Μά... τί ἔχεις, παιδί μου! Τὰ μάγουλά σου εἶναι κατακόκκινα! Μήπως εἶσαι ἀδιάθετος;

— Ἄ, ὄχι, πατέρα, δὲν ἔχω τίποτα, εἶπε σιγὰ ὁ Λευτέρης καὶ γύρισε στὴ θάλα, ὅπου πέρα ἀπὸ τὸ μεγάλο κεντρικὸ παράθυρο ἦταν ἀραγμένο τὸ τεράστιο πλοῖο μέ τὸ κόκκινο φουγάρο καὶ τὰ χίλια μύρια φῶτα.

Κανέννας δὲν ξέρεי τί μπορεῖ νὰ ὄνειρευτῇ ἓνα παιδί. Ἕνα Ἑλληνόπουλο.

Ἀντρέας Καραντώνης

30. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποῦ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

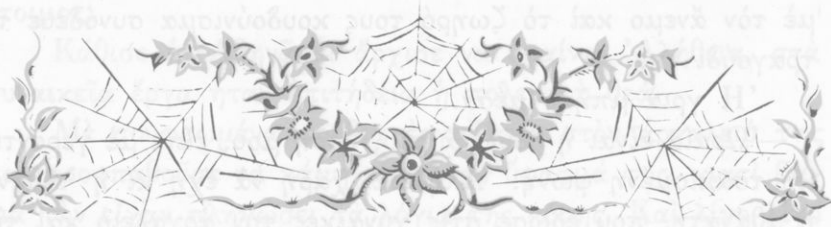
Ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
«Ἐλα πάλι» νὰ σοῦ πῇ.

Ἀργεie νάλλθῃ ἐκείνη ἡ μέρα,
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ἴσκιαζε ἡ φοβέρα,
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Διονύσιος Σολωμός

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

31. Η ΑΡΑΧΝΗ

Μιά φορά κι έναν καιρό ζούσε μια κόρη, πού την ἔλεγαν Ἀράχνη. Ἦταν ψηλή, περήφανη κι ἐπιτήδεια σὲ ὅλες τὶς δουλειές. Μιά ἐργασία ὅμως προτιμοῦσε περισσότερο ἀπ' ὅλες. Σκυμμένη στὸν ἀργαλειό της ὅλη μέρα ὕφαινε. Μόνη της ἔγνεθε τὸ νῆμα, φιλὸ καὶ γυαλιστερό, ἔπειτα τὸ τέντωνε στὸ τελάρo κι ἀρχίζε τὴ δουλειά. Γοργὰ κι ἐπιτήδεια τὰ λεπτά της δάχτυλα πετοῦσαν τὴ σαῖτα καὶ στὰ χέρια της γίνονταν ἀριστουργήματα. Χαμογελώντας περνοῦσε τὸ χέρι ἀπάνω στὸ μαλακὸ ὕφασμα καὶ χαιρόταν τὴν ὁμορφιά του.

Σὰν ἐκείνη καμιὰ γυναίκα δὲν ὕφαινε!

Τὸ ἤξερε καὶ τὸ εἶχε καμάρι καὶ μιὰ μέρα εἶπε:

— Κανένας δὲ μὲ περνᾷ στὴν τέχνη μου, οὔτε ἄνθρωπος οὔτε θεός· κι αὐτὴ ἀκόμα ἡ μεγάλη Ἀθηνᾶ!

Τὸ ἄκουσε ἡ Ἀθηνᾶ καὶ πολὺ τῆς βαρυφάνηκε. Ἐκείνη εἶχε μάθει τὶς γυναικες νὰ ὑφαίνουν καὶ τώρα ἔβγαινε ἓνα θνητὸ κορίτσι, πού τολμοῦσε νὰ πῇ τέτοιο λόγο;

Ντύθηκε γριὰ γυναίκα καὶ κατέβηκε στὴ γῆ. Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τῆς Ἀράχνης ἔβλεπε τὴν κόρη στὸν ἀργα-

λειό της νά τραγουδᾷ καὶ τὰ σκαλιστὰ βαρίδια σειοῦνταν
 μὲ τὸν ἄνεμο καὶ τὸ ζωηρό τους κουδούνισμα συνόδευε τὸ
 τραγούδι της.

Ἡ γριά μπῆκε μέσα.

— Ὠραῖα εἶναι ἡ δουλειά σου, κόρη μου, εἶπε μὲ γεροντικὴ
 τσακισμένη φωνή. Ἀλήθεια, χάρη νὰ ἔχη κι ἡ Ἀθηνᾶ
 ἡ ἀθάνατη, πού ἔδωσε στὶς γυναῖκες τὸν ἀργαλειὸ καὶ τὶς
 ἔμαθε λίγη ἀπὸ τὴν τέχνη της.

Ἡ Ἀράχνη τὴν κοίταξε καὶ χαμογέλασε.

— Λίγη ἀπὸ τὴν τέχνη της, λές; Ἡ Ἀθηνᾶ τάχα ξέρει
 νὰ κάνη ὕφασμα σὰν αὐτό; Κοίταξέ το!

Καὶ μὲ γρήγορη κίνηση ἔσπρωξε τὰ χτένια καὶ σταμά-
 τησε τὴ δουλειά της, γιὰ νὰ δῇ ἡ γριά τὸ ἔργο της. Ἐκεῖνη
 ὅμως κούνησε τὸ κεφάλι της.

— Πρόσεχε, κόρη μου, εἶπε· μὴ λές τέτοια λόγια. Ποιὸς
 ξεπερνᾷ ποτὲ τοὺς θεοὺς; Ὠραῖο εἶναι τὸ ἔργο σου, δὲ λέω,
 μὰ μετρίεται μὲ τίποτα ἐκεῖνο πού βγαίνει ἀπὸ ἀθάνατα
 χέρια;

Ἡ Ἀράχνη ἔγειρε λίγο τὸ κεφάλι κι ὕψωσε κοροϊδευτι-
 κά τὰ φρύδια της.

— Ἐτσι, νομίζεις, κυρούλα; Κι ἄρχισε πάλι νὰ ρίχνη τὴ
 σαῖτα. Κρίμα, πού δὲ μᾶς ἀκούει ἡ Ἀθηνᾶ, νὰ ἐρχόταν νὰ
 μετρηθοῦμε. Κι ἐγὼ ἤθελα νὰ ἔβλεπα τὴν τέχνη της, πού
 τόσο τὴν παινεύουν!...

— Ἀλήθεια θὰ τὸ ἤθελες; ρώτησε ἡ γριά.

— Ἀφοῦ σοῦ λέω; ἀπάντησε ἡ κόρη.

— Ἐδῶ εἶμαι λοιπόν! φώναξε τότε ἡ Ἀθηνᾶ, πετώντας
 τὰ κουρέλια της καὶ δείχνοντας τὴν ἀληθινὴ μορφή της. Καὶ
 τώρα... θέλεις νὰ μετρηθοῦμε;

Τὴν κοίταξε στὸ πρόσωπο ἡ Ἀράχνη καὶ δὲ φοβήθηκε
 τὰ ὠραῖα της μάτια.

— Τὸ θέλω! εἶπε. Νά, ἓνας ἀργαλειὸς τεντωμένος κι ἑτοιμος.

Κάθισε ἡ Ἀθηνᾶ κι ἄρχισε νὰ ὑφαίνει. Ἀλήθεια, στὰ γυναικεῖα ἔργα ἦταν ἐπιτήδεια ἡ πολεμικὴ θεά.

Μὲ σουφρωμένα φρύδια ἐργαζόταν στὸν ἀργαλειό της καὶ προσπαθοῦσε νὰ κάμῃ τέλειο τὸ ὕφασμά της, γιατί βαθιὰ τὴν εἶχαν πληγώσει τὰ λόγια τῆς κόρης. Καὶ λίγο λίγο μάκραινε τὸ ὕφασμα κι ἦταν πολὺ ὠραῖο, λεῖο καὶ λεπτό. Παράσταινε διάφορες σκηνές πολεμικές, σωροὺς ἀπὸ πτώματα, ὅπλα σπασιμένα, ἄλογα πληγωμένα, πολεμιστὲς ματωμένους, πὺν ἀκόμα βαστοῦσαν τὸ σπαθί. Σὲ ὅλες ὅμως τὶς μάχες ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά οἱ θεοὶ νικηφόροι κι ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ ἄνθρωποι νικημένοι καὶ τσακισμένοι.

Σήκωσε μὲ καμάρι τὸ κεφάλι της ἡ Ἀθηνᾶ.

Ἀλήθεια, πιὸ ὁμορφο πρᾶμα δὲν εἶχε ξαναδεῖ μάτι ἀνθρώπινο. Γύρισε καὶ κοίταξε τὴν Ἀράχνη μὲ περιφρόνηση.

Λεπτὴ καὶ λυγερὴ ἔσκυβε στὸν ἀργαλειό της ἡ κόρη καὶ τ' ἄσπρα της τὰ χέρια πηγαινοέρχονταν. Τὰ μάτια της γυάλιζαν ἀπὸ χαρὰ καὶ τὰ μάγουλά της ἦταν ροδοκόκκινα.

Ὁμορφα ἦταν καὶ τ' ἄλλα της τὰ ἔργα, μὰ σὰν αὐτὸ κανένα δὲν ἦταν. Στὸ ὕφασμα ἔβλεπες διάφορες εἰκόνες ἀρμονικὲς καὶ ζωντανές καὶ τόσο τέλεια ἐργασμένο ἦταν, πὺν λές κι ἄκουες τὰ δέντρα νὰ μурμουρίζουν καὶ τὰ πουλιὰ νὰ κελαηδοῦν.

Τὸ εἶδε ἡ Ἀθηνᾶ καὶ μαύρισε ἡ καρδιά της. Ἡ τέχνη της δὲν ἔφτασε ὡς ἐκεῖ.

Ὅταν ὅμως σήκωσε τὰ μάτια ἡ κόρη καὶ κοίταξε χαμογελώντας τὴ θεά, βέβαιη γιὰ τὴ νίκη της, ὁ θυμὸς κυρίεψε τὴν Ἀθηνᾶ. Ἀρπάξε τὸ ἀριστούργημα τῆς Ἀράχνης, τὸ ξέσκισε καὶ τὸ πέταξε στὸ πρόσωπο τῆς κόρης.

Ἡ προσβολὴ ἔτσουξε τὴν Ἀράχνη. Πετᾶχτηκε ἀπά-

νω ὄχι πιά γελώντας, μὰ θυμωμένη κι ἐκείνη καὶ στάθηκε
 με φοβέρα μπρὸς στὴν Ἀθηνᾶ.

Ἀλλὰ ἀκόμα δὲν εἶχε ἐκδικηθῇ ἀρκετὰ ἡ θεὰ καὶ μὲ γρή-
 γορη κίνηση χτύπησε μὲ τὸ ραβδί της τὴν κόρη στὸν ὦμο.
 Κι ἀμέσως ζάρωσε τ' ὁμορφο κορμί, μίκρυνε καὶ μαύρισε κι
 ἔγινε ζωύφιο μικρό, μαυριδερό, μὲ μεγάλο κεφάλι καὶ λεπτὰ
 ποδαράκια.

—Ἔτσι τιμωροῦνται ὅσοι τὰ βάζουν μὲ τοὺς θεούς, φώ-
 ναξε ἡ Ἀθηνᾶ. Ὑφαине τώρα, ὕφαине ἀδιάκοπα. Ἄλλη
 δουλειὰ δὲ θὰ ἔχης στὴ ζωή, μὰ ὁ ἄνεμος θὰ σκίζῃ τὸ ἔργο
 σου, ὅπως τὸ ἔσκισα ἐγώ, καὶ πάντα μοναχὴ σου θὰ κλαῖς
 τὴ μοίρα σου!

Ἀπὸ τότε ἡ Ἀράχνη ὅλο ὕφαίνει κι ὅλο καταστρέ-
 φεται ἡ ἐργασία της. Κρυμμένη σὲ γωνιές, σὲ χαμόκλαδα,
 γυρεύει νὰ ξεχάσῃ τὴν ντροπὴ της, μὰ ἡ δυστυχία τὴν ἔκαμε
 κακιὰ κι ὅ,τι πέσῃ στὸν ιστό της, ἢ μύγα ἢ κανένα ἄλλο
 μικρὸ ζωύφιο, τὸ σκοτώνει καὶ τὸ τρώει ἀλύπητα.

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

32. ΤΡΕΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Κάποτε ήταν ένα άντρόγυνο πολύ φτωχό και δεν είχε να φάη.

Μιά μέρα λέει ο άντρας στη γυναίκα του:

— Έγώ, γυναίκα, θα πάω στη μεγάλη πολιτεία να βρω δουλειά, να βγάλω το ψωμί μου και να σου στέλνω κι έσένα πότε πότε, να μπορής να ζής.

Φεύγει λοιπόν και πάει στη μεγάλη πολιτεία, μα δεν ήξερε καμιά τέχνη, για να δουλέψη. Πάει και μπαίνει ύπηρέτης σ' ένα αφεντικό και δούλεψε με μεγάλη προκοπή.

Έη γυναίκα του αφεντικού ήταν καλή και πότε πότε του έδινε κάτι κι έστελνε τής γυναίκας, μα το αφεντικό ήταν τσιγκούνης και δεν του έδινε τίποτε.

Έκανε μεγάλη ύπομονή κι αυτός και περίμενε, ώσπου να του κόψη μισθό το αφεντικό. Περίμενε ένα χρόνο, δύο χρόνια, τρία χρόνια, τέσσερα χρόνια, δέκα χρόνια, είκοσι χρόνια, μα το αφεντικό τίποτε!

Πάει μιιά μέρα και του λέει:

— Αφεντικό, κάνε μου το λογαριασμό μου, γιατί θα πάω στη γυναίκα μου.

Βγάζει το αφεντικό και του δίνει τριακόσια γρόσια για είκοσι χρόνων μισθούς!

Σὰν εἶδε ὁ κακόμοιρος τὴν τσιγκουνιά αὐτή, δὲν εἶπε τίποτε, μὰ δάκρυσε.

Ἐκεῖ ὅμως πού ξεκίνησε νὰ φύγη, τοῦ φωνάζει τὸ ἀφεντικό:

— Δῶσε μου, τοῦ λέει, τὰ ἑκατὸ γρόσια πίσω, γιὰ νὰ σοῦ δώσω μιὰ συμβουλή.

— Μά, ἀφεντικό δέν...

— Ὅχι, δῶσε μού τα!

Τί νὰ κάμη; τοῦ τὰ δίνει.

— Γιὰ ὅ,τι δὲ σὲ μέλει νὰ μὴ ρωτᾷς. Αὐτὴ εἶναι ἡ συμβουλή μου.

Ξεκινάει νὰ φύγη, ἀλλὰ πάλι τοῦ ξαναφωνάζει τὸ ἀφεντικό:

— Ἐλα ἐδῶ, ἔλα ἐδῶ! Δῶσε μου ἄλλα ἑκατὸ γρόσια, γιὰ νὰ σοῦ δώσω ἄλλη μιὰ συμβουλή.

Τί νὰ κάμη; τοῦ δίνει καὶ τ' ἄλλα ἑκατό.

— Ποτὲ νὰ μὴν ἀλλάζης τὸ δρόμο πού πᾶς. Αὐτὴ εἶναι ἡ δεύτερη συμβουλή μου.

Δὲν πρόφτασε νὰ κάμη λίγα βήματα καὶ τὸν ξαναφωνάζει γιὰ τρίτη φορὰ τὸ ἀφεντικό:

— Δῶσε μου καὶ τ' ἄλλα ἑκατὸ γρόσια, γιὰ νὰ σοῦ δώσω ἄλλη μιὰ συμβουλή.

Ὁ κακομοίρης δὲν μπόρεσε ν' ἀρνηθῇ οὔτε τότε. Ἐβγαλε καὶ τοῦ ἔδωσε καὶ τὰ τελευταῖα ἑκατὸ γρόσια.

— Τὸ ἀφεντικό τοῦ λέει:

Τὸν ἀποψινὸ θυμὸ

κράτα τον γιὰ τὸ πουρνό!

Κι ἔτσι ἔφυγε χωρὶς παρὰ κι ὅσο πήγαινε ἔκλαιγε.

Ὅταν βγῆκε ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα, βλέπει ἓνα δέντρο ξερὸ κι ἓναν ἀράπη, πού τοῦ ἔβαζε στὰ κλαδιὰ φλουριὰ ἀντὶ

φύλλα. Τοῦ φάνηκε παράξενο, μὰ θυμήθηκε τὴν πρώτη συμβουλή τοῦ ἀφεντικοῦ του καὶ τράβηξε τὸ δρόμο του, χωρὶς νὰ πῇ τίποτε.

Δὲν εἶχε προχωρήσει λίγα βήματα κι ἀκούει τὸν ἀράπη νὰ τοῦ φωνάζει:

— "Ἐλα ἐδῶ, ἔλα ἐδῶ!

— Τί θέλεις;

— Εἶναι διακόσια χρόνια ποὺ εἶμαι ἐδῶ, γιὰ νὰ δῶ ἂν θὰ περάση κανένας, χωρὶς νὰ μὲ ρωτήση τί κάνω! Καὶ εἶπα πὼς ὅποιος περάση, χωρὶς νὰ μὲ ρωτήση, νὰ τοῦ δίνω ὅλα αὐτὰ τὰ φλουριά, ἂν ὅμως μὲ ρωτήση, νὰ τοῦ παίρνω τὸ κεφάλι του. Ἐχτισα ἕναν πύργο ἀπὸ κεφάλια κι εἶχα τὴν ἐλπίδα, ὅταν σὲ εἶδα, πὼς κι ἐσύ θὰ μὲ ρωτήσης, γιὰ νὰ τὸν τελειώσω, ποὺ λείπει μόνο ἕνα. Μὰ σὰν ἦταν γραμμένο νὰ μὴν τελειώσῃ, πάρε αὐτὰ τὰ φλουριά καὶ φύγε.

Φορτώνεται τὰ φλουριά ὁ φτωχὸς καὶ πάει. Παρακάτω ἀνταμώνει σαράντα καμῆλες φορτωμένες φλουρί, ποὺ πήγαιναν τὰ δέκατα τοῦ βασιλιᾶ. Χαιρετάει τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ τὶς συνώδευαν, καὶ τράβηξε μαζὶ τοὺς τὸν ἴδιο δρόμο.

Παρακάτω ἦταν ἕνα σταυροδρόμι κι ἦταν κοντὰ μιὰ ταβέρνα. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλιᾶ λένε:

— Πᾶμε νὰ πιοῦμε λίγο;

Αὐτὸς θυμήθηκε τὴ δεύτερη συμβουλή, πὼς τὸ δρόμο ποὺ πᾶς νὰ μὴν τὸν ἀλλάζῃς, καὶ λέει:

— Ἐγὼ τὴν ἀκριβοπλήρωσα τὴ συμβουλή. Ἡ ἄλλη μοῦ βγῆκε σὲ καλό. Δὲν πάω.

Καθὼς πήγαιναν αὐτοὶ στὴν ταβέρνα, τοὺς πιάνουν κλέφτες καὶ τοὺς σκοτώνουν. Ἐκεῖνος παίρνει τὶς καμῆλες καὶ πάει στὸ σπίτι του.

Χτυπᾷ τῆς γυναίκας του. Ἐκεῖνη τοῦ ἀνοίγει, μὰ δὲν τὸν γνωρίζει.

— Δὲν μοῦ κάνεις τῇ χάρη νὰ πλαγιαίσω ἐδῶ ἀπόψε ποὺ εἶμαι ξένος; τῆς λέει.

— Ἐμένα λείπει ὁ ἄντρας μου καὶ δὲν μπορῶ νὰ σὲ κρατήσω μέσα στὸ σπίτι. Ἄν θέλῃς, πῆγαινε καὶ πλάγιασε στὸ στάβλο.

Πῆγε λοιπὸν καὶ κάθισε ἐκεῖ. Μόλις ὅμως ἄνοιξε τὸ ψωμί του νὰ φάῃ, βλέπει ἓναν ἄνθρωπο, ποὺ ἔμπαινε στὸ σπίτι του σὰν καλὸς νοικοκύρης.

— Ἡ γυναίκα μου μὲ γελᾷ, σκέφτηκε θυμωμένος. Ἐμένα δὲν ἤθελε νὰ μὲ ἀφήσῃ νὰ μπῶ στὸ σπίτι κι αὐτὸν τὸν ἀφήνει.

Πιάνει τὸ ντουφέκι του κι ἐτοιμάζεται νὰ τὸν πυροβολήσῃ. Μὰ συλλογίζεται τὴν τρίτη συμβουλὴ τοῦ ἀφεντικοῦ του:

Τὸν ἀποψινὸ θυμὸ
κράτα τον γιὰ τὸ πουνρό.

Ἀφήνει τὸ ντουφέκι καὶ πλαγιαίνει, μὰ ποῦ νὰ κλείσῃ μάτι!

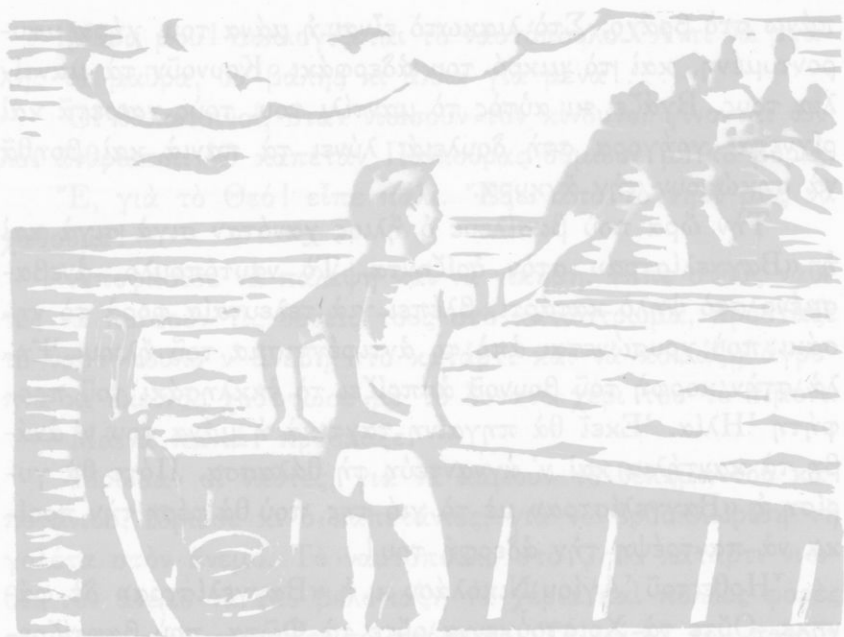
Τὸ πρωί, τὴν ὥρα ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ στάβλο, βλέπει ἓνα παλικαράκι ὡς εἴκοσι χρονῶν. Ἐφρευγε γιὰ τὴ δουλειά του κι ἔλεγε στὴ γυναίκα:

— Πάω, μάνα, καὶ τὸ μεσημέρι θὰ σοῦ στείλω φασόλια νὰ μαγειρέψῃς.

Τότε ὁ πατέρας χτυπᾷ μὲ τὰ δυὸ χέρια τὸ κεφάλι του, γιὰτὶ παρὰ λίγο νὰ σκοτώσῃ τὸ παιδί του. Ἐτρεξε, φανερώθηκε στὴ γυναίκα του καὶ στὸ παιδί του καὶ τοὺς ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά του.

Τὴν ἄλλῃ μέρα παίρνει τὶς καμῆλες μὲ τὰ δέκατα καὶ τὶς πηγαίνει στὸ βασιλιά. Ἐκεῖνος θαύμασε τὴν τιμιότητά του καὶ τὴ φρονιμάδα του καὶ τὸν διώρισε σὲ μεγάλη θέση μέσᾳ στὸ παλάτι.

Γεώργιος Δροσίνης

33. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Με τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες ἡμέρες στ' ὄμορφο νησί τὰ καράβια. Καὶ πάλι ἔκαμαν πανιὰ γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. "Ολο τὸ νησί στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι καὶ ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντίλια καὶ φωνάζουν:

— Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ «Βαγγελίστρα». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέση τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιά καὶ νὰ κεράσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι

πάνω στο βράχο. Στο λιακωτό είναι ή μάνα του, χήρα μαυροντυμένη, και τὸ μικρό του ἄδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντίλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντίλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιά καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος χανόταν σιγὰ σιγὰ καὶ ἡ «Βαγγελίστρα» στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνει ταχτικά ή μάνα του ν' ἀνάβῃ τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύῃ τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίσῃ ἡ «Βαγγελίστρα» μὲ τὸ γιό της, ποὺ θὰ φέρῃ τὴν προίκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του!...

Ἦρθε τοῦ Ἀγίου Νικολάου κι ἡ «Βαγγελίστρα» δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα οὔτε τὰ Φῶτα, ποὺ βαφτίζονται τὰ νερά. Ἐνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴ μητέρα του τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλη πὼς ἐμποδίστηκε, γιατί βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως φόβο, γιατί τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τίς φουρτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ ἐκεῖ τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο κι ἡ «Βαγγελίστρα» εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲν μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρύμος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριάς καραβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παίχνιδι τῶν κυμάτων. Σχισμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια· καὶ εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι κι οἱ ξέρες κοντά του.

— Γιὰ τὸ Θεό! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε!

— Μάνα μου! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἀντὶ νὰ βγάλης τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα!...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετάν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριά.

Ἔ, γιὰ τὸ Θεό! εἶπε πάλι. Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε!

Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τὶς θέσεις τους στὸ κατάστρωμα, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῇ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάζῃ ἄγρυπνα κι ἐκεῖνος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατὸ χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάινα πανιά! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες, γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἴδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζῃ τὰ χέρια καὶ πολλὲς φορὲς τὸ κύμα τοῦ μπαταίζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατὰ:

— Ξέρα δεξιὰ!... Ξέρα ἀριστερά μας!

Ἀκούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι κι ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο της.

Πήγαινε δεξιὰ, ἀριστερά γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιὰ ἀργοπλέει.

Ἔτσι παιδεύτηκε γιὰ ὥρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα σὰν πουλάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ κι ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὥρες φαίνονται χρόνος!

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζῃ καὶ φάνηκε σὰ μαῦρος ὄγκος τὸ νησί μπρὸς στὸ σταχτόμαυρο ὀρίζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πλώρη τῆς «Βαγγελίστρας». Τὴν ὥρα ποὺ ἐβγαίναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες ἔμπαινε κι ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

— Ἦρθα μάνα μου! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο μόλις ἔριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴ νύχτα, στὴν Ἀνάστασι, πῆγε τὸ ναυτόπουλο με τοὺς δικούς του στὴν ἐκκλησία. Ἐφῆγαν, ἅμα γύρισαν, καὶ ξάπλωσε νὰ κοιμηθῇ. Ἦταν τόσο κουρασμένο!

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀγάπη. Ἀντιλαλοῦν τὰ σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τὸ νησί μοσχοβολᾷ σὰν ἐκκλησάκι.

— Χριστὸς ἀνέστη!

— Ἀληθῶς ἀνέστη!

Ἀπὸ ἐκεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερές με τὰ κίτρινα φακιόλια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν κι οἱ λεβέντες με τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτὸ κι ὕστερα τὸν καλαματιανὸ με τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτόπουλο. Οἱ λυγερές τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγούδησαν:

Ἦλιος ἦταν προζενητής,
αὐγερινὸς στεφανωτής.
Χαρὰ στὴ μάνα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ' ὅλο τὸ πεθερικό,
ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὁμορφὴ καὶ νοικοκυρά,
χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ
βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετὰν Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

Ἀντρέας Καρκαβίτσας

34. Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

Ἡ νύχτα ἀπλώνεται, τ' ἀστέρια σπέρνει
καὶ τρεμοσβήνουνε στὸν οὐρανό·
τὸ τρεχαντήρι μου μὲ χάρη γέρνει
σ' ἀγέρι ἤσυχο καὶ σιγανό.

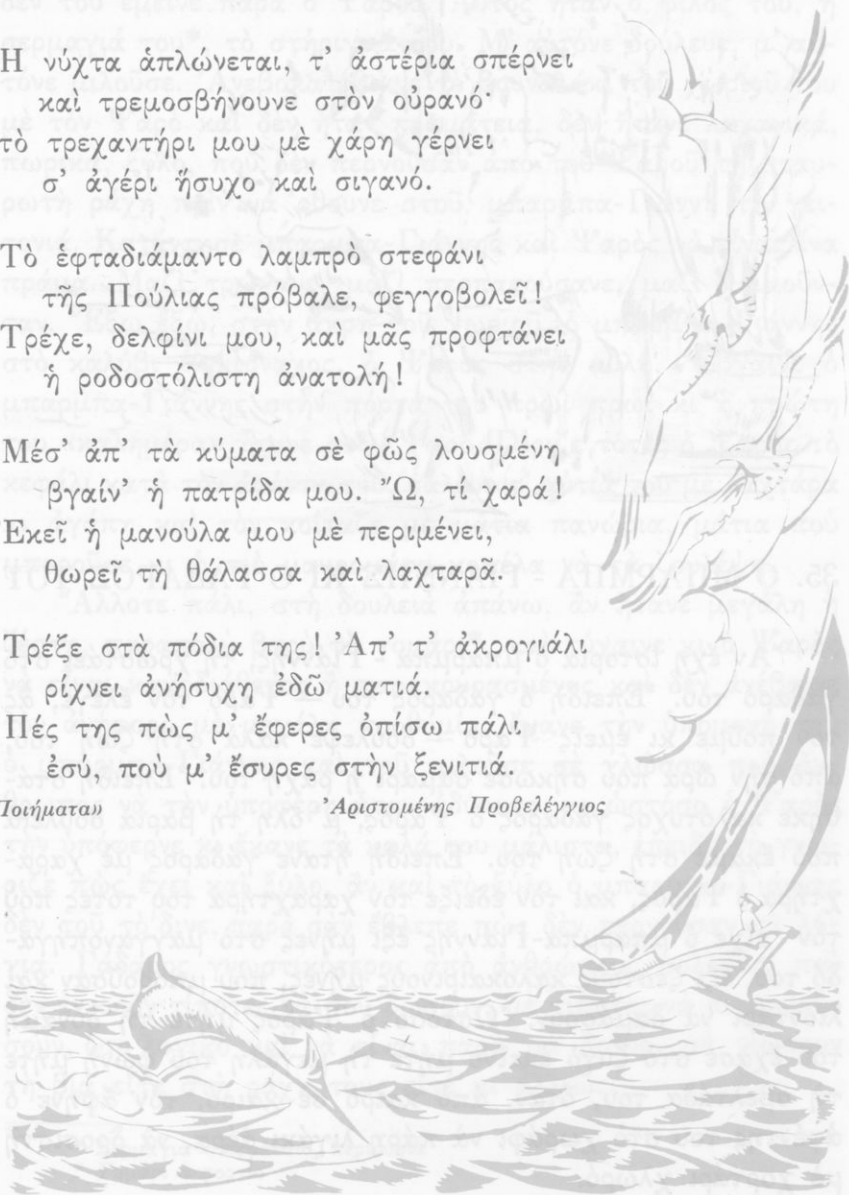
Τὸ ἑφταδιάμαντο λαμπρὸ στεφάνι
τῆς Πούλιας πρόβαλε, φεγγοβολεῖ!
Τρέχε, δελφίνι μου, καὶ μᾶς προφτάνει
ἡ ροδοστόλιστη ἀνατολή!

Μέσ' ἀπ' τὰ κύματα σὲ φῶς λουσιμένη
βγαίν' ἡ πατρίδα μου. ὦ, τί χαρά!
Ἐκεῖ ἡ μανούλα μου μὲ περιμένει,
θωρεῖ τὴ θάλασσα καὶ λαχταρᾷ.

Τρέξε στὰ πόδια της! Ἀπ' τ' ἀκρογιαλὶ
ρίχνει ἀνήσυχη ἐδῶ ματιά.
Πές της πὼς μ' ἔφερες ὀπίσω πάλι
ἐσύ, πού μ' ἔσυρες στὴν ξενιτιά.

«Ποιήματα»

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

35. Ο ΜΠΑΡΜΠΑ - ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙ Ο ΓΑΔΑΡΟΣ ΤΟΥ

Ἄν ἔχῃ ἱστορία ὁ μπαρμπα - Γιάννης, τὴ χρωστάει στὸ γάδαρό του. Ἐπειδὴ ὁ γάδαρός του — Ψαρό τὸν ἔλεγε, ἄς τὸν ποῦμε κι ἐμεῖς Ψαρό — δούλεψε καλὰ στὴ ζωὴ του, ἀπὸ τὴν ὥρα πού σήκωσε σαμάρι ἢ ράχη του. Ἐπειδὴ στάθηκε καλότυχος γάδαρος ὁ Ψαρός, μ' ὅλη τὴ βαριά δουλειὰ πού ἔκαμε στὴ ζωὴ του. Ἐπειδὴ ἦτανε γάδαρος μὲ χαραχτήρα ὁ Ψαρός, καὶ τὸν ἔδειξε τὸν χαραχτήρα του τότες πού τὸν εἶχε ὁ μπαρμπα-Γιάννης ἑξι μῆνες στὸ μαγγανοπήγαδό του, ἑξι ζεστοὺς καλοκαιρινούς μῆνες, πού μπορούσαν καὶ λιοντάρι νὰ δαμάσουν. Ὡστόσο ὁ Ψαρός μήτε τὴ δύναμή του ἔχασε στὸ ζυγὸ ἐκεῖνο μήτε τὴ μεγάλη του φωνὴ μήτε τὴ σβελτάδα του, ὅταν, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, τὸν ἄφηνε ὁ ἀφέντης του στὸ χωράφι νὰ πάρῃ λιγάκι ἀέρα, νὰ δροσιστῇ μὲ χορτάρι χλωρό.

Όταν ο μπαρμπα-Γιάννης ἔχασε τὸ περιβόλι του, ἄλλο δὲν τοῦ ἔμεινε παρὰ ὁ Ψαρός. Αὐτὸς ἦταν ὁ φίλος του, ἡ σερμαγια* του, τὸ στήριγμά του. Μ' αὐτόνε δούλευε, μ' αὐτόνε μιλοῦσε. Ἀνεβοκατέβαινε τὸ βουναλάκι τοῦ χωριοῦ του μὲ τὸν Ψαρό καὶ δὲν ἦτανπραμάτεια, δὲν ἦτανε λαχανικά, παωρικά, ξύλο, πού δὲν περνοῦσαν ἀπὸ τοῦ Ψαροῦ τῇ σταυρωτῇ ράχῃ πρὶν νὰ ῥθουνε στοῦ μπαρμπα-Γιάννη τῇ γειτονιά. Κατάντησε μπαρμπα-Γιάννης καὶ Ψαρός νὰ εἶναι ἓνα πράμα. Μαζὶ τρώγανε, μαζὶ περπατοῦσανε, μαζὶ κοιμοῦνταν. Ἐξω ἔξω, στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ, ὁ μπαρμπα-Γιάννης στὸ καλύβι ὀλομόναχος, ὁ Ψαρός στὴν αὐλή. Ἐβγαίνει ὁ μπαρμπα-Γιάννης στὴν πόρτα του πρῶι πρῶι κι ἡ πρώτη του «καλημέρα» ἦτανε στὸν Ψαρό. Γύριζε τότες ὁ Ψαρός τὸ κεφάλι κατὰ τὸν ἀφέντη του, σάλευε τ' αὐτιά του μὲ λαχτάρα κι ἀγάπη καὶ τὸν κοίταζε μὲ μάτια πανώρια, μάτια πού μπορούσε κι ἡ πιὸ μαυρομάτα κοπέλα νὰ τὰ ζουλέψη.

Ἄλλοτε πάλι, στὴ δουλειὰ ἀπάνω, ἂν ἦτανε μεγάλη ἡ ζέστη, παραπολὺ βαρὺ τὸ γομάρι*, καὶ τύχαινε κι ὁ Ψαρός νὰ εἶναι κακοδιάθετος ἢ παρακουρασμένος καὶ δὲν ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο μὲ μεγάλη προθυμία, ἔχανε τὴν ὑπομονή του ὁ μπαρμπα-Γιάννης καὶ τοῦ μιλοῦσε σὲ γλώσσα πού ἄνθρωπος νὰ τὴν ὑποφέρει ἦταν ἀδύνατο, κι ὥστόσο ὁ Ψαρός τὴν ὑπόφερνε κι ἔκανε τὰ καλὰ του μάλιστα, ἐπειδὴ τὸ γνώριζε πὼς ἔχει καὶ ξύλο, ἂν καὶ τὸ ξύλο ὁ μπαρμπα-Γιάννης δὲν τοῦ τὸ δινε, παρὰ σὰν ἔβλεπε πὼς δὲν περνοῦσαν τὰ λόγια. Γάδαρος γνωστικότερος ἀπὸ ἀνθρώπους πολλούς, πού δὲν ἐννοοῦν τίποτες νὰ σοῦ δώσουν, μὲ τίποτες νὰ συμφωνήσουν, ὅσο λογικὸ καὶ νὰ εἶναι, παρὰ σὰ δοῦνε, σὰ νιώσουν τὴ βία εἴτε στὴ ράχῃ τους εἴτε κι ἄλλιῶς.

* Σερμαγια = κεφάλαιο, περιουσία

* Γομάρι = φορτίο

Ἡρωϊκὸς γάδαρος ὁ Ψάρὸς, διακριτικὸς ἀφέντης ὁ μπαρμπα-Γιάννης. Γι' αὐτὸ ἔζησε ὁ Ψάρὸς καὶ χρόνια πολλὰ καὶ τὸν ὠφέλησε τὸν ἀφέντη του, ὅσο γάδαρος ἄνθρωπο ποτὲς δὲν ὠφέλησε. Μὰ ὅλα τὰ πράματα αὐτουνοῦ τοῦ κόσμου ἔχουν ἓνα τέλος κι εἶχε καὶ τοῦ μπαρμπα-Γιάννη καὶ τοῦ Ψαροῦ ἡ ἀχώριστη φιλία τὸ τέλος της.

Ἀνέβαινε τ' ἀγαπημένο ζευγάρι ἀπὸ τὸν κάμπο, μέρα μεσημέρι. Αὐγουστο μῆνα μὲ γομάρι σταφύλια. Ἦταν τρυγητός, καιρὸ δὲν εἶχανε νὰ χάνουν, τὰ σταφύλια περίμεναν στ' ἀμπέλι κομμένα νὰ κουβαληθοῦνε, νὰ ζουληχτοῦνε, νὰ γίνουν πετιμέζι, μοῦστος, κρασί. Ἦταν τὸ τρίτο ταξίδι τοῦτο. Ἐπρεπε νὰ γίνουν ἄλλα τρία ταξίδια καὶ μήτε νὰ σταθοῦνε στὸ μισὸ δρόμο, νὰ ξεκουραστοῦνε, δὲν εἶχαν καιρό. Ἦταν τώρα γέρος ὁ μπαρμπα-Γιάννης, μὰ κι ὁ Ψάρὸς ἀκόμα πιὸ γέρος. Δὲν εἶχε πιά ὁ Ψάρὸς τὴν πρώτη σβελτάδα του.

— Τρέχα κακόμοιρε, τοῦ ἔλεγε ὁ μπαρμπα-Γιάννης βραχνὰ βραχνὰ, τρέχα, γιατί ἔχουμε ἄλλα τρία. Καὶ τότες πιά θά'χης χειμωνικόφλουδα ἀπόψε στὸ φαγί σου. Ἄιντε καὶ φτάσαμε, κακορίζικε!

Κι ἔκανε ὁ Ψάρὸς νὰ τρέξη γληγορώτερα, μὰ τὰ πόδια του ἔτρεμαν, ἦταν κατεβασμένα τ' αὐτιά του καὶ γόγγυζε. Ἐκεῖ πού γόγγυζε, κοντοστέκεται, λυγίζουν τὰ γόνατά του, πέφτει κάτω, ἡ ἄσπρη κοιλιά του στὸν ἥλιο, τὰ πόδια του στὸν ἀέρα, τὰ κοφίνια μὲ τὰ σταφύλια ἀποπίσω του. Ἐτρεξε ὁ μπαρμπα-Γιάννης κατατρομαγμένος, πρώτη φορὰ πού πάθαινε τέτοιο πράμ' ὁ Ψάρὸς. Ἀρχισε νὰ ξελύνη τοῦ σαμαριοῦ τὸ λουρί, πού τοῦ παράσφιγγε τὴν κοιλιά τοῦ Ψαροῦ καὶ τοῦ 'κοβε τὴν ἀναπνοή. Τό 'σκισε τὸ λουρί μὲ τὸ μαχαίρι του, παραμέρισε τὸ σαμάρι, ὅσο μπορούσε, ὕστερα παίρνει τὸ καπίστρι καὶ τραβάει τὸν Ψάρὸ νὰ τονε σηκώσει.

—'Ελα, γέρο μου, σήκω καημένε, σήκω κι ἔχουμε τρία ταξίδια ἀκόμα. Σήκω καὶ θά'χης καὶ κριθάρι ἀπόψε. Σ' ἀξίζει, καημένε. Σήκω, Ψαρέ μου!

Μὰ ποῦ νὰ σηκωθῇ ὁ Ψαρός! Σκύβει ὁ μπαρμπα-Γιάννης καὶ χαϊδεύει τὴ ράχη του, τὸ λαιμό του, τὸ μέτωπό του, τραβάει ἔπειτα πάλι, τοῦ κάκου! Δὲ σηκώνεται ὁ Ψαρός! Τοῦ πέρασε τότες ἀπὸ τὸ νοῦ σὰν ἀστραπὴ ὁ φόβος μήπως ἔπαθε τίποτες ὁ Ψαρός, μήπως... Κι ὁ φόβος μονάχα τὸν ἔκαμε νὰ καθίση, ν' ἀκουμπήση κάπου, νὰ συνεφέρη, νὰ πάρη δύναμη, γιὰ νὰ μπορέση νὰ κοιτάξῃ τὰ μάτια του, νὰ προσέξῃ τὴν ἀναπνοή του, νὰ καταλάβῃ ἂν ζῇ ὁ Ψαρός του.

Κάθισε λαχανιασμένος, ἀφανισμένος ἀπὸ τὴν κούραση, ἀπὸ τὴ βιάση του νὰ ξελύσῃ τὸ σαμάρι, νὰ παραμερίσῃ τὰ κοφίνια, ἀπὸ τὸ τράβα τράβα τὸ καπίστρι νὰ σηκωθῇ ὁ Ψαρός, ἀπὸ τὸν ἥλιο τὸ φοβερό, πού τὸν ἔδερνε καθὼς ἔπεφτε στὴν κορφή του. Κάθισε καὶ σηκωμὸ πιά δὲν εἶχε. Μόνο ἔγειρε σ' ἓνα βράχο πλαγινό, στὸ μισὸ δρόμο τοῦ βουνοῦ, πού ψυχὴ δὲ φαινόταν ἀπὸ πουθενά, νὰ ῥθῃ καὶ νὰ τοῦ χύσῃ μιὰ στάλα νερὸ νὰ τονε συνεφέρῃ.

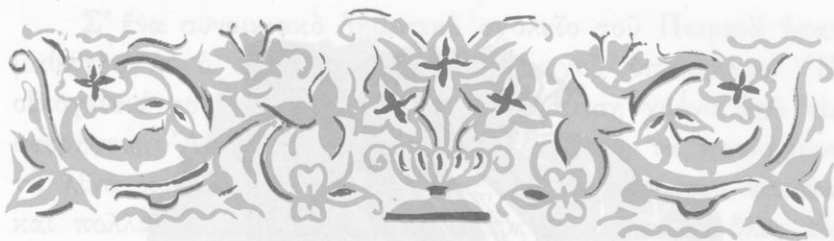
Ξανασυλλογίστηκε ἄξαφνα τὸ δόλιο τὸν Ψαρό καὶ πάσκιζε νὰ συρθῇ κατακεῖ πού ἦταν πλαγιασμένος, νὰ τονε χαϊδέψῃ, νὰ τὸν κάμῃ νὰ σηκωθῇ, νὰ τὸν καβαλικέψῃ ἔπειτα καὶ νὰ πάῃ στὸ καλύβι του, νὰ συχάσουν κι οἱ δύο τους, κι ἂς πᾶνε στὸ καλὸ τὰ σταφύλια. Μὰ ποῦ νὰ σηκωθῇ πιά ὁ μπαρμπα-Γιάννης! Ὅσο τὸ συλλογίζότανε νὰ σηκωθῇ, ἄλλο τόσο βούλιαζε μέσα στὴ λιγοθυμιὰ πού τὸν πῆρε, βούλιαζε, ὅλο βούλιαζε, καὶ τώρα πιά ἄλλο δὲν ἔμενε μέσα στὸ νοῦ του παρὰ νὰ μπορέσῃ ν' ἀπλώσῃ τὸ χέρι του ἀπάνω στὸν Ψαρό, νὰ τοῦ δώσῃ νὰ καταλάβῃ πὼς εἶναι κοντά του, πὼς παρακούστηκε κι αὐτὸς καὶ θὰ μείνῃ πλαγιασμένος, ὥσπου νὰ συνεφέρῃ.

Μάζεψε τὴ στερνὴ του τὴ δύναμη κι ἄπλωσε ὁ γέρος τὸ χέρι του. Ἔπεσε βαριὰ τὸ χέρι ἀπάνω στὸν ἄψυχο τὸ λαιμὸ τοῦ Ψαροῦ. Ἔμεινε καθὼς ἔπεσε τὸ χέρι, ἔμεινε κι ὁ γέρος ἀσάλευτος, ἀμίλητος, ἀξύπνητος. Τίποτες δὲν ἔφεγγε πιά μέσα στὸ σβησμένο τὸ νοῦ του καὶ μήτε τὰ μερμήγκια κι οἱ μύγες, μήτ' αὐτὰ δὲν τὸν πείραζαν πιά. Μόνο τὸν ἔδερνε ὁ ἥλιος κι αὐτὸς κοιμόταν τὸν αἰώνιο τὸν ὕπνο κοντὰ στὸν Ψαρό του, τὸν ἥρωα τὸν Ψαρό, ποὺ ἀπόθανε στὴ δουλειά του ἀπάνω, σὰν πολεμιστὴς ἀπάνω στὸ κάστρο του. Τὴν ἄλλη μέρα σὲ κεῖνο τὸ μέρος τίποτες ἄλλο δὲν ἔβλεπες παρὰ μερικὲς ρῶγες σκόρπιες ἐδῶ κι ἐκεῖ. Ὁ μπαρμπα-Γιάννης ἦτανε θαμμένος στὴν Ἀγία Μαρίνα, λίγο παραπάνω, ὁ δύστυχος ὁ Ψαρὸς ἦταν γκρεμισμένος μέσα σὲ χαράδρα βαθιά, παρακάτω.

Δὲν τὸν ἔθαψαν τὸν Ψαρό κι ἄς δούλεψε σ' ὅλη του τὴ ζωή. Τονε λυπήθηκαν ὅμως τὰ ὄρνια καὶ τοῦ ξεγύμνωσαν τ' ἄσπρα τὰ κόκαλά του καὶ τοῦ τὰ ζέσταινε ὁ ἥλιος καὶ τοῦ τὰ ἔπλεναν οἱ βροχές, ὥσπου ἀφανίστηκαν κι ἐκεῖνα, κι ἄλλο τώρα δὲν τοῦ μένει τοῦ κακόμοιρου τοῦ Ψαροῦ παρ' αὐτὴ ἡ μικρὴ ἱστορία.

Ἀργύρης Ἑφταλιώτης

36. ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

“Ολοι μας γνωριζόμαστε από ανήλικα παιδιά·
μὲ τὸ μικρὸ τοῦ τ’ ὄνομα ἓνας τὸν ἄλλο κρᾶζει.
Στὰ μυστικά μας δὲν μπορεῖ νὰ βάλουμε κλειδιά·
ξέρει καθέννας στ’ ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάζη.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζουμε νερά
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζουμε καθεὶς μὲ τὴν ἀράδα,
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλίψη καὶ χαρά,
γιὰ βρέχει σ’ ὅλο τὸ χωριό, γιὰ σ’ ὅλο εἶναι λιακάδα!

Γάμος; ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριό
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; ὅλοι θλιβεροί· κι ἀπ’ τὸ καμπαναριὸ
κατάμαυρο ἢ καμπάνα μας βάφει καὶ τὸν ἀγέρα.

Διάπλατα τὶς ἐξώπορτες ἢ καλοσύνη ἀνεῖ·
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρούπα,
ὅποιος περάση κι ὅποιος μπῆ γιορτῇ, καθημερινῇ,
θὰ βρῇ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῇ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρια ἀπ’ τὶς ἔγνοιες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικροὺς,
μὲς στὶς καρδιές μας ἔχομε παντοτινὸν Ἀπρίλη,
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγρούς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτὲς στὸ χαμομήλι.

«Πρωινὸ ξεκίνημα»

Γεώργιος Ἀθάνας

37. ΤΟ ΓΑΛΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ

Μεγάλη ἦταν ἡ χαρά τῶν παιδιῶν ἐκείνη τῇ μέρα. Στὰ παιδικὰ συσσίτια γιὰ πρώτη φορὰ θὰ μοίραζαν γάλα, πὺ εἶχε ἐξαφανιστῇ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα πολλοὺς μῆνες. Λίγο ἔπειτα ἀπὸ τὴν εἴσοδο τῶν Γερμανῶν εἶχε γίνει κι αὐτὸ εἶδος πολυτελείας. Μὰ τώρα εὐτυχῶς ἔφτασε ἡ πρώτη ἀποστολὴ τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Τὸ γάλα βραζόταν σὲ μεγάλα καζάνια στὰ σχολεῖα κι ὅπου ἄλλοι λειτουργοῦσαν παιδικὰ συσσίτια. Καὶ τὰ πεινασμένα Ἑλληνόπουλα δὲ χόρταιναν νὰ τὸ ρουφοῦν μὲ τὰ μάτια, πρὶν ἀκόμη γίνη ἡ διανομὴ. Τὰ φασόλια, τὰ μπιζέλια καὶ τὸ πλιγούρι μόλις τὰ εἶχαν συγκρατήσῃ ὡς τώρα στὴ ζωὴ. Καὶ τὰ εἶχαν πιά βαρεθῇ. Τὸ γάλα ὅμως θὰ τοὺς ξανάφερνε τὸ ρόδινο χρῶμα τῆς ὑγείας.

Σ' ἓνα συνοικιακὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ Πειραιᾶ ἦταν μαθητῆς κι ὁ Κωστάκης, παιδὶ φτωχοῦ ὑπαλλήλου. Ἡ οἰκογένειά του εἶχε ὑποφέρει πολὺ ἐνάμιση χρόνο ἀπὸ τὶς στερήσεις. Ἀφοῦ ἀναγκάστηκαν στὴν ἀρχὴ νὰ πουλήσουν τὰ λίγα κοσμήματα τῆς μητέρας, τὰ περισσότερα ἐπιπλα καὶ πολλὰ ροῦχα τους, τώρα τελευταῖα στήριζαν ὅλες τὶς ἐλπίδες τους στὰ συσσίτια καὶ στὶς διανομές.

Ὁ πατέρας ἔπαιρνε συσσίτιο ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία του καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ, ἡ Λέλα κι ὁ Κωστάκης, ἀπὸ τὰ σχολεῖα τους. Ὁ μισθὸς τοῦ πατέρα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ δὲν ἦταν ἀρκετὸς νὰ τοὺς θρέψῃ οὔτε πέντε μέρες τὸ μῆνα. Κι ἡ καημένη ἡ μητέρα ἔπρεπε νὰ βάλῃ ὅλη τὴν τέχνη της, γιὰ νὰ ἔχουν πέντε πιάτα φαγητὸ τὸ μεσημέρι καὶ πέντε τὸ βράδυ.

Ἡ φτωχὴ οἰκογένεια εἶχε κι ἓναν φιλοξενούμενο σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα. Ἦταν ἓνας Κύπριος, στρατιώτης στὸν ἀγγλικὸ στρατό, καὶ τὸν ἔλεγαν Μιχάλη. Εἶχε πολεμήσει γενναῖα τοὺς Γερμανούς, πληγώθηκε ἐλαφρὰ στὸ δεξιὸ χέρι κι εἶχε πιαστῇ αἰχμάλωτος. Ἀλλὰ κατόρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ τυχαῖα εἶχε χτυπήσει τὴν πόρτα τοῦ φτωχοῦ ὑπαλλήλου. Τὸν δέχτηκαν μὲ ὅλη τὴν καρδιά τους, τὸν ἔκρυσαν ἀπὸ κάθε ὑποπτο μάτι καὶ μοιράστηκαν μαζί του τὸ λίγο φαγητό τους. Κι οὔτε ἤθελαν ν' ἀκούσουν τὶς παρακλήσεις του νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ παραδοθῇ. Τὸν κίνδυνο νὰ τουφεκιστοῦν οἱ γονεῖς, ἂν τὸν ἀνακάλυπταν οἱ ἐχθροί, ἡ οἰκογένεια δὲν τὸν λογάριαζε.

— Τὸ γάλα σας θὰ τὸ πίνετε ὅλοι ἐδῶ κι ὅταν φεύγετε, θὰ μοῦ δείχνετε ἄδειο τὸ τενεκάκι σας, εἶπε ἡ διευθύντρια στὰ παιδιὰ τὴν ὥρα τῆς διανομῆς.

Τὰ παιδιὰ εἶχαν μπῆ στὴ σειρὰ καὶ περνοῦσαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ καζάνι, γιὰ νὰ πάρουν τὸ γάλα. Ὅστερα τὸ καθένα

καθόταν σ' ένα θρανίο και τὸ ρουφοῦσε γρήγορα καὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση. Κι ὅταν τελείωνε, περνοῦσε μπροστά ἀπὸ τὴ διευθύντρια κι ἔδειχνε τὸ ἄδειο τενεκάκι του.

Ὁ μικρὸς Κωστάκης κάθισε σὲ μιὰ γωνιά καὶ φαινόταν πὼς ἔπινε τὸ γάλα του. Ἐπειτα, σὲ μιὰ στιγμή πού ἔβγαιναν πολλὰ παιδιὰ μαζεμένα, χώθηκε ἀνάμεσά τους κι αὐτός, μισοκρύβοντας τὸ τενεκάκι του. Ἡ διευθύντρια δὲν μποροῦσε νὰ ὑποπτευθῇ πὼς θὰ τὴν ξεγελοῦσε, γιατί ἦταν ὁ πιὸ καλὸς μαθητὴς στὴν τάξη του.

Αὐτὸ τὸ παιχνίδι τοῦ Κωστάκη κράτησε μιὰ ἑβδομάδα. Μὰ στὸ τέλος πιάστηκε. Ἡ διευθύντρια δὲν μποροῦσε νὰ τὸ πιστέψῃ!

— Γιατί τὸ ἔκαμες αὐτό, Κωστάκη; τὸν μάλωσε περισσότερο λυπημένη παρὰ θυμωμένη.

— Κυρία, δὲν ἔχω ὅρεξῃ σήμερα, δικαιολογήθηκε μὲ βουρκωμένα μάτια καὶ μὲ κατακόκκινα μάγουλα.

Εἶχε φανερωθῇ πὼς δὲν ἔλεγε τὴν ἀλήθεια. Κι ἡ διευθύντρια κατάλαβε πὼς κάτι πολὺ σοβαρὸ τοῦ συνέβαινε.

— Τὸ γάλα εἶναι ἴσα ἴσα γιὰ τοὺς ἀνόρεχτους καὶ νὰ καθίσης νὰ τὸ πιῇς, τοῦ εἶπε.

Ὁ Κωστάκης ξανακάθισε κι ἤπιε τὸ γάλα του, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ σταματήσῃ τὰ δάκρυά του.

Τὸ ἀπόγευμα ἡ διευθύντρια ἐπισκέφθηκε τὴ μητέρα τοῦ Κωστάκη καὶ τῆς διηγήθηκε τὸ πρωινὸ ἐπεισόδιο. Κι ἡ μητέρα τοῦ Κωστάκη δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῇ. Γνώριζε πολὺ καλὰ τὸν καλὸ χαρακτήρα τῆς διευθύντριας καὶ γι' αὐτὸ τῆς εἶπε ὅλη τὴν ἀλήθεια, πὼς ἔκρυβαν τὸ Μιχάλη, πὼς ἦταν τώρα μέρες ἄρρωστος ἀπὸ κρουλόγημα καὶ πὼς τὰ δυὸ παιδιὰ τους, ἡ Λέλα κι ὁ Κωστάκης, εἶχαν συμφωνήσει κρυφὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους νὰ τοῦ φέρνουν τὸ γάλα τους.

Κι οί ἴδιοι οἱ γονεῖς ἔβλεπαν πὼς τὸ γάλα ἦταν πιὸ ἀπαραίτητο γιὰ τὸν ἄρρωστο παρὰ γιὰ τὰ παιδιὰ τους. Δυστυχῶς δὲν εἶχαν ἐμπιστοσύνη νὰ τοῦ φέρουν καὶ γιατρό.

—Ὁ Κωστάκης νὰ πίνη τὸ γάλα του, εἶπε τότε ἡ διευθύντρια μὲ συγκίνηση, γιατί εἶναι ἀδύνατος. Κι ἐγὼ θὰ ἐξοικονομῶ ἄλλο γιὰ τὸν ἄρρωστο καὶ μὲ τρόπο θὰ σᾶς τὸ φέρνω ἡ ἴδια. Αὔριο θὰ φέρω καὶ γιατρό, στὸν ὅποιο μπορεῖτε νὰ ἔχετε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη.

Ὁ Κωστάκης εἶχε προσθέσει δύο ἀκόμη προστάτες τοῦ Μιχάλη, τῇ διευθύντριά του καὶ τὸ γιατρό. Κι ὥς τὴν ἡμέρα πού ἔφυγαν οἱ Γερμανοί, τὸν φύλαξαν πολὺ καλὰ κρυμμένο.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

38. ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ

Τὰ πέντε του παιδιὰ συχνὰ μαλώνανε.

Τοῦ κάκου μέρα νύχτα τοὺς ὀρμήνευε.

Τέλος τοὺς λέει: — Παιδιὰ μου, τρέξτε γρήγορα
ραβδιὰ σφιχτοδεμένα νὰ μοῦ φέρετε,
θαρρῶ κάτι θὰ ἰδῇτε, ποὺ δὲν ξέρετε...

Σὰν τὰ ἔφεραν, τοῦ λέει τοῦ μεγαλύτερου:

— «Προσπάθα, ἔτσι δεμένα, ἐσὺ ὁ γερότερος
νὰ τὰ τσακίσῃς». Μήτε κὴν τὰ ἐλύγισε.

Κι ὁ δεύτερος κι ὁ τρίτος κι ὁ μικρότερος,
κι ὅλοι μαζί, ὡς τὸ βράδυ πολεμήσανε·

τοῦ κάκου τὰ λυγοῦν, μὰ δὲν τὰ σπάσανε...

— «Παιδιὰ μου, ἔτσι κι ἐσεῖς ἂν ζῆτε σύμφωνοι
καὶ μονιασμένοι πάντα, νὰ σᾶς βλάψουνε
δὲ θὰ μπορέσουν μήτε οἱ δυνατότεροι,
κι ἀκόμα μήτε οἱ ἐχθροὶ σας οἱ χειρότεροι!».

(Κατὰ τὸν Αἰσωπο)

Γιάννης Περγαλιτῆς

39. Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΠΛΑΤΙΝΗ

Ζούσε κάποτε στην Ἀθήνα ἓνας καλὸς καὶ χρήσιμος ἄνθρωπος, ὁ γερο-Πλατίνης μὲ τ' ὄνομα. Ὅλοι τὸν ἤξεραν, ὅλοι σὲ μιὰ ἀνάγκη ζητοῦσαν τὴ βοήθεια του καὶ κανένας δὲν ἔφευγε ἀπ' τὸ σπίτι του ἀβοήθητος. Γιατὶ ὁ καλὸς αὐτὸς ἄνθρωπος εἶχε μεγάλη περιουσία, ἀπάνω ἀπὸ δυὸ ἑκατομμύρια, ζοῦσε ἀπλὰ πάντα καὶ λιτά, δὲν εἶχε παιδιὰ οὔτε ἄλλους συγγενεῖς καὶ ξόδευε ὅλα του σχεδὸν τὰ εἰσοδήματα σὲ ἀγαθοεργίες.

Ὅταν ὁ γερο-Πλατίνης πέθανε, οἱ φίλοι του περίμεναν μὲ ἀγωνία ν' ἀνοιχτῇ ἡ διαθήκη του, γιατί ὅλοι ἐλπίζανε νὰ πάρουν γενναῖο κληροδότημα. «Ὁ συχωρεμένος εἶχε τόσα χρήματα, τί θὰ τὰ ἔκανε!» ἔλεγε ὁ καθένας ἀπὸ μέσα του. «Σὲ ποιὸν ἄλλον θὰ τ' ἄφηνε παρὰ στοὺς φίλους του;».

Καὶ ρωτοῦσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο:

— Μὴ σὲ κάλεσε μάρτυρα στὴ διαθήκη του; Μὴν ξέρεις πῶς μοίρασε τὰ ἑκατομμύριά του;

Ἀλλὰ ὄχι, κανένας δὲν ἤξερε, ἐκτός, βέβαια, ἀπὸ τὸ συμβολαιογράφο, ποὺ αὐτὸς δὲν ἔλεγε τίποτε σὲ κανένα, κι ἀπὸ δυὸ μάρτυρες ξένους, ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, ποὺ δὲν τοὺς ἤξεραν οἱ φίλοι, γιὰ νὰ τοὺς ρωτήσουν.

Ἔτσι, δὲν ἔμαθαν ἐκεῖνο ποὺ ἤθελαν, παρὰ μόνο τὴν

επόμενη ημέρα τῆς κηδείας, ὅταν ἡ διαθήκη ἀνοίχτηκε στο πρωτοδικεῖο.

Ἦταν ὅπως τὴν περίμεναν. Κανένα φίλο του δὲν εἶχε ξεχάσει ὁ γερο-Πλατίνης. Σ' ὅλους ἄφηνε ἀπὸ ἓνα κληροδότημα, κατὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ καθενὸς καὶ τὴν κλίση του. Σ' ἓνα νέο ζωγράφο, παραδείγματος χάρη, ἄφηνε διακόσιες χιλιάδες δραχμές, γιὰ νὰ πάη στὴν Εὐρώπη καὶ νὰ τελειοποιηθῇ στὴν τέχνη του. Σ' ἓναν ἄλλο, ποὺ ἀγαποῦσε τ' ἀρχαῖα, χάριζε τὴν πολύτιμη νομισματολογικὴ του συλλογὴ. Σ' ἄλλον, ποὺ εἶχε κλίση στὴ γεωπονία, ἄφηνε τὸν κῆπο ποὺ εἶχε στὰ Πατήσια. Σ' ἓναν καθηγητὴ τῆς φιλολογίας ἄφηνε τὴν πλούσια βιβλιοθήκη του. Σὲ μιὰ χήρα ἀξιωματικοῦ, μακρινή του συγγένισσα, ἄφηνε τὰ ἐπιπλα τοῦ σπιτιοῦ του. Καὶ τέλος στὴν κόρη της, τὴ Μαρία, ποὺ ἦταν δεκαεφτά χρονῶν καὶ ἀγαποῦσε πολὺ τὴ μουσικὴ, ἄφηνε ἑκατὸ χιλιάδες δραχμές, γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τίς σπουδές της στὸ Ὡδεῖο, ὥσπου νὰ πάρῃ τὸ πτυχίό της.

Ὅλους αὐτοὺς τοὺς φίλους ὁ γερο-Πλατίνης τοὺς εὐχαριστοῦσε στὴ διαθήκη του γιὰ τὴν ἀγάπη, ποὺ τοῦ εἶχαν δείξει ὅσο ζοῦσε, καὶ τοὺς παρακαλοῦσε νὰ μὴν τὸν ξεχάσουν μετὰ τὸ θάνατό του. Ἀπὸ λεπτότητα, ἀπὸ εὐγένεια, γιὰ νὰ μὴ θίξῃ τυχὸν τὴ φιλοτιμία κανενός, ὁ καλὸς ἄνθρωπος τοὺς ἔκανε μ' αὐτὸ νὰ καταλάβουν ὅτι ἀπὸ εὐγνωμοσύνη τοὺς μοίραζε τὰ ὑπάρχοντά του. Ἴσως νὰ τοὺς εὐγνωμονοῦσε κι ἀληθινὰ γιὰ τὴ φιλία τους, γιατί τί πιὸ πολὺτιμο ὑπάρχει στὸν κόσμον γιὰ ἓναν ἄνθρωπο, ποὺ δὲν ἔχει πιὰ συγγενεῖς, ἀπὸ τοὺς καλοὺς φίλους, ποὺ τοὺς ἀναπληρώνουν; Μὰ ὁ καλὸς γέρος φαίνεται πὼς ἦταν βέβαιος ὅτι ὅλοι οἱ φίλοι του δὲν τὸν ἀγαποῦσαν ἀληθινὰ καὶ γι' αὐτὸ σοφίστηκε ἓνα τέχνασμα, γιὰ νὰ φανερωθῇ ὁ πιὸ εἰλικρινὴς ἀπ' αὐτοὺς καὶ ν' ἀνταμειφθῇ μετὰ τὸ θάνατό του.

Καὶ νά μέ τί τρόπο:

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κληροδοτήματα στοὺς φίλους, ὁ διαθέτης ἄφηνε καὶ γενναῖα ποσὰ σὲ διάφορα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα — ὀρφανοτροφεῖα, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα κι ἄλλα — στὴ Σχολὴ τῶν Ἀπόρων καὶ στὸ Ταμεῖο τοῦ Στόλου. Πάλι ὅμως ἔμενε ἀδιάθετο ἓνα μεγάλο ποσό... Τὸ εἶχε ξεχάσει; Δὲν εἶχε κάμει καλὰ τὸ λογαριασμό; Ὁχι. Στὸ τέλος τῆς διαθήκης ὑπῆρχε κι αὐτὴ ἡ περίεργη διάταξη: Ὁ Πλατίνης ἔκανε γνωστὸ ὅτι στὴν Ἑθνικὴ Τράπεζα εἶχε καταθέσει ἓνα κουτὶ μὲ μετοχές, ποὺ ἄξιζαν ἓνα ἑκατομμύριο καὶ μ' ἓνα «σημείωμα», ποὺ ἔλεγε γιὰ ποιὸν ἦταν τὸ τελευταῖο αὐτὸ κληροδότημα. Ἀλλὰ τὸ κουτὶ δὲ θ' ἀνοιγόταν παρὰ ἓνα χρόνο μετὰ τὸ θάνατό του μπροστὰ σ' ὅλους τοὺς κληρονόμους, ποὺ τοὺς παρακαλοῦσε νὰ παρασταθοῦν γι' αὐτὸ τὸ ἄνοιγμα στὸ πρωτοδικεῖο.

Ἐκπληξή καὶ συγκίνηση τοὺς κυρίεψε ὅλους. Ποιὸς ἀπ' αὐτοὺς θὰ ἦταν ὁ εὐτυχισμένος κληρονόμος τοῦ ἑκατομμυρίου; Ἀπὸ τὴ διαθήκη δὲν μπορούσαν νὰ τὸν μαντέψουν. Ἐπρεπε νὰ περιμένουν ἓναν ὁλόκληρο χρόνο, γιὰ νὰ τὸν μάθουν ἀπὸ τὸ σημείωμα, ποὺ ἦταν μέσα στὸ κουτί. Τί παρὰ ξενή διαθήκη!...

Ποιὸς λίγο, ποιὸς πολύ, ὅλοι οἱ κληρονόμοι τοῦ γερο-Πλατίνης ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Μὰ ἀπ' ὅλους περισσότερο εὐχαριστήθηκε καὶ συγκινήθηκε ἡ Μαρία, ἡ κόρη τῆς χήρας. Εἶχε τῶρα στὴ διάθεσή της ἑκατὸ χιλιάδες δραχμές! Πόσα πράγματα μπορούσε νὰ κάμει μὲ τὴ μικρὴ αὐτὴ περιουσία! Ἀλλὰ τὸ πρῶτο ποὺ σκέφτηκε, ἦταν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τάφο τοῦ εὐεργέτη της καὶ νὰ τὸν στολίσῃ μὲ λίγα λουλούδια. Αὐτὸ λογάριάζε νὰ τὸ κάνῃ συχνά.

Πῆγε λοιπὸν μιὰ μέρα στὸ νεκροταφεῖο καὶ ζήτησε τὸν

τάφο τοῦ Πλατίνῃ. Ἀλλὰ μὲ μεγάλη τῆς ἔκπληξῃ καὶ λύπῃ τὸν βρῆκε μικρό, φτωχὸ κι ὀλωσδιόλου ἀστόλιστο.

— Πῶς; ρώτησε τὸ φύλακα, δὲ θὰ βάλετε μιὰ πλάκα, ἓνα σταυρό, ἓνα κάγκελο; Ἔτσι γυμνὸς θὰ μείνῃ ὁ τάφος ἐνὸς τόσο καλοῦ καὶ χρήσιμου ἀνθρώπου;

— Καὶ ποῖος νὰ τὸν στολίσῃ, κόρη μου; ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας. Ὁ μακαρίτης, φαίνεται, δὲν ἄφησε τίποτε γιὰ τὸν τάφο του· κι ἐπειδὴ, βλέπεις, δὲν ἔχει παιδιὰ οὔτε ἄλλους στενοὺς συγγενεῖς...

— Μὰ καλὰ, εἶπε ἡ Μαρία· κι οἱ φίλοι του; Οἱ φίλοι πὺ καθένας κληρονόμησε ἀπ' αὐτὸν ὀλάκερη περιουσία;...

— Ὡς τώρα δὲ φάνηκε κανένας, ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας. Οὐτ' ἔλαβα καμιὰ παραγγελία γιὰ σταυρὸ ἢ γιὰ πλάκα.

— Ἐγὼ ὅμως ἤρθα, ψιθύρισε ἡ Μαρία.

Κι ἔμεινε λίγο συλλογισμένη. Ἐπειτα ρώτησε:

— Καὶ πόσο θὰ κόστιζε ἓνας σταυρός;

— Κατὰ τὸ σταυρό, κόρη μου, ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας· ἓνας μαρμαρένιος, μὲ χρυσὴ ἐπιγραφή, θὰ γινόταν μὲ πέντε χιλιάδες δραχμές.

— Κι ἓνα κάγκελο σιδερένιο;...

— Μὲ ἄλλες τρεῖς χιλιάδες θὰ γινόταν κι αὐτό...

— Κι ἓνα φύτεμα λουλουδιῶν στὸ χῶμα τοῦ τάφου;

— Βάλτε ἄλλες δυὸ χιλιάδες δραχμές...

— Ναί, μὰ τὸ περιβολάκι αὐτὸ θὰ ἤθελε περιποίηση...

— Ἀναλαμβάνω ἐγὼ μὲ διακόσιες δραχμές τὸ μῆνα.

— Ὡραῖα! φώναξε ἡ Μαρία. Ἀναλαμβάνω κι ἐγὼ νὰ στολίσω αὐτὸν τὸν τάφο καὶ νὰ σοῦ δίνω διακόσιες δραχμές τὸ μῆνα, γιὰ νὰ τὸν διατηρῇς.

Κι ἀφοῦ ἔριξε κι ἄπλωσε στὸ γυμνὸ χῶμα τὰ λίγα λουλούδια πὺ εἶχε φέρει ἡ Μαρία, ἔφυγε ἀπ' τὸ νεκροταφεῖο καὶ πῆγε ἴσια στὸ πλησιέστερο μαρμαράδικο. Ἐκεῖ παράγ-

γειλε ένα σταυρό με τ' όνομα του Πλατίνη χρυσοκαλισμένο. 'Ο ίδιος ό μαρμαράς δέχτηκε νά τοποθετήση κι ένα κάγκελο όλόγυρα στον τάφο. 'Ο φύλακας πάλι φρόντισε για τó φύ-
τεμά του. Κι έτσι σέ λίγες μέρες ό τάφος του Πλατίνη, άν
καί φτωχικός πάντα, φάνταζε πράσινος, στολισμένος και
περιποιημένος.

Η Μαρία ούτε συλλογίστηκε καθόλου πώς ή μικρή της
περιουσία είχε λιγοστέψει κατά δέκα χιλιάδες δραχμές. Με
τή μεγαλύτερη προθυμία έδινε κάθε μήνα στο φύλακα και
τις διακόσιες δραχμές, για νά περιποιηήται τόν τάφο, νά τόν
διατηρή πάντα πράσινο και με λουλούδια.

Και κάθε φορά πού τόν έβλεπ' έτσι ωραίό ή καλή κόρη
αισθανόταν μιá μεγάλη άνακούφιση κι ευχαρίστηση.

Άπό τούς φίλους ώστόσο του μακαρίτη κανένας άλλος
δέν θυμήθηκε ποτέ νά έπισκεφθῇ τόν τάφο του. Μόνο ή Μαρία,
γεμάτη άγάπη κι ευγνωμοσύνη για τόν ευεργέτη της, πή-
γαινε ταχτικά.

Κι ό χρόνος πέρασε κι έφτασε ή μέρα πού, σύμφωνα
με τή διαθήκη, έπρεπε ν' άνοιχτῇ τó περίφημο κουτί. "Ω,
αυτό κανένας δέν τó είχε ξεχάσει! Και τήν όρισμένη μέρα
όλοι οί κληρονόμοι βρέθηκαν μαζεμένοι στο πρωτοδικείο και
περίμεναν με χτυποκάρδι...

Τό κουτί ήταν εκεί. Τό άνοιξαν μπροστά σ' όλους. Με-
τρησαν τίς μετοχές, πού έκαναν σωστό ένα εκατομμύριο. Κι
έπειτα διάβασαν τó ιδióχειρο «σημείωμα» του Πλατίνη,
πού έλεγε τ' ακόλουθα:

«Πολλές φορές άλλαξα τή διαθήκη μου, αλλά ποτέ δέν
έμεινα ευχαριστημένος. "Οποιος έχει περιουσία έχει κι ευθύ-
νη. Τέλος νόμισα ότι βρήκα τó καλύτερο πού είχα νά κάμω.
Άφου μοίρασα τή μισή μου περιουσία όπως έπιθυμούσα,

ἀποφάσισα νὰ διαθέσω τὴν ἄλλη μισὴ γιὰ βραβεῖο ἀρετῆς. Στὴ ζωὴ μου πολλοὶ μοῦ ἔδειχναν φιλία, ἀγάπη κι εὐγνωμοσύνη, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ξέρει πόσοι ἀπ' αὐτοὺς ἦταν εἰλικρινεῖς. Αὐτὸ θὰ φαινόταν μετὰ τὸ θάνατό μου, ἀπὸ τὴν περιποίηση ποὺ θὰ ἔκαναν στὸν τάφο μου καὶ τίς συχνὲς ἐπισκέψεις τους σ' αὐτόν.

“Ὅσοι λοιπὸν ξεπλήρωσαν αὐτὸ τὸ χρέος τῆς εὐγνωμοσύνης, ποὺ εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ μεγαλύτερη ἀρετὴ, αὐτοὶ θὰ μοιραστοῦν μεταξὺ τους τὴν ἄλλη μισὴ μου περιουσία, δηλαδὴ ἓνα ἑκατομμύριο. “Ἄν ὅμως ἀποδειχτῇ πὼς κανένας στὸ διάστημα αὐτοῦ τοῦ χρόνου δὲ θυμῆθηκε τὸν τάφο μου — πρᾶμα ποὺ δὲ θέλω νὰ τὸ πιστέψω — τότε καὶ τὸ ἑκατομμύριο αὐτὸ ἐπιθυμῶ νὰ μοιραστῇ στὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, ποὺ ἀναφέρω στὴ διαθήκη μου”.

Πρὶν τελειώσῃ ἀκόμα τὸ διάβασμα τοῦ σημειώματος, οἱ φίλοι, ἓνας ἓνας, ἄρχισαν νὰ φεύγουν μὲ τρόπο... Δὲν ἦταν μόνο ἀπελπισμένοι γιὰ τὸ ἑκατομμύριο· ἦταν καὶ μετανιωμένοι καὶ ντροπιασμένοι γιὰ τὴν ἀγνωμοσύνη ποὺ εἶχαν δεῖξει... Ἀπὸ τόσους κληρονόμους στὴν αἵθουσα τοῦ δικαστηρίου δὲν ἔμειναν πιά παρὰ ἡ Μαρία καὶ ἡ μητέρα της.

Οἱ ἄνθρωποι κοίταζαν τὴ νέα κόρη, ποὺ στεκόταν κατακόκκινη καὶ συγκινημένη, καὶ ψιθύριζαν: «Αὐτὴ, αὐτὴ θὰ πῆγαινε στὸν τάφο του... αὐτὴ θὰ κληρονομήσῃ τὸ ἑκατομμύριο!...».

Αὐτὸ θὰ σκέφτηκε κι ὁ πρόεδρος. Γιατὶ κοιτάζοντας κι αὐτὸς τὴ Μαρία, ρώτησε:

— Κανένας ἄλλος λοιπὸν δὲν ἔχει ἀξιώσεις;...

— “ὦ, μὰ οὐτ' ἐγώ! φώναξε ἡ Μαρία. “Ὅ,τι ἔκαμα δὲν ἀξίζει, βέβαια, ν' ἀνταμειφθῇ μὲ μιὰ τόσο μεγάλη δωρεά!

— Αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα, εἶπε χαμογελώντας ὁ πρόεδρος· ἐσεῖς πῆγατε καμιά φορὰ στὸν τάφο τοῦ μακαρίτη;

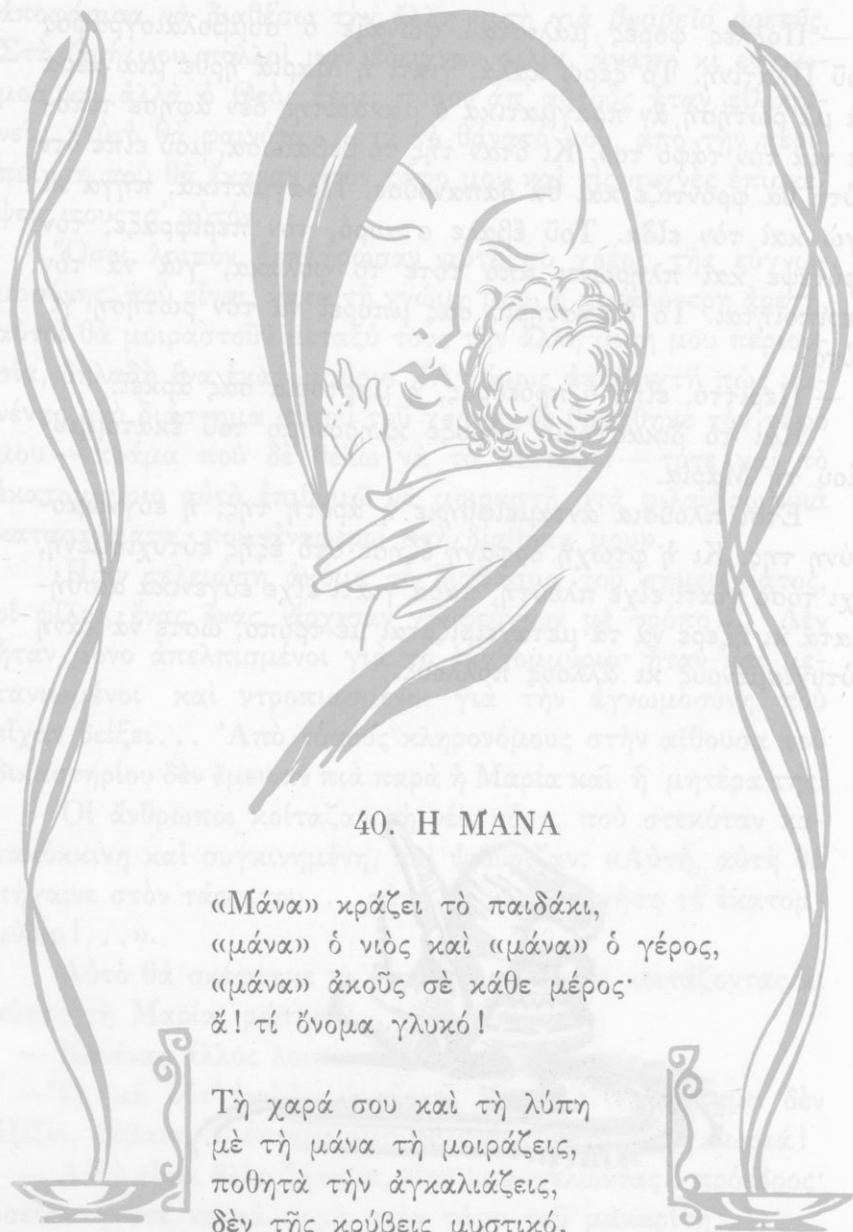
— Πολλές φορές μάλιστα! φώναζε ὁ συμβολαιογράφος τοῦ Πλατίνη. Τὸ ξέρω καλά, γιατί ἡ Μαρία ἦρθε μιὰ μέρα νὰ μὲ ρωτήσῃ ἂν πραγματικὰ ὁ μακαρίτης δὲν ἄφησε τίποτα γιὰ τὸν τάφο του. Κι ὅταν τῆς τὸ βεβαίωσα, μοῦ εἶπε ὅτι αὐτὴ θὰ φρόντιζε καὶ θὰ δαπανοῦσε. Πραγματικά, πῆγα κι ἐγὼ καὶ τὸν εἶδα. Τοῦ ἔβαλε σταυρό, τὸν περίφραξε, τὸν ἐφύτεψε καὶ πληρώνει ἀπὸ τότε τὸ φύλακα, γιὰ νὰ τὸν περιποιῇται. Τὸ δικαστήριό σας μπορεῖ νὰ τὸν ρωτήσῃ γι' αὐτό.

— Περιττό, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἡ μαρτυρία σας ἀρκεῖ.

Καὶ τὸ δικαστήριο κήρυξε κληρονόμο τοῦ ἑκατομμυρίου τὴ Μαρία.

Ἔτσι πλούσια ἀνταμείφθηκε ἡ ἀρετὴ της, ἡ εὐγνωμοσύνη της. Κι ἡ φτωχὴ ὀρφανὴ ἔζησε στὸ ἐξῆς εὐτυχισμένη, ὅχι τόσο γιατί εἶχε πλούτη, παρὰ γιατί εἶχε εὐγενικὰ αἰσθήματα κι ἤξερε νὰ τὰ μεταχειρίζεται μὲ τρόπο, ὥστε νὰ κάνουν εὐτυχισμένους κι ἄλλους πολλούς.

40. Η ΜΑΝΑ

«Μάνα» κράζει τὸ παιδάκι,
«μάννα» ὁ νιὸς καὶ «μάννα» ὁ γέρος,
«μάννα» ἀκοῦς σὲ κάθε μέρος·
Ἄ! τί ὄνομα γλυκό!

Τὴ χαρά σου καὶ τὴ λύπη
μὲ τὴ μάνα τὴ μοιράζεις,
ποθητὰ τὴν ἀγκαλιάζεις,
δὲν τῆς κρύβεις μυστικό.

Εἰς τὸν κόσμον ἄλλο πλάσμα
δὲ θὰ βρῆς νὰ σὲ μαντεύη
σὰν τὴ μάνα ποὺ λατρεύει,
σὰν τὴ μάνα ποῦ πονεῖ.

Τὴν ὑγείᾳ της, τὴ ζωὴ της,
ὅλα ἡ μάνα τ' ἀψηφάει
γιὰ τὸ τέκνο π' ἀγαπάει,
γιὰ τὸ τέκνο ποὺ φιλεῖ.

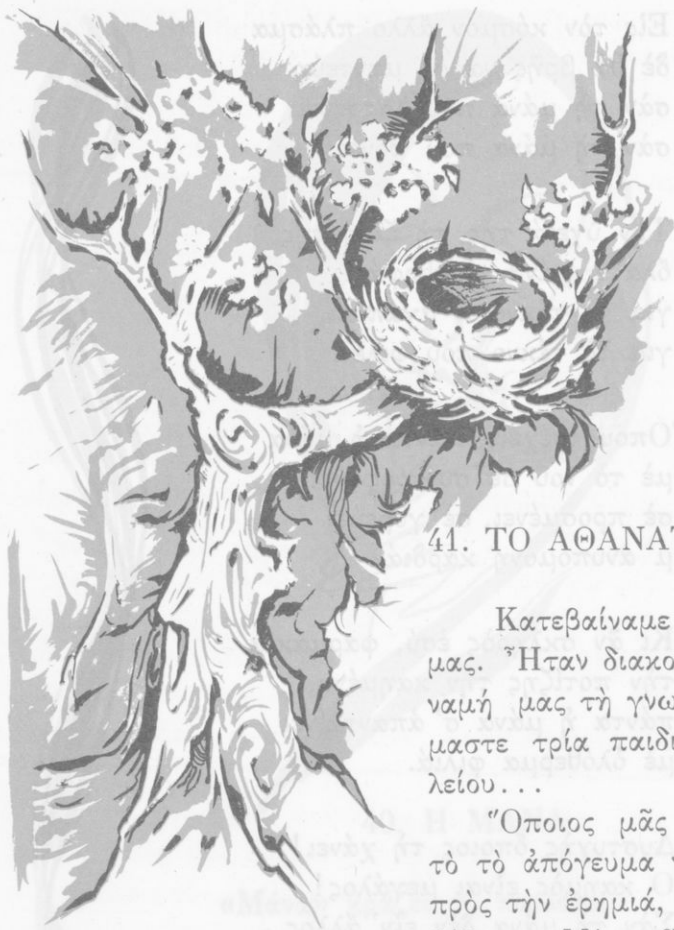
Ὅπου τρέχεις, πάντα ἡ μάνα
μὲ τὸ νοῦ σὲ συντροφεύει,
σὲ προσμένει, σὲ γυρεύει
μ' ἀνυπόμονη καρδιά.

Κι ἂν σκληρὸς ἐσύ, φαρμάκια
τὴν ποτίζης τὴν καημένη,
πάντα ἡ μάνα σ' ἀπανταίνει
μὲ ὁλόθερμα φιλιά.

Δυστυχῆς ὅποιος τὴ χάνει!
Ὁ καημὸς εἶναι μεγάλος!
Σὰν τὴ μάνα δὲν εἶν' ἄλλος
εἰς τὸν κόσμον θησαυρός.

Κι ὅποιος μάνα πιά δὲν ἔχει
«μάνα κράζει» στ' ὄνειρό του·
πάντα «μάνα»· στὸν καημό του
εἶν' ὁ μόνος σπαραγμός!

Γεώργιος Μαρτινέλης

41. ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟ ΠΟΥΛΙ

Κατεβαίναμε κι οί τρεῖς
μας. Ἦταν διακοπές. Τῇ δύ-
ναμή μας τὴ γνωρίζαμε. Ἦ-
μαστε τρία παιδιά τοῦ σχο-
λείου...

Ὅποιος μᾶς ἔβλεπε αὐ-
τὸ τὸ ἀπόγευμα νὰ τραβοῦμε
πρὸς τὴν ἐρημιά, θὰ ρωτοῦσε,
βέβαια: «Μὰ ποῦ πᾶνε αὐτὰ

τὰ τρία παιδιά;». Δὲν τὸ ξέραμε. Πηγαίναμε! Ψάχναμε τ'
ἀμπέλια μὲ τὰ μάτια, σὰν κτήματά μας. Μόλις φαινόταν
κάποιο δέντρο στραβὸ ἢ παράδοξο, πλησιάζαμε καὶ τὸ κοι-
τάζαμε, σὰ νὰ μᾶς περίμενε. Καὶ πάλι, ὅταν κανένα σκιάχτρο
τέντωνε τ' ἄδεια μανίγια του ἢ φοροῦσε στραβά τὸ παλιό
του καπέλο, πηγαίναμε κοντά του, γιὰ νὰ τοῦ δείξουμε πὼς
δὲν εἴμαστε γελασμένοι. Τὰ παιδιά καὶ τὰ σκυλιὰ ἔχουν τὴν

ιδέα πώς τίποτα δὲν πρέπει νὰ γίνεται χωρὶς αὐτά. Ἦταν προσβολή μας νὰ μᾶς ἀγνοοῦν κι αὐτὲς ἀκόμα οἱ πέτρες. Πλησιάσαμε σ' ὅλα. Ἐξουσιάσαμε ὅλον ἐκεῖνον τὸν πράσινο κόσμο. Τὸν πετροβολήσαμε. Δὲν ἔμεινε τίποτε ἄλλο. Τὸ ἔργο μας εἶχε τελειώσει. Ἐρχόταν ἡ νύχτα.

— Μιὰ φωλιά! εἶπε ὁ πιὸ ἐπικίνδυνος ἀπ' τοὺς τρεῖς μας γιὰ τὶς φωλιές, ὁ Τρίκας.

Γενήκαμε σοβαροὶ κι οἱ τρεῖς. Πλησιάσαμε. Μὰ τί μάτι εἶν' αὐτό; Ἦταν ἀλήθεια μιὰ φωλιά, πού οὔτε γάτα δὲν μπορούσε νὰ τὴ δῇ, μὲ τόση πρόνοια εἶχε κρυφτῇ. Ἦταν ἀπάνω σ' ἓνα κλῆμα, καταμεσῆς στ' ἀμπέλι, στὴν κορυφή σχεδὸν τοῦ βλαστοῦ. Κι ἔστεκε ὠραῖα, ἔτσι σὰ νὰ τὴν ἀπίθωσε κάποιος. Δὲν ὑποψιάστηκε αὐτὸ τὸ πουλὶ πὼς κάποτε θὰ περνούσαμε...

— Κι ἔν' αὐτό! φώναξε ὁ Τρίκας, πού ἔσκυψε στὴ φωλιά πρῶτος.

Ἦταν κι ἓνα αὐτό, τόσο δά, ἓνα καὶ μοναχό. Μὰ εἶχε γαλάζια κεντήματα, μιὰν ἀπερίγραπτη ἐλαφρὴ ζωγραφιά. Τὸ πῆραν στὸ χέρι τοὺς πρῶτα ὁ Τρίκας, ἔπειτα ὁ Διαμαντής. Τὸ ξαναπῆρε ὁ Τρίκας. Ἐγὼ ἦμουν μικρότερος ἀπ' τοὺς τρεῖς. Περίμενα. Ὅταν τ' ἄφησαν καὶ στὴ δική μου χούφτα, αἰσθάνθηκα τὴν ἀφή του σὰ χάδι ἀγγέλων. Μοῦ φάνηκε πὼς ἦρθα σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν ἴδια τὴν καλοσύνη. Ὁ Διαμαντής μοῦ ζήτησε νὰ τὸ ξαναδῇ. Ὁ Τρίκας ὅμως τὸ πῆρε κι ἀπὸ τὰ δικά του χέρια καὶ τό 'βαλε στὴ φωλιά.

— Βάλτε σημάδια, μᾶς εἶπε.

— Γιατί νὰ βάλουμε σημάδια;

— Γιὰ νὰ τὴν ξαναβροῦμε, ἅμα ἡ μάνα βγάλῃ τὸ πουλί. Νά! Ἡ καμπούρα ἡ ἐλιά εἶναι καλὸ σημάδι.

Κοιτάξαμε τὴν καμπούρα ἐλιά. Χαράξαμε στὸ νοῦ μας μιὰ γραμμὴ πρὸς τὸ δρόμο, πρὸς τὸ ἐκκλησάκι πού φαι-

νόταν απέναντι. Σημαδέψαμε και μιὰ πέτρα. Μὲ τέτοια σημάδια ἡ φωλιά εἶν' ἀδύνατο νὰ μὴν ξαναβρεθῇ. Σὲ πέντε μέρες τὸ πουλάκι θὰ εἶναι βγαλμένο. Σὲ δέκα θὰ εἶναι στὸ κλουβί μας. Μ' ὅλη τὴ φωλιά! Ξεκινήσαμε νὰ φύγωμε.

Δὲν εἶχαμε κάμει λίγα βήματα, ὅταν ὁ Τρίκας σταμάτησε.

— Κι ἂν τὴ βροῦν ἄλλα παιδιά; ρώτησε.

— Σώπα, καημένε Τρίκα! Μέσα σὲ χιλιάδες κλήματα!

— Ἄν τὴ βροῦν; ξανάπε.

Ὁ ἀνήσυχος νοῦς του συλλογιόταν κάθε πιθανότητα. Δὲν ἦταν παιδί ἀπ' αὐτὰ πού χαρίζουν τίποτα στὸν ἄλλον. Τὰ ἤθελε ὅλα δικά του. Προσβολὴ δὲν ὑπόφερε. Δειλία δὲ γνώριζε. Ἀποφάσιζε γρήγορα. Μισοῦσε εὐκολα. Ἔδερνε.

— Ξαναρχόμαστε, Τρίκα, τοῦ εἶπα.

— Για νὰ μᾶς πάρουν ἀπὸ πίσω καὶ νὰ τὴ μάθουν! Τί ξέρεις ἐσὺ ἀπὸ φωλιές;

— Ἐ, ἄς τὴν ἀφήσωμε στὴν τύχη της! εἶπε ὁ Διαμαντής, σὰ νὰ εἶχε φοβηθῇ κανένα κακό.

Μόλις τὸ εἶπε τὸ κακὸ ἔγινε. Ὁ Τρίκας προχώρησε χωρὶς δισταγμό. Προτοῦ προφτάσουμε νὰ φωνάξωμε, ἅπλωσε τὸ χέρι του στὸ κλῆμα καὶ σπάραξε τὴ φωλιά.

— Ἄς ἔρθουν τώρα νὰ τὴν πάρουν! εἶπε.

Ἡ φωλιά ἀντιστάθηκε λίγο. Ἡ περίπλοκη τέχνη της, ἡ ἀνιστόρητη σοφία της, δὲν ἤθελαν νὰ σβήσουν ἀδιαμαρτύρητα. Μὰ ἦταν τόσο μικρὴ ἡ ἄμυνα, πού δὲν ξόδεψε τίποτα ἀπὸ τὴν ἄγρια δύναμη τῶν χειρῶν του ὁ Τρίκας. Ἦταν περιττή. Ἔτσι δὲ ἔκαμε κι ἡ φωλιά σκόρπισε. Τὸ εὐκολώτερο πράγμα στὸν κόσμον εἶναι νὰ χαλάσης τὸ καλὸ ἔργο. Τὸ δυσκολώτερο νὰ τὸ φτιάσης. Σουρούπωνε.

— Πᾶμε! εἶπε.

Ἐριζα μιὰ τελευταία ματιὰ στὰ συντρίμματα τῆς φω-

λιᾶς. Ἦταν ἀγνώριστη. Τὸ μικρὸ αὐγὸ εἶχε κομματιαστῇ καὶ στὰ σκόρπια τσόφλια του κάτω στὸ χῶμα φάνταζαν ἀκόμα σπαραγμένες οἱ ἐλαφρὲς γαλαζιές ζωγραφιές, ποὺ εἶχε χαράξει ἀπάνω του μὲ τόση ὑπομονὴ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ. Μόλις ξεκινήσαμε νὰ φύγουμε, νά, ἡ μάνα! Ἐρχόταν γρήγορα. Δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ παραστήση αὐτὸ τὸ λάλημα τοῦ πόνου.

Πετοῦσε γύρω στὸ κλῆμα μὲ κύκλους πρῶτα μεγάλους, ἔπειτα πιὸ μικροὺς, πιὸ στενοὺς, γρήγορους, ὀρμητικούς καὶ μοιρολογοῦσε: «Τρί! τρί! τρί!». Τὸ τρελό της πέταγμα, τὸ ἀπελπισμένο σάλεμα τῆς ἄσπρης κι ὁμορφης οὐρᾶς της, ὅσο κι ἂν σουρούπωνε, τὰ εἶδαμε καθαρά στὸν οὐρανό. Αὐτὰ δὲν ξεχνιοῦνται ποτέ.

— Γιὰ πές μου, καημένε, νὰ ζήσης, μοῦ ἔλεγε ὁ Διαμαντῆς (τριάντα χρόνια ὕστερα ἀπ' τὸ μοιρολόγι τῆς μάνας), ἀκοῦς συχνὰ κι ἐσύ σὰν κι ἐμένα ἐκεῖνο τὸ λάλημα; Γιὰ πές μου, γιατί ξανάρχεται;

— Δὲν ξέρω, Διαμαντή.

Καὶ δὲν ἦταν ἀρκετὸ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ μιὰ φορά; Πρέπει νὰ ῥχεται κάθε τόσο στὸν ὕπνο μας καὶ στὸν ζύπνο;

— Δὲν ξέρω, Διαμαντή.

— Εἶναι μῆνες ὀλάκεροι ποὺ τὸ ξεχνῶ. Κι ἔξαφνα, ἐκεῖ ποὺ πάω νὰ πιάσω ἕναν καρπὸ ἢ νὰ πιῶ μιὰ γουλιὰ νερό... , τρί! τρί! τρί, νά το καὶ τ' ἀκούω.

Ζαχ. Παπαντωνίου

42. Ο ΠΟΝΟΣ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

"Όταν τῆς πῆραν τὴ φωλιά
 μὲ τὰ μικρά της τὰ πουλιά,
 σὲ μαῦρο ἀρχίνησε κλαδὶ
 πολὺ πικρὰ νὰ κελαηδῇ :
 «Τιριτιτιό, τιριτιτιό!».
 Κι ἀκούστηκεν ὡς τὸ Θεό.

Φεύγει ὁ μικρὸς ὁ κυνηγός,
 ποὺ τὰ πουλάκια της κρατᾶ,
 μὰ ἔφτασεν ἄγγελος γοργός

ἔδῳ στή γῇ καὶ τὸν ζητᾷ·

«τιριτιτιό, τιριτιτιό!».

— Παιδάκι ἄσπλαχνο, ἔλα δῶ!

Καθὼς ἐπῆρες τὰ μικρά,

ἔτσι κι ἐγὼ θενὰ σὲ πάρω.

Γιὰ στάσου νὰ σὲ πάω στὸ Χάρο,

νὰ κλάψῃ ἡ μάνα σου πικρά.

— «Τιριτιτιό, τιριτιτιό!».

Τίνος. παράπονο εἶν' αὐτό;

Τρέμει σὰ φύλλο τὸ παιδί,

πέφτει στὰ γόνατα καὶ κλαίει.

— Τῇ μάνα μου λυπήσου, λέει.

Καὶ τὸ πουλάκι ἀπ' τὸ κλαδί:

— «Τιριτιτιό, τιριτιτιό,

μάνα δὲν ἤμουν κι' ἐγώ;».

Ὁ ἄγγελος παίρνει τὰ μικρά

καὶ μὲ τῇ θείᾳ του καλοσύνῃ

σ' ὀλάνθιστο κλαρὶ τ' ἀφήνει

ἐκεῖ στὴ μάνα τους κοντά.

«Τιριτιτιό, τιριτιτιό»

κι ἐκεῖνῃ κελαηδεῖ στὸ Θεό:

— «Μιὰ χάρη, Θεέ μου, σοῦ ζητῶ·

τῆς μάνας του νὰ μὴν πεθάνῃ!

Μὴν τὸ παιδέψῃς ἄλλο, φτάνει·

κι ἄς μοῦ 'χαμε πολὺ κακό.

Τιριτιτιό, τιριτιτιό!

Ξέρω ἀπ' τῆς μάνας τὸν καημό».

Ζαχ. Παπαντωνίου

43. Ο ΜΑΡΑΣΜΟΣ

Ήταν σ' ένα λιμάνι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, πάνω στὴ ρουμελιώτικη ἀκτὴ. Τὰ σπίτια ἀνάρια καθρεφτίζονται στὸ γυαλὸ σὲ μιὰ γραμμὴ κι ἀγναντεύουν ἀντίκρυ τὸ Μοριά, ποὺ στεφανώνουν ψηλὰ οἱ κορφὲς τῆς Ζήριας. Θέλεις ἦταν ἡ Βιτρινίτσα, θέλεις ἡ Ἰτιά.

Καμιὰ ἐκατοστὴ ὀργιὲς ἀνοιχτὰ ἦταν ἀραγμένη μιὰ μπρατσέρα, ὁμορφο, καινούριο καραβάκι, ποὺ μόλις εἶχε πρωτοταξιδέψει ἀπ' τὸ Γαλαξίδι.

Ήταν ἑτοιμο νὰ φύγη. Τὰ πανιά του ἦταν ἀπλωμένα κι ἄρχιζαν νὰ μαζεύουν τὴν ἄγκυρα.

Ἀξαφνα βλέπω νὰ λύνουν τὴ βαρκούλα του ἀπὸ τὴν πρύμη καὶ νὰ τὴ στέλνουν ἔξω. Ἕνας μονάχα ναύτης ἦταν στὴ βάρκα καὶ δίπλα του ὁλόρθο ἓνα μεγάλο καραβόσκυλο, ποὺ οὐρλιάζε λυπητερά. Δὲν ἤθελαν, φαίνεται, νὰ τὸ πάρουν μαζί τους καὶ τὸ ἔστελναν στὸ σπίτι.

Σὰν ἔφτασε ἡ βάρκα στὴν ἀκρογιαλιά, ὁ ναύτης ἄρπαξε τὸ σκύλο, τὸν χαίδεψε καὶ τὸν ἔριξε στὴ στεριά, φωνάζοντας:

— Σπίτι! πῆγαινε σπίτι!

Μὰ τὸ σκυλὶ ρίχτηκε στὴ θάλασσα κυνηγώντας τὴ βάρ-

κα. Ἐφευγε ἡ βάρκα γρήγορα, μὰ γρήγορα κολυμποῦσε κοντά της κι ὁ σκύλος λαχανιασμένος.

Ἡ ἄλυσίδα τῆς ἄγκυρας ἔτριξε δυνατὰ καὶ σὲ λίγο ἡ μπρατσέρα γλιστροῦσε σὰ χέλι πάνω στὰ νερά, ἀφήνοντας πολὺ μακριὰ τὸ πονεμένο σκυλί.

Ἐκεῖνο ἀπελπισμένο γύρισε τὸ κεφάλι κατὰ τὴ στεριά καί, μὲ κόπο κι ἀγωνία πολλή, πρόφτασε νὰ βγῇ καὶ νὰ πέση σὰν ψόφιο πάνω στοὺς σωροὺς τῶν φυκιῶν.

Σὲ λίγο σηκώθηκε ὁλόρθο καί, τεντώνοντας τὸ λαιμό του, οὐρλιαζε σπαραχτικὰ ἀγναντεύοντας τ' ἄσπρα πανιά τῆς μπρατσέρας, ποὺ χάνονταν στὴν καταχνιά τῆς θάλασσας.

Τὸ ἔβλεπα ἐκεῖ τρεῖς μέρες, καθισμένο πάντα στὸ ἀκρογιάλι, ν' ἀγναντεύῃ τὸ πέλαγο. . . Δὲ σάλευε ἀπὸ ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἐξέδρα.

Τὸ συμπόνεσα. Πήγαινα καὶ τοῦ ῥιχνα συχνὰ ψωμὶ καὶ κόκαλα. Μὰ τοῦ κάκου. Δὲν ἄγγιζε τροφή. Οὔτε γύριζε νὰ τὴ μυρίση. Κι ὅλο σούρωνε. Σὲ λίγον καιρὸ τὰ παῖδια του μποροῦσαν νὰ μετρηθοῦν κάτω ἀπ' τὸ πετσί του.

Μὰ αὐτὸ δὲν ἐννοοῦσε νὰ φύγῃ. Ἐκεῖ πάντα καθόταν, κάτω ἀπ' τὶς σανίδες τῆς ἐξέδρας.

Μιὰ μέρα, ἀφοῦ τὸ χάιδεψα, τοῦ ἔδεσα τὸ λαιμὸ μ' ἓνα μαντίλι κι ἔκανα νὰ τὸ πάρω μαζί μου στὸ σπίτι, ποὺ εἶχα στὸ γιαλὸ κοντά. Μ' ἀκολουθοῦσε χωρὶς ἀντίσταση κουνώντας τὴν οὐρά του. Σὰν ἔφτασα στὸ σπίτι, τὸ ἔλυσα καὶ τὸ χάιδεψα πολὺ. Μὲ κοίταζε μὲ τὰ μάτια τοῦ σκυλιοῦ, γεμάτα εὐγνωμοσύνη καὶ συμπάθεια, μάτια, ποὺ ζωγραφιζόταν μέσα τους ὅλος ὁ βαθὺς καημός, ποὺ τοῦ σπάραζε τὴν καρδιά. Καὶ γλείφοντας τὰ χέρια μου ἔφυγε σιγὰ σιγὰ. Σὲ λίγο γύρισε τὸ κεφάλι καὶ κουνώντας τὴν οὐρά μὲ ξανακοίταζε μὲ τὰ πονεμένα του μάτια καὶ τράβηξε. Σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε:

— Μὴ μὲ πάρης γιὰ ἀχάριστο. Μὰ θέλω κάτω ἐκεῖ στὴν ἐξέδρα, ποὺ τόσο μοιάζει μὲ τὸ καράβι μου, νὰ ξεψυχήσω, ἀγναντεύοντας τὸ πέλαγο καὶ ρουφώντας τὴν ἀρμύρα, ποὺ φέρνει ὁ μπάτης!

Σὰν ἄκουε τὴν ἀλυσίδα τῆς ἄγκυρας κανενὸς καϊκιοῦ, ποὺ ἄραζε, σηκωνόταν, ἔβγαινε ἀπ' τὴ σκοτεινὴ του τρύπα, κι ἀγνάντευε τὴ θάλασσα μυρίζοντας τὸν ἀέρα. Κι ὅταν καμιὰ βάρκα ζύγωνε στὴν ἀκρογιαλιά, σερνόταν ὡς ἐκεῖ κουνώντας τὴν οὐρά του στοὺς ναῦτες. Κι αὐτοὶ τὸ ἐδιωχναν μὲ περιφρόνηση σὰν παλιόσκυλο.

Μιὰ νύχτα πῆγα μὲ μιὰ βάρκα γιὰ ψάρεμα. Εἶχαμε ἀνοιχτὴ μακριὰ καὶ τὸ στεριανὸ ἀγέρι μοῦ ἔφερνε ξεψυχισμένο τὸ οὐρλιασμα τοῦ δυστυχισμένου τοῦ σκυλιοῦ! Γυρίζοντας τὴ χαραυγὴ, τὸ βρήκαμε ξαπλωμένο κι ἀκίνητο στὴν ἀμμουδιά. Ἀπὸ κεῖ ἀγνάντευε τὴ θάλασσα ὡς τὴ στερνὴ του ὦρα, περιμένοντας μὲ λαχτάρρα τοῦ ἀγαπημένου του καραβιοῦ τὸ γυρισμό.

Ἐμμ. Λυκοῦδης

Δ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

44. ΤΟ ΠΟΥΣΙ ¹

Εἶχα πουλήσει τὸ ριζάρι στὴ Σαλονίκη σὲ καλὴ τιμὴ, φόρτωσα στὴ γολέτα ² διάφορα ἐμπορεύματα, κάμαμε τὰ χαρτιά μας καὶ πρωὶ πρωὶ σαλπάραμε γιὰ τὴ Σκύρο. Φύγαμε μὲ καλοσυνάτο βοηθητικὸ καιρὸ καὶ τὴν ἄλλη μέρα λογαριάζαμε ν' ἀράζωμε στὰ Πωριά. Ὅλη μέρα φυσοῦσε δυνατὸ ἀεράκι· παίρνανε ὅλα μας τὰ πανιά καὶ κατὰ τὸ σουρουπωμα φάνηκε βαθιὰ στὸ πέλαγο νὰ μολυβίζη τὸ ἀγαπημένο μας νησί. Ἀλλὰ μὲ τὸ πέσιμο τοῦ ἡλίου ἄρχισε νὰ πέφτῃ κι ὁ ἀέρας τόσο, πὺ σχεδὸν μπουνατσάρισε ὁλότελα. Τὴ νύχτα μᾶς τὸν ἔφερε πάλι ὁ κόρφος καὶ τὸ καῖκι, ἄξιο καὶ μισοξεφόρτωτο, ἔτρεχε σὰν ἄτι.

Ὅσα ταξίδια ἔκαμα στὴ ζωὴ μου — καὶ δὲν ἔκαμα λίγα — μοῦ ἄρесе πάντα νὰ φτάνω στὴν πατρίδα τὴν αὐγὴ καὶ δὲν ξέρω πῶς, ἀλλὰ πολλὲς φορὲς τὸ κατόρθωνα.

Εἶχα κοιμηθῇ νωρὶς καὶ στίς δυὸ ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ξύπνησα. Ἀνέβηκα στὴν κουβέρτα, ἔστριψα ἓνα τσιγάρο καὶ

1. Πούσι = Ὀμίλη

2. Γολέτα = Εἶδος ἱστιοφόρου

κάθισα δίπλα στὸν τιμονιέρη. Τὸν ρώτησα ποῦ βρισκόμαστε καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε πὼς δὲν εἴμαστε πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ Σκύρο.

Ἔκανε ψύχρα καὶ σὰ νὰ ἔριχνε ψιλὴ ψιλὴ βροχή. Σκοτάδι πίσσα! «Τί ὀργή! Δυόμιση ἢ ὥρα καὶ τέτοιο σκοτάδι;» εἶπα μέσα μου. Ἐξαφνα ὅμως ἄκουσα στὴν πλώρη τὴ μπουρού.

— Τί τρέχει; ρώτησα τὸν τιμονιέρη.

— Δὲ βλέπεις τί πούσι εἶναι, κύρ Γιώργη; μοῦ ἀποκρίθηκε ὁ ναύτης.

Κι ἀλήθεια, ἦταν ἓνα πούσι ποὺ δὲν ἔβλεπες τὸ δάχτυλό σου.

Σὲ λίγο ἄρχισε πάλι ἡ μπουρού καὶ ἅμα ἔπαψε, ἄρχισαν νὰ χτυποῦν τὸ καμπανάκι, ποὺ ἦταν μπρὸς στὴν μπόμπα.

Ἡ πιὸ δυνατὴ τρικυμία δὲν τρομάζει τοὺς ναυτικούς τόσο, ὅσο τὸ πούσι.

— Ξυπνήστε τὸν καπετάνιο! ἀκούω νὰ φωνάζει ὁ λωστρόμος μὲ ἀνήσυχη φωνή.

Ὁ τιμονιέρης χτύπησε μὲ τὴ γυμνὴ φτέρνα του τὴν κουβέρτα καὶ στὴ στιγμή ὁ καπετὰν Γιώργης πρόβαλε τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὸ ταμπούκι ¹.

— Τί τρέχει; ρώτησε.

— Μᾶς βρῆκε τὸ πούσι, καπετὰν Γιώργη, εἶπα ἐγώ.

Πετάχτηκε στὴν κουβέρτα, τυλιγμένος μέσα στὴν ἀμπαδένια ² του γούνα, κι ἔτρεξε στὴν πλώρη. Ἔδωσε ὅ,τι διαταγὴ εἶχε νὰ δώση κι ἔπειτα γαντζώνει στὰ ξάρτια κι ἀνεβαίνει στὴν κόφα, γιὰ νὰ μπορέση νὰ διακρίνῃ ποῦ βρισκόμαστε.

Ἡ μπουρού καὶ τὸ καμπανάκι δὲν ἔπαψαν νὰ χτυποῦν

1. Ταμπούκι = Ἡ καμπίνα τοῦ καπετάνιου

2. Ἀμπαδένιος = Ἀπὸ τρίχωμα καμήλας

ἀδιάκοπα πότε τὸ ἓνα, πότε τὸ ἄλλο. Ἐγώ, θεὸς ἀπὸ τὴν ψύχρα, θεὸς ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ κινδύνου, ἔτρεμα σὰν τὸ ψάρι.

Ὅστερα ἀπὸ λίγο ὁ καπετὰν Γιώργης κατέβηκε ἀπὸ τὸ κατάρτι καὶ πρόσταξε νὰ μαϊνάρουν τὸν παπαφίγκο. Σὲ λιγάκι φώναξε νὰ ρίξουν τὴ γάμπια¹.

Ἐξαφνα ἀκούω ἀπὸ τὴν πλώρη τὴ φωνὴ τοῦ λοστρόμου, φωνὴ τρομαγμένη :

— Καπετὰν Γιώργη! κράζει, πετεινὸς στὴν πλώρη μας! Αὐτὸ θὰ πῇ πὼς εἴμαστε κοντὰ στὴ στεριά! Μὰ ποῦ βρισκόμαστε;

— Μπροῦλια τρίγκο! φωνάζει δυνατὰ ὁ καπετὰν Γιώργης. Δεξιὰ τὸ τιμόνι σου! λέει τοῦ τιμονιέρη καὶ τρέχει μπρός.

Ἐγὼ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ περίμενα πιά ν' ἀκούσω τὸ χτύπημα τῆς γολέτας ἀπάνω σὲ κανένα βράχο καὶ δόξαζα μονάχα τὸ Θεό, ποὺ δὲν ἦταν φουρτούνα καὶ δὲν εἶχα φόβο νὰ σκυλοπνιγῶ.

Σηκώθηκα κι ἐγὼ μὲ τρεμουλιαστὰ πόδια καὶ πῆγα νὰ βοηθήσω νὰ τὰ γυρίσωμε.

— Ὅρτσα λαπάντα²! φωνάζει ὁ πλοίαρχος μὲ ἄγρια φωνή, ἀλλὰ μὲ τὸ «ὅρτσα λαπάντα» ἀκοῦμε πάλι τὴ φωνὴ τοῦ πετεινοῦ ἀπὸ τὴν πλώρη μας.

— Μὰ τί τρέχει ἐδῶ! μπροστὰ στεριά καὶ πίσω στεριά; Ἡ γολέτα τὰ εἶχε πιά γυρίσει, ὅταν ἐγὼ θυμήθηκα πὼς κάτω ἀπὸ τὸ κάσαρο τῆς πλώρης εἶχα βάλει ἓνα κλουβὶ μὲ πέντ' ἔξι κότες κι ἓναν πετεινὸ, ποὺ ἀγόρασα ἀπὸ τὴ Σχλο-νίκη!

Τὸ πρῶτ' ἀπὸ τὸ πούσι διαλύθηκε καὶ στὶς ὀχτῶ φουντά-ραμε στὰ Πωριά.

1. Γάμπια = Τὸ δεῦτερο πάνω ἀπ' τὸ κατὰστρωμα τετράγωνο πανί

2. Ὅρτσα λαπάντα = Φέρε κατὰ τὸ ρεῦμα τοῦ ἀνέμου

45. ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ

Σύννεφα! σύννεφα! Νύχτα και μέρα
πώς ταξιδεύετε με τὸν ἀγέρα!

Κάποτε μοιάζετε με ἀρνιῶν κοπάδι,
πού βόσκει ἀτάραχα μες στὸ λιβάδι.

Κάποτε μοιάζετε πουλιά χαμένα
κι ἀπὸ τὸν ἄνεμο κυνηγημένα.

Σύννεφα! Ἐφτασε τοῦ τρύγου ἡ ὥρα.
Κρέμεστε ἀνήσυχα, γεμάτα μπόρα.

Χῶρες ἀφήνετε, σὲ χῶρες πᾶτε,
βουνὰ σηκώνεστε, ἄχνος σκορπᾶτε.

Κι ὅταν ἡ ὄψη σας στὴ δύση ἀνάβη,
γίνεστε ὁλόχρυσο λαμπρὸ καράβι,

πού με τὰ ξάρτια του καὶ τὶς ἀντένες
φεύγει σὲ θάλασσες ὀνειρεμένες.

Ζαχ. Παπαντωνίου

46. ΟΥΤΕ ΠΟΥΝΕΝΤΕΣ¹ ΟΥΤΕ ΛΕΒΑΝΤΕΣ²

Ἐκεῖ ποῦ περπατοῦσα στὴν ἀκρογιαλιά μὲ κατεβασμένο τὸ κεφάλι καὶ βαθιά συλλογισμένος, βλέπω τὸ τρεχαντήρι τοῦ καπετάν Κωσταντῆ, δεμένο δίπλα στὸ μικρὸ ξύλινο μόλο, νὰ τὸ φορτώνουν λεμόνια.

— Γειά σου, καπετάν Κωσταντῆ!

— Καλῶς τὸν κύρ Πάνο.

— Γιὰ ποῦ μὲ τὸ καλό;

— Γιὰ τὸν Πειραιά μὲ λεμόνια.

— Γιὰ τὸν Πειραιά! Δόξα σοι ὁ Θεός. Τύφλα νά'χῃ τὸ βαπόρι· ποτὲ μὴ σώσῃ κι ἔρθῃ.

— Τί! Μὴν εἶσαι γιὰ τὸν Πειραιά; Πήδα μέσα στὸ καράβι κι ἔτσι γλιτώνεις καὶ τὸ δίφραγκο.

— Naί, γιὰ τὸν Πειραιά, ἀλλά... Καὶ στάθηκα συλλογισμένος. Μέσα σ' ἓνα τέτοιο σκαφιδάκι νὰ μπιστευτῇ κανεὶς ἦταν πολὺ τολμηρό. Τὸ θωροῦσα λοιπὸν τὸ τρεχαντήρι ἀπ' τὴν πρύμνη ὡς τὴν πλώρη, σὰ νὰ μετροῦσα τὴ δύναμή του.

— Ἐ, τί, μικρὸ σοῦ βγαίνει; ρώτησε ὁ καπετάν Κωνσταντής, γιὰτὶ κατάλαβε τίς σκέψεις μου.

— Χμ! μικρὸ δὲ μοῦ βγαίνει, ἀλλά τί νὰ σοῦ πῶ· δὲ μοῦ βγαίνει οὔτε μεγάλο.

— Μικρὴ εἶν' ἡ θωριά του, ἀλλὰ μεγάλη ἡ δύναμή του. Μὴ φοβᾶσαι· μ' αὐτὸν τὸ νοτιᾶ θὰ ξημερωθοῦμε στὸν Πειραιά.

Τέλος, νὰ μὴν τὰ πολυλογῶ, ἔκαμα τὸ σταυρό μου καὶ τ' ἀποφάσισα. Τὸ δειλινό, κατὰ τίς τέσσερεις ἡ ὥρα, τελείωνε τὸ φορτίο καὶ μετὰ μισὴ ὥρα βγήκαμε ἀπὸ τὸ λιμάνι. Σταύρωσε τὰ πανιά του τὸ κομψὸ τρεχαντήρι καὶ σὰ γλᾶρος γλιστροῦσε στὴν καταγάλαξῃ θάλασσα.

* Πουνέντες = Δυτικὸς ἄνεμος

* Λεβάντες = Ἀνατολικὸς ἄνεμος

Τέσσερεις ψυχές ἔφερνε στὸν... Πειραιά· τὸν καπετὰν Κωνσταντή, τὸ γερο-Στέλιο, ποὺ εἶχε φάει, ὅπως ἔλεγε, τὴ μαύρη θάλασσα μὲ τὸ χουλιάρι, τὸ μοῦτσο, ἓνα γερὸ παιδὶ δεκαπέντε χρονῶν, ποὺ τὸ ἔλεγαν Γιάννη, καὶ μένα. Ὁ καπετὰν Κωσταντῆς καθόταν στὸ τιμόνι καὶ κάπνιζε τὸ τσιγαράκι του μὲ ἡσυχία, ὁ γερο-Στέλιος, ξαπλωμένος ἀπάνω σ' ἓνα σωρὸ σκοινιά, ἔκανε τὸ ἴδιο, ὁ Γιάννης κι ἐγὼ βλέπαμε τὴ θάλασσα.

Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, δὲν ἤμουν μετανιωμένος, γιατί προτίμησα τὸ τρεχαντήρι ἀπὸ τὸ βαπόρι. Πάστρα, ἡσυχία κι ἀπλότητα ἦταν τὰ μόνα προσόντα, ἀλλὰ καὶ τὰ μόνα ποὺ μοῦ ἀρέσουν.

Σὲ λίγο ὁ ἥλιος βουτήχτηκε στὰ γαλάζια νερὰ τῆς θάλασσας· καὶ πρὶν προφτάσῃ νὰ σκοτεινιάσῃ, βγῆκε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τ' οὐρανοῦ γεμάτο τὸ φεγγάρι καὶ σκόρπισε τὸ ἀργυρὸ του φῶς σ' ὅλη τὴ φύση.

Ὅταν κανένας ταξιδεὺς μὲ τρεχαντήρι, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κοιτάξῃ τὸ ρολόι του, γιὰ νὰ δειπνήσῃ. Ὁ καθαρὸς ἀέρας τῆς θάλασσας ἀνοίγει γρήγορα τὴν ὄρεξη. Χωρὶς μεγάλη πολυτέλεια στρώσαμε μιὰ πετσέτα στὴν κουβέρτα, κονστὰ στὸ τιμόνι, καὶ φέραμε καθένας τὸ κουμάντο του. Ἐγὼ ἓνα καπὸνι ψητό, μιὰ μπουγάτσα ξεροψημένη, μιὰ χιλιάρικρασι παλιό· ἐκεῖνοι ἓνα λαυράκι ὡς τριακόσια δράμια βραστό. Καθίσαμε σταυροπόδι γύρω γύρω καί... μοῦ φαίνεται πῶς κι ὁ βασιλιάς ἐκεῖνο τὸ βράδι δὲ θὰ ἔφαγε καλύτερα ἀπὸ μᾶς.

Ἀφοῦ πιά γλείψαμε καὶ τὸ τελευταῖο κόκαλο καὶ τὰ δάχτυλά μας ἀκόμα, ἀρχίσαμε τὴν κουβέντα.

— Πουνέντε θὰ ἔχωμε αὔριο τὸ πρωί, καπετὰν Κωσταντῆ, εἶπε ὁ γερο-Στέλιος.

— Λεβάντε θά ἔχωμε αὔριο τὸ πρωί, γερο-Στέλιο, εἶπε ὁ καπετὰν Κωσταντής.

— Ἐμένα δὲ μὲ γελοῦν τὰ σημάδια. Κοίτα τὸ γύρο τοῦ φεγγαριοῦ.

— Ἰσα ἴσα κι ἐγὼ αὐτὸ κοιτάζω καὶ σοῦ λέω πὼς αὔριο τὸ πρωὶ θά ἔχωμε λεβάντε ζόρικο.

— Ὅσο καταλαβαίνω ἐγὼ ἀπὸ ἀλέτρι, ἄλλο τόσο βλέπω πὼς καταλαβαίνει κι ἐσύ ἀπὸ καιρό, καπετὰν Κωσταντή.

— Πάντα ἓνας καπετάνιος καταλαβαίνει περισσότερα ἀπὸ ἓνα λοστρόμο, εἶπε μὲ θυμὸ ὁ καπετὰν Κωσταντής.

— Καπετάνιος! Μωρὲ καπετάνιος ἀπὸ τὸ νησί ὡς τὸν Πειραιά! Τῆς γάτας τὸ πῆδημα ὡς τὸν ἀχυρώνα! εἶπε κάπως περιφρονητικὰ ὁ γερο-Στέλιος. Πρέπει νὰ ξεμπουκάρης ἀπ' τὸ μπογάζι τῆς Πόλης στὴ Μαύρη θάλασσα μὲ βοριά ἢ νὰ ταξιδεύης γιὰ τὴ Μαρσίλια μὲ πουνέντε ἢ γραιγολεβάντε καὶ τότε νὰ μιλῆς γιὰ τοὺς καιροὺς.

— Κι ἐγὼ λοιπὸν σοῦ λέω, μὲ ὅλα τὰ μπογάζια σου καὶ τίς Μαρσίλιες σου, ὅτι αὔριο τὸ πρωὶ θά ἔχωμε λεβάντε.

— Κι ἐγὼ σοῦ λέω, μὲ ὅλα σου τὰ καπετανλίκια, ὅτι αὔριο τὸ πρωὶ θά ἔχωμε πουνέντε.

— Λεβάντε!

— Πουνέντε!

Καὶ φουσκωμένος ἀπ' τὸ θυμὸ, μὲ τρία μεγάλα βήματα, δυσανάλογα μὲ τὴν ἡλικία του, βρέθηκε ὁ γερο-Στέλιος στὴν πλώρη. Ξαπλωμένος ἐκεῖ φυσοῦσε δυνατότερα ἀπὸ τὸν πουνέντε, ποὺ περίμενε. Ὁ καπετὰν Κωσταντής ἔμεινε στὸ τιμόνι κι ἐγὼ κάθισα καταμεσῆς ἀπάνω στὸ σκέπασμα τοῦ ἄμπαριοῦ.

— Γιάννη, ἄκουσ' ἐδῶ, εἶπ' ὁ γέρο Στέλιος ἀπὸ τὴν πλώρη· πρὶν κοιμηθῆς, νὰ κάμης μοῦδες, γιὰτὶ αὔριο θά ἔχωμε πουνέντε δυνατό!

— Καλά.

— Γιάννη, άκουσ' έδω! φώναζε ό καπετάν Κωσταντής από τó τιμόνι. Σιγούρα καλά τόν κόντρα φλόκο, γιατί αύριο τó πρωί θά έχωμε δυνατò λεβάντε!

— Μά... ό μπαρμπα - Στέλιος μου είπε νά δέσω μουδες.

— Έκείνο πού σου λέω έγώ! Νά δέσης τόν κόντρα φλόκο· έγώ είμαι νοικοκύρης έδω μέσα!

— Καλά.

Και περνώντας άπ' έμπρός μου, μου λέει σιγανά:

— Θα τούς δέσω και τούς δύο.

Όρμητικά ό ύπνος με τραβοῦσε στην άγκαλιά του. Έστρωσα λοιπόν στην κουπαστή κοντά και, φαρδύς πλατύς, ξαπλώθηκα στά δροσερά στρωσίδια. Τò κύμα γλυκά με να- νούριζε κι ό ύπνος με τὰ μαλακά του χέρια γρήγορα σφάλισε τὰ μάτια μου.

Έπάνω στη γλύκα τοῦ πρώτου ύπνου, έξαφνα άγρικῶ ένα πόδι νά με σκουντᾷ και μιὰ φωνή νά με φωνάζει:

— Κύρ Πάνο, κύρ Πάνο! Σήκω, στρῶσε από τò άλλο μέρος νά κοιμηθῆς. Αύριο πολὺ πρωί θά έχωμε δυνατò πουνέντε και θά σέ βρέξει ή θάλασσα! Ήταν ό γερο - Στέλιος.

Σήκωσα λοιπόν τὰ στρωσίδια μου και πέρασα στο άλλο μέρος.

Δέν πρόφτασα όμως καλὰ καλὰ νά κλείσω τὰ μάτια μου κι άγρικῶ άλλο πόδι νά με σκουντᾷ και άλλη φωνή νά με κράζει:

— Κύρ Πάνο, κύρ Πάνο! Σήκω στρῶσε από τò άλλο μέρος νά κοιμηθῆς. Αύριο πρωί θά έχωμε δυνατò λεβάντε και θά σέ βρέξει ή θάλασσα! Ήταν ό καπετάν Κωσταντής.

Τότε έγώ σκέφτηκα τò ρητό, ότι ή αλήθεια είναι πάντα στη μέση, έστρωσα καταμεσήs, επάνω στο σκέπασμα τοῦ άμπαριοῦ και κοιμήθηκα ήσυχος.

.....
 "Ένα τσούξιμο δυνατὸ στὰ μάτια μ' ἔκαμε νὰ ξυπνήσω.
 Ἦταν ὁ ἥλιος. Ἀνασηκώθηκα καὶ βλέπω. Ἡ θάλασσα
 ἦταν λάδι, τὰ πανιὰ κρεμασμένα σὰν τὰ μάγουλα τοῦ γερο-
 Στέλιου. Ὁ καπετὰν Κωσταντῆς κι ὁ γερο-Στέλιος, πνιγμέ-
 νοι στὸν ἰδρώτα, τραβοῦσαν κουπί, φιλιωμένοι τώρα!
 Οὔτε πουνέντες οὔτε λεβάντες.

47. ΠΡΩΤΟΒΡΟΧΙΑ

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια θά'ρθουν τὰ μηνύματα
 τοῦ χειμῶνα: τὸ ποτάμι θά' θολώσῃ,
 θά' τριζοβολοῦν ξερὰ τὰ πλατανόφυλλα,
 θά' κρυώσῃ ἡ νύχτα καὶ θά' μεγαλώσῃ.

Θὰ δροσοσταλάζουν κόκκινα τὰ κούμαρα,
 κυκλαμιές θ' ἀνθοῦν στὸ χῶμα ταίρια ταίρια,
 θὰ καπνίζουν σφαλιστὰ τὰ χωριατόσπιτα
 καὶ θ' ἀρχίσουν τὰ σπιτιάτικα νυχτέρια.

Θὰ σωπάῃ ὁ τζίτζικας κι ἐτοιμοτάξιδα
 γι' ἄλλων τόπων ἄνοιξη, μακριὰ ἀπ' τὰ χιόνια,
 βράδυ βράδυ ὡς τὰ μεσούρανα θὰ χύνωνται
 μαῦροι φτερωτοὶ σταυροὶ τὰ χελιδόνια.

Γ. Δροσίνης

48. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
για τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

Ἀλήθεια, κάνει κρύο δυνατό κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Νὰ πάη πέρα μὲ τὰ χελιδόνια καὶ τ' ἄλλα ταξιδιάρικα πουλιά δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει πὼς ἐκεῖ καὶ ζέστη θὰ βρῇ κι ἄφθονα ἔντομα, γιὰ νὰ φάη. Μὰ τὸν τόπο ποὺ γεννήθηκε δὲν τὸν ἀλλάζει.

— Κάλιο νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει μὲ πείσμα.

Καὶ χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερά καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό, ποὺ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἑνὸς ἐρημοκλήσιου. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσί κι οἱ πέντε γλῶσσες τοῦ ἑνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαλίζουν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν ἓνα καταπράσινο σκέπασμα πάνω στὸν τοῖχο. Ἄν πῆς γιὰ φαῖ, ἄς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρῶγες τους, ποὺ μοιάζουν μὲ χοντρά σκάγια. Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκὲς σὰν τὶς ρῶγες τοῦ σταφυλίου οὔτε ξινόγλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα ποὺ λείπουν ἐκεῖνα καὶ εἶναι πολὺ καλὲς καὶ θρεπτικὲς.

— Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκῃς ἕτοιμο τὸ φαῖ σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
για τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι...

Ἐλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρεي ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πετσοὶ κι ὁ καρπὸς του νόστιμος καὶ θρεπτικός. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο! Ἐλήθεια, τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. Ἄμα ζεσταθοῦν ἐκεῖνα, θὰ δανείσουν καὶ στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. Ὅχι μόνο τὸν κότσυφα, μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρώσουν· καὶ τότε...

— Τότε θὰ εἶμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερμάστρα του, συλλογίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ εἶναι ὁ ἥλιος; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα κι ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. Ἡ παγωνιά ὄχι μόνο φτάνει στὸν τοῖχο, μὰ περνᾷ τοὺς τοίχους καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. Ἀδύνατο νὰ κρατηθῇ ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

— Πρέπει νὰ κατεβῶ στὶς ρεματιές, λέει. Ἐκεῖ καὶ νὰ πέση τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θὰ λιώση. Τὰ χαμόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα καὶ μπορῶ νὰ φυλαχτῶ.

Τὸ εἶπε καὶ τό'καμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ καὶ κατέβηκε στὴ ρεματιά. Μὰ καὶ τὸ πέταγμά του εἶναι βαρὺ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμα του. Δὲν μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν πολλή ὥρα ψηλὰ κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσυφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ σὲ χαμόκλαδα νὰ ξεκουραστῇ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι, ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασιά. Ὅλα του εἶναι μαῦρα ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιὰ ἀπὸ κοράλι. Κι ἡ σπαθωτὴ οὐρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὀλομέταξη βεντάλια.

Ἔτσι, πότε πετώντας καὶ πότε ἡσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσυφας στὶς χαμηλὲς ρεματιές.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

Τώρα ὁ κότσυφας, τεντώνοντας τὸ ἓνα ποδαράκι του, λέει:

— Οὔτε κρύο οὔτε τσίφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλὰ.

Στάθηκε πάνω σ' ἓνα χαμόκλαδο καὶ κοίταζε γύρω του τὴν κοιλάδα.

— Σωστός παράδεισος! εἶπε μὲ χαρὰ.

Ἀλήθεια, σωστός παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λιώσει καὶ πολλὰ ρυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὁμορφὴ ζωή. Κελάρυζαν καὶ κυλοῦσαν τὰ νερά τους στὴ ρεματιά κι αὐτὴ ἀνοίγε τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. Ὅπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες, χρυσορόδινες σπίθες κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέννητη χλόη. Κοντὰ στὴ ρεματιά φύτρωναν δάφνες καὶ μυρτιές μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλὲς ρῶγες τους καὶ στὶς πλαγιὲς ψήλωναν λυγερὲς ἀγριελιές κι ἡμερὲς ἐλιές μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπό τους. Ὁ κότσυφας πεινοῦσε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτε! εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ κι ἀριστερά. Νά, ἐγὼ τώρα πού πεινῶ καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ καὶ τῆς μυρτιάς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολάει! Καὶ τῆς ἀγριελιάς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκές, μὰ καὶ τῆς ἡμερὲς γλυκύτερες καὶ πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω;

Ἐκεῖ, πού συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριά του ἓνα χαμόκλαδο, πού τοῦ ἄλλαξε ὀλωσδιόλου τὴ σκέψη. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὀρθὰ καὶ κόκκινα καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ καὶ καταπράσινα. Πάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πὶὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, πού ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρουμπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

—Ἄ, τὰ κούμαρα!... φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξῃ τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἔνιωσε γύρω του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του καὶ μὲ μιᾶς πέταξε χτυπώντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαυγίζοντας τοὺς θάμνους καὶ τὰ βάτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. Ἀδύνατο νὰ πιαστῇ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζῃ ἀνάμεσα στὰ κλαδιά τόσο γοργά, πού νὰ θαμπώνῃ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, πού ἀδύνατο νὰ τὸν βρῇ λαγωνικό. Ἔτσι γλίτωσε. Κι ὅταν κατὰλαβε πὼς οἱ ἐχθροὶ του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές καὶ ρίχτηκε μὲ ὄρεξῃ στὰ κούμαρα. Ἐφαγε, ὅσο πού χόρτασε.

Κάνει κρῦο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

Τώρα ὅμως πάει τὸ κρῦο. Ἦρθε ἡ ἀνριξὴ κι ὁ κότσυφας ἀπόκτησε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνῃ καὶ νὰ ὁμορφαίνει. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίσῃ τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμῃ

τὰ παιδιὰ του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἑνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθισε. Συνάξει ρίζες λεπτές καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἔξι αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσᾷ κι ὁ κότσυφας κάθεται στὴν κορυφὴ τοῦ βράχου καὶ φυλάει, νὰ μὴν τύχη κανένας κίνδυνος. Φυλάει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα κι ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἀπὸ τὸν κότσυφα καὶ τὸ ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλὶ δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανένας πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδῇ, ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ὁ κότσυφας ἀγαπᾷ τὶς δροσιές, ὅπως καὶ τὸ ἀηδόνι.

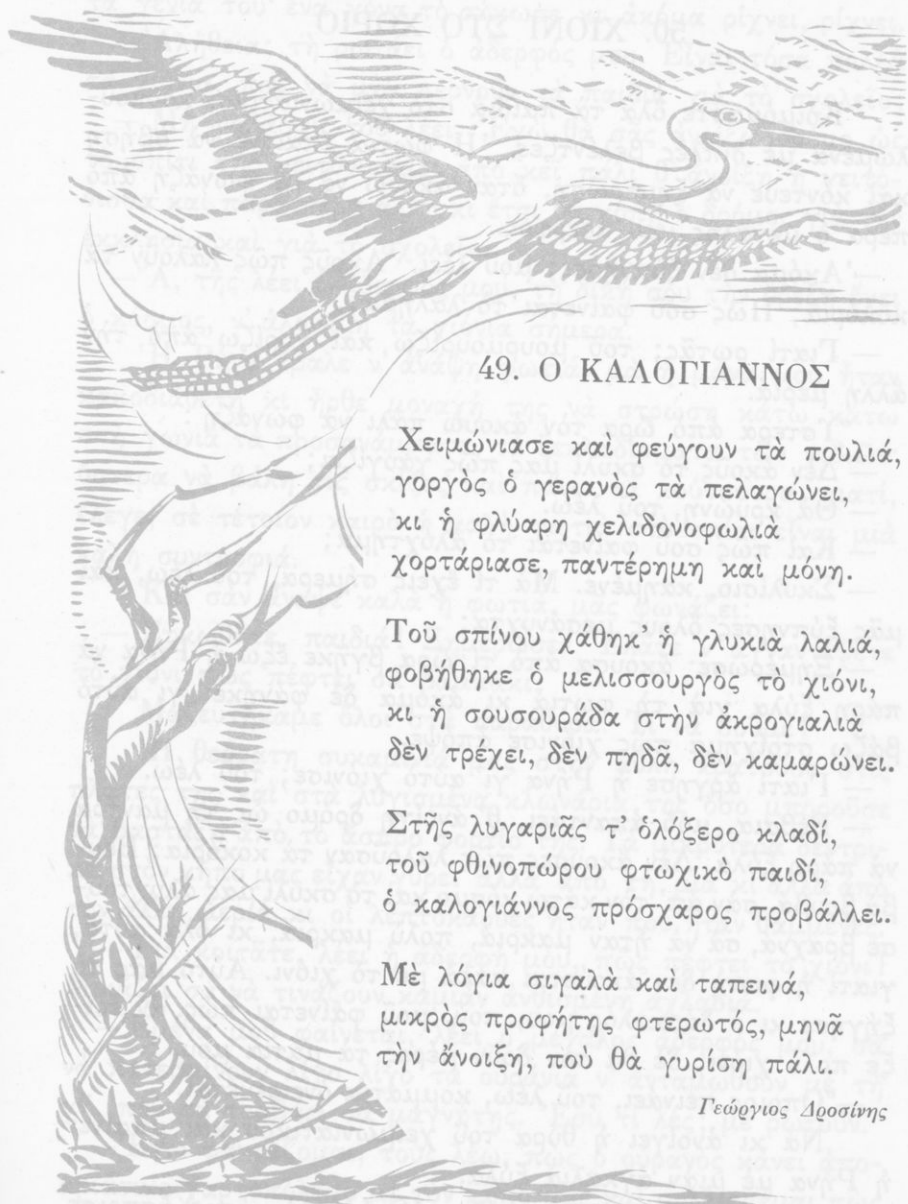
Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τὸ αὐγὸ, εἶναι ὀλόγουμα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιὰ τους.

Κι ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιὰ του, ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνηση. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι πάνω στὸ χῶμα, πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγύρω. Ὅταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήριστο, σηκώνει ἀμέσως ἐπάνω τὴν οὐρὰ καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθῃ ὁ χειμώνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωή:

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

Ἀντρέας Καρχαβίτσας

49. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγώνει,
κι ἡ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε, παντέρημη καὶ μόνη.

Τοῦ σπίνου χάθηκ' ἡ γλυκιὰ λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσουργὸς τὸ χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὁλόξερο κλαδί,
τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
μικρὸς προφήτης φτερωτός, μηνᾷ
τὴν ἀνοιξη, πού θὰ γυρίση πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

50. ΧΙΟΝΙ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Κοιμόμαστε όλα τὰ παιδιὰ στὸ χέιμωνιάτικο, κουκουλωμένα μὲ διπλὲς βελόντζες. Ἡ φωτιὰ ἔπαιρνε νὰ σβήση καὶ κόντευε νὰ ξημερώση, ὅταν ἀκούω νὰ μὲ φωνάζη ἀπὸ πέρα ὁ μεγάλος μου ἀδερφός.

— Ἀκόμα δὲν ξύπνησες; μοῦ λέει. Ἀκοῦς πῶς λαλοῦν τὰ κοκόρια; Πῶς σοῦ φαίνεται τὸ λάλημα;

— Γιατί ρωτᾷς; τοῦ μουρμουρίζω καὶ γυρίζω ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά.

— Ὅστερα ἀπὸ ὥρα τὸν ἀκούω πάλι νὰ φωνάζη :

— Δὲν ἀκοῦς τὸ σκυλί μας πῶς γαυγίζει;

— Θὰ κρυώνη, τοῦ λέω.

— Καὶ πῶς σοῦ φαίνεται τὸ ἀλύχτημα;

— Σκυλίσιο, καημένε. Μὰ τί ἔχεις σήμερα, τοῦ λέω, καὶ μᾶς ξύπνησες ὅλους μεσάνυχτα;

— Ξημέρωσε· ἀκουσα ἀπὸ τί ὥρα βγῆκε ἔξω ἡ Ρήνα νὰ πάρη ξύλα γιὰ τὴ φωτιὰ κι ἀκόμα δὲ φάνηκε· γι' αὐτὸ βάζω στοίχημα πὼς χιόνισε ἀπόψε.

— Γιατί ἄργησε ἡ Ρήνα γι' αὐτὸ χιόνισε; τοῦ λέω.

— Βέβαια, μοῦ ἀπαντάει, θ' ἀνοίγη δρόμο ὡς τὴ μάντρα νὰ πάρη ξύλα. Δὲν ἀκουσες πῶς λαλοῦσαν τὰ κοκόρια; Βουβὰ βουβά, σὰν ἀπ' τὸν κάτω κόσμο καὶ τὸ σκυλί μας ἀλυχτοῦσε βραχνά, σὰ νὰ ἦταν μακριά, πολὺ μακριά, κι ὅλα αὐτά, γιατί ἡ φωνὴ δὲν ἀκούεται καλὰ μὲ τὸ χιόνι. Αὐτὸ μᾶς τὸ ξήγησε κι ὁ δάσκαλός μου, πού, μοῦ φαίνεται πῶς, ἂν ἔριξε πολὺ χιόνι, δὲ θὰ τὸν δοῦν μέρες τὰ μάτια μου.

— Ὅποιος πεινάει, τοῦ λέω, κομμάτια ὄνειρεύεται.

Νὰ κι ἀνοίγει ἡ θύρα τοῦ χέιμωνιάτικου καὶ μπαίνει ἡ Ρήνα μὲ μιὰν ἀγκαλιά ξύλα.

— Χιόνι! χιόνι! μᾶς φωνάζει. Ὁ Ἄι Θανάσης ἄσπρισε

τὰ γένια του· ἓνα γόνα τὸ σήκωσε κι ἀκόμα ρίχνει, ρίχνει.

— Ἀλήθεια; τὴ ρωτάει ὁ ἀδερφός μου. Εἶναι τόσα πολλὰ τὰ χιόνια, πὺ νὰ μὴν περνοῦν τὰ παιδιὰ γιὰ τὸ σχολεῖο;

— Μὴ φοβᾶσαι, τοῦ λέει. Ἐγὼ θὰ σᾶς ἀνοίξω δρόμο ὡς τὸ σπίτι τῆς γειτόνισσας· ἀπὸ κεῖ πάλι θ' ἀνοίξη ἡ γειτόνισσα καὶ πάρα πέρα ἄλλη κι ἔτσι θὰ κοπῇ ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἐκκλησία καὶ γιὰ τὸ σχολεῖο.

— Ἀ, τῆς λέει ὁ ἀδερφός μου, τὴ δική σου τὴν ὄρεξη ἔχει ὁ κόσμος, ν' ἀλωνίζῃ τὰ χιόνια σήμερα.

Ἡ Ρήνα ἔβαλε ν' ἀνάψῃ φωτιά, μὰ ἡ μάνα μου ἦταν κακοδιάθετη κι ἤρθε μοναχὴ τῆς νὰ στρώσῃ κάτω κάτω στὴ γωνιά τὰ προσανάμματα, τὰ ξεκλαδίσματα τῶν γιδιῶν· ὕστερα νὰ βάλῃ τίς σκίζες καὶ πάνω τὰ κούτσουρα, γιατί, ἔλεγε, σὲ τέτοιον καιρὸ ἡ καλὴ φωτιά στὸ σπίτι εἶναι μιὰ καλὴ συντροφιὰ.

Καὶ σὰν ἀναψε καλὰ ἡ φωτιά, μᾶς φωνάζει:

— Σηκωθῆτε, παιδιὰ! Ξημέρωσε! Ἐλᾶτε ν' ἀγναντέψετε τὸ χιόνι πῶς πέφτει σὰ βαμπάκι.

Μαζευτήκαμε ὅλοι στὰ παράθυρα. Τί νὰ δοῦμε!

Ἡ θεόρατη συκαμινιά μας στὴν αὐλὴ κρατοῦσε στίς πλάτες τῆς καὶ στὰ λυγισμένα κλωνάρια τῆς ὅσο μποροῦσε νὰ βαστάξῃ ἀπὸ τὸ ἄσπρο φορτίο τῆς. Τὰ μικρότερα δεντρικά στὸν κῆπο μας εἶχαν γύρει ἄλλα ἀπὸ τὴ μιὰ κι ἄλλα ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά κι οἱ λεπτοκαρυὲς ἦταν πὺ ἦταν θαμμένες.

— Γιὰ κοιτᾶτε, λέει ἡ ἀδερφή μου, πῶς πέφτει τὸ χιόνι! Μοιάζει σὰ νὰ τινάζουν καμιὰν ἀνθισμένη ἀχλαδιά.

— Ἐμένα μοῦ φαίνεται, λέει ὁ μέγας ἀδερφός μου, σὰ νὰ κατεβαίνουν λίγο λίγο τὰ οὐράνια ν' ἀνταμωθοῦν μὲ τὴ γῆ, πὺ τὰ τραβάει σὰ μαγνήτης. Ἐσὺ τί λές; μὲ ρωτοῦν.

— Ἐγὼ φαντάζομαι, τοὺς λέω, πῶς ὁ οὐρανὸς κάνει ἀποκρίατικο χαρτοπόλεμο μὲ τὸν κῆπο μας καὶ συλλογιέμαι πῶς

δὲ βγάλαμε χθὲς κάστανά ἀπ' τὸ σωρὸ καὶ τί θὰ ψήσωμε σήμερα στὴ γωνιά;

— Θὰ ψήσωμε σπουργίτια καὶ μικροπούλια, λέει ὁ ἄδερφός μου, κι ἔννοια σου. Σήμερα θὰ μᾶς πληρώσουν τοὺς παστοურμάδες, ποὺ κοντεύουν ν' ἀφήσουν τίς κλωστὲς μονάχα, σὰ νὰ τοὺς κρεμάσαμε στὰ παράθυρα γιὰ τὴν ἀφεντιά τους. Σὰ σταματήση τὸ χιόνι, ὁ πατέρας θὰ βάλῃ τὰ ποδήματα νὰ πάῃ σὲ κανένα γείτονα κι ἐμεῖς θὰ κυνηγήσωμε στὰ παράθυρα.

Ἔλα ποὺ δὲ συμφωνοῦσαν μὲ τὸ μικρότερο ἄδερφό μου! Ὁ ἓνας ἤθελε τὰ σπουργίτια γιὰ τὴ σούβλα, ὁ ἄλλος γιὰ τὸ κλουβί. Στὰ τελευταῖα συμβιβάστηκαν. Ἔτσι, μοιράστηκαν οἱ παστοურμάδες καὶ τὰ παράθυρα. Ὅσα θὰ ἔπιανε ὁ μεγάλος στὸ δικό του λημέρι, θὰ τὰ ἔβαζε στὴ σούβλα καὶ δὲ θὰ ἔδινε στὸ μικρὸ οὔτε ποδαράκι, κι ὅσα θὰ ἔπιανε ὁ μικρὸς στὸ δικό του τὸ τάμπουρι, θὰ τὰ ἔβαζε στὸ κλουβί καὶ θὰ τὰ εἶχε ὅλα μοναχός του.

Οἱ δυὸ παστοურμάδες ἦταν κρεμασμένοι ἀπάνω στὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ ξεραθοῦν, ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ παράθυρα, ποὺ κλειοῦσαν τὰ γυαλιά τους κατεβατά. Ἐνα χαράκι ἀνάμεσα στὰ δυὸ γυαλιά, γιὰ ν' ἀφήνῃ τὴν παγίδα ἀνοιχτή, κι ἓνα σκοινὶ μακρὺ, δεμένο στὰ χαράκια, γιὰ νὰ πέφτῃ τὸ γυαλί μὲ τὸ τράβηγμά του. Κι ἔτσι ἔστησε ὁ καθένας πλάι πλάι ἑτοιμὴ τὴ λαιμητόμο του, γιὰ τὰ πεινασμένα πουλάκια.

Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι καθίσαμε στὸ χειμωνιάτικο καὶ ἀγναντεύαμε ἀπὸ τὰ παράθυρα κάτω τὸ χωριό.

Τὸ χιόνι εἶχε ξεκόψει καὶ κάποτε ἀκούóταν καμιὰ φωνὴ πουλίσινα στὰ χιονοφορτωμένα δέντρα:

— Τσόν, στόν! Πίν, πίν!

Καὶ σὲ κάθε φτερούγισμα πουλιοῦ ἓνας χιονοσωρὸς γκρεμιζόταν ἀπὸ τὰ κλωνάρια του, ποὺ τὰ τίναζε φεύγοντας.

Ἡ Ρήγα μας εἶχε ἀνοίξει δρόμο ὥς πέρα στὴ μάντρα

κι ἔλιωνε χιόνι στὸ καζάνι νὰ ποτίσῃ τὶς γίδες, ποὺ θὰ κάθονταν μέρες κλεισμένες, καὶ θὰ πάχνιαζαν καὶ θὰ κλάδιαζαν οἱ καημένες τώρα, καὶ κοντὰ στὴ φωτιά τοῦ καζανιοῦ ὁδηγοῦσε ἓνα κατσικάκι, ποὺ ἔτρεμε ἀπὸ τὸ κρύο, νὰ βυζάξῃ ἀπὸ τὴ μάνα του.

Τέσσερεις πέντε γυναῖκες εἶχαν κινήσει ν' ἀνοίξουν δρόμο καί, χωμένες στὰ χιόνια ὡς τὸ ζουνάρι, συναλλάζονταν, πότε ἢ μιὰ μπροστά, πότε ἢ ἄλλη, μὲ τὴν ἀράδα, νὰ ξαποστάσουν, γιὰ νὰ κουβαλήσουν κλαρί γιὰ τὰ ζωντανά, ποὺ ἔκλεισε μέσα ἡ βαρυχειμωνιά.

Παραπέρα ξετίναζαν δυὸ τρεῖς ἄντρες τὰ δεντρικὰ ἀπὸ τὰ χιόνια, γιὰ νὰ μὴν ξεφλουδίσουν τὰ τρυφερά κορμιὰ καὶ τὰ θρεφτικὰ βλαστάρια οἱ λαγοί, ποὺ κατεβαίνουν τὴ νύχτα ἀπὸ τὸ βουνὸ στὰ περιβόλια, τυφλωμένοι ἀπὸ τὴν πείνα.

Οἱ κότες δοκίμαζαν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ κοτέτσι τους καί, χωμένες στὰ χιόνια, μὲ τὰ φτερά ἀνοιγμένα, γύριζαν πίσω στὴν κατοικία τους. Νά κι ἡ γάτα μας, βουλιόταν νὰ ἔρθῃ ἀπὸ τὸ μαγεριὸ στὸ σπίτι, βάλτωσε στὸ χιόνι καὶ γύρισε πάλι, τινάζοντας τὰ χιονισμένα τοῦς αὐτιά καὶ τὰ ποδάρια.

Ἀδιάκοπο βέλασμα τῶν γιδιῶν καὶ τῶν προβάτων στὶς μάντρες, σύγνεφο ὁ καπνὸς ἀπὸ τὰ σπίτια ἀπάνω στὸ χωριὸ κι ἄχνιζε ἀντίκρυ μας ἡ βρύση τῆς γειτονιάς, σὰ νὰ ἔβγαине χοχλαστὸ τὸ νερό της.

Σὲ δυὸ τρία σπίτια ξεχιόνιζαν τὶς σκεπές, γιὰ νὰ μὴ σωροβολιαστοῦν ἀπὸ τὸ χιόνι.

Ἐνα γειτονόπουλό μας ξεχιόνιζε κι αὐτὸ στὸν κῆπο ἓνα σωρὸ ἀπὸ τσίπουρα ρακοκαζανιοῦ, γιὰ νὰ στήσῃ παγίδες στὰ δύστυχα μικροπούλια, καὶ παρακάτω ἓνα μεγαλύτερο ντουφεκοῦσε κοτσύφια στὸ μεγάλο δέντρο μὲ τὸν κισσὸ καὶ κόντευε νὰ τὸ θάψουν τὰ χιόνια, ποὺ ἔπεφταν ἀπάνω του σὲ κάθε ντουφεκιά.

Ὁ γύφτος τοῦ χωριοῦ θ' ἀπόμεινε, φαίνεται, δίχως κρασί με τέτοιο κρύο (γιὰ τὸ ψωμί δὲν τὸν ἔμελε καὶ τόσο) καὶ σὰν εἶδε κι ἀπόειδε, τραβοῦσε γιὰ τὸ σπίτι μας φορτωμένος ἀπὸ τὴ μιὰ μὲ τέσσερα πέντε δικέλλια, πού τοῦ εἶχαμε δώσει νὰ βουλῶση, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ μιὰ μεγάλη κόφα ἄδεια, γιὰ νὰ τὸν σπλαχνίσωμε ἀπὸ κρασί, κι ἔσχιζε τὰ χιόνια κάτω στὸ δρόμο ἀποσταμένος κι ὅλο κοντοστεκόταν νὰ πάρῃ τὸν ἀνασασμό του.

— Ἀκούω φωνὲς ἀπάνω, μᾶς λέει ἡ μητέρα μου, καὶ θὰ μάλωσαν τὰ τρελόπαιδα· πές τους νὰ κατεβοῦν κάτω, γιατί γίνηκε κι ὁ τραχανάς, νὰ προγευματίσωμε.

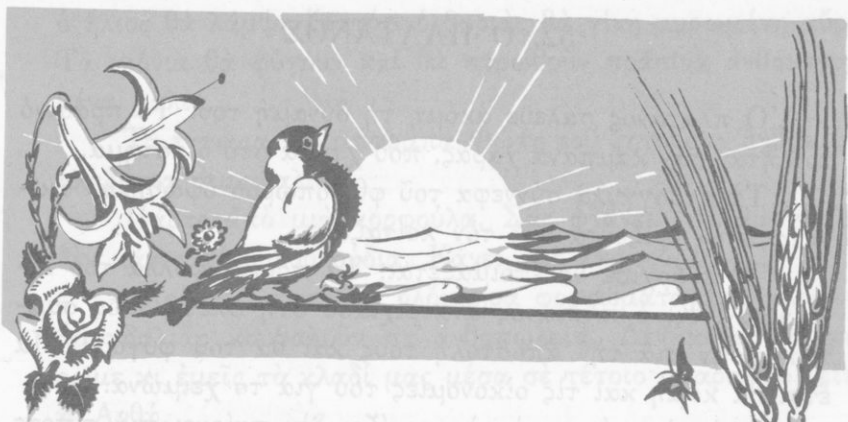
Τὰ φωνάζομε νὰ κατεβοῦν κι ἔρχονται τ' ἀδέρφια μου, πειστωμένα καὶ τὰ δυό, χωρὶς νὰ πιάσουν οὔτε φτερό. Ὅσα πουλιὰ κλειοῦσε ὁ ἓνας στὸ παραθύρι του, ἔφευγαν ἀπὸ τὸ παραθύρι τοῦ ἄλλου καὶ δὲν ἔδιναν χέρι ὁ ἓνας στὸν ἄλλο νὰ μὴν τοὺς ξεφύγουν, ὅσο πού πῆραν μυρωδιὰ καὶ τὰ πουλιὰ τί τοὺς μαγεῖρεuan καὶ δὲ ζύγωνε ὕστερα κανένα.

Ἐκεῖ πού τρώγαμε τὸν τραχανὰ καὶ τὸ ψημένο τυρὶ με πυρωμένες φέτες ψωμιοῦ στὴ φωτιά λέει ὁ μικρός:

— Τάκη, δὲ θὰ μοῦ δώσης καὶ μένα καμιά φτερούγα ἀπὸ τὰ ψητά σου σπουργίτια;

— Πάρε τὸ κλουβί σου ἀπὸ δῶ, καημένε Κώστα, τοῦ λέει ὁ μέγας, γιατί μᾶς ξεκούφαναν τὰ πουλιὰ σου.

— Καλύτερα πού δὲν πιάσατε τίποτα, λέει ἡ μάνα μας. Ἐχουν καὶ τὰ πουλιὰ μανάδες σὰν ἐσᾶς κι ἀδέρφια καὶ παιδιὰ, καὶ τὸ καθένα τὸ ταίρι του. Μιὰ χαψιά δική σας δὲν εἶναι κρίμα νὰ τὴν πληρώσουν τὰ καημένα με χηριές κι ὀρφάνιες; Ὑστερα τὰ πουλιὰ εἶναι χρειζόμενα· δὲ σᾶς τὸ εἶπε ὁ δάσκαλός σας; Μᾶς καθαρίζουν τ' ἀμπέλια μας, τοὺς κήπους μας καὶ τὰ δεντρικὰ ἀπὸ τὰ ζούδια, τὶς κάμπιες καὶ τὰ σαράκια. Γιὰ τέτοιο καλὸ πού μᾶς κάνουν ἐσεῖς θέλετε νὰ τὰ σκοτώσετε;

51. Ο ΗΛΙΟΣ

Κάθε καλοκαίρι ο ήλιος τή χρυσή κλωστή ξεπλέκει
καὶ τὸ γιούλι ἐδῶ κεντάει, τὸ ἀγιοκλημα παρέκει
καὶ τὶς ἀντηλιές ὑφαίνει μὲ ὑπομονή καὶ τάξη
ἀπὸ ρόδινο μετάξι.

Τὸ χειμῶνα πιά δὲ βάζει οὔτε βελονιά στὰ κλώνια
σπᾶνε καὶ λυγοῦν στὰ φύλλα τ' ἀκριβά του τὰ βελόνια
καὶ ξεφτοῦν κι οἱ ἀντηλιές

κι οἱ χρυσές του οἱ ἀχτίνες τυλιγμένες στὰ κλωνάρια
κρέμονται χρυσὰ κουβάρια
στὶς πορτοκαλιές.

Τίμος Μωραϊτίνης

52. Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ

‘Ο πλάτανος σάλευε ακόμη τὴ δύναμή του. Τὸ πράσινό του ἦταν σὰν καμπάνα χαρᾶς, ποὺ χτυπᾷ στὸ διάστημα.

Τὰ στρογγυλὰ σύννεφα τοῦ φθινοπώρου ὑψώθηκαν ἀκίνητα στὸν ὀρίζοντα καὶ τὸν κοίταζαν.

Τότε ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζεται. Τὰ πρῶτα φύλλα του κιτρίνισαν. Κι ὁ πλάτανος ἀνατρίχιασε στὴ σκέψη πὼς συμπλήρωσαν πιά τὴν ἀποστολὴ τους καὶ θὰ τοῦ φύγουν. Μὰ ἔτσι θὰ κάμῃ καὶ τὶς οἰκονομίες του γιὰ τὸ χειμῶνα.

‘Απὸ τὸ ρυάκι ποὺ τὸν ποτίζει δὲν παίρνει πιά τίποτε ὕλικο. ‘Ακούει μονάχα τὸ τραγούδι τοῦ νεροῦ πρὸς τὸ φεγγάρι. Καὶ λίγο λίγο κιτρίνιζε. Λίγο λίγο ἔφταναν στὰ κλαδιά του χρυσοὶ στοχασμοί. “Ὡσπου μιὰ μέρα ἔστησε μέσα στὸν κῆπο τὸν χρυσοὺ πολυέλαιο τοῦ μαρασμοῦ τοῦ ἀκίνητο. . . Οὐτ’ ἓνα φύλλο δὲν τοῦ ἔμεινε πράσινο. Τίποτε πιά δὲν τοῦ θυμίζει τὸν κόσμο.

Σὰν ἄγγιξε ἔτσι τὴν τελειότητα, ἔριξε τὸ πρῶτο του μαραμένο φύλλο, μήνυμα πὼς εἶναι ἕτοιμος. Τ’ ἄλλα φύλλα τὸ εἶδαν μὲ ποιὰ γαλήνη ξεκίνησε. Φρόντισαν κι αὐτὰ νὰ πεθάνουν δίχως τὴ βοήθεια τοῦ ἀνέμου. ‘Αποχαιρετοῦσαν τὸ κλαδί τους καὶ σταματοῦσαν γιὰ μιὰ στιγμή στὸν ἄέρα σὰν πουλὶ ποὺ ζυγιάζει τὰ φτερά του. ‘Επειτα ἔπεφταν μὲ κίνημα ἄξιο τῶν ψυχῶν, ποὺ γνωρίζουν τὸ μοιραῖο.

— Καληνύχτα! εἶπε ὁ πλάτανος στ’ ἄλλα φυτά, ποὺ νύσταζαν κι ἐκεῖνα.

Μόλις ἄρχισε ὁ ἥλιος τοῦ Φλεβάρη νὰ πρωτοχαϊδεύῃ τὰ φυτά, νὰ σου καὶ πετάχτηκε νυφοστολισμένη κάτασπρα ἢ ἀμυγδαλιά. Χαμογέλασε στοὺς ἀνθρώπους κι ἄρχισε νὰ τοὺς λέῃ:

— ‘Η ἀνοιξὴ πλησιάζει. ‘Ο οὐρανὸς θ’ ἀνοιξὴ γαλάζιος,

ὁ ἥλιος θὰ λάμψη ζεστός, ὁ βοριάς θὰ γίνη μυρωμένη αὔρα. Τὰ χιόνια θὰ φύγουν καὶ θὰ στρωθοῦν πράσινα ἀνθοκεντημένα χαλιά.

Τὰ ἐγγόνια τοῦ μπαρμπα-Φώτη τοῦ ζητοῦσαν ἀνθισμένα κλαδάκια ἀμυγδαλιᾶς.

— Πάρτε ἀπὸ μιὰ κορφοῦλα. Σᾶς φτάνει. Ἡ ἀμυγδαλιά δὲν κάνει μόνο λουλουῖδια. Κάνει καὶ καρπούς!

— Κοίταξε, παππού, ὁλόκληρα φορτώματα ἀπὸ κλώνους ἀμυγδαλιᾶς κουβαλοῦν στ' ἀνθοπωλεῖα. Δὲν κάνει νὰ πά-ρωμε κι ἐμεῖς τὸ κλαδί μας μέσα σὲ τέτοιο σπαραγμό; εἶπε ἡ Ἀνθή.

— Ἰσια ἴσια, γι' αὐτὸ δὲν κάνει. Ἐπειδὴ δὲν μποροῦμε νὰ ἐμποδίσουμε τὸ κακὸ ποὺ κάνουν οἱ ἄλλοι, πρέπει νὰ πάρουμε κι ἐμεῖς τὸ μερίδιό μας;

Ἡ ἀμυγδαλίτσα εὐχαριστήθηκε, ποὺ ἔσωσε τὰ παιδιὰ της. Καὶ φώναξε τότε στὸν γείτονά της, τὸ γερο - πλάτανο:

— Παππού! Ξύπνα, καλέ... Πάει ὁ χειμώνας! Ξύπνα, ξύπνα!

Ὁ πλάτανος, ποὺ τοῦ ἔκοψαν τὸν ὕπνο, τῆς εἶπε:

— Θεότρελη! Τόσες φορές σὲ ξεγέλασαν κι ἀκόμη δὲν ἔβαλες μυαλό; Ποῦ ἀνοιξή ἀκόμη, ξεμυαλισμένη!...

Δὲν πέρασαν μιὰ δυὸ βδομάδες καὶ στολίστηκαν κι οἱ βερικοκιές. Φόρεσαν κι αὐτὲς τὰ νυφικά τους κι ἔλεγαν μεταξὺ τους:

— Νά, γιὰ ἀκοῦστε!... Θαρρεῖς πὼς ἦρθε πιά...

Κι ἐνθουσιασμένες χτύπησαν τὸ παράθυρο τοῦ πλατάνου.

— Ἐ, κύρ πλάτανε, τί λές; Θ' ἀνοιξῆς κι ἐσύ τὸ σπί-τι σου; Ἐφυγε ὁ χειμώνας!...

— Μὴν πολυβιάζεστε, κορίτσια μου, καὶ μπορεῖ νὰ με-τανιώσετε. Μὴν ἀκοῦτε πλανερὰ λόγια... Σταθῆτε νὰ δοῦμε!

Κι ἀλήθεια, δὲν ἦταν τὸ φόρεμα τῆς ἀνοιξης, ποὺ σερνόταν στὴ γῆ, ὅπως πίστεψαν οἱ βερικοκιές. Ἦταν ὁ ἀέρας ποὺ θρόιζε μέσθ στὶς νερχντζοῦλες!...

Νά τώρα κι ἡ σειρά τῆς ροδακινίτσας μὲ τὰ φλόγινα αἱματόχρωμα ροῦχα. Ἦταν χαρούμενη καὶ στολισμένη σὰν Ἀνάσταση. Τὰ λουλούδια τῆς ἔμοιαζαν μὲ μικρὲς ἐκρήξεις ἀπὸ τριανταφυλλὶ φῶς. Καὶ δὲν ἦταν μόνο τ' ἀνοιχτά τῆς λουλουδάκια· ἦταν κι ἓνα πλῆθος ματάκια, ποὺ ἔσκασαν καὶ ρόδισαν. Κι ὅλα ἄρχισαν νὰ τινάζουν τὶς σπῖθες τοὺς παντοῦ.

Χτυπᾷ κι αὐτὴ ἀνυπόμονα τὰ παραθυρόφυλλα τοῦ ἀπίστου:

— Γείτονα, ἔ γείτονα! Ἔβγα νὰ δῆς. Πάει ὁ χειμώνας...

— Ἄ, μπά! Κάνε τὴ δουλειά σου! Ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος.

Νά κι ἄλλες πεταχτὲς νυφοῦλες. Ἡ κερασιά, ἡ ἀχλαδιά κι ἡ μηλιά. Ὀλόλευκη ἡ πρώτη, σὰν παπαρούνα ἡ ἄλλη, πολύχρωμη ἡ φρόνιμη μηλιά, λευκὸ χρῶμα καὶ κόκκινο καὶ ρόδινο σὲ κάθε ἄνθος τῆς, καὶ μέλι στὴ ρίζα τοῦ κάθε ἀνθοῦ τῆς.

Τρέχουν στὸ γερο-πλάτανο καὶ τὸν ρωτοῦν:

— Τί λὲς κι ἐσύ, γείνοτα; Καιρὸς πιά ν' ἀνοίξωμε σπίτι!

— Τί νὰ σᾶς πῶ παιδιά μου! Πολλὰ εἶδαν τὰ μάτια μου. Δὲν ἔχω βεβαιωθῇ ἀκόμα πὼς ἡ ἀνοιξη ἀνοίξε τὰ τριανταφυλλιά φτερά τῆς. Σταθῆτε νὰ ἰδοῦμε...

Τὰ χαμομήλια ἀνθισαν. Τὰ πατοῦν τὰ παιδιὰ καὶ μοσχομυρίζει ὁ τόπος. Τὶς σεμνὲς ἀνεμῶνες ἄρχισαν νὰ διαδέχωνται οἱ πρῶτες παπαρουνίτσες. Κρυφὰ κρυφὰ ἀφήνουν νὰ ξεσκεπάζεται ἓνα μικρὸ μέρος ἀπὸ τὴ φλογισμένη τους πορφύρα.

Ἡ λεύκα φορεῖ τὴν πράσινη στολή τῆς κι ἀρχίζει κι ἡ μουριά νὰ χνουδίζει.

Τώρα κι ὁ γερο-πλάτανος τὸ ἀποφασίζει ν' ἀνοίξη.
Καὶ στέλνει μήνυμα στὸ χελιδόνι νὰ ἔρθῃ.

Καὶ νὰ τὸς ὁ χαριτωμένος μαντατοφόρος τῆς θεᾶς ἀνοι-
ξης. Φορεῖ τὸ φράκο καὶ τὸ κατάλευκο γιλέκο του. Στέ-
κεται κομψὸς καὶ φρεσκοσιδερωμένος ἐπάνω στὸ σύρμα καὶ
διαβάζει τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα στὴν ἐπίσημη γλῶσσα:

— Τσιριτρί, τριριτρί, τσιριτρίου!

Ποῦ νὰ τὸ μεταφράσῃς ὁλόκληρο τὸ μήνυμα αὐτό!
Τὸ καταλαβαίνεις ὅμως ὡς τὴν τελευταία του τρίλια!

— Εἶδατε τὸν πλάτανο μὲ πράσινα φυλλαράκια; Πάει πιὰ
γιὰ καλὰ ὁ χειμώνας!

Κι ἀλήθεια!

Οἱ χυμοὶ τῆς νέας ζωῆς ἐξορμοῦν παντοῦ.

Ἡ γῆ γεννᾷ λουλούδια. Ὁ οὐρανὸς γεμίζει χελιδόνια.
Ὁ ἥλιος στέλνει χιλιάδες ἀσημένιες πεταλοῦδες ἐπάνω στὴ
θάλασσα, ποὺ χαμογελᾷ...

Ναί, εἶναι ἀνοίξη.

(Κατὰ Ζ. Παπαντωνίου, Σ. Μυριβήλη,
Γ. Ξερόπουλο, Ν. Γρηγοριάδη)

53. Ο ΓΕΡΟ ΠΛΑΤΑΝΟΣ

Τοῦ κάκου σὲ βαραίνουν τὰ χινόπωρα!
 Γεράματα δὲν ἔχεις, γεροπλάτανε.
 Τὴν ἀνοιξὴ εἶσαι νιὸς καὶ πάλι πράσινος.

Μιὰ μέρα νὰ ξαπόσταινα στὸν ἴσκιο σου,
 στὴ βρύσην, ὅπου πίνεις, νὰ ξεδίψαγα
 καὶ νὰ ἴδω τὸ τ' εἶδες τὸν παλιὸ καιρό!

Γιὰ πὲς μου γιὰ τὰ χιόνια πῶς τὰ βάσταξες,
 τὰ καλοκαίρια, πὲς μου, πῶς τραγούδησες,
 πῶς ἔβλεπες τοὺς κλέφτες, τοὺς ἀρματολούς.

Γιὰ τὸ μικρό, γιὰ πὲς μου, τὸ κλεφτόπουλο,
 ποὺ στὸ λιθάρι πρῶτο καὶ στὸ πῆδημα
 τὰ βόλια λαχταροῦσε, τίς λαβωματιές...

Ζ. Παπαντωνίου

54. Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Ἦταν Αὐγούστος μῆνας.

Καθόμαστε στὸν ἐξώστη καὶ κοιτάζαμε τὸν ἀπέραντο
 κάμπο τῆς Θεσσαλίας, ὡς ἐκεῖ ποὺ ἔσμιγε μὲ τίς κοντινὲς
 ράχες τῶν Χασιώτικων βουνῶν.

Ὁ Πηνειὸς κυλοῦσε τὰ νερά του πολὺ κοντά μας, ἤσυχα
 ἤσυχα, χωρὶς βοή, χωρὶς κρότο, χωρὶς ἀφρό.

Εἴχαμε μπρὸς μας ἓνα σωρὸ χωριά. Τὰ διακρίναμε ἀπὸ
 τὰ δέντρα ποὺ εἶχαν κι ἀπὸ τὰ κεραμίδια ποὺ κοκκίνιζαν.

Ἐκκεῖ ἀπὸ μακριὰ μᾶς ἐρχόταν ὁ ἥχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, ποὺ ἔβοσκαν ὁλόγυρα.

Ὁ οὐρανὸς ἦταν ξάστερος κι ἡ γῆ διψοῦσε γιὰ νερό, γιὰτὶ δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτιο. Σύννεφο δὲ φαινόταν πουμενὰ κανένα καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλο τὸν κάμπο.

Σὲ λίγο ἓνα συννεφάκι ἄσπρο, κάτασπρο σὰν καθαρὸ ἀσήμι, κάθισε στὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο ἀστέρι. Μία ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούστηκε κατὰ τὸν Ὀλυμπο κι ἀστραπὴ φεγγοβόλησε μέσα στὸ σύννεφο, ποὺ γιγάντευε καὶ θέριευε κι ἔγινε μιὰ στιγμὴ κατάχρυσο.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι, ποὺ ξεφύτρωσε σὰν στέμμα ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, ἔγινε γίγαντας καὶ χύθηκε σὲ ὅλο τὸν οὐρανὸ τῆς Θεσσαλίας. Ἐμοιαζε μὲ φοβερὸ χταπόδι, ποὺ ἄπλωσε τοὺς μαύρους πλοκάμους του ὡς τὸν Κίτσαβο, ὡς τὸ Πήλιο κι ὡς τ' Ἀγραφα.

Ἀρχισαν νὰ πέφτουν ἀραιὲς οἱ πρῶτες σταλαγματιῆς τῆς βροχῆς καὶ τ' ἀστροπελέκια ν' αὐλακώνουν τὸν οὐρανὸ σὰ φλογισμένα φίδια. Σὲ λίγο ἡ Θεσσαλία λουζόταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καὶ φεγγοβολοῦσε ἀπὸ τ' ἀστροπελέκια.

Ἀπὸ τίς πρῶτες σταλαγματιῆς ἀφήσαμε τὸν ἐξώστη καὶ μπήκαμε μέσα. Κοιτάζαμε μὲ χαρὰ τὴ βροχή, ποὺ ἔπεφτε καὶ χτυποῦσε τὰ τζάμια τῶν παραθύρων.

Ἐκεῖ ποὺ καθόμαστε καὶ χαιρόμαστε τὸ περίλαμπρο θέαμα τῆς εὐεργετικῆς βροχῆς, ποὺ θὰ πότιζε τὴ διψασμένη γῆ ὡς τὰ ἔγκατά της, ἀκοῦμε: «τσάγκ»! στὸ τζάμι τοῦ παραθύρου. Δυὸ μεγάλα πουλιὰ κατάβρεχτα, τὸ ἓνα μπρὸς καὶ τὸ ἄλλο πίσω, μπῆκαν μέσα.

Ὅλοι σηκωθήκαμε στὸ πόδι καὶ γλιτώσαμε τὸ θῦμα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ φονιά του. Τὸ πρῶτο πουλί, ποὺ γιὰ τὴ σωτηρίά του πετοῦσε σὰ μολύβι κι ἔσπασε τὸ τζάμι, ἦταν

μία πετροπέρδικα. Τὸ ἄλλο, ποὺ τὴν κυνηγοῦσε μὲ μάτι ἄγριο, ἦταν ἓνα γεράκι. Ἐρχόταν ἐκείνη μπρὸς κι αὐτὸ πίσω ἀπὸ τὰ πετροβούνια, τρεῖς ὥρες μακριὰ μὲ καλὸ ἄλογο. Διότι μόνον στὰ βουνὰ βρίσκονται πετροπέρδικες:

...ποὺ ἔχουν τὰ πλουμιστὰ φτερά,
τὰ κόκκινα ποδάρια...

Πιάσαμε τὴ δειλὴ πέρδικα, ποὺ μαζεύτηκε σὲ μιὰ γωνιά κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο της. Πιάσαμε καὶ τὸ ὄρμητικὸ γεράκι, ποὺ εἶχε τρυπώσει κάτω ἀπὸ τὰ καθίσματα, ἄγριο καὶ φοβερό. Τὰ βάλουμε σὲ χωριστὰ κλουβιά.

Ἡ πέρδικα ἦταν τώρα προορισμένη νὰ μείνῃ στὸ κλουβί. Τὸ γεράκι θὰ πήγαινε δῶρο σὲ κανέναν κυνηγό. Αὐτὸς θὰ μπορούσε νὰ τὸ γυμνάσῃ νὰ κυνηγᾷ στὸν ἀέρα πουλιά.

Κάποιος εἶπε ὅτι ἡ καλύτερη δουλειὰ ἦταν νὰ σκοτώσωμε τὸ γεράκι καὶ νὰ φᾶμε τὴν πέρδικα ψητὴ. Κι ἀνὰ φερε τὸ στίχο τοῦ τραγουδιοῦ :

...πέρδικα ψητὴ καὶ γλυκὸ κρασί.

Τὴ νύχτα, ὅταν πήγαμε νὰ κοιμηθοῦμε, δὲ μὲ κολλοῦσε ὕπνος. Μὲ βασάνιζε ἡ ἰδέα τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ γερακιοῦ.

Συλλογιζόμουν ὅτι ἡ πέρδικα ἦρθε στὴν κατοικία μας ζητώντας σωτηρία καὶ βρίσκει σκλαβιά. Συλλογιζόμουν καὶ τὸ τέλος της: κανένα ψῆσιμο στὴ σούβλα ἢ κανένα φάγωμα ἀπὸ γάτα. Γιὰ τὸ γεράκι δὲ μ' ἐνοιαζε καὶ πολὺ. Ἡ ἰδέα, ὅτι ἔτρωγε πουλιά κι ὅτι θὰ ξέσχιζε τὴν καημένη τὴν πέρδικα, μ' ἔκανε νὰ τὸ ἀντιπαθῶ.

Στὰ τελευταῖα, ἐκεῖ ποὺ γύριζα ἄυπνος στὸ κρεβάτι, ἀναψα τὸ φῶς καὶ πῆγα ἐκεῖ ποὺ ἦταν κρεμασμένα τὰ δυὸ κλουβιά, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο.

Ἡ πέρδικα πήγαινε ἄνω κάτω μέσα στὸ κλουβί, ἐνῶ τὸ κακοῦργο γεράκι κοιμόταν μὲ τὸ λαιμὸ χωμένο μέσα στὶς πλάτες. Μὲ τὸ φῶς ὅμως ἀνοιξε τὰ μάτια του καὶ γύριζε ἀνήσυχο τὸ κεφάλι του ὀλόγυρα.

Ξεκρέμασα τὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας καὶ πῆγα στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο τζάμι. Ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ κι εἶπα στὸ σκλαβωμένο πουλάκι:

—Ἄι στὸ καλὸ σου! Πέταξε στὰ κορφοβούνια σου καὶ στὶς βουνοπλαγιές σου, ὅπου γεννήθηκες κι ὅπου εἶναι ὁ προορισμός σου κι ἡ εὐτυχία σου. Ἴσως ἔχεις ταίρι, ἴσως ἔχεις μικρά, πού σέ καρτεροῦν!

Ἡ πέρδικα τὴ στιγμή πού ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ, σὰ νὰ μὴν πίστευε τὴν τόση εὐτυχία, δίστασε νὰ πετάξῃ καὶ ν' ἀποχτήσῃ τὴν ἐλευθερία της. Ἀλλὰ κατόπι μ' ἓνα δυνατὸ φτερούγισμα χάθηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύχτας.

Ἡ καρδιά μου χόρευε ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὴν καλὴ σὺνη πού εἶχε κάμει. Κρέμασα τὸ κλουβὶ στὴ θέση του καὶ γύρισα νὰ πάω στὸ δωμάτιό μου, νὰ κοιμηθῶ εὐχαριστημένος. Ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ βλέμμα μου ἀντικρίστηκε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ φάνηκε σὰ νὰ μοῦ ζητοῦσε κι αὐτὸ τὴν ἐλευθερία του. Σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ ἀνθρώπινη φωνή:

—Ἐλευθέρωσέ με κι ἐμένα τὸ καημένο...

Ξεκρέμασα καὶ τὸ κλουβὶ τοῦ γερακιοῦ καὶ τράβηξα πρὸς τὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο τζάμι. «Ἀλλά... τί πάω νὰ κάμω;» εἶπα. Ἀπὸ ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα. Ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι νὰ τὴ φτάσῃ πουθενά...

Πῆγα στὸ παράθυρο, πού ἦταν ὅλως διόλου ἀντίθετα ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. Ἀνοίγω τὸ παραθυρόφυλλο καὶ τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο! Πάει! Ἀποχτήσε κι αὐτὸ τὴν ἐλευθερία του. Κρέμασα καὶ τὸ κλουβὶ τοῦ γερακιοῦ κοντὰ στὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ!

Κοιμήθηκα ὅπως στὸν Παράδεισο!

Ὅλος μου ὁ ὕπνος ἦταν χρυσὰ ὄνειρα.

Τέτοιον ὕπνο γλυκὸ δὲν εἶχα κάμει ποτέ!

Χρ. Χριστοβασίλης

55. Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

1.

« Γιάννη, γιατί ἔκοψες τὸν πεῦκο;

Γιατί; Γιατί;».

— « Ἀγέρας θά 'ναι », λέει ὁ Γιάννης

καὶ περπατεῖ.

Ἀνάβει ἡ πέτρα, τὸ λιβάδι

βγάνει φωτιά·

νά 'βρισκε ὁ Γιάννης μιὰ βρυσούλα,

μιὰ ρεματιά!

Μὲς στοὺς λιοπύρι, μὲς στὸν κάμπο

νά ἓνα δεντρί...

Ξαπλώθη ὁ Γιάννης ἀποκάτου

δροσιά νά βρῇ.

Τὸ δέντρο παίρνει τὰ κλαδιά του

καὶ περπατεῖ!

« Δὲ θ' ἀνασάνω », λέει ὁ Γιάννης,

« γιατί; γιατί; ».

2.

—« Γιάννη, ποῦ κίνησες νὰ φτάσης;».

—« Στὰ Δυὸ Χωριά».

—« Κι ἀκόμα βρίσκειται δῶ κάτου;
Πολὺ μακριά!».

—« Ἐγὼ πηγαίνω, ὅλο πηγαίνω.

Τί ἔφταιξα γώ;

Σκιάζεται ὁ λόγκος καὶ μὲ φεύγει,
γι' αὐτὸ εἶμαι δῶ.

Πότε ξεκίνησα; Εἶναι μέρες...

γιὰ δυό, γιὰ τρεῖς...

Ὁ νοῦς μου σήμερα δὲν ξέρω.
τ' εἶναι βαρύς».

—« Νά μιὰ βρυσούλα, πιὲς νεράκι
νὰ δροσιστῇς».

Σκύβει νὰ πιῇ νερὸ στὴ βρύση,
στερεύει εὐθύς.

3.

Οἱ μέρες πέρασαν κι οἱ μῆνες,
φεύγει ὁ καιρός·

στὸν ἴδιο τόπο εἶν' ὁ Γιάννης,
κι ἄς τρέχῃ ἐμπρός...

Νά, τὸ χινόπωρο, νὰ οἱ μπόρες!
μὰ ποῦ κλαρί!...

Χτυπιέται ὀρθὸς μὲ τὸ χαλάζι,
μὲ τὴ βροχή.

4.

« Γιαάννη, γιατί ἔσφαζες τὸ δέντρο
τὸ σπλαχνικό,
πού 'ριχνεν ἵσκιο στὸ κοπάδι
καὶ στὸ βοσκό;

Ὁ πεῦκος μίλαε στὸν ἀέρα
— τ' ἀκοῦς; τ' ἀκοῦς;—
καὶ τραγουδοῦσε σὰ φλογέρα
στοὺς μπιστικούς.

Φρύγανο καὶ κλαρὶ τοῦ πῆρες
καὶ τὶς δροσιές
καὶ τὸ ρετσίνι του ποτάμι
ἀπ' τὶς πληγές.

Σακάτης ἦτανέ κι ὁλόρθος,
ὥς τή χρονιά,
ποὺ τὸν ἐγκρέμισες γιὰ ξύλα,
Γιαάννη φονιά!».

5.

—« Τὴ χάρη σου, ἐρημοκλησάκι,
τὴν προσκυνῶ.
Βόγηθα νὰ φτάσω κάποιαν ὥρα
καὶ νὰ σταθῶ...

Ἡ μάνα μου θὰ περιμένη
κι ἔχω βοσκή...
κι εἶχα καὶ τρύγο... Τί ὥρα νά 'ναι
καὶ τί ἐποχή;

Ξεκίνησα τὸ καλοκαίρι
 — νὰ στοχαστῆς —
 κι ἦρθε καὶ μ' ἤϋρεν ὁ χειμώνας
 μεσοστρατὶς.

Πάλι Ἀλωνάρης καὶ λιοπύρι!
 Πότε ἦρθε; Πῶς;
 Ἄγιε, σταμάτησε τὸ λόγχο,
 ποὺ τρέχει ἐμπρός.

Ἄγιε, τὸ δρόμο δὲν τὸν βγάνω.
 — μὲ τί καρδιά;—
 Θέλω νὰ πέσω νὰ πεθάνω,
 ἐδῶ κοντά».

6.

Πέφτει σὰ δέντρο ἀπ' τὸ πελέκι...

Βογκάει βαριά.

Μακριὰ του στάθηκε τὸ δάσος,
 πολὺ μακριά.

Ἐκεῖ τριγύρω οὔτε χορτάρι,
 φωνὴ καμιά.

Στ' ἀγιάθια πέθανε, στὸν κάμπο,
 στὴν ἐρημιά.

Ζαχ. Παπαντωνίου

56. ΜΕ ΤΗ ΣΥΡΤΗ

Ἐπειδὴ τὸ ψάρεμα μὲ τὴ συρτὴ εἶναι πολλῶν εἰδῶν, ἀνάλογα μὲ τὰ εἶδη τῶν ψαριῶν, ποὺ ψαρεύονται μ' αὐτή, κι οἱ ἐντυπώσεις ἀπ' αὐτὴ εἶναι διαφορετικές.

Σᾶς ἀρέσει ἡ ἱστιοπλοῖα μὲ δυνατὸ ἄνεμο, μὲ ὅλα τὰ πανιά ἀνοιχτά;

Σᾶς εὐχαριστεῖ νὰ σκίζη τὰ νερά ἡ βάρκα καὶ νὰ γέρνει περήφανα μὲ τὴν κουπαστὴ σχεδὸν ὡς τὴ θάλασσα πλαγιασμένη, ἐνῶ στὶς πλευρές της σκάζει τὸ κύμα καὶ σᾶς ραντίζει μὲ ἀρμυρὴ ὑγρὴ σκόνη καὶ κάπου κάπου σᾶς λούζει;

Σᾶς μεθ' αὐτὴ ἡ πελαγίσια ἱστιοπλοῖα, ποὺ ἔχει καμιὰ φορὰ καὶ τὸ θέλγητρο κάποιου κινδύνου;

Σᾶς γοητεύει νὰ βλέπετε τὴ θάλασσα, ὅσο φτάνει τὸ μάτι, νὰ σκεπάζεται, ἀπέραντο βαθυγάλαζο λιβάδι, μὲ ἄσπρα

πρόβατα τ' ἀφρισμένα κύματα, πού μακριά, πολύ μακριά, σβήνουν σ' ένα όμοιόμορφο μολυβένιο βάθος;

Σᾶς τέρπει νά ἐπιστρατεύωνται ὅλα τ' ἀναπνευστικά σας ὄργανα, γιά νά εἰσπνέετε, ὅσο μπορεῖτε πιό βαθιά, τὸ ἀρ-
μυρὸ ἄρωμά της;

Σᾶς συγκινεῖ ἡ στιγμή πού θά χτυπήσῃ τὸ ψάρι, ὅσο νά κατορθώσετε νά τὸ σύρετε ἀπάνω καὶ νά τὸ ρίξετε στὴν κουπαστή;

Σᾶς συγκλονίζουν, ἐνῶ προσπαθεῖτε νά τὸ φέρετε, ὁ φόβος μὴν ξαγκιστρωθῇ, μὴν κόψῃ τὴ συρτὴ, μὴ σᾶς φύγῃ, κι ἡ ἐλπίδα, ὅτι ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή θά τὸ δῆτε νά ζυγώ-
νῃ στὸ πλευρὸ τῆς βάρκας φουσκωμένο, ἀνίκανο πιά γιὰ κάθε ἀντίσταση;

Κι ὥσπου νά φτάσετε σ' αὐτὴ τὴν τελικὴ νίκη, ἐνθου-
σιάζεστε πότε νά σύρετε δυνατὰ τὴ συρτὴ καὶ πότε νά τὴν ἀπολύσετε ἀρκετὲς ὀργιές, ὥσπου νά φουσκώσῃ τὸ ψάρι σ' αὐτὸ τὸν ἀγῶνα;

Ἄν ὅλα αὐτὰ σᾶς εὐχαριστοῦν, τότε, βέβαια, ἡ προτί-
μησή σας θά εἶναι τὸ ψάρεμα τῆς συναγρίδας μὲ τὴ συρτὴ.

Καὶ γίνεται κυρίως αὐτὸ τὸ ψάρεμα μὲ ἱστιοπλοῖα ἀπὸ κόλπο σὲ κόλπο, μὲ βόλτες στὰ στενὰ μεταξὺ νησιῶν πού γειτονεύουν ἢ ἔξω ἀπὸ τὰ στόμια κόλπων.

Τὰ νησιὰ τῶν Κυκλάδων εἶναι πρόσφορα γι' αὐτὸ τὸ ψάρεμα. Πολλὲς φορὲς ἀπόλαυσα τὴς ἀπερίγραπτες συγκι-
νήσεις του, πότε ἀνασύροντας ἀπελπισμένος κομμένη συρ-
τὴ ἢ ἀκέρια, ἀλλὰ μὲ ξαγκιστρωμένη τὴ μεγαλόπρεπη
συναγρίδα, πότε ἀνασύροντας τρισευτυχισμένος χρυσοκόκ-
κινῃ συναγρίδα μέχρι τέσσερεις καὶ πέντε ὀκάδες.

Ἄλλὰ δὲν εἶπα ἀκόμη ποιά εἶναι ἡ συρτὴ, μὲ τὴν ὁποία
φαρεύονται οἱ συναγρίδες, ἀλλὰ κι οἱ τόνοι μαζί. Εἶναι δυ-
νατὸ μεταξωτὸ ἢ λινὸ ἀρμίδι μὲ πλεχτὸ ψιλὸ σπάγκο.

Στὸ ἀγκίστρι δολώνεται στερεὰ ἓνας χάνος, ἀφοῦ περὰσση τὸ ἀγκίστρι ἀπὸ τὸ κεφάλι, ξανακαρφωθῇ στὴ μέση καὶ βγῇ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι πλευρά. Ἄλλ' ὁ χάνος πρέπει νὰ εἶναι γδαρμένος ὡς τὴν οὐρά, ὥστε, καθὼς τρέχει ἡ βάρκα, τὸ δέρμα, ποὺ κρέμεται, νὰ σέρνεται πίσω ἀπὸ τὸ ἀγκίστρι σὰ φοῦντα. Ἀκόμη καὶ σαυρίδια δολώνονται στὴ συρτὴ τῆς συναγρίδας κι ἄλλα ἀνάλογα ψάρια, τὰ ὁποῖα ἀσημοκοποῦν. Τὸ μῆκος τῆς συρτῆς, ποὺ ξαμολάει ὁ ψαράς, πρέπει νὰ εἶναι δέκα ὡς εἴκοσι ὀργιές.

Ἄλλὰ ἴσως δὲ σᾶς ἐλκύει αὐτὸ τὸ ψάρεμα μὲ τρικυμία. Ἴσως προτιμᾶτε τὴ γαλήνια θάλασσα μὲ τὶς ἐντυπώσεις τὶς γλυκιῆς καὶ ἡρεμης, ποὺ δίνει τὸ γλυκοχάραμα καὶ τὸ σουρούπωμα. Τότε ψαρεύετε πάλι μὲ συρτὴ, ἀλλὰ πολὺ διαφορετικά. Ἡ βάρκα μὲ γαλήνη προχωρεῖ σιγὰ σιγὰ μὲ τὸ κουπὶ κοντὰ σὲ κολπίσκους, γύρω σὲ νησάκια καὶ κοντὰ σὲ ἀκτὲς μὲ βράχια.

Ἡ συρτὴ πιά, λεπτὴ καὶ μὲ μικρότερο σχετικῶς ἀγκίστρι, ποὺ λέγεται τότε συρταρόλι, σέρνεται ἀργὰ δίχως δόλωμα. Ἀντὶ γιὰ δόλωμα ἔχει δυὸ τρία φτερά γλάρου δεμένα πάνω στὸ ἀγκίστρι ἢ ἓνα λουρίδι ἄσπρο πετσὶ σὲ σχῆμα φαριοῦ.

Ἀξίζει νὰ περιγραφῇ ἓνα ἄλλο εἶδος συρτῆς, μὲ τὸ ὁποῖο ψαρεύονται ἀποκλειστικὰ τὰ γοφάρια στὸν πορθμὸ τοῦ Εὐρίπου, στὴ Χαλκίδα. Εἶναι πολὺ παράδοξη συρτὴ. Γιατί, ἐνῶ λέγεται συρτὴ, ἀκίνητεῖ ἀπολύτως. Κι ἡ θάλασσα ἀπεναντίας τρέχει δίπλα τῆς καὶ δίπλα στὸ ἀγκίστρι, δεμένο μὲ ἰσχυρὸ πλεχτὸ σύρμα καὶ δολωμένο μὲ τὸ ψάρι, ποὺ τὸ λένε βελανίδα ἢ ζαργάνα, ψάρι λευκοκύανο μὲ ἰσχυρὴ λάμψη, τὸ ὁποῖο φωσφορίζει τὴ νύχτα, ποὺ γίνεται αὐτὸ τὸ ψάρεμα.

Εἶπα ὅτι ἡ συρτὴ ἀκίνητεῖ κι ἡ θάλασσα τρέχει δίπλα της. Καὶ τρέχει τόσο γρήγορα, ὥστε γύρω στὸ ἀγκίστρι μὲ τὴ δολωμένη ζαργάνα ἢ βελανίδα, πὺ ἀσημοκοπᾶ, γίνεται ἓνας ὀλκὸς ἀπὸ ἀφρό. Κι ἔτσι τὸ δολωμένο ψάρι κἀνει τὴν ἐντύπωση καὶ στὰ ψάρια βέβαια, ὅπως καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ὅτι αὐτὸ φεύγει ἀντίθετα ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς θάλασσας, ἐνῶ, ὅπως εἶπα, ἀκίνητεῖ τελείως.

Ἔτσι οἱ ψαράδες τῆς Χαλκίδας ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὰ μυστηριώδη ρεύματα τοῦ Εὐρίπου, πὺ φεύγουν στριμωγμένα τὰ νερά ἀπὸ τὸ στενὸ πορθμὸ, πότε πρὸς τὸ βόρειο λιμάνι καὶ πότε πρὸς τὸ νότιο, γιὰ νὰ ρίχνουν τίς συρτές τους, ἄλλοι ἀπὸ πάνω ἀπ' τὴ γέφυρα κι ἄλλοι ἀπὸ κάτω ἢ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς στεριάς.

Εἶναι ὠραῖο, πολὺ ὠραῖο, αὐτὸ τὸ ψάρεμα, πὺ γίνεται πάντοτε τὴ νύχτα.

Ροχθοῦν μὲ τόση γλυκιὰ μελωδία τὰ νερά, καθὼς στριφογυρίζουν στριμωγμένα, γοργοκίνητα, ὅταν τὸ ρεῦμα εἶναι στὴν ἐντασὴ του τὴ μεγάλη τόσο, ὥστε μὲ δυσκολία κρατεῖ κανεὶς τὴν ἄκρη τοῦ ἀρμυδιοῦ του.

Κι ὅταν χτυπήσῃ τὸ ψάρι μὲ τὸ σφοδρὸ του χτύπημα, πόση χρειάζεται προσοχή καὶ πόση ταχύτητα! Κι εἶναι ἀπὸ πρὶν βέβαιο ὅτι δὲ θὰ γνωρίσῃ τὴν εὐτυχία νὰ ζαγκιστρώσῃ γοφάρι μὲ τὰ χέρια του ἐκεῖνος πὺ συγκινεῖται, σαστίζει, τὰ χάνει.

Γιατὶ ὅλα τὰ ψάρια ἀντιστέκονται, ζητοῦν νὰ φύγουν, καὶ γι' αὐτὸ ὁ ψαράς πότε πρέπει νὰ τραβᾷ καὶ πότε ν' ἀπλώνῃ τὸ ἀρμίδι, γιὰ νὰ μὴν κοπῇ, ὥσπου νὰ κουράσῃ τὸ ψάρι. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὸ γοφάρι! Ἡ προσπάθειά του εἶναι πῶς νὰ κόψῃ τὸ ἀρμίδι μὲ τὰ μυτερά του δόντια. Κι ὅσο ἀποτυγχάνει στὸ σύρμα τῆς ἄκρης τὸ γοφάρι, τόσο τρέχει ἐμπρός, γιὰ νὰ κόψῃ τὴν πετονιά, ὅπου μπορέσῃ.

Πρέπει λοιπόν ὁ ψαράς νὰ μαζεύη τὴν ὀρμιὰ μὲ μεγάλη ταχύτητα. Γιατὶ ἄλλιῶς θὰ τὴν αἰσθανθῇ ἐλαφρὴ στὰ χέρια του, ἐνῶ τὸ γοφάρι θὰ ταξιδεύη ἐλεύθερο μὲ τὸ ἀγκίστρι στὸ στόμα καὶ μ' ἓνα κομμάτι σύρμα, ποὺ ἔκοψε, χωρὶς ἀπ' αὐτὸ νὰ κοπῇ καὶ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του, γιατί γνωρίζει νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπ' αὐτό. Ἀλλιῶς συχνότατα ψαρεύονται ψάρια μὲ παλιὰ ἀγκίστρια στὸ στόμα, γιατί, φαίνεται, στὰ ψάρια τὰ παθήματα δὲ γίνονται μαθήματα.

Τὸ ἀπολαυστικότερο ψάρεμα μὲ συρτὴ εἶναι τὸ ψάρεμα σὲ μερικὰ παράλια τῆς Ἑλλάδας, παράλια προνομιοῦχα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τοὺς θερινοὺς μῆνες περνοῦν σὲ πυκνότατα στίφη ἓνα εἶδος ἀποδημητικῶν ψαριῶν, τὰ σαυρίδια.

Τὸ ψάρεμα αὐτὸ γίνεται μὲ συρταρόλι. Καὶ γίνεται τὴν ἡμέρα, ὁποιαδήποτε ὥρα κι ἂν εἶναι, ἀρκεῖ νὰ ἐπιτύχη κανένας τὶς ἡμέρες καὶ τὶς ὥρες, ποὺ περνοῦν τὰ στίφη τῶν ἀποδημητικῶν τούτων ψαριῶν τοὺς θερινοὺς μῆνες. Μ' αὐτὰ τὰ συρταρόλια μποροῦν νὰ ψαρεύουν συγχρόνως δυὸ στὴν ἴδια βάρκα ἀπὸ τὰ δυὸ ἅκρα τῆς πρύμης.

Τὸ ἀπόλαυσα πολλὰς μέρες στὸ λιμάνι τῆς Ἰτέας, τοῦ ὠραίου τούτου ἐπινείου τῆς Ἀμφισσας, τὸ ἐλκυστικὸ αὐτὸ ψάρεμα, ποὺ κοντὰ στ' ἄλλα του χαρίσματα ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν: ὅτι στ' ἄλλα ψαρέματα τῆς συρτῆς μπορεῖ νὰ χτυπήσῃ τὸ ψάρι, μπορεῖ κι ὅχι· καὶ πολλὰς φορὲς ὁ ψαράς τῆς συρτῆς, ἀντὶ γιὰ χοντρά ψάρια, ἐπιστρέφει χωρὶς κανένα ψάρι, ἀφοῦ ἔχασε τὶς ἐλπίδες καὶ τοὺς κόπους του. Καὶ τότε θυμᾶται ἓνα δίστιχο ὅχι καὶ τόσο ἐνθαρρυντικόν:

... Τοῦ κυνηγοῦ καὶ τοῦ ψαῤᾶ τὸ πιάτο
δέκα φορὲς εἶν' ἀδειανὸ καὶ μιὰ φορὰ γεμάτο.

Ψαρεύοντας ὅμως μὲ τὸ συρταρόλι τὰ σαυρίδια, δὲ διατρέχει ποτὲ αὐτὸ τὸν κίνδυνον, ἀρκεῖ νὰ εἶναι πέρασμα ἀπὸ

στίφη αὐτοῦ τοῦ ψαριοῦ. Καὶ τότε δὲν προφταίνει νὰ παίρνῃ ἐπάνω τῇ συρτῇ, νὰ ξαγκιστρῶνῃ τὰ σαυρίδια καὶ νὰ τῇ ρίχνῃ πάλι, γιὰ νὰ τὴν ἀνασύρῃ ἀμέσως. Γίνεται τότε ἕνας διαγωνισμός, ποιὸ νὰ ἔχῃ τὴν εὐτυχία ν' ἀρπάξῃ τὸ φτερό τοῦ γλάρου, ποὺ εἶναι δεμένο στ' ἀγκίστρι. Καὶ σπρώχνονται καὶ ὀχλαγωγοῦν σὰ διαδηλωτές, ποὺ ἔρχονται στὰ χέρια, καὶ παλεύουν καὶ πηδοῦν κι ἡ θάλασσα ἀφρίζει σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἔκταση, ὅπου γίνεται ἡ πάλη τῶν σαυριδιῶν. Σὲ λίγη ὥρα εἶναι τὸ πανέρι γεμάτο σαυρίδια, ποὺ ἀσημοκοποῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ χέρια τοῦ ψαρᾶ μουνδιασμένα.

Ἐξαφνα κανένα σαυρίδι δὲ χτυπᾷ! Φοβήθηκαν; ἔγιναν δύσπιστα; Τίποτ' ἀπ' αὐτά. Πέρασε πιά τὸ στίφος, μεραρχία ἦταν, σῶμα στρατοῦ ἢ στρατιά ὁλόκληρη. Πολλοὶ ψαράδες τότε σταματοῦν ἐπὶ τόπου τὰ κουπιὰ κι ἀφήνουν τὴ βάρκα ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ρεῦμα, ἂν βλέπουν ὅτι ὑπάρχει ρεῦμα. Γιατὶ τὸ ν' ἀκολουθοῦν τὸ ρεῦμα τ' ἀποδημητικὰ ψάρια εἶναι ὅ,τι οἱ οὔριοι ἄνεμοι γιὰ τ' ἀποδημητικὰ πτηνά.

Πολλές φορές βραβεύεται αὐτὴ ἡ προσδοκία τους, γιατί παρουσιάζεται ἄλλο στίφος, ἀλλὰ κι αὐτὸ ἐπίσης περνᾷ.

«Ψαράδικες ἱστορίες»

Ἑμμανουὴλ Λυκούδης

57. ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΨΑΡΟΣΟΥΠΑ

Στὰ πενήντα χρόνια πού ψαρεύω έπιασα όλων τῶν εἰδῶν τὰ ψάρια, μικρά, μεγάλα, γνωστὰ κι ἄγνωστα. Ἐπιασα ἀκόμα καὶ ψάρια πού εἶχανε στὸ σῶμα τους περίεργα σημάδια, δηλαδή παλιές πληγές. Μιά φορά έπιασα κι ἓνα μεγάλο ροφό, πού εἶχε στὸ στόμα του καρφωμένα ἀγκίστρια, ἐνῶ στὴν πλάτη του ἦτανε κολλημένες πεταλίδες. "Ὅλ' αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι τίποτα μπροστὰ στὸ καταπληκτικὸ γεγονός πού μοῦ συνέβη μιὰ φορά καὶ πού δὲν πρόκειται νὰ ξανασυμβῇ οὔτε σ' ἐμένα οὔτε σ' ἄλλον ψαρά. Ἀκοῦστε λοιπόν. Ἐγὼ μιὰ φορά ἀνέβασα ἀπὸ τὸ βυθὸ ἓνα ψάρι... βρασμένο. Μάλιστα! Τὸ ψάρι πιάστηκε ζωντανό, καθὼς ὅμως τὸ ἀνέβασα, ἔβρασε καὶ βγῆκε βρασμένο.

Καταλαβαίνω ὅτι ἡ πληροφορία πού σᾶς δίνω σᾶς προκαλεῖ μεγάλη ἐκπληξή. Βλέπω ὅτι μὲ κοιτᾶτε μὲ ἀνοιχτὸ στόμα. Σπεύδω λοιπόν νὰ σᾶς ἐξηγήσω πῶς ἀκριβῶς συνέβη τὸ καταπληκτικὸ αὐτὸ γεγονός, γιὰ νὰ ἡσυχάσετε :

Θὰ ξέρετε, βέβαια, ὅτι ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια ξαναζωντάνεψε τὸ ἡφαίστειο τῆς Σαντορίνης κι ἄρχισε νὰ βγάζει ἀπὸ τὰ ρουθούνια του φλόγες, καπνὸ καὶ λάσπη καυτερή. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔτυχε νὰ βρισκώμαι κι ἐγὼ ἐκεῖ. Δὲ θὰ ξεχάσω ποτὲ τὸ θέαμα τοῦ ὀργισμένου ἡφαιστείου. "Ὅλο τὸ νησάκι, πού φιλοξενοῦσε τὸ ἡφαίστειο, ἔτρεμε καὶ νόμιζες πῶς ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θὰ τιναχτῇ στὸν ἀέρα

σάν πυροτέχνημα. "Ολος ὁ οὐρανὸς εἶχε γεμίσει καπνό, ἐνῶ γύρω ἡ θάλασσα ἐβράζε ἀπὸ τῆ λάβα, ποὺ χυνόταν σάν ἕνας πύρινος χεῖμαρρος.

Τὴν ὥρα ποὺ ἄρχισε αὐτὸ τὸ πανηγύρι ἤμουν στὴ βάρκα καὶ ψάρευα. Σάν εἶδα τὸν καπνό, τραβήχτηκα μακριὰ ἀπὸ τὸ ἡφαίστειο μὲ γρήγορες κουπιές. Κάποια στιγμή βούτηξα τὸ χέρι μου στὸ νερὸ κι εἶδα ὅτι τὰ νερὰ ἦτανε σχετικῶς κρύα.

—'Εδῶ, εἶπα, θὰ σταθῶ, γιὰ νὰ ψαρέψω. Εἶναι καλὰ ἐδῶ.

Ρίχνω λοιπὸν τὴν ἄγκυρα κι ἀφήνω ὅσο σχοινὶ εἶχα στὴ βάρκα, κάπου ἐξήντα ὀργιές. Μπά, ἀδύνατο νὰ φτάσῃ ἡ ἄγκυρα στὸ βυθό. Τὰ νερὰ ἦτανε πολὺ βαθιά. Τότε ἀναγκάστηκα νὰ κρατήσω τὴ βάρκα στὰ κουπιὰ κι ἄρχισα τὸ ψάρεμα μὲ μιὰ μεγάλη πετονιά, ποὺ ξεπερνοῦσε στὸ μάκρος τὶς ἑκατὸ ὀργιές. "Ἦτανε τόσο τὸ βάθος, ποὺ δὲν καταλάβαινα οὔτε τ' ἀγκίστρια καὶ τὰ δολώματα ἐφθάναν στὸ βυθό. Πάντως ἄρχισα νὰ παίρνω τσιμπιές. Πιὸ πολὺ ὅμως ἀπὸ τὸ ψάρεμα εἶχα τὸ νοῦ μου στὸ ἡφαίστειο, ποὺ τὸ ἐβλεπα νὰ καπνίζει ἀπέναντί μου σάν ἕνα πελώριο καμίνι. Εἶχα τόσο ξεχαστῇ κοιτάζοντάς το, ποὺ δὲν ἐπρόσεχα πιά στίς τσιμπιές τῶν ψαριῶν κι οὔτε κατάλαβα ὅτι τὸ ἀεράκι μ' ἐσπρωχνε σιγὰ σιγὰ πρὸς τὸ ἡφαίστειο. "Όταν τὸ κατάλαβα, εἶχα πλησιάσει πολὺ. "Αρπαζα τὰ κουπιὰ, γιὰ νὰ ἀπομακρυνθῶ, ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή ἐνίωσα μιὰ δυνατὴ τσιμπιὰ καὶ κατάλαβα ὅτι εἶχα ἀγκιστρώσει ἕνα μεγάλο ψάρι.

Τότε ἄφησα τὰ κουπιὰ κι ἄρχισα ν' ἀνεβάζω τὸ ψάρι, ποὺ ἀντιστεκόταν δυνατὰ καὶ τραβοῦσε τὴν πετονιά, σὰ νὰ ἤθελε νὰ μοῦ τὴν πάρῃ ἀπὸ τὸ χέρι. Μιὰ στιγμή μάλιστα τράβηξε τόσο δυνατὰ, ποὺ τὸ χέρι μου ἄγγιξε τὸ νερό.

—"Ὠχ! ἔκαμα, κἀκηκα! Γιατί, πραγματικὰ, τὸ νερὸ ἦτανε ζεματιστό.

Μολαταῦτα δὲν ἄφησα τὴν πετονιά, ἀλλὰ ὀλοένα τὴν ἔπαιρνα ἀπάνω κι ἀνέβριζα τὸ ψάρι ποὺ εἶχε πιαστῇ. Τώρα τὸ ψάρι τιναζόταν ἀσθενέστερα καὶ κάποια στιγμή ἔπαψε ὁλότελα νὰ δίνει σημεῖα ζωῆς. Δὲ σάλευε. Ἀπὸ τὸ βάρος ὅμως καταλάβαινα ὅτι τὸ ψάρι ἦτανε στὴ θέση του, δηλαδή ἀπάνω στ' ἀγκίστρι.

Γιατί ὅμως δὲ σάλευε τὸ ψάρι; Τί ἔπαθε τὸ ψάρι καὶ δὲν ἔδινε πιά σημεῖα ζωῆς; Γεμάτος περιέργεια ἄρχισα ν' ἀνεβρίζω γρήγορα τὴν πετονιά. Τέλος σὲ κάμποση ὥρα τὸ ψάρι ἄρχισε νὰ διακρίνεται, καθὼς ἀνέβαινε πρὸς τὴν ἐπιφάνεια. Δυὸ λεπτὰ ἀργότερα ἦτανε στὰ χέρια μου. Ἦτανε μιὰ σφυρίδα δυὸ ὀκάδων. Τότε κατάλαβα γιατί τὸ ψάρι δὲ σάλευε, καθὼς τὸ ἀνέβριζα. Ἦτανε νεκρό. Ἀλλὰ δὲν ἦτανε ἀπλῶς νεκρό, δηλαδή δὲν ἔμοιαζε μὲ τὰ νεκρά ψάρια ποὺ βλέπομε στὴν ἀγορά. Τὸ χρῶμα του ἦτανε ἀλλιώτικο, ἀσπρουλιάρικο καὶ τὸ δέρμα του ξεγδαρμένο ἐδῶ κι ἐκεῖ. Τέλος τὸ σῶμα του ἦτανε κοκαλωμένο καὶ τὸ στόμα του ὀρθάνοιχτο. Κι ἐπιπλέον εἶχε τὴ μυρουδιά τοῦ βρασμένου ψαριοῦ!...

Ἐμεινα ἄλαλος, ξερός. Δὲν πίστευα στὴ μύτη μου. Ἀγγίζα τέλος τὸ ψάρι μὲ τὰ χέρια μου. Καὶ τότε βεβαιώθηκα τελείως ὅτι εἶχα μπροστά μου ἓνα ψάρι βρασμένο.

— Βρέ, τί πράμα εἶναι τοῦτο; φώναξα.

Ἀρχισα νὰ σταυροκοπιέμαι. Δὲν μπορούσα νὰ ἐξηγήσω τὸ φαινόμενο. Ἀμέσως ὅμως ἄστραψε ὁ νοῦς μου καὶ κατάλαβα τί εἶχε συμβῇ. Κάτω στὸ βυθό, στὸ μεγάλο ἐκεῖνο βάθος ποὺ πιάστηκε τὸ ψάρι, τὰ νερά εἶχανε τὴ φυσικὴ τους θερμοκρασία. Αὐτὸ τὸ πράμα ὅμως δὲ συνέβαινε στὰ ὑψηλότερα στρώματα τοῦ νεροῦ. Ὅσο τὸ ψάρι ἀνέβαινε πρὸς τὴν ἐπιφάνεια, τόσο ἄλλαζε γύρω του ἡ θερμοκρασία ἐξαιτίας τοῦ ἡφαιστείου. Σὲ μιὰ στιγμή τὸ ψάρι ἔφτασε στὴ

ζώνη, όπου τὸ νερὸ ἦτανε καυτό. Τότε ἄρχισε νὰ βράζη. Καὶ τέλος ἤρθε ἀπάνω βρασμένο. Ἡ σφυρίδα εἶχε βράσει μέσα στὴ θάλασσα, ὅπως θὰ ἔβραζε μέσα στὸ τσουκάλι. Συνέβη μάλιστα νὰ βράσουν μαζί της καὶ μερικὰ κρεμμύδια, ποὺ εἶχαν πέσει ἀπὸ κάποιο καΐκι ποὺ περνοῦσε. Βρῆκα ἕνα δυὸ βρασμένα μέσα στὸ ἀνοιχτὸ στόμα τοῦ ψαριοῦ. "Εβαλα τὴ σφυρίδα κατευθεῖαν μέσα σὲ μιὰ γαβάθα, ἔκοψα τὰ κρεμμύδια, ἔριξα λάδι, ἔστυψα λεμόνι, ἔριξα καὶ μερικές κουταλιές βραστὸ θαλασσινὸ νερὸ κι εἶχα μιὰ τέλεια ψαρόσουπα, ποὺ δὲν τῆς ἔλειπε μάλιστα οὔτε ἡ ντομάτα, γιατί ἐκεῖ κοντὰ οἱ Σαντορινιοὶ συνήθιζαν νὰ πλένουν τίς βοῦτες ἀπὸ τὸν μπελτὲ κι ἔτσι τὸ νερὸ εἶχε πάντοτε τὴν ἀνάλογη ντομάτα.

Ἀπὸ τὸ βιβλίον «Ὁ Ψευτοδόωρος»

Θέμος Ποταμιάνος

58. Ο ΚΥΝΗΓΟΣ

Ἀκόμα λάμπει τῆς αὐγῆς στὸν οὐρανὸ τ' ἀστέρι,
καὶ νά σου βγαίνει ὁ κυνηγὸς μὲ δίκανο στὸ χέρι.

Θὰ δεκατίσῃ ὀρτύκια
ὡς ἑκατὸ κι ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, περδίκια,
λαγούς μὲ πετραχήλια.

Σκυλὶ μὲ μύτη ἀλάθευτη καὶ μὲ γοργὰ ποδάρια
μπροστά του τρέχει ψάχνοντας σὲ θάμνους καὶ θυμάρια.

Παντοῦ ζητάει περδίκια
ὡς ἑκατὸ κι ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, ὀρτύκια,
λαγούς μὲ πετραχήλια.

Στὸν τοῖχο τσάντες ἦταν τρεῖς, ἡ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη,
μ' αὐτὸς διαλέγει κι ἀπ' τὶς τρεῖς, φοράει τὴν πιὸ μεγάλη.

Γιὰ νὰ χωράη περδίκια

ὥς ἑκατὸ καὶ χίλια.

ξυλόκοτες, ὀρτύκια,

λαγούς μὲ πετραχήλια.

Γλυκοβραδιάζει κι ἄρχισε νὰ κελαηδάη τ' ἀηδόνι,
καὶ πίσω ὁ κυνηγὸς γυρνᾷ χωμένος μὲς στὴ σκόνῃ.

Στοὺς κάμπους βρῆκε ὀρτύκια

ὥς ἑκατὸ κι ὥς χίλια,

ξυλόκοτες, περδίκια

λαγούς μὲ πετραχήλια.

Λαχανιασμένο τὸ σκυλὶ ξωπίσω του πηγαίνει·
τὸ βῆμα τό'χει σιγανό, τὴ γλώσσα κρεμασμένη.

"Εβαλε ὀμπρὸς περδίκια,

ὥς ἑκατὸ κι ὥς χίλια,

ξυλόκοτες, ὀρτύκια,

λαγούς μὲ πετραχήλια.

"Εχει ριχτὴ τὴν τσάντα του ὁ κυνηγὸς στὴν πλάτη
μὲ λίγὸ ἀέρα δροτερὸ τῆς ἐξοχῆς γιομάτῃ.

Καὶ τὸν γελοῦν περδίκια,

ὥς ἑκατὸ κι ὥς χίλια,

μποῦφοι γελοῦν κι ὀρτύκια,

λαγοὶ μὲ πετραχήλια.

Ἄ. Πάλλης

59. ΑΛΗΘΙΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Τὸ σιτάρι καὶ

ἡ καλλιέργειά του

— Σήμερα, παιδιά, θὰ σᾶς διηγηθῶ
ἓνα ἀληθινὸ παραμῦθι ἀπὸ τῆ ζωῇ
μου, εἶπε ὁ κύριος Λάμπρος.

Τὰ παιδιά ἄνοιζαν τέσσερα τὰ μάτια τους καὶ τέντωσαν
τ' αὐτάκια τους. Ἦξεραν καλὰ πόσα ὥραϊα πράγματα γνω-
ρίζει ὁ δάσκαλός τους! Μέσα στὴν τάξη ἀπόλυτη σιωπή.

— Ἡμουν μικρός, εἶπε, στὴν ἡλικία σας πάνω κάτω.
Ἕνα πρωινό, μόλις σχόλασα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, πῆγα στὸ χω-
ράφι μας, ὅπου βοτάνιζε ὁ πατέρας μου τὸ σιτάρι. Τὸν βοή-
θησα λίγο, ἀλλὰ κουράστηκα, γιατί ἤμουν ἀσυνήθιστος στὴ
δουλειά. Μὲ τὴν ἀδεία του πῆγα καὶ κάθισα στὴν ἄκρη,
κάτω ἀπὸ μιὰ μικρὴ φουντωτὴ ἐλιά.

Ἦταν ὥραϊα ἀνοιξιὰτικὴ μέρα καὶ τὸ εὐχάριστο ἀε-
ράκι τῆς ἔφερνε ὡς ἐμένα μιὰ σιγανὴ γλυκύτατὴ φωνή:

— Ἀκουσε, παιδί μου, ἔλεγε, τί θὰ σοῦ πῶ.

Τὰ ἔχασα μὲ τὴν ἀπροσδόκητη φωνή. Κοίταξα δεξιὰ, ἀριστερά, νὰ δῶ ποιὸς μοῦ μιλοῦσε. Δὲν εἶδα κανέναν!

Ἀλλὰ ἡ φωνὴ ἐξακολούθησε νὰ ἔρχεται καθαρὴ καὶ γλυκιὰ:

—“Ὅλοι σὰς μὲ γνωρίζετε· εἶμαι τὸ εὐλογημένο σιτάρι, ὁ σῖτος, ὅπως μὲ λένε τὰ βιβλία σας. Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ γενιά μου κρατᾷ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ἢ τὴ Μεσοποταμία· ἐγὼ ὅμως θέλω νὰ πιστεύω ὅτι εἶμαι καθαρὸ γέννημα τῆς Ἀττικῆς. Μὲ δώρισε ἡ θεὰ Δήμητρα στὸ βασιλιά τῆς Ἑλευσίνας Τριπτόλεμο. Ἀπὸ τότε εἶμαι παιδί τῆς ἐλληνικῆς γῆς.

Ἀλλὰ τώρα τελευταῖα ἔφεραν στὴν πατρίδα μας κι ἐκλεκτοὺς σπόρους ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ποὺ δίνουν ἀφθονώτερο καρπόν. Σύντομα ὅμως κι αὐτοὶ μὲ τὴν προστασία μου — καὶ ποιὸς δὲν ἀγαπᾷ τ' ἀδέρφια του; — καὶ μὲ τὸν γαλάζιο οὐρανὸ μας ἔγιναν Ἕλληνες πολῖτες!

Πολὺ παραξενεύτηκα ἀκούοντας τὰ λόγια αὐτά. Πῶς εἶναι δυνατό, σκέφτηκα νὰ μιλοῦν τὰ φυτά! Ἄλλο καὶ τοῦτο! εἶπα μέσα μου.

Καὶ τὸ σιτάρι, σὰ νὰ κατάλαβε τὸ λογισμό μου, ἀπάντησε:

— Παραξενεύεσαι, βέβαια, παιδί μου, πῶς ἐγὼ, ἓνα φυτό, μπορῶ νὰ μιλῶ. Μάθε λοιπὸν ὅτι καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ πουλάκια καὶ τὰ ζῶα ὅλα, ὅλα μιλοῦν· ἀλλὰ μιλοῦν μόνο στοὺς φίλους τους, σὲ ὅσους δηλαδή τὰ ἀγαποῦν. Τότε λένε τὰ μυστικά τους, γιατί ξέρουν ὅτι θὰ τὰ συμπονέσουν. Κι ἐσύ εἶσαι φίλος μου, γιατί μὲ βοτάνιζες πρωτύτερα μὲ στοργή.

Τὰ λόγια αὐτά πολὺ μὲ κολάκεψαν· δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα νὰ εἶναι κανεὶς φίλος τοῦ σιταριοῦ, ποὺ μᾶς τρέφει. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ μεγαλύτερη προσοχὴ παρακολούθησα τὴ συμπαθητικὴ φωνὴ τοῦ φίλου μου.

— Εἶμαι πολύ εὐτυχισμένο, συνέχισε, ὅταν ζῶ σέ φιλόξενα χωράφια, ὅπως εἶναι τοῦ πατέρα σου. Μὲ καλλιεργοῦν μὲ τοὺς νέους τρόπους τῆς ἐπιστήμης, πού ἄλλαξαν τὴ ζωὴ μου καὶ πολλαπλασίασαν τὴν καρποφορία μου.

Ὁ καλὸς γεωργός, πρὶν σπεῖρη τοὺς σπόρους μου, διαλέγει γιὰ σπόρο τοὺς γερούς, ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους. Ἐπειτα τοὺς ἀπολυμαίνει, γιὰ νὰ τοὺς καθαρῶσι ἀπὸ τὶς ἀρρώστειες. Ὁργώνει δυὸ φορές τουλάχιστο τὸ χωράφι του, γιὰ ν' ἀνασηκωθῇ τὸ χῶμα, ν' ἀεριστῇ καὶ νὰ χορτάσῃ ἡ γῆ νεράκι, πού εἶναι τόσο ἀπαραίτητο στὴ ζωὴ μου.

Ἐπειτα μὲ σπέρνει· ἀλλὰ ποτὲ δὲ μὲ σπέρνει στὰ «πεταχτά», δηλαδὴ σκορπιστά μὲ τὴ χούφτα του ἐδῶ κι ἐκεῖ, γιὰτι πᾶει χαμένος ἀρκετὸς σπόρος μου. Μὲ σπέρνει πάντοτε μὲ τὸ χέρι ἢ μὲ τὴ σπαρτικὴ μηχανὴ στὴ σειρά, αὐλακιά αὐλακιά, «κατὰ γραμμές», ὅπως λένε οἱ γεωπόνοι.

Ἐτσι, ὅταν φυτρώσω, ἀερίζομαι περισσότερο, μὲ βλέπει καλύτερα ὁ ζωογόνος ἥλιος, ἀπλώνω περισσότερο καὶ βαθύτερα τὶς ρίζες μου βρίσκοντας ἄνετα τροφή καὶ νερό. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, μπορεῖ εὐκόλα καί, χωρὶς νὰ μὲ βλάψῃ, νὰ μὲ σκαλίσῃ καὶ νὰ μὲ βοτανίσῃ. Βγάζει ἔτσι τὰ ζιζάνια, τ' ἀγριόχορτα, πού, ἂν τ' ἄφηνε, θὰ μ' ἐπνιγαν καὶ θὰ πέθαινα ἀπὸ ἀσφυξία.

Καὶ τελευταῖο: ὁ καλὸς γεωργός δὲ μὲ ἀφήνει ποτὲ νὰ πεινάσω περιμένοντας νὰ μὲ θρέψουν μόνο ἡ γῆ κι ὁ Θεός. Μοῦ δίνει κι αὐτός, σὰν καλὸς πατέρας, ἰδιαίτερη τροφή, δηλαδὴ μοῦ κάνει ἓνα εἶδος ὑπερσιτισμοῦ, γιὰ νὰ γίνω ἀκμαῖο καὶ καρπερό. Μὲ λιπαίνει λοιπὸν μὲ χωνεμένη κοπριά καὶ μὲ λιπάσματα, μὲ φωσφορικὸ λίπασμα στ' ὄργωμα καὶ μὲ νίτρο στὸ ἀδέρφωμα τῶν βλαστῶν μου.

Καλλιεργώντας με ὁ γεωργός, ὅπως εἶπα, γεμίζει τὶς ἀποθῆκες του σιτάρι κι ἡ οἰκογένειά του θὰ χορτάσῃ ψωμί.

Ἡ νοικοκυρά θὰ κάμῃ πλούσια τὰ πρόσφορα γιὰ τὴν ἐκκλησία κι ὁ ἱερέας θὰ τελέσῃ μὲ τὸν εὐλογημένο ἄρτο τὸ μυστήριό τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ὅσο περισσεύω, θὰ μὲ πουλήσῃ ὁ καλλιεργητής μου καὶ θὰ μὲ στείλουν στὶς πόλεις νὰ φᾶνε ὅσοι ἐργάζονται ἐκεῖ ὠραῖο, φτηνὸ καὶ θρεπτικὸ ψωμί.

Οἱ φίλοι του Ἡ ἀγάπη τοῦ καλοῦ γεωργοῦ δὲ σταματᾷ σ' ἐμένα εἶναι πλατύτερη. Ἀγαπᾷ σὰν ἐμένα καὶ τὰ πουλάκια, ποὺ κυνηγοῦν ἀδιάκοπα κι ἀλύπητα τοὺς ἐχθροὺς μου, ποὺ εἶναι κι ἐχθροὶ ὅλων τῶν φυτῶν. Κυνηγοῦν δηλαδὴ τὰ ἔντομα, τὰ τρωκτικὰ καὶ τὰ ἐρπετά· προπαντὸς ὅμως τὰ ἔντομα. Κι ἐσύ, μικρέ μου φίλε, δὲν ἀγαπᾷς τὰ πουλάκια;

Πρὶν προφτάσω νὰ πῶ τὸ «ναὶ» στὸν παράξενο ὁμιλητή μου, τὸ σιτᾶρι ἐξακολούθησε:

— Μὲ τὰ ἔντομα καὶ τ' ἄλλα βλαβερά τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ κήπου εἶναι ἀνίκανος ὁ ἄνθρωπος νὰ μετρηθῇ μόνος του μαζί τους. Εἶναι φοβερός κι ἀκατάβλητος ἐχθρός. Πολλαπλασιάζεται σὲ ἀπίστευτους ἀριθμοὺς καὶ ξεχύνεται στὸν ἀέρα, στὴ γῆ, στὰ νερά. Προσβάλλει ὁ ἴδιος ἢ μὲ τὰ σκουλήκια του καὶ τὶς κάμπιες τοῦ ὅλη τὴ φύση. Καταστρέφει τοὺς ἀγροὺς — κι ἐμᾶς τὰ δημητριακά, βέβαια — τοὺς κήπους, τὰ καρποφόρα δέντρα, τ' ἀμπέλια, τὰ δάση· μὲ λίγα

λόγια καταστρέφει ὅ,τι τρέφει τὸν ἄνθρωπο κι ὅ,τι τοῦ δίνει τὴ χαρά. Σκοτώνει ἀκόμη καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο μὲ τοὺς πυρετοὺς καὶ τὶς ἄλλες ἀρρώστιες, ποὺ φέρνει.

Θὰ ἐρήμωναν τὴ γῆ, ἂν δὲν ἔστελνε ὁ Θεὸς γιὰ βοήθεια τὰ πουλάκια, ποὺ ἐξολοθρεύουν τοὺς καταστροφεῖς τῶν κόπων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς δικῆς μας καὶ τῆς δικῆς του ζωῆς. Τὰ καημένα τὰ πουλάκια! Τί χαριτωμένοι καλοὶ φίλοι!

Μᾶς ἐπισκέπτονται κάθε πρωί, ὅπως ὁ γιατρὸς τὸν ἄρρωστό του, καὶ μένουν μαζί μας ὅλη τὴν ἡμέρα. Μᾶς ἐξετάζουν ἀπὸ τὴν κορυφή ὡς τὴ ρίζα, γιὰ ν' ἀνακαλύψουν τὸν ἐπίβουλο ἐχθρὸ καὶ νὰ τὸν ἐξολοθρεύσουν. Καὶ γιὰ νὰ τὸν κατασκοπεύουν εὐκολα, ὥστε νὰ μὴν τὰ ὑποπτεύεται, καὶ γιὰ νὰ κάνουν εὐχάριστη τὴν ἐργασία τους, τραγουδοῦν διαρκῶς, ὅπως ὁ καλὸς ἐργάτης.

"Ἄν ἡ ζωὴ τοῦ γεωργοῦ κι ἡ δική μας δὲν εἶναι μονότονη, τὸ χρωστοῦμε στὴν πρόσχαρη μουσική τους. "Ἐχομε, βλέπεις, κι ἐμεῖς στὰ χωράφια, ἀνάμεσα στὰ πράσινα φύλλα, τὰ κέντρα τῆς ψυχῆς μας μὲ μουσικοὺς τὰ πουλάκια. "Ἐτσι δὲ ζηλεύομε τὰ κέντρα, ποὺ ἔχουν οἱ ἄστοι στίς πολιτεῖες, ἀνάμεσα στὰ πολλὰ φῶτα καὶ τοὺς ἄσπρους τοίχους, μὲ τὶς ὀρχήστρες, τὰ βιολιά καὶ τὰ ραδιόφωνα...

Εἶδες, βέβαια, λίγο πρωτύτερα, ὅταν βοτάνιζες, ποὺ πέταξε ἀπὸ τὰ πόδια σου τραγουδώντας ἓνας κορυδαλλός. Θὰ νόμισες ὅτι ἡ παρουσία σου ἀπομάχρυνε ἀπὸ τὸ χωράφι ἓναν ἀργόσχολο τραγουδιστή. Δὲν εἶναι σωστό, παιδί μου. Τὸ τραγούδι του ἦταν ἓνας ὕμνος γιὰ τὴ νίκη του. Καθάρισε ἀπὸ τὰ σκουλήκια τὶς ρίζες μου κι ἀπὸ τὴ σιταρόφειρα τοὺς βλαστούς μου. "Ἐτσι τώρα, ποὺ ἐτοιμάζομαι γιὰ τὴν καρποφορία, θὰ εἶμαι γεμάτο ἀπὸ ὑγεία, ὥστε νὰ κάμω καρπερὰ στάχυα. Τὸ ἤξερες αὐτό;

—“Οχι, ψιθύρισα δειλά.

— Μάθε το λοιπόν και νά τὸ πῆς και στ' ἄλλα τὰ παιδιά.

Τώρα θὰ σοῦ πῶ και γιὰ ἓναν ἄλλο φίλο μου, ποῦ με προστατεύει στὴ σπορά μου. Καλογιάννο ἢ κοκκινολαίμη τὸν λέτε σεῖς οἱ ἄνθρωποι.

Μισὴ μπουκιά εἶναι τὸ κορμάκι του· ἀλλὰ τί δουλευτῆς! Ὅταν ὀργώνη ὁ γεωργὸς τὸ χωράφι του ἢ σκάβη τὸν κῆπο του, ὁ χαριτωμένος φίλος μου τὸν παρακολουθεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα αὐλακιά αὐλακιά. Ὅποιος δὲν ξέρει, νομίζει ὅτι σκοτώνει ἔτσι τὴν ὥρα του, γιατί δὲν ἔχει τί νὰ κάμη.

Αὐτὸς ὅμως ἀπεναντίας ἐργάζεται σὰν πολypeiros ἐργάτης με μεγάλη εὐσυνειδησία. Θανατώνει χιλιάδες σκουλήκια κι ἔντομα. Σὰν ἐπιτήδειος χειρουργὸς με τὸ μαχαιράκι του, τὸ ράμφος του, θὰ καθάριση πρῶτα πρῶτα τὸ σκάθρι· κι ἔπειτα κι ἄλλον κι ἄλλον ἐχθρό μου κι ἐχθρό σας.

Χιλιάδες κόκκους μου σώζει αὐτὸς ὁ μικρούλης. Χωρὶς αὐτὸν κι ἄλλα πουλάκια μάταια θὰ περίμενε ὁ ἀγρότης νὰ φυτρώσωμε ἐγὼ και τὰ λαχανικά του. Τὸ ἤξερες αὐτό;

—“Οχι, ψιθύρισα σαστισμένος.

— Μάθε το λοιπόν και νά τὸ πῆς και στ' ἄλλα τὰ παιδιά.

Τὸ παράπονό του Ἀρκετά, μικρέ μου, σὲ κούρασα με τοὺς φίλους μου, τὰ πουλάκια. Τώρα θὰ σοῦ πῶ και τὸ παράπονό μου:

Ξέρεις πῶς ζοῦν τ' ἀδέρφια μου τὰ σιτάρια ἢ τὰ ἐξαδέρφια μου, τὸ κριθάρι, ἢ βρώμη, τὸ ἀραποσίτι και γενικὰ ὅλα τὰ δημητριακὰ στοὺς ἀγροὺς τῶν περισσότερων χωρῶν; Ἐπειδὴ δὲν ξέρουν οἱ δυστυχησμένοι τοὺς νέους τρόπους καλλιέργειας, ποῦ θὰ τοὺς ἔδιναν ἀφθονο καρπὸ, τὰ καλλιεργοῦν ὅπως στὰ παλιὰ χρόνια. Τὰ ἐγκαταλείπουν δηλαδή στὴν τύχη και στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλὰ αὐτὸ ξεσπᾷ καὶ στὰ σπαρτὰ καὶ στοὺς ἴδιους, γιατί χάνουν τὴν πολὺτιμη σοδειά τους. Γι' αὐτὸ συμβαίνει στὴν Ἑλλάδα τὸ πρωτάκουστο· σπέρνουν 50 ἢ 100 κιλά σπόρο καὶ θερίζουν ἄλλα τόσα ἢ καὶ λιγότερο καμιὰ φορά!

Καὶ δὲ συμβαίνει μόνο σ' ἐμᾶς, τὰ δημητριακά, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε καλλιέργεια τοῦ γεωργοῦ, πὺ ἀρκεῖται στὰ πατροπαράδοτα, λησμονώντας τὴν ἀξία καὶ τὰ διδάγματα τῆς ἐπιστήμης.

Καὶ τὸ χειρότερο· τ' ἀνόητα παιδιά τους, ἴσως γιατί δὲν τὰ δίδαξε κανένας, κυνηγοῦν καὶ σκοτώνουν τοὺς καλύτερους βοηθοὺς στὸ ἔργο μας καὶ στὸ ἔργο τῶν γονιῶν τους, τὰ καημένα τὰ πουλάκια. Θλίβομαι κατάκαρδα, ὅταν τὰ βλέπω νὰ σκοτώνουν τοὺς εὐεργέτες τους! Τί ἀχαριστία!...

Ἐδῶ σταμάτησε ἡ φωνή.

Φαινόταν τώρα τελευταῖα ὀργισμένη καὶ πολὺ πικραμένη.

Στ' αὐτιά μου βούιζαν οἱ τελευταῖες λέξεις:

— Νὰ σκοτώνουν τὰ πουλάκια, τοὺς εὐεργέτες τους! Τί ἀχαριστία!

Ντράπηκα καὶ μὲ τὰ δύο μου χέρια σκέπασα σκεφτικὸς τὸ πρόσωπό μου...

Νικόλαος Κοντόπουλος

60. Η ΕΞΟΧΗ

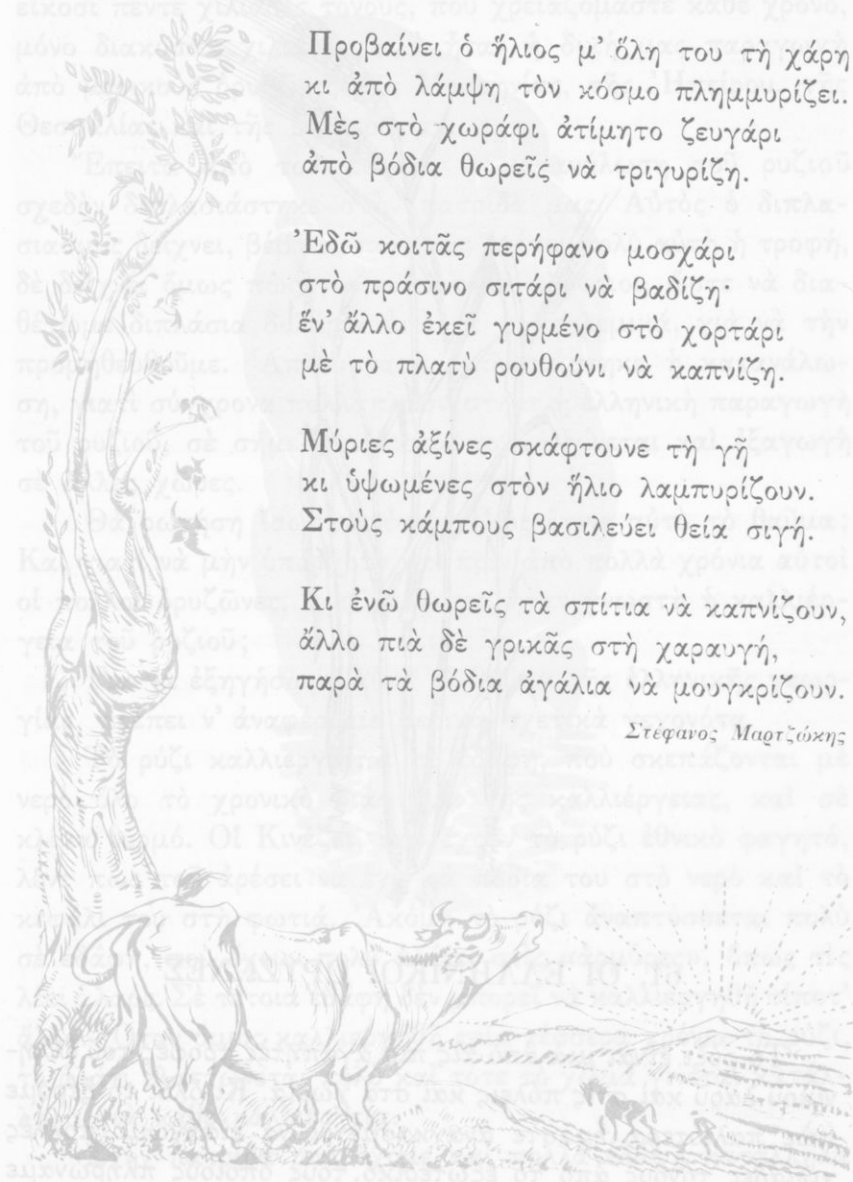
Προβαίνει ο ήλιος μ' ὅλη του τὴ χάρη
κι ἀπὸ λάμψη τὸν κόσμον πλημμυρίζει.
Μὲς στὸ χωράφι ἀτίμητο ζευγάρι
ἀπὸ βόδια θωρεῖς νὰ τριγυρίζη.

Ἐδῶ κοιτᾷς περήφανο μοσχάρι
στὸ πράσινο σιτάρι νὰ βαδίζη·
ἐν' ἄλλο ἐκεῖ γυρμένο στὸ χορτάρι
μὲ τὸ πλατὺ ρουθόυνι νὰ καπνίζη.

Μύριες ἀξίνες σκάφτουνε τὴ γῆ
κι ὑψωμένες στὸν ἥλιο λαμπυρίζουν.
Στοὺς κάμπους βασιλεύει θεία σιγή.

Κι ἐνῶ θωρεῖς τὰ σπίτια νὰ καπνίζουν,
ἄλλο πιά δὲ γρικᾷς στὴ χαρυνγὴ,
παρὰ τὰ βόδια ἀγάλια νὰ μουγκρίζουν.

Στέφανος Μαρτζώκης

61. ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΥΖΩΝΕΣ

Τὸ ρύζι εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἀγαπητὲς τροφὲς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά. Κι ὅλοι τὸ ξέρομε πὼς παλιότερα ἤμαστε ἀναγκασμένοι νὰ εἰσάγωμε πολλὰς χιλιάδες τόνους ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, τοὺς ὁποίους πληρώναμε

ἐκατομμύρια δολάρια. Ὡς τὸν τελευταῖο πόλεμο ἀπὸ τὶς εἴκοσι πέντε χιλιάδες τόνους, ποὺ χρειαζόμαστε κάθε χρόνο, μόνο διακόσιες χιλιάδες κιλά ἦταν ἡ δική μας παραγωγή ἀπὸ μερικὸς ὀρυζῶνες τῆς Μεσσηνίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμο ἡ κατανάλωση τοῦ ρυζιοῦ σχεδὸν διπλασιάστηκε στὴν πατρίδα μας. Αὐτὸς ὁ διπλασιασμὸς δείχνει, βέβαια, πὼς μᾶς ἀρέσει πολὺ αὐτὴ ἡ τροφή, δὲ δείχνει ὅμως πὼς γινήκαμε τόσο πλούσιοι, ὥστε νὰ διαθέτουμε διπλάσια δολάρια ἀπὸ τὰ προπολεμικά, γιὰ νὰ τὴν προμηθευθοῦμε. Ἀπλούστατα διπλασιάστηκε ἡ κατανάλωση, γιατί σύγχρονα πολλαπλασιάστηκε ἡ ἐλληνικὴ παραγωγή τοῦ ρυζιοῦ, σὲ σημεῖο μάλιστα ποὺ νὰ γίνεται καὶ ἐξαγωγή σὲ ἄλλες χῶρες.

Θὰ ρωτήση ἴσως κανένας: Πῶς ἐγίνε αὐτὸ τὸ θαῦμα; Καὶ γιατί νὰ μὴν ὑπάρχουν καὶ πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια αὐτοὶ οἱ πολλοὶ ὀρυζῶνες, ἀφοῦ μάλιστα ἦταν γνωστὴ ἡ καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ;

Γιὰ νὰ ἐξηγήσωμε αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας, πρέπει ν' ἀναφέρωμε μερικὰ σχετικὰ γεγονότα.

Τὸ ρύζι καλλιεργεῖται σὲ ἐδάφη, ποὺ σκεπάζονται μὲ νερὸ ὅλο τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς καλλιέργειας, καὶ σὲ κλίμα θερμό. Οἱ Κινέζοι, ποὺ ἔχουν τὸ ρύζι ἐθνικὸ φαγητό, λένε πὼς τοῦ ἀρέσει νὰ ἔχη τὰ πόδια του στὸ νερὸ καὶ τὸ κεφάλι του στὴ φωτιά. Ἀκόμη τὸ ρύζι ἀναπτύσσεται πολὺ σὲ ἐδάφη, ποὺ ἔχουν πολὺ ἀλάτι, στὶς «ἀρμύρες», ὅπως τὶς λέει ὁ λαός. Σὲ τέτοια ἐδάφη δὲν μπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ τίποτ' ἄλλο. Ὅταν ὅμως καλλιεργηθῇ τρία τέσσερα χρόνια τὸ ρύζι, τὸ ἀλάτι ἐλαττώνεται πολὺ καὶ τότε τὸ χῶμα γίνεται κητάλληλο γιὰ κάθε καλλιέργεια.

Στὴν πατρίδα μας ἔχομε καὶ πολλὰ ἐδάφη κατάλληλα

για την καλλιέργεια του ρυζιού, που μπορούν να ποτίζονται ή με το νερό των ποταμιών ή με υπόγεια νερά, και το κλίμα της είναι αρκετά ζεστό, όσο χρειάζεται το ρύζι. Στα παράλια μας μάλιστα υπάρχουν πολλές χιλιάδες στρέμματα «άρμύρες», όπου μπορεί να καλλιεργηθῇ το ρύζι. Κι όμως, ως το τέλος του τελευταίου πολέμου η όρυζοκαλλιέργεια ήταν τόσο περιορισμένη. Κι αυτό από έναν πολύ σοβαρό λόγο: τὸν κίνδυνο τῆς ἐλονοσίας.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ μεγαλύτερη πληγὴ τῆς πατρίδας μας ἦταν, ὡς πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ἡ ἐλονοσία. Αὐτὴ ἡ τρομερὴ ἀρρώστια ἀνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ φοβοῦνται σὰν τὸ χάρο τὸ στάσιμο νερό, γιατί ἐκεῖ ζῇ κι ἀναπτύσσεται ὁ φορέας της, τὸ κουνούπι.

Πῶς νὰ σκεφτῇ λοιπὸν κανένας νὰ πλημμυρίσῃ μὲ νερό ὁλόκληρες πεδινὲς ἐκτάσεις, ἀφοῦ ἔτσι θὰ ἔφερνε τὴν ἐλονοσία σὲ ὅλο τὸ γύρω πληθυσμό; Ἄς ἔλειπε καὶ τὸ ρύζι καὶ τὰ καλὰ του, ἀρκεῖ νὰ ἔλειπε μαζί του κι ὁ τεταρταῖος πυρετὸς κι ἡ κατακίτρινη ὄψη τοῦ ἀνθρώπου. Κι ὅπου ἀποτολμοῦσαν νὰ καλλιεργήσουν τὸ ρύζι, τὸ πλήρωναν τόσο ἀκριβὰ μὲ τὴν υἰεῖά τους καὶ κάποτε μὲ τὴ ζωὴ τους.

Κατὰ τὴ διάρκεια ὅμως τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου οἱ σύμμαχοί μας Ἕλληνες καὶ Ἀμερικανοί, ἀναγκασμένοι νὰ πολεμοῦν κοντὰ στὰ ἔλη τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς, κατόρθωσαν ν' ἀνακαλύψουν τὸ ἐντομοκτόνο φάρμακο ντί-ντί-τί. Αὐτὸ τὸ θαυματοργὸ φάρμακο ἔφερε στὴν πατρίδα μας ἀνυπολόγιστες ὠφέλειες. Σήμερα σχεδὸν ἔχει ἐκλείψει ἡ ἐλονοσία. Καὶ τὸ νερὸ ποτίζει τοὺς κάμπους μας, χωρὶς νὰ φοβόμαστε πιά, γιατί τὸ ράντισμα μὲ τὸ ἐντομοκτόνο καταστρέφει τὰ κουνούπια.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἄρχισαν καὶ οἱ γεωργοί μας τὴν καλλιέργεια τοῦ ρυζιού δοκιμαστικὰ στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ δοῦν

την απόδοσή του, με μεγάλο ζήλο έπειτα, όταν είδαν ότι το εισόδημά του είναι πολύ μεγαλύτερο από το εισόδημα του σιταριού και κάθε άλλου προϊόντος. Κι έτσι κάθε χρόνο και νέες χιλιάδες στρέμματα γίνονται όρυζώνες και το ρύζι σήμερα είναι από τις φτηνότερες τροφές μας.

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ ΟΡΥΖΩΝΕΣ

“Ας κάνουμε τώρα την επίσκεψή μας σε μιάν από τις πιο γόνιμες έλληνικές πεδιάδες, όπου σήμερα καλλιεργείται το ρύζι. Πάμε στην πεδιάδα του Τρισάνου της Λακωνίας, δυτικά από τις έκβολές του Εύρώτα, που ποτίζεται από το Βασιλοπόταμο. Αυτή η πεδιάδα χωρίζεται με τον Εύρώτα από την πεδιάδα του “Ελους και στην πραγματικότητα είναι μαζί της μιá από τις εύφορύτερες περιοχές της πατρίδας μας, που διασχίζεται στη μέση από τον περίφημο ποταμό της Λακωνίας.

Ὡς πρὶν ἀπὸ τριάντα πάνω κάτω χρόνια ἡ πεδιάδα τοῦ Τρινάσου ἦταν μεγάλο ἔλος ἀπὸ χιλιάδες στρέμματα, ποὺ ὅχι μόνο δὲν ἔδινε κανένα εἰσόδημα, ἀλλὰ ἦταν κίνδυνος θάνατος γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τῆς περιφέρειας.

Κι ὁ Βασιλοπόταμος, τὸ ἤρεμο ποτάμι μὲ τὸ ἀνεξάντλητο νερό, ποὺ βγαίνει ἀπὸ ἓνα βράχο μέσα στὸ χωριὸ Σικάλα, ἀντὶ νὰ εἶναι ὁ μεγάλος εὐεργέτης τοῦ τόπου, ἦταν ὁ θανάσιμος ἐχθρὸς του, γιὰτὶ διατηροῦσε χειμῶνα καλοκαίρι τ' ἀρρωστημένα πράσινα νερά τοῦ βάλτου.

Εὐτυχῶς, πρὶν ἀπὸ τριάντα πάνω κάτω χρόνια, ἰδρύθηκε ἡ ἑταιρία «Ὑδραυλικά Ἔργα Τρινάσου», ποὺ ἀποξήρανε τὸ βάλτο καὶ κατασκεύασε μόνιμα ἀποχετευτικὰ ἔργα, δηλαδὴ ἀντλιοστάσιο κι ὁλόκληρο σύστημα χαντακιῶν, ποὺ νὰ βγάζουν τὸ νερὸ στὸ Λακωνικὸ κόλπο.

Ὁ γονιμότερος κάμπος παραδόθηκε στοὺς καλλιεργητές του, ποὺ τὸν ἔσπερναν σιτάρι, καλαμπόκι καὶ βαμπάκι. Ὁ μεγάλος κίνδυνος τῆς ἐλονοσίας εἶχε πιά περάσει κι ὁ κάμπος ἀπὸ καταραμένος τόπος ἄρχισε νὰ γίνεται εὐλογημένος γιὰ τοὺς κατοίκους του.

Ἡ φοβερὴ ὅμως ἀρρώστια ἔλειψε ἐντελῶς μόνο ἔπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμο μὲ τὴ χρησιμοποίησιν τοῦ ντί - ντί - τί. Τ' ἀποχετευτικὰ ἔργα καὶ τὸ ἐντομοκτόνο μεταμόρφωσαν καὶ τὸ ποτάμι, τὸ Βασιλοπόταμο, ἀπὸ θανάσιμο ἐχθρὸ σὲ μεγάλο εὐεργέτη. Τ' ἀνεξάντλητα νερά του μποροῦν νὰ ποτίσουν τὸ καλοκαίρι ὅλη τὴν περιοχὴ χωρὶς τὸν κίνδυνο τοῦ πυρετοῦ.

Τώρα πιά χωρὶς κανένα φόβο ἄρχισαν κι ἐδῶ, ὅπως καὶ σ' ἄλλα ἐδάφη τῆς πατρίδας μας, τὴ δοκιμαστικὴ στὴν ἀρχὴ καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ. Κι ὅταν εἶδαν οἱ γεωργοί μας πὼς καὶ ἡ ποιότητα καὶ ἡ ποσότητα τῆς στρεμματικῆς παραγωγῆς ἦταν ἱκανοποιητικὴ, γιὰτὶ ἄφηνε καθαρὸ κέρδος πολὺ

μεγαλύτερο από κάθε άλλη καλλιέργεια, μεταμόρφωσαν τὸν ἄλλοτε σιτοβολῶνα σὲ ποτιστικὸν ὀρυζῶνα.

Τὰ χαντάκια, ἀντὶ νὰ πηγαίνουν τὸ νερὸ πρὸς τὴ θάλασσα, τὸ χύνουν ἄφθονο στὰ κτήματα τὰ σπαρμένα με ρύζι. Ἡ γονιμότητι γῆ τοῦ Τρινάσου, ποὺ γιὰ κάθε ἄλλη καλλιέργεια δὲ χρειαζόταν ἄλλο νερὸ ἀπ' ὅσο διατηροῦσε στὰ σπλάχνα της καὶ τὸ πιὸ ζεστὸ καλοκαίρι, δέχεται τώρα μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση νὰ εἶναι διαρκῶς πλημμυρισμένη. Τόσο ἀχόρταγο εἶναι τὸ ρύζι, ποὺ μεγαλώνει τόσο περισσότερο, ὅσο ψηλότερα στὸ ἀνάστημά του ἀνεβαίνει τὸ νερό. Κι ὁ Βασιλοπόταμος, πάντα ἀνεξάντλητος, γεμίζει τὰ χαντάκια καὶ πλημμυρίζει κάθε μέρα τὸν ὀρυζῶνα.

Τὸ θέαμα τοῦ κάμπου, σπαρμένου σχεδὸν ἀποκλειστικὰ μὲ ρύζι, εἶναι πρωτοφανέρωτο στὴν πατρίδα μας. Γιά φανταστῆτε στὴν καρδιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ νὰ φεύγετε ἀπὸ τὴν κατὰξερη Μάνη, ὅπου «ψήνει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί», ὅπως λέει ὁ λαός, καὶ ξαφνικὰ νὰ βρίσκεστε στὸν ὀλοπράσινο κάμπο, τὸν πλημμυρισμένο ἀπὸ τὸ ἄφθονο νερό!

Ἡ πρώτη σας ἐντύπωση θὰ εἶναι πὼς ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀμφίβιοι. Τόση ἀφθονία νεροῦ τὴν ἔχομε χαρῇ μόνο σὲ κινηματογραφικὲς ταινίες, ποὺ παρουσιάζουν κάποιες μακρινὲς χῶρες τόσο διαφορετικὲς ἀπὸ τὴ διψασμένη πατρίδα μας. Πόσες φορὲς καλοτυχίσαμε αὐτὲς τὲς τόσο προνομιοῦχες χῶρες μὲ τοὺς μεγάλους ποταμούς, ποὺ χαρίζουν παραδεισένιο πλοῦτο στοὺς κάμπους! Καὶ νὰ τώρα ἐδῶ, κοντὰ στὸν πιὸ ἄνυδρο τόπο τῆς πατρίδας μας, στὴ Μάνη, ἄφθονο τὸ νερὸ μᾶς χαρίζει ἕναν ὀλοπράσινο παράδεισο.

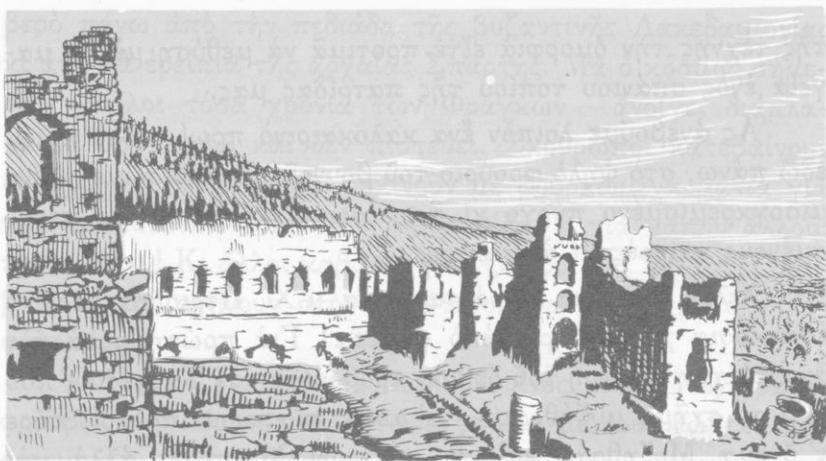
Ἡ ὀρυζοκαλλιέργεια τοῦ Τρινάσου, καὶ μὲ ὅλα τὰ μηχανικὰ μέσα, χρειάζεται χιλιάδες ἐργατικὰ χέρια. Ἀκουσα πὼς ἐφέτος ἀπασχολοῦσε πεντέμισι χιλιάδες ἐργάτες, ποὺ οἱ

περισσότεροι καλλιεργοῦσαν τὸ ρύζι γιὰ λογαριασμό τους. Στὴν πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς, στὴν κωμόπολη Σκάλα, ὅπου ἄλλοτε ἡ ζωὴ ἦταν ἀνυπόφορη ἀπὸ τὴν ἐλαιοσιάνη, σήμερα βλέπει κανένας μιὰν ἀσυνήθιστη γιὰ ἐπαρχιακὸ κέντρο κίνηση. Τὸ μεγαλύτερο κτίριο εἶναι τὸ νεόχτιστο Ἀποφλοιωτήριο μὲ τὸ σῆμα τοῦ «Σχεδίου Μάρσαλ». Νέα σπίτια καὶ καταστήματα χτίζονται.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, μικροὶ μεγάλοι, εἶναι σήμερα ἀγνώριστοι. Ὅχι πιά οἱ μορφές οἱ κατάχλωμες καὶ πρόωρα ρυτιδωμένες, ποὺ σ' ἔκαναν νὰ λυπᾶσαι τοὺς ἀρρώστους. Σήμερα βλέπεις μορφές ροδοκόκκινες καὶ γελαστές ἀπὸ ὑγεία καὶ ἱκανοποίηση, ὅτι ὁ μόχθος τους, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πληρώνεται μὲ τὸ παραπάνω ἀπὸ τὸν εὐλογημένο κάμπο τους καὶ τὸ μεγάλο εὐεργέτη τους, τὸ Βασιλοπόταμο.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

62. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΟ ΜΙΣΤΡΑ

1. ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ

“Όποιος θέλει νά δῇ μὲ τὰ μάτια του μιὰ ἀρχαία πόλη μὲ τοὺς δρόμους της καὶ τὰ ἐρείπιά της, ὄχι μόνο τὰ ἐρείπια τῶν μνημείων τῆς τέχνης ἀλλὰ καὶ τῶν ιδιωτικῶν σπιτιῶν, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὴ νεκρόπολη τῆς Δήλου. Καὶ ὅποιος θέλει νά δῇ μιὰ μεσαιωνικὴ νεκρόπολη μὲ τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους της, μὲ τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ παλάτια της ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὰς ἑκατοντάδες σπίτια ιδιωτικά, πού τὰ ὑπολογίζουν σὲ δυὸ χιλιάδες, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Μιστρά.

Δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχουν πολλοὶ τόποι, πού νὰ συνδυάζουν τόσο ἀρμονικὰ τὴν ἑνδοξὴ ἱστορικὴ παράδοση, τὰ πλούσια καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ τὸ ὑπέροχο φυσικὸ τοπίο. Ὅπωςδήποτε ὁ Μιστράς ικανοποιεῖ τὸν κάθε ἐπισκέπτη του, εἴτε προτιμᾷ νὰ ταξιδέψῃ μὲ τὰ φτερά τῆς φαντασίας σὲ ἑνδοξα γεγονότα τῆς ἱστορίας μας εἴτε προτιμᾷ νὰ θαυμάσῃ

τῆς τέχνης τὴν ὁμορφιᾶ εἴτε προτιμᾷ νὰ μεθύσῃ μὲ τὴ μαγεία ἐνὸς σπάνιου τοπίου τῆς πατρίδας μας.

Ἄς ἀνεβοῦμε λοιπὸν ἓνα καλοκαιρινὸ πρῶι, πολὺ πρῶι, ἐδῶ πάνω, στὸ ψηλὸ φρούριο τοῦ βουνοῦ, ἃς καθίσωμε σ' ἓνα μισογκρεμισμένο πύργο κι ἃς φέρωμε μπροστά μας περασμένους καιροὺς κι ἀνθρώπους.

Χίλια διακόσια σαράντα ἐννέα μ.Χ. Περισσότερα ἀπὸ ἐφτακόσια χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα! Γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἀκατοίκητη κορυφὴ τοῦ ὄρθιου προβούνου τοῦ Ταῦγέτου, ποὺ ἔχει τὸ σχῆμα μυζήθρας — γι' αὐτό, πιστεύουν πολλοί, πῆρε τ' ὄνομα Μυζηθράς καὶ τὸ γράφουν Μυστράς, ἀλλὰ καὶ Μιστράς — κόσμος πολὺς τὴν ἀνεβαίνει. Τεχνίτες καὶ σύνεργα καὶ μολάρια φορτωμένα πέτρα κι ἀσβέστη μέρες καὶ μῆνες δουλεύουν σὰ μέλισσες.

Σιγὰ σιγὰ ὀρθώνεται τὸ φράγκικο φρούριο τῶν Βιλαρδουίνων, ποὺ πῆραν στὸ μερίδιό τους τὸ Μορέα (τὴν Πελοπόννησο), ὅταν οἱ Φράγκοι κι οἱ Βενετοὶ μοίρασαν τίς χῶρες τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ Φράγκοι βουλήθηκαν νὰ στεφανώσουν τὸ βουνὸ μὲ τὸ φρούριο τὸ ἄπαρτο, γιὰ νὰ καθίσουν πιδὸ ἀσφαλισμένοι στὸν τράχηλο τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μοριᾶ. Ἑλληνες ὅμως ἐπιστρατευμένοι μὲ τὴ βία εἶναι τὸ μελισσολοὶ τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, ποὺ στερεώνουν ἀτράνταχτο αὐτὸ τὸ φρούριο.

Τί περίεργο, ἀλήθεια! Σὰν κάποια μυστικὴ φωνὴ νὰ τοὺς λέη πὼς πρέπει νὰ βάλουν ὅλη τους τὴν τέχνη κι ὅλη τους τὴ δύναμη καὶ νὰ τὸ χτίσουν ὅσο γίνεται πιδὸ στερεὸ τὸ φρούριο, γιατί πολὺ γρήγορα θὰ πέσῃ στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

Χίλια διακόσια ἐξήντα δύο, δεκατρία μόλις χρόνια ἀργότερα. Τὸ νεόχτιστο φρούριο ὑψώνεται περήφανο καὶ φο-

βερό πάνω ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς βυζαντινῆς Λακεδαιμονίας κι ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Μὰ ὁ κόσμος σήμε-
ρα — δοῦλοι τόσα χρόνια τῶν Φράγκων — ἀνοίγει διάπλα-
τα τὰ μάτια του καὶ δὲν πιστεύει. Σκυθρωποὶ κατεβαίνουν
οἱ Φράγκοι ἱππότες καὶ ξεκινοῦν μὲ βουρκωμένα μάτια γιὰ
τὴν πρωτεύουσά τους, τὴν Ἀνδραβίδα, ἣ γιὰ κάποιον ἄλλου,
ποιοῦς ξέρεи! Κι ἄλλοι καβαλάρηδες-ζωηροὶ καὶ γελαστοὶ ἀνε-
βαίνουν καὶ στήνουν στὸν ψηλότερο πύργο τὸ χρυσὸ δικέ-
φαλο αἰτό.

Ὁ ἴδιος ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος, ποῦ τὸ ἔχτισε τὸ
φρούριο, αἰχμάλωτος τρία τώρα χρόνια μὲ τοὺς δώδεκα βα-
ρόνους του, γιὰ νὰ κερδίσει τὴν ἐλευθερία του, ἀναγκάστηκε
νὰ παραδώσει στὸ νικητὴ τῆς μάχης τῆς Πελαγονίας Μιχαήλ
Παλαιολόγο τὰ φρούρια τοῦ Μιστρά, τῆς Μάνης καὶ τῆς
Μονεμβασίας.

Τὰ χρόνια περνοῦν κι ὁ Μιστράς ὀρθώνεται πάντα ἄπαρ-
τος πιά μὲ τὸ βυζαντινὸ δικέφαλο κυρίαρχό του. Ἀλλὰ σιγὰ
σιγὰ πῶς ἀλλάζει μορφή! Δὲν εἶναι πιά ὁ ἐρημικὸς φύλακας
τοῦ πλούσιου κάμπου μὲ τὴν πρωτεύουσά του τὴ Λακεδαι-
μονία καὶ τὰ πολλὰ χωριά του. Ἡ ἴδια ἡ πρωτεύουσα, γιὰ
νὰ εἶναι πιὸ ἀσφαλισμένη, ἔρχεται καὶ ριζώνει στὰ πόδια
του. Ὁ Μιστράς γίνεται πολιτεία, μικρὴ στὴν ἀρχή, μεγάλη
ἀργότερα, ἡ πρώτη τοῦ Μοριᾶ, ἡ πρωτεύουσα τοῦ δεσποτά-
του τοῦ Μορέως.

2. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Χρόνο μὲ τὸ χρόνο ξαναπερνοῦν ἀπὸ μπροστά μας δυὸ
ὀλόκληροι αἰῶνες ὡς τὰ χίλια τετρακόσια ἐξήντα μ.Χ., ποῦ
πάτησε καὶ τὸ Μιστρά τὸ πόδι τοῦ πορθητῆ Μωάμεθ τοῦ
Β'. Βλαστάρια τῶν αὐτοκρατορικῶν βυζαντινῶν δυναστειῶν,

πού αγωνίζονται νὰ ξαναστυλώσουν τὴ βαριὰ λαβωμένη αὐτοκρατορία τους, Καντακουζηνοὶ καὶ Παλαιολόγοι, ἔρχονται δεσπότες τοῦ Μιστρά καὶ χτίζουν παλάτια καὶ διπλὰ τεῖχη, γιὰ ν' ἀσφαλίσουν τὴν πόλη.

Φράγχοι, Βενετοὶ καὶ Τοῦρκοι περνοῦν ὅλοι μὲ τὴ σειρά τους, φοβεριζοῦν τὴν πόλη καὶ τὸ φρούριό της, φεύγουν ὅμως ἀνίκανοι νὰ τὴν πατήσουν.

Κι οἱ τελευταῖοι βυζαντινοὶ σοφοί, ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, νιώθουν πῶς ἐδῶ κάτω, στὰ πόδια τοῦ περήφανου Ταῦγετου, δίπλα στοὺς τάφους τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν, ὁ ἑλληνισμὸς ἀναπνέει πρὶ ἐλεύθερα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, πού τὴν περισφίγγει ἀσφυχτικά ὁ σουλτάνος.

Νὰ τος ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων, κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο μιᾶς καμάρας πού διαβάζει. "Ετοιμος εἶναι νὰ ταξιδέψῃ γιὰ τὴ Φλωρεντία, ὅπου πρῶτος αὐτὸς θ' ἀνάψῃ τὸ πνευματικὸ φῶς, γιὰ νὰ ξυπνήσουν οἱ Δυτικοὶ καὶ νὰ δημιουργήσουν τὴν Ἀναγέννηση.

Νὰ οἱ ἀρχιτέκτονες, πού στολίζουν τὴν πολιτεία μὲ κοσμοζακουσμένες ἐκκλησίες, τὴ μιὰ πρὶ ὠραία ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὴν Παντάνασσα, τὴν Περίβλεπτο, τὸν Ἅγιο Δημήτριο, τὴν Εὐαγγελίστρια, τοὺς Ἁγίους Θεοδώρους καὶ τὸ Ἀφεντικό.

Νὰ κι οἱ ζωγράφοι μὲ τὰ θαυματουργὰ τους χρώματα, πού στολίζουν τὸ ἐσωτερικὸ τῶν ἐκκλησιῶν. Δὲν ἔχουν πιὰ τὸν παλιὸ πλοῦτο τῶν ψηφιδωτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ πινέλα μὲ τὰ φτωχὰ χρώματα στὰ χέρια τῶν ὀρθοδόξων ζωγράφων εἶναι ἀρκετά, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴ θρησκευτικὴ πίστη.

Ὀνόματα ἄς μὴν ἀναζητοῦμε. Μεγάλοι καὶ ταπεινοί, ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, δούλεψαν καὶ δημιουργήσαν κι ἄφησαν μνημεῖα ἀθάνατα, ὅχι γιὰ νὰ διαιωνίσουν τὰ ὀνό-

ματά τους, αλλά για να προσευχηθοῦν με τὴ δική τους τέχνη, ὅπως προσεύχονται με τὴ δική τους τέχνη κι οἱ ἀνῶνυμοι ὕμνογράφοι.

Νά κι ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, πού ξεκινάει με μικρὴ συνοδεία γιὰ τὴ Βασιλεύουσα, ὅπου τὸν περιμένει τὸ ἀκάνθινο στεφάνι τοῦ ἐθνομάρτυρα. Τί παράξενη ἔκφραση πού ἔχουν τὰ μάτια του, ὅπως στρέφει γιὰ τελευταία φορά ν' ἀποχαιρετίσῃ τὸ Μιστρά! Τὸ νιώθει πῶς δὲ θὰ τὸν ξαναδῇ καὶ γι' αὐτὸ θέλει νὰ κλείσῃ στὴν ψυχὴ του ὁλοζώντανο τ' ὄραμά του.

Ποιὸς ξέρει! Ἴσως αὐτὸ τὸ ὄραμα τοῦ Μιστρά, ὅπου ἔχει ἀναστηθῇ ὁ ἐλληνισμὸς με ὅλη τὴ ζωντάνια καὶ τὴν πνευματικὴ του ἀκτινοβολία, ἴσως αὐτὸ τὸ ὄραμα, περισσότερο ἀπὸ καθετὶ ἄλλο, θὰ τοῦ δώσῃ τὴ δύναμη νὰ σταθῇ ἀκλόνητος τὴν ὥρα τοῦ μεγάλου ἡρωισμοῦ καὶ τῆς μεγάλης θυσίας.

3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΤΟΠΙΟ

Ὁ ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ πλημμυρίζει τὸν κάμπο καὶ διαλύει τὴν ἀραχνένια πάχνη τῆς αὐγῆς. Τὸ ταξίδι μας στοὺς περασμένους αἰῶνες τελειώνει σὰν ὄνειρο, πού τὸ διαλύει τὸ πρωινὸ φῶς τοῦ παραθυριοῦ.

Ξυπνοῦμε κι ἐμεῖς ἐδῶ πάγω, στὴ νεκρὴ πιά πόλη, ὅπου μόνο λίγες ἐκκλησίες μένουν ἀπείραχτες ἀπὸ τοῦ χρόνου τὰ χτυπήματα. Κάτι μᾶς σφίγγει τὴν καρδιά. Ὅμως ἄκου τὴ λαλιά τῆς πέρδικας πόσο χαρούμενη μᾶς ξαλαφρώνει! Κι ἓνας κότσυφας με τὸ καλογερικό του ράσο καὶ τὸ χρυσό του ράμφος ἦρθε καὶ κάθισε ἀπέναντί μας, πάνω στὸ μισογκρεμισμένο τεῖχος, καὶ φλύαρος δὲ θέλει νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ παραδοθοῦμε στὴ μελαγχολία μας.

Ἀνοίγομε τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχὴ μας στὸ σημερινὸ θέαμα.

Πίσω μας, πρὸς τὴ δύση, μᾶς παραστέκει προστατευτικὰ ὁ γίγαντας τῶν βουνῶν, ὁ Ταύγετος, μὲ τὶς γκρίζες κορυφές του. Κι ἐμπρὸς μας, ἀνατολικά, ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Μιστρά ὡς πέρα στὰ ριζοβούνια τοῦ Πάρνωνα, μιὰ ἀπεραντὴ θά ᾽λεγες θάλασσα! Τόσο πλούσιο πράσινο, ποὺ νὰ σκεπάζῃ ἕναν κάμπο ὁλόκληρο καὶ νὰ κρύβῃ τόσα χωριά, ἂν δὲν εἶναι θέαμα μοναδικὸ στὴ γυμνὴ πατρίδα μας, ἀσφαλῶς εἶναι πολὺ σπάνιο.

Ὁ ἐλαιῶνας μὲ τὶς ἑκατοντάδες χιλιάδες ἐλιές καὶ τὰ περιβόλια μὲ τὶς λεμονοπορτοκαλιές δὲν ἀφήνουν οὔτ' ἓνα στρέμμα ἀσκέπαστο οὔτε μιὰ αὐλὴ σπιτιοῦ ἐλεύθερη. Στὸ βάθος μόνο ἡ κοίτη, ἡ σχεδὸν χωρὶς νερό, τοῦ Εὐρώτα σὰν τεράστιο ἀσημένιο φίδι σχίζει ἀπὸ τὰ βόρεια πρὸς τὰ νότια τὴ θάλασσα τοῦ πράσινου.

Κι ἡ Σπάρτη, ἡ σημερινὴ πόλη, εἶναι σχεδὸν κρυμμένη καὶ μόνο ἡ μητρόπολη καὶ λίγα ἀπὸ τὰ ψηλότερα κτίρια προβάλλουν τὶς στέγες τους, γιὰ νὰ δηλώσουν τὴν παρουσία της.

Πόσο ἐορταστικό, πόσο χαρούμενο ἀπλώνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας τὸ λακωνικὸ τοπίο! Κι εἴτε τοὺς Σπαρτιάτες φανταστοῦμε νὰ γυμνάζωνται στὶς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα εἴτε τοὺς Φράγκους ἱππότες στὸ κονταροχτύπημά τους εἴτε τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ πολεμοῦν ἀπὸ τὸ φρούριό τους εἴτε τοὺς Τούρκους νὰ τὸ πατοῦν, ὅλα τὰ περνοῦμε γιὰ παιγνίδια τῶν ἀνθρώπων μέσα στὴν ὁμορφὴ πλάσῃ, ποὺ τοὺς χάρισε ὁ Μεγαλοδύναμος.

Ἄς πᾶμε λοιπὸν κι ἐμεῖς νὰ προσευχηθοῦμε στὶς βυζαντινὲς ἐκκλησίες τοῦ Μιστρά, ν' ἀνάψωμε ἓνα κεράκι γιὰ

τις ψυχές τόσων γενεών προγόνων μας, πού τόσο τίμησαν ἐδῶ πάνω καί τόν ἑλληνισμό καί τὸ χριστιανισμό!

Ἄς γονατίσωμε στὸ πλακόστρωτο κι ἄς ὑψώσωμε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν Παντοκράτορα τοῦ τρούλου, ὅχι μόνο γιὰ νὰ θαυμάσωμε τὴ μεγάλη τέχνη τοῦ ἀνόνημου ζωγράφου, ἀλλὰ καί γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ ζήσωμε, ἔστω καί γιὰ λίγες στιγμές, τὴ δική του μεγάλη πίστη. Ἔτσι μόνο θὰ γίνωμε ἄξιοι νὰ ὑψώσωμε τὴν εὐχαριστία μας πρὸς Αὐτόν, γιατί μᾶς ἀξίωσε νὰ ζήσωμε μιὰ τέτοια μέρα καί μέσα σὲ μιὰ τέτοια πλάση, ὅπου ἡ ἱστορία, ἡ ὁμορφιὰ τῆς μεγάλης τέχνης κι ἡ φυσικὴ ὁμορφιὰ τοῦ τοπίου ἔχουν συναντηθῇ σὲ μιὰ τόσο ἁρμονικὴ συντροφιά.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

κατοικητοὶ τοῦ ἐπιμάρχου νοιοῦσαν ψάλλοντες καὶ χοροὺς

63. ΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ

1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Ἦταν Μάιος τοῦ 1879, ὅταν γιὰ πρώτη φορά πήγαίνα νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς θεόρατους βράχους τῆς Καλαμπάκας. Ἐκεῖ φιλόθρησκοι ἄνθρωποι, ἐδῶ καὶ χίλια χρόνια, ἔστησαν τὶς ἱερὲς φωλιές τους, ἀφοῦ ἔφυγαν μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ παράτησαν τὰ μεγάλα ἀξιώματα ποὺ εἶχαν σ' αὐτόν. "Ἡμαστέ μιὰ συντροφιά, περισσότεροι ἀπὸ δέκα, μὲ ἀρχηγὸ τὸ μητροπολίτη Λαρίσης. Εἶχαμε σκοπὸ νὰ περάσωμε μιὰ νύχτα ψηλὰ στὸν πιὸ μεγάλοπρεπο καὶ στὸν πιὸ φοβερὸ βράχο, ποὺ ἔχει πλάσει ἡ φύση στὸν κόσμον! Φαίνεται γίγαντας τῶν γιγάντων ἀνάμεσα στοὺς γιγάντιους ἀδερφούς του, ποὺ σχηματίζουν τὸ σύμπλεγμα τῶν βράχων, τὰ Μετέωρα.

Τόσο ξεχωρίζει ὁ βράχος αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους! Στὴν κορυφή του βρίσκεται τὸ μοναστήρι τῆς Μεταμορφώσεως, ποὺ μόνο αὐτὸ ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα εἴκοσι τέσσερα μοναστήρια, ὅσα εἶναι ἐκεῖ πέρα, λέγεται Μετέωρα.

Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ ἦταν εἰδοποιημένος ἀπὸ τὸ πρῶν πὼς θὰ πηγαίναμε καὶ μᾶς περίμενε.

Πρὶν φτάσωμε στὴ ρίζα τοῦ βράχου, μοῦ φαινόταν τὸ ἀνέβασμα παιγνιδάκι. Ὅταν ὅμως φτάσαμε ἐκεῖ καὶ εἶδα

τὸ φοβερὸ ὕψος, ποὺ χωρίζει τὴν κορυφή ἀπὸ τὴ ρίζα του, καὶ περιεργάστηκα τὸ δίκτυ, τὸ καραβόσχοινο ποὺ τὸ κρατεῖ, τὴν ἀνεμόσκαλα μὲ τὰ ἑκατὸ καὶ περισσότερα σκαλιά, μ' ἔπιασε λιποψυχία.

Καὶ δὲν εἶναι τὸ ὕψος μόνο, ποὺ προξενεῖ φόβο, ἀλλὰ κι ἡ ἀγριότατη ὄψη τῆς φύσης. Ἐκεῖ πέρα εἶναι ὅλα σκυθρωπά καὶ φοβερά. Τίποτα δὲ γελάει. Νομίζει κανένας πὼς ὅλα τὸν φοβερίζουν καὶ πὼς ὅλα ἐπιβουλεύονται τὴ ζωὴ του.

Ἀγριότερη φύση πουθενά στὸν κόσμο δὲν εἶδα. Πελώριοι βράχοι ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο, ποὺ ἡ κορυφή του ὑψώνεται διακόσια πενήντα μέτρα καὶ περισσότερα ἀπὸ τὴ ρίζα του, ὡς τὸ μικρότερο. Ἀληθινὸ δάσος ἀπὸ βράχους! Μόλις λίγος οὐρανός, κι αὐτὸς γεμάτος ἀπὸ ὄρνια, ποὺ ἔχουν ἐκεῖ γύρω τὶς φωλιές τους.

Εἶχαμε μαζευτῇ ὅλοι οἱ λαϊκοὶ τῆς συντροφιάς κάτω ἀπὸ τὸ βράχο τῶν Μετεώρων. Περιμέναμε τὸ μητροπολίτη, ποὺ εἶχε ξεπεζέψει ἀπὸ τ' ἄλογο πολὺ μακριά, κι ἀνέβαινε μ' ὅλα τὰ γεράματά του, τ' ἀνηφορικὸ μονοπάτι.

Τὸ δίκτυ ἦταν καταγῆς. Οἱ καλόγεροι, ποὺ θὰ γύριζαν τὴν ἀνέμη, στῇ θέσῃ τους. Δὲν ἔλειπε παρὰ νὰ φτάσῃ ὁ σεβασμιώτατος, γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀνέμη νὰ γυρίζῃ καὶ νὰ τρίζῃ, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται καὶ νὰ σηκώνεται τὸ δίκτυ στὸν ἀνήφορο ἔχοντας μέσα του μιὰ ζωὴ ἔτοιμη νὰ χαθῇ, ἂν κοπῇ τὸ σχοινὶ ἢ χαλαρωθῇ ἡ ἀνέμη.

2. Η ΑΝΑΒΑΣΗ

Τέλος ἦρθε ὁ μητροπολίτης. Ἡ καρδιά μου ἄρχισε νὰ χτυπᾷ τικ τὰκ μὲ πολλὴ βία. Τὰ ποδάρια μου ἔτρεμαν, σὰ νὰ εἶχε γίνει τὸ σῶμα μου δέκα φορές βαρύτερο. Ἐτοιμαζόμουν νὰ παραμερίσω, νὰ κρυφτῶ, νὰ ἐξαφανιστῶ, νὰ φύγω,

για νὰ μὴ μὲ διατάξῃ ὁ μητροπολίτης νὰ μπῶ πρῶτος ἐγὼ στὸ δίκτυ, γιατί εἶχα μάθει πῶς στὸ ἀνέβασμα τῶν Μετεώρων ἀνεβαίνουν πρῶτα οἱ μικρότεροι στὴν ἡλικία κι ὕστερα οἱ μεγαλύτεροι.

Δὲν ἦταν μονάχα ὁ φόβος, ποὺ ἤθελα νὰ μὴν ἀνεβῶ πρῶτος, ἀλλὰ γιατί θὰ ἔχανα καὶ τὸ λαμπρὸ θέαμα τοῦ ἀνεβασμοῦ, ποὺ τὸ ἀπολαμβάνουν μονάχα ὅσοι μένουν τελευταῖοι. Εἶναι περιττὸ νὰ πῶ πῶς ὁ μητροπολίτης θ' ἀνέβαινε τελευταῖος.

Ἐκεῖ ποὺ βρισκόμουν παραμερισμένος καὶ προσπαθοῦσα νὰ μὴ φαίνωμαι, ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ μητροπολίτη:

—Ἐμπρός! μέσα ὁ νεώτερος!

«ὦ, τί ἀτυχία!» εἶπα μέσα μου καὶ μ' ἔπιασε τρεμούλα. Ν' ἀρνηθῶ; ἡ φιλοτιμία μου δὲν τὸ ἐπέτρεπε. Τί νὰ κάμω; Μπροστὰ γκρεμὸς καὶ πίσω ρέμα, ποὺ λένε. Ὅλη ἡ συντροφιά εἶχε τὰ μάτια πάνω μου καρφωμένα. Τέλος ἔκαμα τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία, προχώρησα λίγα βήματα, ἔκλεισα τὰ μάτια μου καὶ κάθισα μέσα στὸ δίκτυ ὠχρός, ἄφωνος, σὰ ν' ἀνέβαινα τὰ σκαλοπάτια λαιμητόμου.

Ὅλο τὸ αἷμα μου ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶχε μαζευτῇ στὴν καρδιά μου. Ἦθελα νὰ φωνάξω, νὰ πεταχτῶ ἔξω ἀπὸ τὸ δίκτυ. Ἀλλὰ τὰ πόδια μου δὲν εἶχαν δύναμη νὰ κινηθοῦν κι ἡ φωνή μου ἀπὸ τὸ φόβο μου εἶχε πνιγῇ στὰ στήθη μου.

Ἐξαφνα τὸ σχοινὶ τραβήχτηκε ἀπότομα. Ἐνιωσα ἓνα βίαιο τράνταγμα καὶ βρέθηκα κρεμασμένος στὸ κενό. Ἀρχισα νὰ σηκώνωμαι τὸν ἀνήφορο. Πάει πιά! Μοῦ φάνηκε πῶς ἤμουν πεθαμένος καὶ πῶς εἶχα ἀφήσει τὸ σῶμα μου στὴ γῆ κι ἡ ψυχὴ μου ἀνέβαινε στὸν οὐρανὸ μὲ τὴ σκάλα τοῦ Ἰακώβ. Ὅσο ἀνέβαινα, τόσο μεγάλωνε μέσα μου ὁ φόβος τοῦ κινδύνου. Ἀκουγα καθαρότερα τὸ ἀδιάκοπο τρίξιμο τῆς ἀνέμης καὶ τοὺς συντρόφους μου κάτω, ποὺ μι-

λοῦσαν γιὰ μένα, καὶ μοῦ φαινόταν σὰ νὰ μοῦ ἔψελναν τὸν ἐπικήδειο.

Ἡ ἀνέμη ἐξακολουθοῦσε νὰ τρίζη, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται, τὸ δίχτυ ν' ἀνεβαίνει κι ἐγὼ ἐξακολουθοῦσα τὴν ἐναέρια πορεία μου στὸν ἀνήφορο. Μέσα στὸ νοῦ μου εἶχε γεννηθῇ ἡ ἰδέα πὼς εἶχα πεθάνει καὶ πὼς τὸ σῶμα μου εἶχε μείνει κάτω στὴ γῆ κι ἡ ψυχὴ μου ἀνέβαινε στὴν οὐράνια κατοικία τῆς ἀνάμεσα ἀπὸ πλῆθος ἀστεριῶν, ἀστέρι κι αὐτὴ μικροσκοπικό.

Κι ἐνῶ ἀνέβαινα, «τράπ» συγκρούομαι μ' ἓνα σκληρὸ σῶμα. Στὴ στιγμὴ ἀνοίγοντας τὰ μάτια μου εἶδα πὼς ἤμουν πάνω στὰ Μετέωρα, μέσα στὸ δίχτυ σὰν ψάρι. Πέντε ἔξι καλόγεροι καταγίνονταν νὰ μὲ ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ σχοινιά.

Μόλις βγῆκα ἀπὸ τὸ δίχτυ, κάθισα μιὰ στιγμὴ σ' ἓνα κάθισμα. Πόσο ἀνακουφίστηκα! Ἐπειτα τράβηξα πρὸς τὸ μοναστήρι ἔχοντας ὁδηγὸ ἓνα καλογεροπαίδι.

Ἡ ψυχὴ μου φούσκωνε μέσα μου καὶ παρακάλεσα τὸ καλογεροπαίδι νὰ μὲ ὁδηγήσῃ στὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τοῦ βράχου. Μοῦ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι καὶ τράβηξα ἴσια πάνω.

3. ΤΟ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Στάθηναι ἐκεῖ σὰ στήλη κι ἔφερα γύρω τὰ μάτια μου. Ἡ μέρα ἦταν ἀσυννέφιαστη, καθάρια, σωστὴ ἀνοιξιάτικη μέρα. Ὁ ἥλιος ἔγερνε πρὸς τὸ βασίλειμά του πίσω ἀπὸ τὰ χιονοσκεπέστα κορφοβούνια τῆς Πίνδου, ποὺ χάνονταν μέσα στὰ οὐράνια ὕψη.

Δυτικὰ ἀπλωνόταν ὁ καταπράσινος κάμπος τῶν Τρικάλων. Ἀνατολικὰ ἀνοίγε ἡ κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ. Μεσημβρινὰ φαινόταν ἡ ὄροσειρά τῶν Ἀγρᾶφων μὲ χιλιάδες κορυφογραμμὲς καὶ μυριάδες ὑψώματα, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Πόρτας καὶ πᾶει νὰ λούσῃ τὰ πόδια τῆς στὸ

Αἰγαῖο. Ἀνατολικά ἄσπριζαν τὰ Φάρσαλα μὲ τὴ φυσικὴ τους ἀκρόπολη κι ἔδειχναν τὶς μυτερές τους κορυφές τὸ Πήλιο κι ὁ Κίσαβος, ποὺ φοροῦσαν μικρὸ στεφάνι ἀπὸ χιόνι. Βορρινὰ ἀπλωνόταν ἡ ὁροσειρὰ τῶν Χασιῶν.

Ἀπ' αὐτὴ τὴ λαμπρὴ εἰκόνα ἔλειπαν μόνο ὁ Ὀλυμπος καὶ τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν, γιὰ νὰ εἶναι ἀκέραιο στὸ μάτι τοῦ παρατηρητῆ τὸ θεσσαλικὸ πανόραμα, ποὺ τ' ἀγκάλιαζε μὲ τὶς χρυσοπόρφυρες ἀκτίνες του ὁ ἥλιος κι ἔστελνε ἀπὸ τὴν κορυφὴ τῆς Πίνδου τὸ πιὸ στερνὸ φίλημα ἐκείνης τῆς ἡμέρας στὰ κορφοβούνια τῶν Ἀγράφων, τῆς Γκούρας, τοῦ Πηλίου καὶ τοῦ Κισάβου.

Ὁ πατέρας τῆς ἡμέρας ἀκούμπησε τὸ κάτω τόξο του στὸ κεφάλι τῆς Πίνδου κι ὅλα τὰ κορφοβούνια ἄρχισαν νὰ παίρνουν χρυσοπόρφυρα χρώματα, νὰ ἰσχιώνουν τὰ λακκώματα καὶ νὰ γιγαντεύουν οἱ ἥλιακὲς ἀκτίνες κι οἱ ἴσκιοι. Τὰ σύννεφα, ποὺ παραστέκονταν στὴ δύση, χρυσώθηκαν λίγο λίγο κι ἔγιναν πελώρια χρυσὰ κομμάτια, σὰ χρυσὰ νησιὰ μέσα σὲ ἀργυρὴ θάλασσα. Κι ὅσο ὁ ἥλιος κατέβαινε ἀργὰ ἀργὰ, τόσο τὰ χρώματα στὰ σύννεφα, στὰ κορφοβούνια καὶ στὸν οὐρανὸ ἔλλαζαν, ἔλλαζαν. Καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ ἔπεσε πίσω ἀπ' τὸ βουνὸ κι ἄρχισαν νὰ ξεροδίξουν καὶ τὰ ψηλότερα κορφοβούνια, ἡ ντροπαλὴ Ἑσπέρα πρόβαλε δειλὰ ν' ἀνάψη, πρῶτα ἓνα ἓνα κι ὕστερα πολλὰ πολλὰ μαζί, τὰ καντήλια τῆς οὐράνιας ἐκκλησίας, γιὰ νὰ ὑποδεχτῇ τὴν πανέμορφη Νύχτα.

Μποροῦσα νὰ καθίσω ἐκεῖ ὅλη τὴ νύχτα κουβεντιάζον-
μὲ τ' ἀστέρια, ἂν δὲν ἐρχόταν τὸ γνωστὸ καλογεράκι νὰ
μοῦ πῇ:

—Ὅρίστε μέσα, σᾶς περιμένουν.

Αὐτὸ μπροστὰ κι ἐγὼ πίσω μπήκαμε στὴν αἴθουσα
τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπου ὁ δεσπότης κι ἡ ἄλλη

συντροφιά ἔπαιρναν τὸ ὀρεκτικὸ τοὺς κουβεντιάζοντας, ἐνῶ ὁ περιποιητικὸς ἡγούμενος ἐτοίμαζε τὸ τραπέζι τοῦ φαγητοῦ ἐπιστατώντας ὁ ἴδιος σὲ ὅλα.

«Θεσσαλικά Διηγήματα»

Χρῖστος Χριστοβασίλης

64. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ

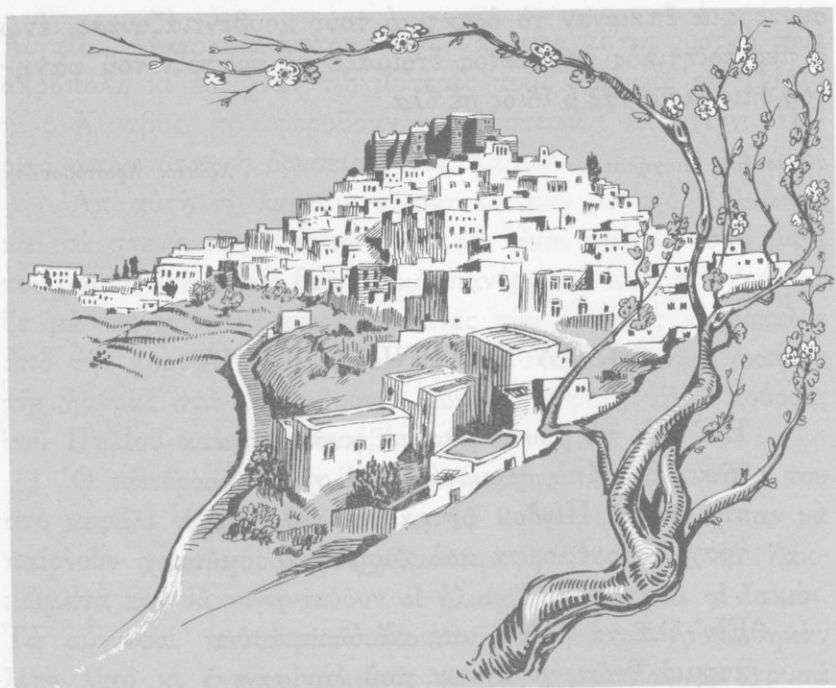
Εἶν' ὅλα τὰ βουνά μας τὰ μυριόχρονα
πλασμένα ἀπὸ στουρνάρι καὶ χιονόνερο,
τῆς μάνας Πίνδου φύτρα, παραβλάσταρα
τραχιά, πανέμορφα καὶ κοσμοξακουσμένα.

Εἶν' ὅλα τὰ βουνά μας τὰ ὀλοπράσινα
κορμιὰ θεῶν, γιγάντων, ποὺ λυγίσανε
καὶ πέσαν ἀπ' τοῦ χρόνου τὰ χτυπήματα
κι ἔτσι, στὴ γῇ πεσμένοι, πέτρωσαν καὶ μένουν.

Κι ἂν πέθαναν ἐκεῖνοι, ὅμως ἀθάνατη
τινάξανε φωτιά μέσ' ἀπ' τὰ σπλάχνα τοὺς
τοὺς Διάκους, τοὺς Λεωνίδες, τοὺς Ἀλέξανδρους
— ὁρμές ἀπ' τὰ θολά, ἀφρισμένα τοὺς ποτάμια.

Καὶ στέκουν καὶ ψηλώνουνε περήφανα
πότε τοὺς χιονισμένα, πότε πράσινα,
πότε μιλοῦν μὲ τ' ἄστρα, πότε παίζουνε
μὲ τ' ἀστροπέλεκα καὶ μὲ τὶς καταιγίδες.

Χάρης Σακελλαρίου

65. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΤΜΟ

1. Η ΕΚΔΡΟΜΗ ΜΑΣ

Ἀπὸ τ' ἀκρογιαλία τῆς Ἰκαρίας χρόνια καὶ χρόνια τὴν ἀγνάντευα. Κάποτε θαρροῦσα πὼς ξεχώριζα τοὺς μαυροφορεμένους καλογέρους νὰ πηγαινοέρχωνται στὶς ταράτσες τοῦ μοναστηριοῦ της. Δεκαοχτὼ μίλια μόλις χώριζαν τὰ δύο ἐλληνικότατα νησιά. Καὶ μιὰ βαρκούλα μὲ πανὶ θὰ μποροῦσε μὲ γαλήνη νὰ μᾶς πάη προσκυνητὲς μέσα σὲ λίγες ὥρες. Ἔτσι γινόταν πρὶν πέση ἡ Πάτμος στὰ χέρια τῶν Ἱταλῶν.

Τὰ χρόνια τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς μὲ κράτησαν

κι έμένα μακριά από τὰ νησιά μας. Μὰ τὸ ὄραμα τῆς Πάτμου ἦταν πάντα φυλαγμένο βαθιά στὴν ψυχὴ μου. Καὶ νὰ ποὺ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1946 ἦταν γραφτό μου νὰ πατήσω τ' ἄγια χώματά της.

Μόλις ἔφτασα στὴν Ἰκαρία, πληροφορήθηκα ὅτι μερικοὶ φίλοι προετοιμάζαν μιὰ ἐκδρομὴ γιὰ τὴν Πάτμο. Ἄλλο ποὺ δὲ γύρευα...

Στις 24 τοῦ Αὐγούστου ἔγινε ἡ ἐκδρομὴ μας.

Ἀπὸ τὸ μεσημέρι ὡς τὶς πέντε τὸ ἀπόγευμα κράτησε τὸ ταξίδι μας. Ὁ καπετάνιος σήκωσε καὶ τὸ πανί, ποὺ μᾶς ἔγινε περιζήτητο ὄχι τόσο γιὰ τὴ βοήθεια του στὴν ταχύτητα τοῦ πλοιαρίου μας, ὅσο γιὰ τὸν ἴσκιο του.

Πλέομε πρὸς τὰ Ν.Α. Ἀριστερά μας ἀπλώνεται ἡ Σάμος μὲ τὰ μικρασιατικὰ παράλια στὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντα. Πολὺ πιὸ κοντά μας, πρὸς τὴν ἴδια διεύθυνση, εἶναι οἱ Φοῦρνοι. Μόλις τοὺς προσπερνᾶμε, εἵμαστε στὰ μισὰ τοῦ ταξιδιοῦ καὶ μπαίνομε στὰ νερὰ τῆς Δωδεκανήσου. Τὸ πέλαγος μᾶς δροσίζει κάπως μέσα στὴ ζέστη τοῦ Αὐγούστου. Μὰ πιὸ πολὺ μᾶς δροσίζει ἡ ἀνέκφραστη χαρά, γιατί μπήκαμε στὰ πολυπόθητα νερὰ τῶν ἐλεύθερων πιά νησιῶν μας.

Ἀπ' ἐδῶ καὶ κάτω, πρὸς τὸ νοτιά, μίλια πολλὰ τὸ Αἰγαῖο εἶναι τώρα πέρα γιὰ πέρα ἐλληνικό, ἀπὸ τὴν Πάτμο ὡς τὴ Ρόδο, κι αὖριο ἀκόμη πιὸ πέρα ὡς τὴν Κύπρο μας. Ὅσο κι ἂν ἀγωνίστηκαν νὰ τὴ μολύνουν τὴ θάλασσά μας τόσοι καὶ τόσοι κατακτητές, νὰ τὴν σήμερα ἀμόλυντη, τόσο ἐλληνική, ὅσο ἦταν καὶ πρὶν ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες χρόνια. Καὶ μεῖς ἔχομε τὴ μεγάλη τύχη ν' ἀρμενίζουμε ἔπειτ' ἀπὸ τόσων αἰώνων σκλαβιά πρὸς τὰ ἡλιόχαρα νησιά μας.

Τώρα πλησιάσαμε τὶς ἀκτὲς τῆς Πάτμου κι ἔτσι μπορούμε νὰ περιεργαστοῦμε τὴν ἐδαφικὴ της διαμόρφωση καὶ τὴ βλάστησή της. Ἡ γύμνια της καὶ τὸ χαμηλὸ της ὕψος

μᾶς θυμίζουν τὴ Μύκονο, ἂν καὶ ξεχωρίζομε σὲ λίγο μερικὲς μικρὲς ὁάσεις μὲ ἀμπέλια καὶ συκιές. Παραπλέομε ἀπὸ τὸν ἓνα κολπίσκο στὸν ἄλλο, ποὺ μᾶς δίνουν τὴν ἐντύπωση μιᾶς δαντέλας μὲ πολλοὺς γύρους. "Όταν κάποτε ἀντικρίζομε στὸ βάθος ἐνὸς κόλπου τὸ γραφικότατο χωριό της, τὸν Κάμπο, ν' ἀπλώνεται σὲ μεγάλο μᾶκρος μέσα στὴν πρασινάδα τῶν ἀμπελιῶν καὶ τῶν δέντρων του, θαρροῦμε πὼς βρισκόμαστε σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ τόσο νοικοκυρεμένα χωριά τῆς Σύρου μὲ τοὺς περίφημους κήπους.

"Όλο καὶ πλησιάζομε στὸ μοναδικὸ λιμάνι τοῦ νησιοῦ, στὴ Σκάλα, χτισμένη στὸν πιὸ βαθὺ κόλπο καὶ πολὺ κοντὰ στὸν πιὸ στενὸ λαιμό του, ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ δείχνει ὁ χάρτης τὴν Πάτμο σὰ δυὸ νησιὰ ἐνωμένα. "Όλοι μας καμαρώνομε τὰ πεντακάθαρα νησιώτικα σπίτια τῆς Σκάλας καὶ τῆς Χώρας λίγα χιλιόμετρα πιὸ πάνω, στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ ὁλόγυρα στὸ κοσμοξακουσμένο μοναστήρι.

Εἶχα θαυμάσει πολλὰς φορὲς ὡς τώρα τὴ λευκότητα καὶ τὴν καθαριότητα τῆς Μυκόνου καὶ θαρροῦσα πὼς καμιὰ ἄλλη πόλη δὲν τὴν ξεπερνάει. Κι ὅμως, πιὸ ἄσπρη καὶ πιὸ καθαρὴ εἶναι ἡ Πάτμος. "Όλα τὰ σπίτια της φρεσκοασπρισμένα κι οἱ αὐλές της καὶ τὰ πεζοδρόμια κι οἱ ἄκρες τοῦ δρόμου ἀκόμη, ποὺ ἐνώνει τὴ Σκάλα μὲ τὸ μοναστήρι καὶ τὴ Χώρα. Κανένα ἄλλο χρῶμα δὲ διακρίναμε ἀνάμεσα στὰ σπίτια, ἐκτὸς ἀπὸ λίγη πρασινάδα ἐδῶ κι ἐκεῖ, κάπου ἓνα δέντρο, κάπου ἓνα μικρὸ περιβόλι.

2. Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ

Χαιρετιστήκαμε χαρούμενα μὲ δυὸ τρεῖς βαρκοῦλες, ποὺ πρωταπαντήσαμε στὸ λιμάνι. Κάμποσος κόσμος μαζεύτηκε στὴν προκυμαία. Στὰ μελαψὰ τους πρόσωπα διαβάξα-

με μιάν ευχάριστη έκπληξη. "Ημαστε ή δεύτερη έκδρομή, πού δεχόταν τὸ νησί τους ἀπὸ τὴ μητέρα Ἑλλάδα. Λίγες ἐβδομάδες πρὶν μᾶς εἶχαν προλάβει οἱ Σαμιῶτες, ὅπως μᾶς εἶπαν μόλις βγήκαμε. Στὴν τοπικὴ ἀστυνομία μᾶς καλοδέχτηκαν ἀδερφικὰ καὶ γρήγορα γρήγορα μᾶς ἔδωσαν τὶς ἀπαραίτητες γιὰ τὴ διαμονή μας πληροφορίες. Μάθαμε πὼς τὰ τρόφιμα ἦταν ἀκόμη πολὺ σπάνια. Εὐτυχῶς μᾶς παρηγόρησαν μερικὲς κυρίες τῆς συντροφιάς μας, πού εἶχαν ὑπεραρκετὴ προμήθεια.

Οἱ κουβέρτες, πού εἶχαμε φορτωθῇ, μᾶς ἦταν ἀχρηστες, γιὰτὶ καὶ ξενοδοχεῖο τοῦ ὕπνου βρήκαμε καὶ οἱ ξενῶνες τοῦ μοναστηριοῦ ἦταν διαθέσιμοι.

Γαῖδουράκια καὶ μουλάρια ἔτοιμα μᾶς προσφέρθηκαν σὲ πολὺ χαμηλὴ τιμὴ νὰ μᾶς ἀνεβάσουν στὸ μοναστήρι, ὅπου ἀποφασίσαμε νὰ περάσουμε τὴ νύχτα οἱ περισσότεροι. Καὶ νὰ σου ἡ συνοδεία μας ἀνηφορίζει ἀκολουθώντας τὸν παλιὸ δρόμο, ὅλο πλακόστρωτο, γιὰ συντομία. Οἱ ἀγωγιὰτες μας ἦταν ἡ εὐγένεια κι ἡ προθυμία προσωποποιημένη, ἀδύνατοι καὶ φτωχοντυμένοι, ἀλλὰ καὶ πλημμυρισμένοι χαρά, γιὰτὶ στὶς μέρες τους ἦρθε ἡ περιπόθητη ἐλευθερία, πού τόσους αἰῶνες τὴν ὀνειρεύτηκαν οἱ πρόγονοί τους.

Στοὺς ὀλάσπρους τοίχους τῶν σπιτιῶν γαλάζιες ἐπιγραφές μαρτυροῦσαν τὴ μεγάλη τους εὐτυχία: «Σᾶς περιμέναμε 34 χρόνια!», «Ζήτω ἡ Ἑνωσι!» , «Καλῶς ἦρθατε, ἀδέρφια!». Πόσο ἀγνὸ διατήρησαν τὸν πατριωτισμὸ τους αὐτοὶ οἱ ἡμεροὶ νησιῶτες!

Προσπερνᾶμε τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως μὲ τὰ ἐρείπια τῆς περίφημης Πατριάδος Σχολῆς, γιὰ νὰ τὸ ἐπισκεφθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα στὸ γυρισμὸ μας ἀπὸ τὸ μοναστήρι, καὶ φτάνομε στὴν εἴσοδο τοῦ κάστρου - μοναστηριοῦ μὲ τὸ ἡλιοβασίλεμα. Στὸ γενικὸ του σχέδιο εἶναι ἀπαράλ-

λαχτο, ὅπως τὸ πρωτόχτισε ὁ Ὁσῖος Χριστόδουλος τὸν 11ο αἰώνα.

Οἱ καλόγεροι εἶναι ὀλοπρόθυμοι νὰ μᾶς εὐχαριστήσουν μὲ τὶς περιποιήσεις τους. Οἱ κοιτῶνες μᾶς περιμένουν ἔτοιμοι, γιατί στὸ μεταξύ εἶχε τηλεφωνήσει ἡ ἀστυνομία ἀπὸ τὴ Σκάλα. Ὁ ἡγούμενος μᾶς προσκαλεῖ στὸ ἡγουμενεῖο, ὅπου μᾶς προσφέρεται θαυμάσιος καφές. Νιώθουμε νὰ στενοχωρῇ τοὺς καλογέρους ἡ ἀδυναμία τους νὰ μᾶς φιλοξενήσουν, γιατί εἶναι τόση ἡ ἔλλειψη τῶν τροφίμων. Προσπαθοῦμε νὰ τοὺς καθησυχάσωμε βεβαιώνοντάς τους πὼς δὲ μᾶς λείπει τίποτε. Τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ μᾶς προσφέρεται δροσερώτατο καρπούζι.

3. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ

Νύχτα νύχτα μᾶς ξύπνησε ἡ ψαλμωδία τοῦ Ὁρθρου, ποὺ ἔφτανε σὰν ἀπόκοσμη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ μοναστηριοῦ ὡς ἐπάνω στοὺς κοιτῶνες. Γιὰ χάρη δική μας ὁ Ὁρθρος ἄρχισε στὶς τρεῖς τὴ νύχτα, ἀντὶ γιὰ τὶς δύο, ποὺ εἶναι ἡ συνηθισμένη ὥρα, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ παρακολουθήσωμε τὴ λειτουργία ἀπὸ τὶς 5 ὡς τὶς 8.30' τὸ πρωί.

Ἔτσι μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία πρώτη φορὰ νὰ ζήσω τρεῖς ὥρες σ' ἓνα γνήσιο βυζαντινὸ περιβάλλον μὲ παπάδες καὶ ψάλτες καλογέρους, μὲ τὸ καλογεροπαίδι κανονάρχο νὰ πηγαينوέρχεται ἀπὸ τὸν ἓνα ψάλτη στὸν ἄλλο, γιὰ νὰ τοῦ κανοναρχάη, μὲ τὴν ἀνόθευτη βυζαντινὴ μουσική, μακριὰ ἀπὸ τὴν ὀχλοβοή, ποὺ δὲ σ' ἀφήνει νὰ συγκεντρωθῇς. Νιώθαμε νὰ μᾶς ἐξαγνίζη πρὸ θερμῇ ἡ πίστη.

Ὅσες ὥρες μᾶς ἔμεναν, τὶς διαθέσαμε, γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν περίφημη βιβλιοθήκη, τὸ ἀνεκτίμητο σκευοφυλάκιο, τ' ἄλλα διαμερίσματα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ τέλος τὸ Σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ὅχι ὥρες, ἀλλὰ μέρες κι

ἐβδομάδες θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαμε στὴ διάθεσή μας, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ προσέξωμε ὅλα τὰ κειμήλια κι ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα μὲ τόση στοργὴ καὶ ἀφοσίωση κατόρθωσαν νὰ σώσουν τόσες καὶ τόσες γενεές καλογέρων.

Εἶναι θαῦμα πὼς κανένας ἀπὸ τοὺς τόσους ἐπιδρομεῖς δὲν ἀποτόλμησε τὴν παραμικρὴ ἱεροσυλία. Εἶναι τόσο μεγάλη ἡ δύναμη τοῦ χριστιανισμοῦ, ὥστε ἀνάγκαζε καὶ τοὺς ἀλλόπιστους ἀκόμη ὄχι μόνο νὰ σέβωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ προστατεύουν πολλὰς φορὲς τὸ μοναστήρι του.

Ἡ βιβλιοθήκη ἔχει σήμερα 735 χειρόγραφα καὶ 4500 παλαιὰ ἔντυπα βιβλία. Ἀνάμεσα στὰ χειρόγραφα πολλὰ εἶναι πολυτιμότερα, ὅπως ὁ «Πορφυροῦς κῶδιξ», χειρόγραφο μερικῶν κεφαλαίων τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου τοῦ Ε' μ.Χ. αἰώνα, γραμμένο πιθανότατα ἀπὸ τὸν καλλιγράφο αὐτοκράτορα Θεοδόσιο τὸ Μικρό. Πολλὰ χρυσόβουλα, δηλαδὴ διατάγματα Φράγκων βασιλέων κι Ἑνετῶν δόγηδων, ἀκόμη καὶ φερμάνια σουλτάνων, φανερώνουν τὴ μεγάλη σημασία τοῦ μοναστηριοῦ γιὰ ὅλο τὸν κόσμον. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι τὸ χρυσόβουλο τοῦ Ἀλεξίου Α', μὲ τὸ ὁποῖο δωρίζει τὸ νησί στὸν ὅσιο Χριστόδουλο στὰ 1080 μ.Χ., γιὰ νὰ ἰδρύσῃ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἀπὸ τ' ἀφθονώτατα κειμήλια κι ἔργα τέχνης ἃς ἀναφέρωμε τὴν ἀλυσίδα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, μὲ τὴν ὁποία τὸν μεταφέρανε δεμένο ἀπὸ τὴ Ρώμη στὴν Πάτμο, τὸ λείψανο τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου, τὸ μεγαλύτερο σωζόμενο Τίμιο Ξύλο σὲ σταυρό, δῶρο τοῦ Ἀλεξίου Α', καὶ μιὰ καντήλα, δῶρο τοῦ Μωάμεθ Β'. Μόνο ὁ Πανάγιος Τάφος, μᾶς εἶπαν οἱ πάντοτε πρόθυμοι κι ἀκούραστοι καλόγεροι, ξεπερνάει τὸ μοναστήρι στὸν πλοῦτο.

Ἀξίζει ν' ἀναφέρωμε πὼς κάτω ἀπὸ τὸ τόσο μεγάλο μοναστήρι εἶναι ἡ στέρνα του, τόσο μεγάλη κι αὐτή, ποὺ ἐπαρκοῦσε γιὰ τοὺς διακόσιους καλογέρους τῆς παλαιότερης ἐποχῆς καὶ τοὺς πολλοὺς ἐπισκέπτες. Σὲ περασμένους αἰῶνες, τότε ποὺ τὸ μοναστήρι ἦταν κοινόβιο, χρησιμοποιοῦσε ἓνα φοῦρνο μεγάλο σὰν ἁλώνι καὶ μιὰ σκάφη σὰ μεγάλη βάρκα, ποὺ σώζονται ἀκόμη καὶ τὰ εἶδαμε.

Βιαστικοὶ περάσαμε ἀπὸ τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. Νά ἐδῶ ἡ θέση, ὅπου ἄλυσοδεμένος ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἶδε τὸ ὄραμα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ἐπτασφράγιστο βιβλίο, μὲ τὸ σάλπισμα τῶν ἑπτὰ Ἀγγέλων, μὲ τὸ ἐπτακέφαλο θηρίο καὶ μὲ τὴ Δευτέρα Παρουσία. Στους τοίχους τῆς ἐκκλησίας ἀποσπάσματα καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψη μᾶς ξαναζωντανεύουν τὸ ὄραμα. Ἕνα ρίγος μᾶς συγκλονίζει, οἱ γυναιῖκες δακρύζουν καὶ γονατίζουν. Στιγμὲς ἀλησμόνητες γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ μας.

Ἡ τρουμπέτα μᾶς ἀναζητάει κάμποση ὥρα καθυστερημένους. Ὁ καπετάνιος μας δὲν τὴν πολυπιστεύει τὴ γελαστή θάλασσα. Ποιὸς ξέρει ἂν δὲν τὴν πιάσουν οἱ ξαφνικοὶ θυμοὶ τῆς! Γυρίζομε λοιπὸν καταμαγεμένοι γιὰ ὅσα εἶδαμε καὶ ζήσαμε, ἀλλὰ καὶ μετανιωμένοι, γιατί δὲν εἴχαμε ὑπολογίσει πιδὸ πολὺ τὸ χρόνο. Κι ὅλοι μας τάζομε πὼς μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία θὰ ξαναπᾶμε στὴν Πάτμο μας, στὸ ἄσπρο νησί τῶν θρησκευτικῶν μας θρύλων.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

Ε. ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

66. ΜΙΑ ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

‘Ο άνθρωπος έδω και χιλιάδες χρόνια είχε γίνει κύριος κι έξουσιαστής τών ζώων τής γῆς, γι’ αυτό και τόν έλεγαν Δαμαστή.

Έκεινα πού μπορούσαν νά τόν ωφελήσουν, νά κάνουν τò θέλημά του, τὰ ήμέρωσε και τὰ έκαμε συνεργάτες του. Τ’ άλλα τ’ άφησε, όσο δέν τόν πείραζαν. ‘Όταν όμως τοῦ γίνονταν εμπόδιο στη ζωή του, τὰ πολεμούσε και τ’ ανάγκαζε νά τόν αναγνωρίσουν πώς ήταν ό μόνος κύριος κι έξουσιαστής τής ζωῆς τους.

Τὰ ζώα πού ήμέρωσε, σιγά σιγά και με τόν καιρό, έγιναν διαφορετικά από τ’ άδέρφια τους, πού ζούσαν μονάχα τους ελεύθερα και με κάθε τρόπο υπερασπίζονταν τή ζωή τους. Τόσο συνήθιζαν στη νέα ζωή, πού αν τύχαινε κανένα νά φύγη και νά γυρίση στ’ άδέρφια του, τ’ άγρια, πολύ γρήγορα έχανε τή ζωή του, δέν μπορούσε πιά νά τήν υπερασπίση. Τόν καιρό πού άρχιζε ή ιστορία πού θα σᾶς διηγηθώ, ό Δαμαστής είχε στήσει μιὰ ώραία καλοκαιρινή σκηνή από δέρματα άγριων ζώων σ’ ένα λιβάδι κοντά στην άκρογιαλιά.

Μιά φορά ό Δαμαστής καθόταν κάτω από τή σκηνή αυτή. ‘Η οικογένειά του κοιμόταν ύστερ’ από τίς βαριές δου-

λειές τῆς ἡμέρας. Τὰ ζῶα του, ξαπλωμένα στὴ χλόη, ἀναμα-
σοῦσαν τὴν τροφή τους. Ὁ Πιστός, ὁ σκύλος του, ὁ φίλος
καὶ πρόθυμος ὑπηρέτης του, ἦταν ξαπλωμένος στὰ πόδια
του καὶ σήκωνε τ' αὐτιά του, μόλις ἄκουε τὸν ὁποιοδήποτε
παραμικρὸ θόρυβο. Κοιμόταν μὲ τὸ ἓνα του μάτι κι ἀγρυ-
πνοῦσε μὲ τὸ ἄλλο. Μόνο ὁ Δαμαστής δὲν κοιμόταν. Ἦταν
γέρος πιά καὶ δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ πολὺν ὕπνο. Ἐπειτα δὲν
ἦταν τόσο κουρασμένος, ὅσο τὰ παλιὰ τὰ χρόνια· γιατί τώρα
εἶχε πολλὰ παιδιά καὶ παιδιά τῶν παιδιῶν του, ποὺ ἔκαναν
τὴν πιδὸ πολλή ἐργασία. Αὐτὸς τώρα ἔπρεπε ν' ἀνιστορῇ στὸ
νοῦ του τὰ περασμένα, τοὺς ἀγῶνες του, γιὰ νὰ γίνη κύριος
κι ἐξουσιαστής, δαμαστής τῶν ζώων, καλλιεργητὴς τῶν χρή-
σιμων φυτῶν, καὶ νὰ στοχάζεται τί μπορούσε ἀκόμη νὰ κάμῃ.

Ὅταν ἔτσι καθόταν καὶ στοχαζόταν, τοῦ φαινόταν πῶς
ἄκουε σχέδια ἀπὸ παντοῦ. Τοῦ μιλοῦσε ἡ πηγὴ, τὰ δέντρα
τοῦ σιγοψιθύριζαν καὶ τὸ βραδινὸ δροσερὸ ἀεράκι πάνω ἀπὸ
τὸ κεφάλι του. Ἡ πηγὴ σιγομουρμούριζε:

— Δαμαστή, κύριε τῆς γῆς, πρῶτε στὸ νοῦ καὶ στὴ σκέψη,
δυνατὲ τῶν δυνατῶν.

— Δαμαστή, νικητὴ τῶν λιονταριῶν, φοβερὲ στ' ἀγρίμια,
προστάτη τῶν ἡμερῶν ζώων, ψιθύριζαν τὰ δέντρα.

Κι ὁ ἄνεμος ἔλεγε μὲ βουητό:

— Δαμαστή, ποὺ κανένας δὲν σοῦ ἀντιστέκεται, κύριε καὶ
ἐξουσιαστὴ ὅλων!

Ὁ Δαμαστής καθόταν καὶ πρόσεχε νὰ πάρῃ τὰ μυστικά
ἀπὸ τὴν πηγὴ, τὰ δέντρα καὶ τὸ δροσερὸ ἀεράκι.

Ὅταν προχωροῦσε ἡ νύχτα, τὸ ἀεράκι δυνάμωνε, ὁ ἄνε-
μος γινόταν δυνατὸς καὶ χτυποῦσε τὴ σκηνή του. Ὁ ψιθυρι-
σμός τῶν δέντρων γινόταν βουητό. Τὰ κύματα τῆς θάλασ-
σας ἔσκαζαν στὴν ἀκρογιαλιά κι οἱ ἀφροὶ τους τοῦ ράντιζαν
τὸ πρόσωπο.

— Τί πάθατε; ρώτησε μιὰ νύχτα ὁ Δαμαστής, πού ἄρχισε νὰ κρυώνει καὶ τυλίχτηκε μὲ τὸ μαντύα του.

— Ποιὸς τὸ ξέρει! ἀπάντησαν οἱ φυλλωσιές τῶν δέντρων.

— Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀνακαλύψῃ τὰ μυστικά; ρώτησε ἡ πηγὴ.

— Ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχουν πολλὰ, πού οὔτε κὰν τὰ φαντάζεται ὁ Δαμαστής, εἶπε ὁ ἀνεμος.

Ὁ Δαμαστής στηρίχτηκε στὴ σκηνή του καὶ κοίταξε γύρω του περήφανα.

— Ἄς ἔρθῃ ὅ,τι θέλει, εἶπε. Νίκησα τὸ λιοντάρι, ἔκαμα ὑποταχτικούς μου τὸ ἄλογο καὶ τὸ βόδι. Μὲ τὸν καιρὸ ὅλα θὰ τὰ ὑποτάξω.

Καθὼς εἶπε αὐτά, ἓνα δυνατό φύσημα τοῦ ἀνέμου ἔριξε κάτω τὸ Δαμαστή, ξεκόλλησε καὶ πῆρε σὰν πούπουλα τρία χοντρά δέρματα ἀπὸ τὴ σκηνή καὶ ξύπνησε ὅσους κοιμοῦνταν μέσα. Ὁ σκύλος οὐρλιάξε κι ἔβαλε τὴν οὐρά του ἀνάμεσα στὰ πόδια του.

Ὁ Δαμαστής περπατοῦσε καὶ σερόνταν μὲ τὰ τέσσερα. Οἱ δικοὶ του σκόρπισαν καὶ μέσα ἀπὸ τὴ σκηνή ἀκούονταν κραυγές καὶ θρῆνοι. Οἱ ἀγελάδες, οἱ γίδες, τὰ πρόβατα ἔτρεχαν, μούγκριζαν, βέλαζαν ἀπὸ τὴν τρομάρα τους καὶ τσαλαπατοῦσαν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Πολλὰ ἔπεσαν σὲ γκρεμοὺς κι ἔσπασαν τὰ πόδια τους. Τ' ἄλογα τό 'βαλαν στὰ πόδια, ἔτρεχαν τρελά, ὥσπου ἔπεσαν κάτω ἀπὸ τὴν πολλὴ κούραση.

Τὸ μεγάλο δέντρο, πού ἡ κορυφή του ἦταν ἀπάνω ἀπὸ τὴ σκηνή τοῦ Δαμαστή, τσακίστηκε σὰν καλαμιὰ!

Ὅλη τὴ νύχτα οὐρλιάζε ἡ θύελλα. Μόλις χάραξε, ὁ Δαμαστής κάθισε κι ἔκλαιγε γιὰ τὴν καταστροφή, πού ἔβλεπε γύρω του. Λησμόνησε τοὺς δικούς του, δὲν ἔτρεξε νὰ συμμαζέψῃ τὰ ζῶα του, δὲν καταπιάστηκε νὰ ξαναφτιάξῃ τὴ σκηνή του, παρὰ τυλιγμένος στὸ μαντύα του κοίταξε σὰ μαρμαρωμένος.

— Κακέ, κακέ! εἶπε δείχνοντας τὶς γροθιές του στὸν ἄνεμο. Γιὰ μιὰ νύχτα μοῦ κατὰστρεφες ὅ,τι κι ἂν εἶχα καὶ λίγο ἔλειψε νὰ σκοτώσης ὅλους τοὺς δικούς μου. Κι ἂν ξαναφτιάσωμε τὴ σκηνή μας καὶ ξαναπιάσωμε τὰ ζῶα μας, ἐσύ μπορεῖς νὰ ξανάρθης νὰ τ' ἀφανίσης.

— Ναί, αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνη, εἶπε ὁ ἄνεμος.

— Κακέ, κακέ!

— Κακὸς δὲν εἶμαι, ἀποκρίθηκε ὁ ἄνεμος.

— Πρέπει λοιπὸν νὰ σὲ πῶ καλόν; φώναξε ὁ Δαμαστής.

— Καλὸς δὲν εἶμαι! ἀπάντησε ὁ ἄνεμος.

— Λοιπὸν δὲν εἶσαι μήτε καλὸς μήτε κακός; ρώτησε ὁ Δαμαστής.

— Πολὺ σωστά. Ἔτσι εἶναι. Δὲν εἶμαι μήτε καλὸς μήτε κακός.

— Δὲν τὸ καταλαβαίνω, εἶπε ὁ Δαμαστής. Μὰ μπορεῖς νὰ μοῦ πῆς τί μ' ὠφελεῖ ποὺ νίκησα τὸ λιοντάρι καὶ δάμασα τὸ βόδι, τὸ ἄλογο, τὴν καμήλα καὶ τὸν ἐλέφαντα, ἀφοῦ ἐσύ μπορεῖς γιὰ μιὰ στιγμή νὰ μοῦ τὰ καταστρέψης; Μπορεῖς νὰ μοῦ πῆς πῶς νὰ σὲ δαμάσω κι ἐσένα καὶ νὰ σὲ κάνω ὑποταχτικό μου;

— Τίποτα δὲν μπορῶ νὰ σοῦ πῶ, ἀπάντησε ὁ ἄνεμος. Πιάσε με, δάμασέ με καὶ κάνε με ὑποταχτικό σου.

Κι ἔτρεξε πέρα παρασέρνοντας ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὰ δέρματα τῆς σκηνῆς. Τὸ σήκωσε ψηλὰ καὶ τὸ πέταξε πέρα μακριὰ στὰ νερά. Ὁ Δαμαστής κοίταζε καὶ παρακολουθοῦσε τὸ κομμάτι τὸ δέρμα, ὥσπου τὸ ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια του.

Τότε ἦρθε ὁ μεγαλύτερός του γιός. Αὐτὸς τοῦ εἶπε:

— Δὲν μπορούμε νὰ καθίσουμε πιά ἐδῶ. Ἡ θύελλα κατὰστρεψε τὰ σπαρτὰ καὶ τὴ χλόη καὶ τὰ ζῶα μας δὲν ἔχουν πιά τίποτε νὰ φᾶνε. Δὲν ξέρω τί πρέπει νὰ κάμουμε.

Πίσω ἀπὸ τὸ λόφο περνοῦσε πλατὺς ποταμὸς καὶ χυ-

νότανε στη θάλασσα. Στὰ νερά τοῦ ποταμοῦ εἶχε ρίξει ὁ ἄνεμος τὸ δέρμα τῆς παλιᾶς σκηνῆς. Ὁ Δαμαστής ἀγνάντεψε κατὰ κεῖ καὶ εἶδε μακριὰ καὶ πέρα μιὰ χώρα. "Ὡ! πόσο ἦτανε καταπράσινη.

— Ἐκεῖ πέρα, μακριά, ἔχει καλὴ βοσκή, εἶπε.

— Καὶ τί ὠφελεῖ; ἀπάντησε τὸ παιδί του. Τὰ νερά εἶναι βαθιά καὶ τὸ ρέμα ὀρμητικό, ποτὲ δὲ θὰ μπορέσωμε νὰ περάσωμε πέρα.

— Ἀπὸ ποῦ φυᾶ ὁ ἄνεμος; ρώτησε ὁ Δαμαστής.

— Φυᾶ ἀπὸ τῆ δύση πρὸς τὸ νησάκι ποὺ φαίνεται, ἀπάντησε ὁ γιὸς του. Ἔχεις τὴ γνώμη νὰ περάσωμε πέρα;

— Τὸ βρῆκες, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής. Ἀποφάσισα νὰ κάμω ὑποταχτικό μου τὸν ἄνεμο.

* *

Ὁ γιὸς του τὸν κοίταζε, χωρὶς νὰ καταλαβαίνει τὰ λόγια του. Ὁ Δαμαστής ὅμως κάλεσε τὴν οἰκογένειά του καὶ πρόσταξε ν' ἀφήσουν τὴ δουλειὰ ποὺ ὁ καθένας εἶχε ἀρχίσει. Πρόσταξε νὰ μαζέψουν τὰ δοκάρια ποὺ εἶχε κόψει κι ὅσα στήριζαν τὴ σκηνὴ καὶ νὰ τὰ δέσουν τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, νὰ κάμουν μιὰ μεγάλη σχεδιά. Ἐπειτα πρόσταξε τοὺς ἄντρες νὰ κάμουν ἓνα μεγάλο κατάρτι κι οἱ γυναῖκες νὰ ράψουν δερματά, γιὰ νὰ γίνη ἓνα μεγάλο πανί. Τὸ πανὶ τὸ σήκωσαν ὡς τὴν κορυφὴ τοῦ καταρτιοῦ καὶ τὸ δέσανε καλὰ πάνω στὴ σχεδιά. Ἡ σχεδιά ρίχτηκε στὸ ποτάμι. Ὁ ἄνεμος φούσκωνε τὸ πανί, μὰ ἡ σχεδιά ἦταν δεμένη ἀπὸ τὴν ὄχθη μὲ γερά σκοινιά.

Τότε πρόσταξε ὁ Δαμαστής ν' ἀνεβῇ ὅλη του ἡ οἰκογένεια καὶ τὰ ζῶα του ἀπάνω στὴ σχεδιά. Ἐλυσαν τὰ σκοινιά, ὁ ἄνεμος φούσκωσε τὸ πανὶ καὶ κοντὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα ἔβγαιναν στὴν καταπράσινη χώρα.

Ένας από τούς γιούς τοῦ Δαμαστῆ εἶχε δουλειά τοῦ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ φροντίζει τὴ σχεδιά. Ὁ νέος εἶχε τὸν ἐφευρετικὸ νοῦ τοῦ πατέρα του καὶ διόρθωνε τὴ σχεδιά. Ἀπὸ σχεδιά ἔκαμε βάρκα καὶ ἀπὸ βάρκα μπόρεσε καὶ ἔκαμε ἀληθινὸ καράβι. Τὴν πλώρη του τὴν ἔκαμε μυτερή, γιὰ νὰ σιγίζει εὐκόλα τὰ νερά. Στὸ ἀμπάρι ἔβαλε βάρη, ἄμμο καὶ πέτρες, γιὰ νὰ μὴν μπορῇ ὁ ἄνεμος νὰ τὸ ἀναποδογυρίζη. Ἐφτιαξε τὰ κουπιὰ καὶ τὸ τιμόνι. Ἐμαθε νὰ μεταχειρίζεται τὸν ἄνεμό καὶ ὅταν ἦτανε πρύμος καὶ ὅταν ἦταν ἀντίθετος. Σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ τὸν καιρὸ ὁ νέος δαμαστής τοῦ ἀνέμου ἔμαθε νὰ πλέη μακριὰ στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα, νὰ πιάνη ψάρια καὶ νὰ γυρίζει εὐχαριστημένος στὸ σπίτι του.

Ὁ Δαμαστής καθόταν πάλι μπροστὰ στὴ σκηνή του καὶ στοχαζόταν.

— Λοιπόν, βλέπεις πῶς σ' ἔκκνα ὑποταχτικὸ μου, δουλεύεις γιὰ μένα, ἔλεγε στὸν ἄνεμο, ποῦ φυσοῦσε γύρω στὸ κεφάλι του. Κι ὅμως δὲν εἴμαστε ἀκόμη στὸ τέλος. Περίμενε. Πρέπει νὰ δουλεύης ὅπως τὰ βόδια καὶ τ' ἄλογα.

— Ὅπως θέλεις, ἀπάντησε ὁ ἄνεμος. Εἶμαι ὅπως μὲ βλέπεις· καὶ ἐσύ κάμε με ὅπως πρέπει νὰ εἶμαι. Πιάσε με, δάμασέ με, βάλε με νὰ δουλεύω.

Ὁ Δαμαστής καθόταν καὶ κοίταζε τούς δικούς του, ποῦ ἄλθαν στὸ μύλο τὰ γεννήματα, γιὰ νὰ κάμουν ἀλεύρι, νὰ τὸ ζυμώσουν καὶ νὰ ψῆσουν ψωμί.

Ἀπὸ πολλὰ χρόνια πρὶν εἶχε γουβώσει ἓνα λιθάρι καὶ μ' ἓνα ἄλλο λιθάρι στρογγυλό, ποῦ τὸ κυλοῦσαν ἀπάνω στὸ πρῶτο οἱ γυναῖκες, ἄλθαν τὸ σιτάρι.

Ἀργότερα ἀπάνω ἀπὸ ἓνα ἴσιο καὶ ὁμαλὸ λιθάρι γύριζε ἄλλο καὶ ἄλλο τὰ γεννήματα. Στὸ ἀπάνω λιθάρι εἶχε στερεωθῇ ἓνα μακρὸ δοκάρι, εἶχε ζέψει στὴν ἄλλη ἄκρη ἓνα βόδι καὶ καθὼς τὸ βόδι γύριζε γύρω γύρω, γύριζε καὶ τὸ βαρὺ

λιθάρι κι ἄλεθε. Τότε ἦταν περήφανος γιὰ τὴν ἐφεύρεσή του.

Καὶ τώρα πού τὸ βόδι γύριζε ὑπομονετικὰ τὸ λιθάρι ἕνας ἀπὸ τοὺς γιούς του ρωτοῦσε ἂν εἶχαν ἀρκετὸ ἀλεύρι, γιὰτὶ τοῦ χρειάζονταν ὅλα τὰ ζῶα στὸ χωράφι. Οἱ γυναῖκες φώναζαν πὼς τοὺς χρειαζόταν πολὺ ἀλεύρι ἀκόμη. Ὁ Δαμαστής τοὺς ἄφηνε νὰ φιλονικοῦν κι ἔμεινε κεῖ στοχαστικὸς ὡς τὸ βράδυ.

— Τί συλλογίζεσαι; τὸν ρώτησε ὁ ἄνεμος πού ἐξακολούθοῦσε νὰ τὸν φυσᾷ στὸ πρόσωπο.

— Ναί! εἶπε ὁ Δαμαστής καὶ πήδησε ἀπάνω ὀρθός. Τὸ βρῆκα. Σ' ἔξεψα στὴ σχεδιά καὶ σ' ἀνάγκασα νὰ μοῦ κουβαλήσης ἐδῶ, στὸν ὠραῖο τόπο, τοὺς δικούς μου καὶ τὰ ζῶα μου. Γιατί νὰ μὴ σὲ ζέψω νὰ γυρίσης καὶ τὸ μυλολίθαρό μου;

— Ἄν μπορῆς, πιάσε με! εἶπε ὁ ἄνεμος.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Δαμαστής ἄρχισε νὰ ἐφαρμόζη τὰ σχέδιά του. Σ' ἓνα λόφο ὕψωσε μιὰ παράγκα ψηλὴ. Ἐφτιαξε τέσσερα φτερά ἀπὸ δέρματα καὶ τὰ στήριξε σὲ τέσσερις σταυρωτὲς ἀχτίνες ἀπὸ ξύλο. Στὸ κέντρο εἶχε περάσει ἄξονα. Αὐτὰ τὰ ἔβαλε στὴ στέγη τῆς παράγκας. Ὁ ἄνεμος φυσοῦσε στὰ δέρματα κι οἱ ἀχτίνες γύριζαν καὶ μαζὶ γύριζε κι ὁ ἄξονας. Τὸν ἄξονα τὸν ἔνωσε μὲ δοκάρια καὶ σκοινιὰ μὲ τὸ ἀπάνω μυλολίθαρο. Ἔτσι ἔγινε ὁ πρῶτος ἀνεμόμυλος.

Τὰ παιδιὰ του εἶχανε μαζευτῇ καὶ κοίταζαν μὲ θαυμασμό.

— Δὲν εἴμαστε ἀκόμη ἔτοιμοι, εἶπε ὁ Δαμαστής. Κι ἔκανε τὴ σκεπὴ νὰ γυρίζῃ ἔτσι πού νὰ βάζῃ τὴ φτερωτὴ τοῦ μύλου κατακεῖ πού φυσοῦσε ὁ ἄνεμος.

— Τώρα θ' ἀλέσωμε, εἶπε.

Κι ὁ ἄνεμος φυσοῦσε καὶ γύριζε τὴ φτερωτὴ. Κι ὁ μύλος γύριζε κι ἦταν μιὰ χαρὰ στὸ ἄλεσμα. Στὸ ἀπάνω μυλολίθαρο, στὴ μέση, ἦταν μιὰ τρύπα. Ἀπὸ τὴ γερτὴ σιαφίδα

ἔπερτε σὰν ποταμάκι ξανθὸ μέσα στὴν τρύπα τὸ σιτάρι καὶ τὸ μυλολίθαρο γύριζε καὶ πετοῦσε τὸ ἀλεύρι γύρω. Μὰ γύρω ἦταν σανίδες καὶ μονάχα μπροστὰ μιὰ τρύπα καὶ στὴν τρύπα αὐτὴ ἀνοιχτὸ τὸ σακί, ποὺ δεχόταν τὸ κάτασπρο, λεπτὸ ἀλεύρι.

— Σ' ἔπιασα πάλι, καλέ μου, εἶπε ὁ Δαμαστής στὸν ἄνεμο.

— Τὸ πρῶι θὰ φυσήξω ἀπὸ ἄλλη μεριά, φώναξε ὁ ἄνεμος.

— Ἐννοια σου καὶ πῆρα τὰ μέτρα μου. Ἀπ' ὅπου νὰ φυσήξης, δοῦλος μου εἶσαι.

Κατὰ τὸ βράδυ μὲ λοστοὺς γύρισε τὴ φτερωτὴ ὁ Δαμαστής στὴν ἀντίθετη μεριά. Ὅταν φύσηξε ἀπὸ κεῖ ὁ ἄνεμος, ὁ μύλος γύριζε κι ἄλεθε ἴδια κι ἀπαράλλαχτα.

— Αὐριο θὰ πάψω νὰ φυσῶ, εἶπε ὁ ἄνεμος.

— Ὅπως σοῦ ἀρέσει κάμε, ἀπάντησε ἀδιάφορα, σηκώνοντας τοὺς ὤμους του ὁ Δαμαστής. Ἀμα μοῦ χρειαστῇ ἀλεύρι, μποροῦν νὰ γυρίσουν, ὅπως πρῶτα, τὸ μυλολίθαρο τὰ βόδια μου καὶ τ' ἄλογά μου. Πάλι κάποτε θὰ ξαναφυσήξης.

— Ποιὸς σοῦ εἶπε πὼς θὰ ὑποχρεωθῶ νὰ ξαναφυσήξω; φώναξε ὁ ἄνεμος.

— Δὲν τὸ ξέρω. Μὰ τὸ συλλογίζομαι κι αὐτὸ καὶ θὰ τὸ βρῶ. Ναί, πίστεψέ με. Χίλιες σκέψεις καὶ στοχασμοὶ ἔρχονται, ὅταν κανένας ἔχῃ μάτι νὰ παρατηρῇ τὰ πράγματα. Ὅσο μπορῶ νὰ συμπεράνω ἀπ' ὅσα ὡς τὰ τώρα παρατήρησα καὶ στοχάστηκα, ὁ ἥλιος σᾶς διευθύνει.

— Ἀπὸ ποῦ τὸ ξέρεις; ρώτησε ὁ ἄνεμος.

— Ἐχω παρατηρήσει, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής, πὼς, ὅταν ἀλλάξῃ ὁ καιρὸς ἀπὸ τὴν ψύχρα στὴ ζέστη κι ἀντίθετα, ἀλλάξεις κι ἐσὺ διεύθυνση.

— Πόσο ἔξυπνος εἶσαι! εἶπε ὁ ἄνεμος. Ὅμως σοῦ λείπουν πολλὰ ἀκόμη. Γιατὶ δὲν μπόρεσες νὰ καταλάβῃς πὼς μπορῶ νὰ φυσήξω μὲ τόση δύναμη, ποὺ νὰ σοῦ ρίξω τὸ μύλο,

νά σοῦ πετάξω τὸ καράβι στοὺς βράχους, νά τὸ κάμω κομμάτια καὶ νά πάθης ὅσα κι ἄλλοτε ἔπαθες.

— Αὐτά, βέβαια, μπορεῖς νά τὰ κάμης, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής, καὶ γι' αὐτὸ δὲ θὰ σοῦ θυμώσω, γιατί ἔμαθα πιά πῶς δὲν εἶσαι μῆτε καλὸς μῆτε κακός.

— Ναί, ναί, ἔτσι εἶναι, σφύριξε ὁ ἄνεμος. Τώρα θὰ ἡσυχάσω γιὰ πολλὰς ἡμέρες. Ὁ μύλος σου θὰ πάψῃ νά γυρίζει.

— Φυσικά, εἶπε ὁ Δαμαστής. Μὰ αὐτὸ τὸ σκέφτηκα. "Ελα νά δῆς.

Προχώρησε στὸ ρυάκι κι ἔδειξε ἓναν ἄλλο μύλο, ἓνα νερόμυλο, ποῦ εἶχε φτιάξει. Αὐτὸς ὁ μύλος δὲν εἶχε φτερά παρὰ ἓναν τροχὸ μὲ πλατιεὲς ἀχτίνες ἀπὸ σανίδες. Στὶς ἀχτίνες χυνόταν νερὸ κι ἔκανε τὸν τροχὸ νά γυρίζει.

— Νά κι ὁ νερόμυλός μου, εἶπε ὁ Δαμαστής περήφανα.

"Επειτα γύρισε στὴ σκηνή του νά κοιμηθῇ. Κι ὁ ἄνεμος ἔπεσε νά κοιμηθῇ κι αὐτός, ὅπως εἶχε πεῖ στὸ Δαμαστή.

* * *

Ἡ γενιά τοῦ Δαμαστῆ ὅλο κι αὖξαινε. Ζοῦσε σκορπισμένη ἐδῶ κι ἐκεῖ σὲ μιὰν ὁμορφὴ πεδιάδα, ὅπου κυμάτιζαν τὰ σπάρτα στὰ χωράφια καὶ τὰ κοπάδια βοσκοῦσαν σὲ παχιά, ψηλὴ καὶ τρυφερὴ χλόη. Μερικοὶ ἄντρες ἦταν ναυτικοί, ἄλλοι καλλιεργοῦσαν τὰ χωράφια, ἄλλοι ἔβοσκαν τὰ κοπάδια κι ἄλλοι ἔκοβαν δέντρα στὸ δάσος κι ἔκαναν σανίδες, δοκάρια κι ἄλλα. Οἱ γυναῖκες δούλευαν στὸ σπίτι, ἔγνεθαν κι ὕφαιναν, ετοίμαζαν τὸ φαγητὸ καὶ τὰ τέτοια.

Παντοῦ ὅπου ὑψωνόταν στὴν πεδιάδα λόφος ἦταν κι ἓνας ἀνεμόμυλος. Κι ὅπου ρυάκι, γύριζε πολλοὺς νερόμυλους.

Ὁ Δαμαστής παρατηροῦσε τὰ πάντα γύρω του καὶ ζητοῦσε νά ἐξηγήσῃ γιατί γινόταν τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. "Ολοι τὸν σέβονταν σὰ γεροντότερο τῆς φυλῆς καὶ σοφὸ τῶν σοφῶν

στον κόσμο. Κι ὅλοι τὸν συμβουλευόνταν καὶ τοῦ ζητοῦσαν τὴ γνώμη του καὶ τὴ βοήθειά του.

Στὴ μέση τῆς πεδιάδας ὑψωνόταν ἓνα κωνικὸ βουνό. Ἀπὸ τὴν κορυφή του σηκώνονταν πότε πότε καπνός. Πολλὲς φορὲς παρατηροῦσε αὐτὸ τὸ βουνὸ ὁ Δαμαστής.

Μιὰ φορὰ ἀνέβηκε στὴν κορυφή καὶ κοίταξε τὴν τρύπα ἀπ' ὅπου ἔβγαине ὁ καπνός. Ὅμως ἀπὸ τὴν ἴδια τρύπα ἔβγαίνε ἔξω τόση ζέστη, ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ μείνῃ πολλὴν ὥρα.

Ἔτσι γύρισε στὸ σπίτι του καὶ κοίταξε τὸ βουνὸ καὶ συλλογιζόταν τί νὰ γινόταν μέσα στὰ σπλάχνα τοῦ βουνοῦ. Γνώριζε βουνά, ποὺ ἔκρυβαν σίδηρο καὶ χρυσάφι κι ἄλλα μέταλλα, κι εἶχε μάθει τοὺς ἀπογόνους του νὰ τὰ βγάζουν, νὰ τὰ λιώνουν καὶ νὰ φτιάχνουν ἓνα σωρὸ χρήσιμα πράματα κι ἐργαλεῖα καὶ στολίδια. Ὅμως ἓνα τέτοιο βουνό, ποὺ νὰ καπνίζει, ἦταν πολὺ περίεργο.

Μιὰ μέρα, καθὼς ἦταν βυθισμένος στὶς σκέψεις του, ἄκουσε, ὅπως πάντοτε, διάφορες φωνές. Ἡ φοινικιά πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του ψιθύριζε:

— Δαμαστή, δυνατὲ καὶ μεγάλε. Εἶσαι κύριος κι ἐξουσιαστής τῆς γῆς κι ὅλων ὅσα ὑπάρχουν ἀπάνω της.

Κι ὁ ποταμός, ποὺ χυνόταν στὴ θάλασσα, μουρμούριζε:

— Καὶ κύριος κι ἐξουσιαστής τῶν νερῶν. Τοῦ γυρίζομε τοὺς μύλους του, τοῦ πηγαίνομε τὰ καράβια του ὅπου θέλει καὶ τοῦ δίνομε γιὰ τροφή του τὰ ψάρια.

Κι ὁ ζεστός ἀνεμος φυσοῦσε:

— Ὁ Δαμαστής ἔκαμε κι ἐμένα ὑποταχτικὸ του. Τὸν δουλεύω ὅπως τὸ βόδι καὶ τὸ ἄλογο. Ἀπ' ὅπου κι ἂν φυσῶ, αὐτὸς μὲ πιάνει καὶ μ' ἀναγκάζει νὰ δουλεύω.

Κι ὁ Δαμαστής ποὺ τὰ ἔβρισκε ὅλα σωστά κι ἀληθινά, χαίδευε τὰ μακριὰ κάτασπρα γένια του κι ἔγερνε τὸ κεφάλι χαρούμενος καὶ περήφανος.

Ξαφνικά ακούστηκε παράξενο μπουμπουνητό. Φαινόταν πώς έβγαινε μέσ' από τὰ σπλάχνα τῆς γῆς. "Ομως από ποιά διεύθυνση έρχόταν δέν μπορούσε νά καταλάβῃ. Γιατί ὁ οὐρανός ἦταν ξάστερος κι ὁ ἥλιος ἦταν λαμπρός κι ἔχυνε φῶς καί ζέστη. Κι ἦταν καταμεσήμερο.

— Τί ἦταν αὐτό; ἀναρωτήθηκε ὁ Δαμαστής.

— Ποιός μπορεῖ νά ξέρῃ, ἀπάντησε ἡ φοινικιά καί κουνήθηκε, τρεμάμενη ὡς κάτω στίς ρίζες της. Ποιός μπορεῖ νά ξέρῃ τίς δυνάμεις πού κρύβονται στή φύση;

— Ποιός μπορεῖ νά τὸ πῇ; βούιξε τὸ πέλαγος καί σήκωσε ψηλά τὰ κύματά του ἀπὸ τὸ φόβο του.

— Καμιά ιδέα δέν ἔχομε γι' αὐτά, εἶπε κι ὁ ἄνεμος καί σηκώθηκε, ὅπως ἡ τίγρη τὴν ὥρα πού πηδάει. Ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ δυνάμεις, πού λίγα πράγματα γι' αὐτὲς ξέρομε.

"Αλλο μπουμπουνητὸ ἀντήχησε. Ὁ Δαμαστής σηκώθηκε. Κοίταξε κατὰ τὸ κωνικὸ βουνὸ κι εἶδε πὺς ὁ καπνός, ἀπὸ λιγνός πού ἦταν ἄλλοτε, εἶχε γίνει μεγάλο, κατάμαυρο σύννεφο, πού γρήγορα μεγάλωνε κι ἀπλωνόταν ὡς ἐκεῖ πού τὰ μάτια του μπορούσαν νά δοῦν.

Τώρα εἶχε κρύψει τὸν ἥλιο, τὰ κύματα τοῦ ποταμοῦ ὑψωμένα ἄγρια συναπαντιοῦνταν μὲ τὰ κύματα τῆς θάλασσας, πού εἶχαν ὀρμήσει ἔξω στὴ στεριά, κι ὁ ἄνεμος σηκώθηκε ἄγριος. Σὲ λίγο δυνατὴ καταιγίδα ξέσπασε. Ἐνας σίφουνας σηκώθηκε.

Κι ὥσπου νά τὸ καλοσυλλογιστῇ ὁ Δαμαστής, βρέθηκε μέσα σὲ βαθὺ σκοτάδι.

"Αναψε φῶς, μὰ σβήστηκε. Εἶδε κάτι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ νά πέφτῃ, χωρὶς νά ξέρῃ τί ἦταν. Ψάχουλευτα προχώρησε πρὸς τὸ στάβλο, ὅπου ἦταν τ' ἄλογό του. Τὸ βρῆκε, τὸ ἔλυσε, τὸ καβαλίκεψε κι ἔφυγε ὅσο μπορούσε γρήγορα ἀπὸ τὸ

βασίλειο τοῦ κακοῦ. Καὶ τὸ ζῶο φοβισμένο ἔτρεχε ὅσο μπο-
ροῦσε.

Τὸ δάχτυλό του δὲν τὸ ἔβλεπε, ἀλλ' ἄκουε παντοῦ καὶ γύρω στὴν πεδιάδα κραυγές καὶ θρήνους. Ξεχώριζε τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη κραυγή, μὰ δὲ στάθηκε, ἔτρεχε μέσα στὴν καταιγίδα, ὥσπου τὸ ἄλογό του σωριάστηκε χάμω.

Τότε ἄρχισε νὰ τρέχει, ὅσο μπορούσαν τὰ πόδια του. Σκουντουφλοῦσε, ἔπεφτε καὶ πάλι σηκωνόταν νὰ τρέξει, ἐνῶ ἀντηχοῦσαν οἱ κραυγές γύρω του, ἀνακατωμένες μὲ τὰ χου-
ριάσματα τῆς καταιγίδας καὶ τὰ μπουμπουνητὰ ἀπὸ τὸ βουνό.

Κάποιο λιθάρι τὸν χτύπησε κι ἐνίωσε πῶς ἀπὸ τὸ λαιμό του ἔτρεχε αἷμα. Τὸ πόδι του πάτησε ξαφνικὰ μέσα σὲ κά-
ποιο ὑγρό, ποῦ ἔμοιαζε μὲ κοχλαστό νερό. Ἐρίξε μιὰ κραυγή, τράβηξε τὸ πόδι του κι ἔτρεχε σὲ ἄλλη διεύθυνση. Τέλος δὲν ἤξερε πιά τί ἔκανε καὶ ποῦ πῆγαινε. Ὅταν συνῆρθε, εἶδε πῶς ἦταν ἀπάνω σ' ἓνα ὕψωμα στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κάμπου. Γύρω του ἦτανε καμιὰ δεκαριά δικοί του, τρελοὶ ἀπὸ τὸ φόβο τους, ὅπως κι αὐτὸς ὁ ἴδιος. Δὲ μιλοῦσαν, παρὰ κοίταζαν, σὰ νὰ τὰ εἶχαν χαμένα, καὶ τὰ χέρια τους τρέμανε.

Ὁ Δαμαστής ἔβαλε τὸ χέρι του πάνω ἀπὸ τὰ φρύδια του καὶ κοίταξε κατὰ τὸν κάμπο. Ὅπως ξαφνικὰ εἶχε γίνει θεοσκότεινα, ἔτσι ξαναγύρισε ἡ ξαστεριά. Τὰ μαῦρα σύννε-
φα εἶχαν ἀποτραβηχτῇ κι ὁ ἥλιος βασίλευε ὀλοκόκκινος καὶ χρυσός. Στους γύρω λόφους εἶχαν μαζευτῇ καὶ κάμποσα ζῶα κι ὁ Δαμαστής ἐνίωσε τὸν Πιστό του νὰ τοῦ γλείφῃ τὸ χέρι.

Ὅλη ἡ χώρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὑψώματα, θάφτηκε κάτω ἀπὸ μιὰ κοχλαστὴ θάλασσα σὰν καυτὴ λάσπη, ποῦ σήκωνε φουσκάλες καὶ ποῦ γρήγορα ἔκαμε ἀπάνω μιὰ πέτσα. Ὅλα τὰ σπίτια κι οἱ μύλοι εἶχαν πέσει κι εἶχαν χαθῇ μέσα στὴν πηχτὴ καὶ κοχλαστὴ θάλασσα. Ἀνθρωποὶ, ἀκόμη καὶ ζῶα,

είχαν θαφτῇ. Ὅλη ἡ πλοῦσια, ἡ ὁμορφὴ πεδιάδα φαινόταν σὰ μιὰ ἔρημος, χωρὶς καμιά ζωή. Καὶ στὴ μέση ὑψωνόταν τὸ βουνό, ψηλὸ καὶ μεγαλόπρεπο, μὲ τὸν καπνὸ σὰ σκοινὶ στὴν κορυφή του. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Δαμαστῆ ἄρχισαν νὰ μαζεῦουν ὅ,τι σώθηκε.

Μὲ θρήνους καὶ κραυγὰς ἔφυγαν, μὲ τὰ λίγα ποὺ σώθηκαν, ἀπὸ τὴν ἐρημωμένη χώρα, ἀπὸ τὴν πατρίδα τους. Οἱ γυναῖκες σήκωναν τὰ παιδιά τους καὶ κλαίγανε τοὺς χαμένους. Οἱ βοσκοὶ μετροῦσαν τὰ λιγοστά ζῶα ποὺ ἀπόμειναν. Οἱ ναυτικοὶ τοῦ κάκου κοίταζαν τὴ θάλασσα, μὴ δοῦν κανένα καράβι.

— Ἐλα, πατέρα, εἶπαν στὸ Δαμαστή. Ἄς φύγωμε ἀπὸ τὸν καταραμένο τόπο. Κάπου θὰ βροῦμε ἄλλον τόπο καὶ ὅ,τι χάσαμε θὰ τὸ ξαναποκτήσωμε.

Ὅμως ὁ Δαμαστὴς κουνοῦσε τὸ κεφάλι.

— Πηγαίνετε, ἀργοψιθύρισε, θὰ ῥθω ὕστερα.

*
* *

Αὐτοὶ φύγανε. Ἐκεῖνος σὰ μαρμαρωμένος κοίταζε τὸ παράξενο βουνό, ποὺ ἦταν ἡ αἰτία ὅλης αὐτῆς τῆς τρομερῆς καταστροφῆς. Ὡς ἀργὰ τὴ νύχτα κοίταζε καὶ δὲν ἦταν κανένας κοντά του ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σκύλο, τὸν Πιστό, ποὺ δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀφήσῃ. Ὁ κανπὸς πότε πότε περνοῦσε ἀπὸ κεῖ, παρασυρμένος ἀπὸ τὸν ἄνεμο. Τὸν πρόσεξε καλύτερα, δὲν ἦταν καπνός, παρὰ ἐλαφρὸς ἀτμός.

— Ποιὸς τὰ ἔκαμε ὅλ' αὐτά; Ποιός; ἀναρωτιόταν ὁ Δαμαστής.

— Εγώ, εἶπε ὁ ἀτμός.

— Ἐσύ; Ποιὸς εἶσαι σύ, ποὺ περνᾷς σὰν ὁμίχλη ἀπὸ μπροστά μου; Πῶς εἶχες τόση δύναμη νὰ τὰ κάμῃς ὅλα αὐτά; Ποιὸς εἶσαι;... Ποῦθε ἔρχεσαι;

— Είμαι ὁ ἀτμός κι ἔρχομαι ἀπὸ κεῖνο κεῖ τὸ βουνό. Χύθηκα ἔξω νὰ βρῶ τὴν ἐλευθερία μου. Ἔσπασα τὴ φυλακή μου, ἐρήμωσα ὅλο τὸν τόπο. Τώρα μοῦ πέρασε ὁ θυμός, εἶμαι εἰρηνικός κι ὅπως μὲ βλέπεις.

— Ἀχ, ἐσύ, κακέ, κακέ!

— Δὲν εἶμαι κακός.

— Εἶσαι λοιπὸν καλός; Ἐρήμωσες τὸν τόπο, μοῦ σκότωσες τὰ παιδιὰ μου καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν μου καὶ τὰ περισσότερα ζῶα μου. Ὅσα ἀπόκτησα μὲ τόσους κόπους καὶ σὲ τόσα χρόνια, ὕστερ' ἀπὸ τόση σκέψη, τ' ἀφάνισες μέσα σὲ λίγες ὥρες, χωρὶς νὰ σὲ πειράξω, καὶ λὲς πῶς εἶσαι καλός;

— Δὲν εἶμαι καλός.

— Ἀ, δὲν εἶσαι μήτε καλὸς μήτε κακός. Κάτι τέτοιο ἀκουσα καὶ κάποτε ἄλλοτε στὴ ζωὴ μου. Γιὰ στάσου... Ἀ, ναί, ὁ ἄνεμος μοῦ τὸ εἶπε, ὅταν κι αὐτὸς μὲ κατάστρεψε.

— Πολὺ σωστά, εἶπε ὁ ἀτμός. Δὲν εἶμαι μήτε κακός μήτε καλός, ἔτσι ὅπως τὸ εἶπε ὁ ἄνεμος. Δὲν τὸ παραδέχτηκες τότε;

— Ναί, ναί, ἀπάντησε σιγὰ ὁ Δαμαστής.

— Δὲν ἀνάγκασες τὸν ἄνεμο νὰ σὲ δουλεύη; ρώτησε ὁ ἀτμός. Τὸν ἐπιάσες καὶ τὸν ἔζεψες στὴ σχεδιά σου καὶ στὸ μύλο σου. Βρῆκες καὶ τὶς ἄλλες τοῦ ιδιότητες καὶ τὶς χρησιμοποίησες γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό σου. Δὲν εἶν' ἔτσι;

— Ναί, ναί, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής, ἔγινε ὁ ἀφέντης του κι εἶναι δοῦλος μου ὁ ἄνεμος. Ὅμως τόσο δυνατότερος ποῦ εἶσαι, σύ, δὲν ξέρω πῶς νὰ σὲ δαμάσω καὶ νὰ μεταχειριστῶ τὴ δύναμή σου.

— Πιάσε με καὶ μεταχειρίσου τὴ δύναμή μου, κάμε με ὑποταχτικό σου, εἶπε ὁ ἀτμός. Εἶμαι ὁ δυνατότερος.

Ὁ Δαμαστής ἄρχισε νὰ συλλογίζεται. Κοίταξε τὴν ἐρημωμένη πεδιάδα, τὸν ἥλιο ποῦ τὸν ἔβλεπε σὰ νὰ μὴν ἔγινε

τίποτε καὶ τὸν ἀτμὸ ποὺ περνοῦσε ἡσυχα. Δὲν ἔβλεπε σπίτι, δέντρο, πουλί.

“Ὅταν κοίταξε καὶ τοὺς δικούς του, τοὺς εἶδε μακριά, πολὺ μακριὰ στὸν ὀρίζοντα. Μόλις φαίνονταν καὶ σὲ λίγο χάθηκαν ἀπὸ τὰ μάτια του. Μὰ δὲ σκοτίστηκε ν’ ἀκολουθήσει τοὺς ἀνθρώπους του.

— Ποιὸς εἶσαι ἐσύ; ξαναρώτησε τὸν ἀτμὸ. Πές μου κάτι παραπάνω, νὰ καταλάβω τί πράμα εἶσαι.

— Τώρα εἶμαι ὅπως μὲ βλέπεις. ἀπάντησε ὁ ἀτμός. Κοίταξε καὶ στὴ θάλασσα νὰ μὲ δῇς κι ἐκεῖ.

— Ἐκεῖ δὲ σὲ βλέπω.

— Δὲν ξέρεις τίποτε. Πρῶτα κι ἀρχὴ ἡμουν νερό.

— Γιατί; λέγε.

— Σοῦ τὸ εἶπα. Νά, εἶμαι τὸ νερὸ τῆς θάλασσας. Ἀπὸ κεῖ διαπερνώντας τὴ γῆ, μπῆκα καὶ μέσα σὲ κεῖνο τὸ βουνό. Ἀνάμεσα ἀπὸ χιλιάδες δρόμους πῆγα κεῖ. Ἀλλὰ μέσα στὸ βουνὸ ὑπάρχει ἀκοίμητη φωτιά, ποὺ ποτέ της δὲ σβήνει. “Ὅταν τὸ νερὸ πλησιάζει φωτιά, γίνεται ἀτμός κι ὁ ἀτμός μαζεύεται στὶς ὑπόγειες σπηλιές τοῦ βουνοῦ, ὅσο ὑπάρχει τόπος καὶ χωράει. Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸ μαζεύεται τόσοσος, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ. Ὅσο στενοχωριέται, τόσο μεγαλύτερη γίνεται ἡ δύναμή του. Κι ἔρχεται ὥρα ποὺ πετάει στὸν ἀέρα πέτρες, βράχους, ὅ,τι βρῇ μπροστά του. Παρασέρνει κι ὅ,τι λιώνει ἡ φωτιά καὶ κάνει τὸ βουνὸ νὰ τὸ ξερνᾷ. “Ετσι σχηματίστηκε τὸ πύρινο ποτάμι, ποὺ σκέπασε τὸν κάμπο. Λάβα τὸ λένε. Δὲν τὸ εἶδες; “Ὅλα τὰ εἶδες! “Ετσι, πρέπει νὰ ξέρης πὼς δὲν ἀνέχομαι φυλακές. “Ὅταν μὲ παρασφίξουν, τὰ κάνω ὅλα κομμάτια. Κατάλαβες;

“Ὁ Δαμαστής ἔγειρε τὸ κεφάλι.

— Εἶδες τὸ λεπτό, σὰ σκοινί, καπνὸ, ποὺ βγαίνει κάθε μέρα ἀπὸ τὸ βουνό; Εἶναι πάντοτε μιὰ τρύπα ἀνοιχτή, μιὰ δι-

κλειδα, όπως τή λένε, που από κεϊ πάντοτε ξεφεύγει ένα μέρος από μένα. 'Αλλά στο τέλος δὲ χωράω νὰ περάσω καὶ τότε τὰ πετῶ ὅλα στὸν ἀέρα. 'Απ' αὐτὰ που ἔμαθες, σκέψου, δὲν πρέπει νὰ ξανακατοικήσης κοντὰ σὲ τέτοια βουνά, γιατί ἡ ζωὴ σου δὲν εἶναι σίγουρη, πάντα θὰ κινδυνεύη.

— Δὲ μ' ἀρέσει ν' ἀφήσω στὴν ἐξουσία σου ὅλο τὸ ἔδαφος, θέλω νὰ σὲ κάνω ὑποταχτικό μου. Εἶσαι ἢ πιὸ μεγάλη δύναμη που γινώρισα. Θὰ σὲ κάνω δοῦλο μου, ὅπως τὸ βόδι, τὸ ἄλογο καὶ τὸν ἄνεμο.

— 'Αν μπορῆς, πιάσε με κι ἀνάγκασέ με νὰ σὲ δουλέψω, φώναζε ὁ ἀτμός.

— Καλὰ, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής. Θὰ δοκιμάσω. Μὰ πές μου, τί θὰ γίνης τώρα που κυματίζεις ἀπάνω στὸν ἀέρα;

— Θὰ κρῶσω... καὶ τότε θὰ γίνω ὀμίχλη, νερό, βροχή, ὅ,τι θέλεις.

— Κι ἔπειτα πέφτεις στὴ θάλασσα. 'Απὸ κεῖ μπαίνεις στὸ βουνό, ὅπου ὑπάρχει φωτιά, καὶ γίνεσαι πάλι ἀτμός κι ἔτσι ξαναρχίζεις πάντοτε. 'Ετσι γίνεται;

— 'Ετσι εἶναι, ὅπως τὸ λές, βεβαίωσε ὁ ἀτμός.

'Επειτα κυματιστὰ πέρασε πάνω ἀπὸ τὸν ἐρημωμένο τόπο καὶ χάθηκε στὴ θάλασσα. 'Ο Δαμαστής τὸν κοίταξε κι ἔπειτα κοίταξε καὶ τὸ βουνό, που κάπνιζε ἡσυχα ὅπως καὶ πρὶν.

'Ολη τὴ νύχτα ἔμεινε ἄγρυπνος καὶ συλλογιζόταν. 'Επειτα σηκώθηκε, φώναξε τὸ σκύλο του κι ἀκολούθησε τὸ δρόμο που εἶχαν πάρει οἱ δικοί του.

* * *

'Ο Δαμαστής κι οἱ δικοί του βρῆκαν νέα χώρα.

Ξανάχτισαν τὰ σπίτια τους, καλλιέργησαν χωράφια, θέρισαν γεννήματα, ἀπόχτησαν νέα κοπάδια.

Ἀπὸ τὸ δάσος ἔκοβαν ξύλα κι ἔχτιζαν νέα καράβια.

Ὅμως ὁ Δαμαστής ὅλο καὶ στοχαζόταν καὶ βασανιζόταν μὲ τὴν πολλὴ τὴ σκέψη. Γιὰ τὴν καταστροφή, βέβαια, οὔτε ποὺ σκοτιζόταν. Εἶχε χάσει πολλοὺς καὶ πολλὰ κι ὅμως οἱ ἀπόγονοί του τώρα ἦταν τόσο πολλοί, ποὺ δὲ γνώριζε μήτε τ' ὄνομά τους μήτε καὶ πόσοι ἦταν. Ἡ σκέψη του ὅλο καὶ γύριζε στὸν ἀτμό.

Ἐβλεπε τὸν ἄνεμο νὰ γυρίζει τὰ φτερά τοῦ ἀνεμόμυλου ἢ νὰ σπρώχνη τὰ καράβια στὴ θάλασσα καὶ γελοῦσε περιπαιχτικά. Τοῦ φαίνονταν πῶς κινούνταν πολὺ ἄργα. Κι ὅταν ἦταν καταιγίδα, τὰ καράβια κινδύνευαν κι οἱ ἀνεμόμυλοι δὲν ἄλεθαν. Ὅταν ἦταν ὁ ἄνεμος πολὺ δυνατός, ἀναγκάζονταν τὰ καράβια νὰ κατεβάσουν τὰ πανιά ἢ νὰ ζητήσουν κάπου νὰ σωθοῦν, κι ὅταν πάλι δὲ φυσοῦσε, ἔμεναν ἀκίνητα. Τί νὰ σοῦ κάμουν τότε τὰ κουπιά!

— Δὲ μοῦ κάνεις γιὰ δοῦλος, ἀγαπητέ μου ἄνεμε, ἔλεγε ὁ Δαμαστής. Ὁ ἀτμός θὰ εἶναι διαφορετικός.

Καθόταν κι ἔσπαζε τὸ κεφάλι του νὰ βρῇ πῶς περιορίζεται μέσα στὸ βουνὸ ὁ ἀτμός. Πῶς μεμιάς εἶχε τόση δύναμη νὰ σκοτίσῃ τὸν ἥλιο, νὰ πετάξῃ ὅ,τι ἔβρισκε μπροστά του καὶ σὲ λίγες ὥρες νὰ καταστρέψῃ μιὰν ὁλόκληρη χώρα. Ἡ γρηγοράδα του προπάντων τοῦ σκοτίζε τὸ μυαλό. Τὸ δίχως ἄλλο ὁ ἀτμός θὰ εἶναι ἡ μοναδικὴ δύναμη στὸν κόσμο.

Κι ὁ ἀτμός εἶχε πεῖ στὸ Δαμαστή πῶς γίνεται ἀπὸ τὸ νερό, ὅταν αὐτὸ τὸ νερὸ πλησιάσῃ φωτιά.

Ὁ Δαμαστής παρατηροῦσε μιὰ μικρὴ χύτρα, ποὺ εἶχε ἀπάνω στὴ φωτιά του. Ὅσο ζεσταινόταν τὸ νερό, ἀνέβαινε ἀπ' αὐτὸ ἄσπρος ἀτμός.

Πῆρε ἓνα κομμάτι γυαλὶ καὶ τὸ κράτησε ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἀτμό. Ὁ ἀτμός τότε κάθισε ἀπάνω στὸ γυαλὶ καὶ πῆρε τὴ μορφή τοῦ νεροῦ, ἔγινε μικρὲς νεροσταλίδες.

— Κι αὐτὸ εἶναι σωστό, πὼς ὁ ἀτμὸς ξαναγίνεται νερό, εἶπε μέσα του ὁ Δαμαστής.

Καὶ κοίταξε πὼς σκέπασαν τὴ χύτρα, γιὰ νὰ διατηρῆται ἡ ζέστη. "Όταν ἦτανε μεγάλη ἡ φωτιά, γινόταν περισσότερος ἀτμὸς κι ἔκανε τὸ σκέπασμα τῆς χύτρας νὰ χορεύη.

— Αὐτὸ γίνεται, γιατί δὲν ἔχει ἀρκετὸ χῶρο ὁ ἀτμὸς νὰ συμμαζευτῇ, εἶπε ὁ Δαμαστής. Ἀκριβῶς ὅπως τὸ βουνὸ πὺ βγάζει φωτιά.

Ἔβαλε ἀπάνω στὸ καπάκι μιὰ πέτρα καὶ δυνάμωσε τὴ φωτιά. Στὸ τέλος ὁ ἀτμὸς πέταξε καὶ καπάκι καὶ πέτρα.

— Τώρα ὁ ἀτμὸς σφεντονίζει τὰ κομμάτια τοῦ βουνοῦ στὸν ἀέρα, εἶπε ὁ Δαμαστής τρίβοντας τὰ χέρια του ἀπὸ εὐχαρίστηση.

Ἐπειτα ἔχτισε ἓνα σπίτι κι ἔβαλε μέσα ἓνα μεγάλο καζάνι ἐπάνω σὲ μιὰ πελώρια φωτιά. Διατηροῦσε ἀκοίμητη τὴ φωτιά καὶ δοκίμαζε τὴ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ καὶ συλλογιζόταν πὼς θὰ μεταχειριστῇ αὐτὴ τὴ δύναμη. Μαζί του εἶχε μονάχα ἓνα ἐγγονάκι του, πὺ ἦταν πολὺ ἔξυπνο καὶ τοῦ εἶχε ἐξηγήσει καὶ καταλάβαινε τίς δοκιμὲς πὺ ἔκανε. Πολλὲς φορὲς κάθονταν οἱ δύο τους καὶ τὴ νύχτα καὶ δούλευαν. Προσπαθοῦσαν νὰ φέρουν τὸν ἀτμὸ νὰ ἐνεργήσῃ σὲ ὀρισμένη διεύθυνση καὶ μὲ ὀρισμένη δύναμη. Κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ ἐνοχλήσῃ τοὺς δύο τους. "Όλοι οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὴ γενιά τοῦ Δαμαστῆ κοίταζαν μὲ θαυμασμὸ τὸ σπίτι του, γιατί ἤξεραν πὼς ἐργαζόταν γιὰ τὸ καλὸ ὅλης τῆς φυλῆς.

Μερικοὶ πίστευαν πὼς θὰ κατόρθωνε νὰ γίνη κύριος καὶ τοῦ ἀτμοῦ, ὅπως καὶ τόσων ἄλλων.

Οἱ πιὸ πολλοὶ νόμιζαν πὼς δὲ θὰ πετύχαινε ποτὲ καὶ πὼς θὰ εἶχε κακὸ τέλος, ἀφοῦ τολμοῦσε νὰ καταπιάνεται μὲ τίς μυστικὲς τεράστιες φυσικὲς δυνάμεις.

“Ολοι τους όμως, κι όσοι πίστευαν στην έπιτυχία κι όσοι δέν πίστευαν, περνούσαν πολύ μακριά από τὸ σπίτι τοῦ Δαμαστῆ, γιατί ἤξεραν πολύ καλὰ πὼς μέσα κεῖ κρυβότανε μεγάλος κίνδυνος...

“Ολοι, όσοι εἶχαν δεῖ τὴν ἀλησμόνητη καταστροφή, εἶχανε πεθάνει τώρα καὶ πολλὰ χρόνια. “Ομως ἀκόμη ἦτανε ζωντανή στὴ φυλὴ ἡ ἀνάμνηση τῆς φριχτῆς ἐκείνης ἡμέρας κι ἡ φυγὴ τοῦ Δαμαστῆ καὶ γι’ αὐτὸ συλλογίζονταν πὼς μπορούσε κάποτε, κάποια μέρα, κάποια στιγμή, ξαφνικά νὰ δείξῃ ὁ ἀτμός τὴ δύναμή του.

“Ο Δαμαστῆς όμως καθόλου δὲ σκοτιζόταν γιὰ τοὺς φόβους τῶν ἀπογόνων του.

Κατασκεύαζε νέα καζάνια, μὲ παράξενες μορφές, μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ πρωτοτερινά, γιὰ νὰ χωροῦν περισσότερο ἀτμό, καὶ πιὸ δυνατά, γιὰ νὰ μὴν μπορῇ ὁ ἀτμός νὰ τὰ σπάσῃ. Πρόσταξε τοὺς ἀνθρώπους του νὰ βγάζουν πετροκάρβουνο ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τὸ ἔβαζε σὲ σκάρες νὰ καίῃ, γιατί αὐτὸ ἔβγαζε περισσότερη ζέστη καὶ γρήγορα ἔκανε τὸ νερὸ ἀτμό. Μὲ κάθε χρόνο ποὺ περνοῦσε, νόμιζε πὼς ἔφτασε ἡ μέρα νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σκοπὸ του. Κάποτε πάλι τὸν κυρίευε ἡ ἀμφιβολία.

Μιὰ μέρα ἔσπασε τὸ καζάνι. “Ενα κομμάτι πλήγωσε τὸ Δαμαστὴ στὸ πρόσωπο, καὶ τὸ ἔγγονάκι, ὁ βοηθός του, ἔμεινε στὸν τόπο νεκρό.

“Ετρεξαν ὅλοι τότε καὶ θρηνοῦσαν καὶ κλαίγανε.

“Ο Δαμαστῆς όμως σκούπισε τὴν πληγὴ του καὶ παρατηροῦσε πολλὴν ὥρα τὰ κομμάτια τοῦ καζανιοῦ. “Επειτα γύρισε καὶ κοίταξε τὸ νεκρὸ ἔγγονάκι του.

— Καημένο παιδί! εἶπε. Τόσον καιρὸ ἤσουν εὐχαριστημένο νὰ μὲ βοηθᾷς, νὰ πετύχῃ τὸ μεγάλο μου ἔργο. Καὶ τώρα

μου πέθανες. Ὡραῖος ἦταν ὁ θάνατός σου, γιατί πέθανες γιά τὴν εὐτυχία τῶν ἀδερφῶν σου. Θάψετέ το μου καὶ χτίστε του ἓνα ὠραῖο μνημεῖο!

Τότε πῆγαν νὰ τὸ σηκώσουν τὸ λείψανο καὶ νὰ τὸ πάρουν, ὁ Δαμαστής ὅμως τοὺς κράτησε λέγοντας:

— Περιμένετε λίγο... Θέλω στὴ θέση τοῦ νεκροῦ νὰ ᾿χω ἓνα βοηθό. Θέλει κανένας νὰ πάρῃ τὴ θέση του; Ξέρετε τί μπορεῖ νὰ σᾶς βρῇ· ἴσως ὁ θάνατος, ἴσως γιὰ πολλὰ χρόνια ἢ ἀπογοήτευση, ὥσπου νὰ πετύχωμε. Ἀκόμη ὁ βοηθός μου πρέπει νὰ λογαριάζῃ καὶ τὰ περίγελα ἐκείνων, πού τίποτε δὲν καταλαβαίνουν ἀπὸ τὸ μεγάλο ἔργο πού καταπιάστηκα!

Πρόθυμοι παρουσιάστηκαν ἐφτά. Γιατὶ μ' ὅλο τὸ φόβο πού ἐνιωθαν, τοὺς τραβοῦσε τὸ μυστήριο κι οἱ κίνδυνοι. Ἐπειτα σ' ὅλη τὴ φυλὴ ἡ μεγαλύτερη τιμὴ ἦταν νὰ συνερ- γάζεται κανένας μὲ τὸ Δαμαστή.

Διάλεξε ἓναν ἀπὸ τοὺς ἐφτά, τὸν πῆρε μαζί του στὸ ἐργαστήρι, τοῦ εἶπε τὰ μυστικά του, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πῆραν τὸ νεκρὸ βοηθὸ καὶ πῆγαν νὰ τὸν θάψουν.

*
* *

Τὰ χρόνια περνοῦσαν. Μιὰ μέρα οἱ ἄνθρωποι εἶδαν τὸ Δαμαστή νὰ στέκεται στὸ κατώφλι τῆς πόρτας του, νὰ κουνᾷ τὰ χέρια του καὶ νὰ τοὺς φωνάζῃ. Ἀπ' ὅλες τίς μεριὲς μαζεύονταν ν' ἀκούσουν τί ἤθελε νὰ τοὺς πῇ.

— Τὸ βρῆκα! Τὸ βρῆκα! φώναζε αὐτός.

Πῆρε τοὺς γεροντότερους καὶ τοὺς ἔδειξε ἓνα μεγάλο σιδερένιο σωλήνα, πού εἶχε κατασκευάσει. Στὸ ἐπάνω μέρος ὁ σωλήνας εἶχε μιὰ τρύπα, πού συγκοινωνοῦσε μὲ ἄλλο σω- λήνα.

Στὸν πρῶτο σωλήνα ὑπῆρχε ἓνα βούλωμα ἀπὸ σίδηρο, ποὺ προσαρμοζόταν ἀκριβῶς στὸ σωλήνα ἔτσι, ποὺ νὰ μπορῇ ν' ἀνεβοκατεβαίνει, κι ἦταν ἀλειμμένο μὲ λάδι, γιὰ νὰ γλιστρᾷ εὐκόλα. Κάτω ἀπὸ τὸ σωλήνα ἦταν τὸ καζάνι μὲ νερὸ καὶ κάτω ἀπὸ τὸ καζάνι αὐτὸ ὑπῆρχε ἡ σκάρα μὲ τὴ φωτιά.

Ὁ Δαμαστής ἔβαλε φωτιά. Τὸ νερὸ ἔγινε ἀτμός, ὁ ἀτμός ἀνέβηκε στὸ σωλήνα καὶ σήκωσε ὡς τὴν ἐπάνω ἀκρὴ τὸ βούλωμα. Ἀπὸ τὴν τρύπα ξέφυγε ὁ ἀτμός καὶ μπῆκε στὸν πλαϊνὸ τοῦ σωλήνα, ὅπου κρύωσε κι ἔγινε πάλι νερό. Τὸ νερὸ αὐτὸ χύθηκε στὸ καζάνι, ὅπου ξαναζεστάθηκε καὶ ξανάγινε ἀτμός. Ὅταν ξέφευγε ἀπὸ τὴν τρύπα ὁ ἀτμός, τὸ βούλωμα γλιστροῦσε πάλι ὡς τὸ κάτω μέρος τοῦ σωλήνα καὶ τότε πάλι νέος ἀτμός τὸ σήκωνε ὡς τὸ πάνω μέρος. Ἔτσι ἀδιάκοπα κινιόταν τὸ βούλωμα πάνω καὶ κάτω μέσα στὸ σωλήνα.

— Κοιτάξτε, ἔλεγε ὁ Δαμαστής καὶ τὰ μάτια τοῦ λαμποκοποῦσαν ἀπὸ περηφάνια καὶ χαρά. Κοιτάξτε, ἔπιασα τὸν ἀτμὸ καὶ τὸν ἔκλεισα μέσα στὸ σωλήνα. Ὅταν βάζω φωτιά, τὸ νερὸ γίνεται ἀτμός κι ὁ ἀτμός σηκώνει τὸ βούλωμα. Κάνει ὅ,τι τὸν προστάζω. Στὸν ἄλλο σωλήνα ξαναγίνεται νερὸ κι ὅταν ἐγὼ προστάξω, τὸ νερὸ γίνεται ἀτμός. Ἔτσι ἔκαμα δοῦλο μου τὸν ἀτμό, ὅπως ἔκαμα τὸ βόδι, τὸ ἄλογο καὶ τὸν ἄνεμο. Καὶ τώρα πηγαίνετε στὸ καλὸ, εἶπε ὁ Δαμαστής. Ἀμα περάση ἓνας χρόνος, νὰ ξαναρθῆτε καὶ θὰ δῆτε πῶς θὰ δουλεῦν ὁ νέος μου σκλάβος. Ὅταν θὰ τὸν δῆτε καὶ θὰ τὸν καταλάβετε, θὰ μπορέσετε νὰ ἐργαστῆτε κι ἐσεῖς καὶ νὰ βρῆτε πῶς καὶ σὲ τί νὰ μεταχειρίζεστε τὴ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ. Τοῦτο μπορῶ νὰ σᾶς πῶ τώρα, πῶς ὁ νέος σκλάβος, ἅμα θὰ μάθετε νὰ τὸν μεταχειρίζεστε ὅπως πρέπει, θ' ἀλλάξῃ ὁλωσδιόλου τὴν ὄψη τοῦ κόσμου.

Ἐπειτα μπῆκε μέσα στὸ ἐργαστήρι τοῦ κι ἔκλεισε τὴν

πόρτα του. 'Ολόχαρος κοίταζε τὴ νέα του μηχανή.

— Χά, χά, χά, καλέ μου ἀτμέ, ἔλεγε. Τώρα σ' ἔχω στὴν ἐξουσία μου. Καὶ μπορῶ νὰ σὲ δυναμῶνω καὶ νὰ σὲ ἀδυνατίζω. Καὶ πάντοτε θὰ ὑποχρεωθῆς νὰ μένης μέσα στὸ σωλήνα καὶ θὰ κάνης τὴν προσταγή μου.

Μπορῶ νὰ κάνω τὸ σωλήνα μεγαλύτερο καὶ μικρότερο... μπορῶ νὰ κάνω τὸ βούλωμα βαρύτερο ἢ ἐλαφρότερο... κι ὅμως ἐσύ νὰ τὸ κάνης νὰ κινῆται ἐξακολουθητικά πάνω κάτω. Δὲν εἶναι ἔτσι, ἀτμέ μου;

— Τώρα μὲ λὲς καλόν, εἶπε ὁ ἀτμός. Τότε ὅμως ποὺ πέταξα στὸν ἀέρα ἓνα μέρος τοῦ βουνοῦ κι ἐρήμωσα τὸν κάμπο, μ' ἔλεγες κακό.

'Ο Δαμαστής γελοῦσε κι ἔτριβε ἀπὸ εὐχαρίστηση τὰ χέρια του.

— Naί, ἀλήθεια, ἀλλὰ ποῦ νὰ σὲ μεταχειριστῶ; φώναζε. Νὰ σὲ ζέσω στὸ ἀμάξι, ἀντὶ νὰ ζεύω τὸ ἄλογό μας; Νομίζω πὼς θὰ τρέχης πάρα πολὺ γρηγορώτερα ἀπὸ τὸ ἄλογο. Νὰ μοῦ κινῆς τὰ καράβια; Θὰ μπορῆς νὰ πηγαίνης καὶ ἀντίθετα στὸν ἄνεμο. Μήπως δὲ θὰ μπορῆς νὰ κινήσης τὸ μύλο; "Ω! κι αὐτὸν κι ἄλλα πολλά, κι ἄλλα πολλά!...

'Ο Δαμαστής ἔσβησε τὴ φωτιά. Τὸν ἄλλον καιρὸ ὅλο καὶ διόρθωνε, βελτίωνε καὶ τροποποιοῦσε τὴ μηχανή του.

Μιὰ σπουδαία προσθήκη ἦταν νὰ βάλῃ στὸ βούλωμα ἓνα σιδερένιο ραβδί, ἔμβολο νὰ ποῦμε, κι αὐτὸ τὸ ἔμβολο νὰ τὸ συνδέσῃ μὲ μιὰν ἄκρη ἄλλου ραβδιοῦ καὶ τὴν ἄλλη ἄκρη αὐτοῦ τοῦ ραβδιοῦ μὲ μιὰ ρόδα.

Κατασκεύασε μιὰν ἄμαξα, ἔβαλε ἀπάνω τὴ μηχανή του καὶ συνέδεσε τὴν ἄκρη τοῦ δεύτερου ραβδιοῦ μὲ τὶς ρόδες τῆς ἄμαξας. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Δαμαστής ἀνέβηκε στὸ πίσω μέρος τῆς ἄμαξας, ἐκεῖ ποὺ ἦταν ἡ σκάρα μὲ τὴ φωτιά. Οἱ ρόδες ἔτριξαν κι ἡ ἄμαξα κινήθηκε πρὸς τὰ ἐμπρός.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς φυλῆς ἔτρεξαν ἀπ' ὅλες τὶς μεριές καὶ κοίταζαν καὶ θαύμαζαν τὴν παράξενη ἄμαξα.

Οἱ περισσότεροι φώναζαν ἀπὸ τὸ φόβο κι ἔφυγαν μακριὰ ἀπὸ τὸ θεριό. Μονάχα οἱ πιὸ μυαλωμένοι κατάλαβαν τὴν ἀξία τῆς καινούριας ἄμαξας.

— Πατέρα, εἶπε ἓνας ἀπὸ τοὺς γεροντότερους, κατέβα κάτω. Φοβόμαστε πῶς θὰ πάθης κακό. Ὁ ἀτμός θὰ σφεντονίσῃ τὴν ἄμαξα καὶ θὰ σὲ σκοτώσῃ, ὅπως τότε τὸ βοηθὸ σου.

— Ἰσα ἴσα ὁ σκοτωμός του μ' ἔμαθε νὰ εἶμαι προσεχτικός, εἶπε ὁ Δαμαστής. Ἐλᾶτε νὰ δῆτε.

Καὶ τοὺς ἐξήγησε πῶς λογάριάζε τὴ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ καὶ πόσον ἀτμὸ χρειάζεται, γιὰ νὰ κινήσῃ τὴν ἄμαξα.

Ὅσο περισσότερος ἀτμός γινόταν, τόσο γρηγορώτερα γύριζαν οἱ τροχοὶ κι ἔτρεχε ἡ ἄμαξα. Ὅσο πιὸ χοντρὸ καὶ δυνατὸ ἦταν τὸ καζάνι, τόσο περισσότερον ἀτμὸ χωροῦσε, χωρὶς νὰ κινδυνεύῃ νὰ σπάσῃ.

Καὶ σ' ἓνα μέρος τοῦ καζανιοῦ ἦταν στερεωμένη μία ἀσφαλιστικὴ δικλείδα, ἓνα ἄλλο βούλωμα, νὰ πνῦμε.

Αὐτὴ τὴ δικλείδα δὲν μπορούσε νὰ τὴν ἀνοίξῃ ὁ ἀτμός, ὅσο εἶχε τὴ δύναμη ποὺ χρειάζότανε νὰ κινιέται ἡ ἄμαξα. Ὅταν ὅμως τύχαινε νὰ ὑπάρχῃ ὑπερβολικὸς ἀτμός, σηκώνονταν ἡ δικλείδα κι ἀπὸ τὴν τρύπα ποὺ σκέπαζε ξέφευγε ὁ περιττὸς ἀτμός.

— Σᾶς παραδίνω τὴν ἀτμομηχανή, εἶπε ὁ Δαμαστής. Κοιτάξτε νὰ δῆτε πῶς κινεῖται καὶ πῶς μπορείτε νὰ τὴ μεταχειριστῆτε. Μερικοὶ ἀπὸ σᾶς μπορείτε νὰ βρῆτε νέες προσθῆκες καὶ τροποποιήσεις, ἂν βάλετε τὸ μυαλό σας νὰ δουλεύῃ, ὅπως τὸ δικό μου μυαλό. Οἱ σιδεράδες, σύμφωνα μὲ τὰ σχέδιά σας καὶ τὶς ὁδηγίες σας, μπορούν νὰ σᾶς βοηθήσουν.

* * *

Αὐτὰ εἶπε ὁ Δαμαστής καὶ μπῆκε στὸ ἐργαστήρι του. Ἄρχισε ν' ἀναλογίζεται τί κατῴρθωσε ὡς τότε καὶ τί μποροῦσε νὰ πετύχῃ ἀκόμη μὲ τὴν ἀδιάκοπη παρατήρηση καὶ σκέψη.

Οἱ πιὸ ἐξυπνοὶ ἀπὸ τὴ φυλὴ ἄρχισαν νὰ δουλεύουν μὲ τὴν ἀτμομηχανή. Καθὼς περνοῦσαν τὰ χρόνια, ὅλο κι ἄλλαζε ἡ ἀτμομηχανή, διορθωνόταν, τροποποιόταν, ἔπαιρνε νέες προσθήκες καὶ νέες μορφές.

Στρώσανε τὴ γῆ μὲ σιδερένιες γραμμὲς κι ἐπάνω σ' αὐτὲς γλιστροῦσαν καὶ γύριζαν πιὸ εὐκόλα οἱ ρόδες, κι ἡ ἀτμομηχανὴμποροῦσε νὰ σέρνῃ πίσω της πολλὰ βαρυφορτωμένες ἅμαξες, τὰ βαγόνια. Μέσα σὲ λίγες ἡμέρες ἢ λίγες ἐβδομάδες μποροῦσε κανένας νὰ ταξιδέψῃ σὲ τόπους ποὺ πρὶν χρειάζοταν μῆνες καὶ χρόνια γιὰ νὰ φτάσῃ. Τὰ προϊόντα τῆς γῆς ἦταν ἀφθονώτερα καὶ φτηνότερα καὶ μποροῦσαν νὰ μεταφερθοῦν ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρῃ τῆς γῆς στὴν ἄλλῃ.

Βάλανε τὴν ἀτμομηχανὴ στὰ πλοῖα καὶ μποροῦσαν νὰ ταξιδεύουν καὶ χωρὶς ἄνεμο κι ἐναντία στὸν ἄνεμο καὶ στὰ ρεύματα. Μεταχειρίστηκαν τὴν ἀτμομηχανὴ γιὰ νὰ ὀργώνῃ, νὰ σπέρνῃ, ν' ἀλωνίζῃ καὶ ν' ἀλέθῃ τὰ γεννήματα. Καὶ ποιοὺς ξέρεῖ σὲ τί ἄλλο θὰ τὴ μεταχειρίζονταν τὴ θαυμαστὴ ἀτμομηχανή...

Ἡ ἀτμομηχανὴ ἄλλαξε τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου, ὅπως εἶχε προφητέψῃ ὁ Δαμαστής.

Ὁ Δαμαστής παραγέρασε. Ἡ γενιά του ὅλο καὶ πλεῖναι καὶ ξαπλώθηκε σ' ὅλη τὴ γῆ. Ὅταν σ' ἓναν τόπο δὲν μποροῦσαν νὰ ζήσουν ὅλοι, μερικοὶ φεύγανε καὶ πηγαινιναν νὰ βροῦν ἄλλον τόπο. Τὸν καλλιεργοῦσαν, ἐβγαζαν μέταλλα καὶ τὰ καράβια τοὺς ἀρμένιζαν σὲ θάλασσες, σὲ λίμνες καὶ σὲ μεγάλους ποταμούς. Οἱ σιδηρόδρομοι καὶ τ' ἀτμόπλοια ταξίδευαν ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρῃ τῆς γῆς στὴν ἄλλῃ.

Οἱ διάφορες φυλές ζοῦσαν χωριστά, μακριά ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, μιλοῦσαν διαφορετικὲς γλῶσσες καὶ δὲ γνῶριζαν πιά πῶς ὁ πρῶτος γενάρχης ἦταν ὁ Δαμαστής. Σ' ὅλες τὶς χῶρες ζοῦσαν σοφοὶ ἄντρες κι ἔκαναν νέες ἐφευρέσεις, πού εὐκόλυναν τὴν ἐργασία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ αὖξαιναν τὸν πλοῦτο καὶ τὴν εὐτυχία.

Ὅμως, ὅπως εἶπα, ὁ πατέρας καὶ γενάρχης ὅλων τῶν φυλῶν ἦταν ὁ Δαμαστής.

Αὐτὸς δὲν ἤξερε πιά τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀπογόνων του καὶ οὔτε πού σκοτιζόταν νὰ τὸν μάθῃ. Πήγαινε καὶ κατοικοῦσε πότε στὴ μιὰ καὶ πότε στὴν ἄλλη φυλή, σὲ ἰδιαιτέρο σπίτι δικό του, γιὰ νὰ στοχάζεται στὴ μοναξιά του μονάχος, νὰ παρατηρῇ, νὰ ξεδιαλύνῃ καὶ νὰ ἐργάζεται, γιὰ νὰ παίρνουν μορφή οἱ στοχασμοί του, νὰ γίνωνται χρήσιμα πράγματα γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Πότε πότε ἐρχόταν στὸ σπίτι τοῦ Δαμαστῆ κανένας πατέρας μὲ τὸ μικρό του, γιὰ νὰ δῇ ὁ μικρὸς τὸ σοφὸ τῶν σοφῶν τοῦ κόσμου.

Ἄν εἶχε τὴν τύχη νὰ βρῇ λόγια, πού ν' ἀγγίζουν τὴ γέρι-κη καρδιά τοῦ Δαμαστῆ καὶ νὰ τοῦ προκαλέσουν τὴν προσο-χή, τότε γύριζε ὁ Δαμαστής καί, βάζοντας τὰ χέρια στὸ κεφάλαι τοῦ μικροῦ, ἔλεγε:

— Νὰ μὴ γίνης μωρὸς κι ἀνόητος, μικρέ μου. Μωρὸς κι ἀνόητος εἶναι ἐκεῖνος πού θέλει νὰ ἐξηγήσῃ τὰ πράματα πού δὲν ξέρει, ἀλλὰ δὲν τὰ παρατήρησε, οὔτε κάθισε νὰ σκεφτῇ ποτέ του σοβαρὰ γι' αὐτά.

67. Η ΠΑΝΤΕΧΝΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τοῦ κόσμου ἀπὸ τὰ θάματα
δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο,
ποὺ νά 'ναι σὰν τὸν ἄνθρωπο
περήφανο, μεγάλο.

Σὲ φουσκωμένα κύματα,
σὲ θάλασσα ἀφρισμένη,
αὐτὸς ξέρει καὶ μπαίνει,
καὶ φύσαγε, νοτιά!

Καὶ τὴ θεὰ τὴν ὑπέρτατη,
τὴ Γῆ τὴ φαρδιοπλάτα,
ποὺ ἀκούραστα τὰ χαίρεται
τ' ἀθάνατά της νιάτα,
ζεῖει στ' ἀλέτρι τ' ἄλογα
καὶ τὴν περικυκλώνει,
βαθιά τὴνε πληγώνει
καὶ τὴν καταπονᾷ.

Πιάνει πουλιά γοργόφτερα,
βουνίσια ἀγρίμια πιάνει·
τὰ ψάρια ἀπὸ τὴ θάλασσαν
αὐτὸς μὲ δίχτυα βγάνει.
Αὐτὸς τὸν ταῦρο, τ' ἄλογο
ξέρει νὰ μεταπίει,
τὴ λευτεριά ν' ἀφήσῃ
καὶ στὸ ζυγὸ νὰ μπῇ.

Αὐτὸς καὶ γλώσσαν ἔμαθε,
καὶ σπίτια νὰ σκεπάζῃ·
καὶ νόμους ἐστερέωσε
καὶ φρόνημα σπουδάζει.
Μὲ χίλιους τρόπους ἔρχεται
καὶ χίλιους τρόπους ξέρει,
καὶ μόνο δὲ θὰ φέρῃ
θανάτου ἀποφυγή!

Ἀπὸ τὴν «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλῆ

Μετάφραση Κ. Μάνου

68. Ο ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ

Ζοῦσε μιὰ φορά στὶς Συρακοῦσες ὁ βασιλιάς Ἰέρωνας. Ἡ χώρα ποὺ κυβερνοῦσε ἦταν πολὺ μικρὴ, ἀλλὰ ἤθελε νὰ φορῇ τ' ὠραιότερο στέμμα τοῦ κόσμου.

Φώναξε λοιπὸν ἓνα ξακουσμένο χρυσοχόο καὶ τοῦ ἔδωσε δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι.

— Πάρε αὐτό, τοῦ εἶπε, καὶ νὰ μοῦ φτιάξης ἓνα στέμμα, ποὺ νὰ τὸ ζηλεύη κάθε βασιλιάς. Πρόσεχε, νὰ βάλῃς μέσα σ' αὐτὸ ὅλο τὸ χρυσάφι καὶ νὰ μὴν τ' ἀνακατώσης μὲ ἄλλο μέταλλο.

— Θὰ γίνῃ ὅπως διατάξεις, εἶπε ὁ χρυσοχόος. Ἐδῶ μοῦ δίνεις δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι· σ' ἐνενήντα ἡμέρες θὰ σοῦ γυρίσω τὸ στέμμα ἕτοιμο καὶ θὰ ᾗχῃ ἀκριβῶς τὸ ἴδιο βάρος.

Ὅστερ' ἀπὸ ἐνενήντα ἡμέρες, πιστὸς στὸ λόγο του ὁ χρυσοχόος, ἔφερε τὸ στέμμα στὸ βασιλιά. Ἦταν ὠραῖο, λεπτοκαμωμένο καὶ μὲ μεγάλη τέχνη δουλεμένο. Ὅλοι, ὅσοι τὸ εἶδαν, εἶπαν πὼς δὲν ἦταν ἄλλο τέτοιο στὸν κόσμο. Ὅταν

ὁ βασιλιάς Ἰέρωνας τό 'βαλε στὸ κεφάλι του, τὸν στενοχωροῦσε κάπως, ἀλλὰ δὲ διαμαρτυρήθηκε. Ἦταν βέβαιος πὼς κανένας ἄλλος βασιλιάς δὲν εἶχε τόσο ἐξοχο ἀριστούργημα. Ἀφοῦ τὸ θαύμασε ἀπὸ τῇ μιᾷ μεριά κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ ζύγισε στὴ δική του ζυγαριά. Εἶχε ἀκριβῶς τὸ βάρος, πού εἶχε τὸ χρυσάφι πὺ εἶχε δώσει.

— Σοῦ ἀξίζει μεγάλη τιμή, εἶπε στὸ χρυσοχόο. Ἐκαμες πολὺ καλὴ δουλειὰ καὶ δὲν ἔχασες οὔτ' ἓναν κόκκο ἀπὸ τὸ χρυσάφι μου.

Στὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ ζοῦσε τότε ἓνας πολὺ σοφὸς ἄνθρωπος, πὺ λεγόταν Ἀρχιμήδης. Ὅταν τὸν φώναξαν νὰ θαυμάση κι αὐτὸς τὸ στέμμα τοῦ βασιλιᾶ, τὸ γύρισε ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ πολλὰς φορὲς καὶ τὸ ἐξέτασε προσεχτικὰ.

— Λοιπὸν, τί ιδέα ἔχεις γι' αὐτό; ρώτησε ὁ Ἰέρωνας.

— Ἡ ἐργασία εἶναι, ἀλήθεια, πολὺ ωραία, ἀπάντησε ὁ Ἀρχιμήδης, ἀλλὰ... ἀλλὰ τὸ χρυσάφι...

— Τὸ χρυσάφι εἶναι ὅλο ἐδῶ! φώναξε ὁ βασιλιάς. Τὸ ζύγισα στὴ δική μου τῇ ζυγαριά.

— Ὡραῖα, εἶπε ὁ Ἀρχιμήδης, ἀλλὰ δὲ φαίνεται νὰ ἔχη τὸ ἴδιο πλούσιο κόκκινο χρῶμα, πὺ εἶχε τὸ ἀδούλευτο χρυσάφι. Δὲν εἶναι καθόλου κόκκινο, ἀλλ' ἔχει ἓνα ζωηρὸ κίτρινο χρῶμα.

— Τὸ περισσότερο χρυσάφι εἶναι κίτρινο, εἶπε ὁ Ἰέρωνας· ἀλλὰ τώρα πὺ τὸ λέτε αὐτό, θυμᾶμαι πὼς, πρὶν δουλευτῇ, εἶχε πιδὸ κόκκινο χρῶμα.

— Κι ἂν ὁ χρυσοχόος κράτησε μιὰ ἢ δυὸ λίτρες ἀπὸ τὸ χρυσάφι καὶ συμπλήρωσε τὸ βάρος μὲ ἀσήμι ἢ μπρούτζο; ρώτησε ὁ Ἀρχιμήδης.

— Ὡ! δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸ κάμη αὐτό, εἶπε ὁ Ἰέρωνας· τὸ χρυσάφι ἄλλαξε τὸ χρῶμα του, ὅταν δουλεύτηκε.

Ἄλλ' ὅσο περισσότερο συλλογιζόταν τὸ ζήτημα αὐτό,

τόσο λιγότερο ήταν ευχαριστημένος με τὸ στέμμα του. Στὸ τέλος εἶπε στὸν Ἀρχιμήδη:

— Δὲν εἶναι κανένας τρόπος νὰ ἐξακριβώσωμε ἂν ὁ χρυσοχόος αὐτὸς πραγματικά με γέλασε ἢ ἂν, σὰν τίμιος ἄνθρωπος, μοῦ ἔδωσε πίσω τὸ χρυσάφι μου;

— Δὲν ξέρω κανέναν τρόπο, ἦταν ἡ ἀπάντηση.

Ὁ Ἀρχιμήδης ὅμως δὲν ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ ἔλεγε πὼς ἓνα πράγμα ἦταν ἀδύνατο. Ευχαριστιόταν πάρα πολὺ νὰ καταγίνεται νὰ λύνη δύσκολα προβλήματα κι ἅμα ἓνα ζήτημα τὸν ἔφερνε σὲ στενοχώρια, ἐξακολουθοῦσε νὰ τὸ μελετᾷ, ὥσπου νὰ βρῇ κάποια λύση.

Ἔτσι λοιπὸν κάθισε καὶ συλλογιόταν πολλὲς μέρες, νὰ βρῇ με ποιὸν τρόπο θὰ μπορούσε νὰ δοκιμαστῇ τὸ χρυσάφι, χωρὶς νὰ πάθῃ τὸ στέμμα τίποτε.

Μιὰ μέρα εἶχε στὸ νοῦ του τὸ ζήτημα αὐτό, ἐνῶ ἐτοιμαζόταν νὰ κάμῃ λουτρό. Ἡ μπανιέρα ἦταν γεμάτη νερὸ ὡς ἐπάνω καὶ καθὼς ὁ Ἀρχιμήδης μπῆκε μέσα, μιὰ ποσότητα νεροῦ χύθηκε ἔξω, πάνω στὸ πέτρινο πάτωμα. Τὸ ἴδιο πράγμα εἶχε γίνεи πολλὲς φορὲς πρωτύτερα, αὐτὴ ὅμως ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ τὸ παρατήρησε ὁ Ἀρχιμήδης.

«Πόσο νερὸ διώχνω, ὅταν μπαίνω μέσα στὴν μπανιέρα;» εἶπε μέσα του. «Ὁ καθένας μπορεῖ νὰ δῇ πὼς ἔδιωξα τόσο νερό, ὅσο εἶναι τὸ σῶμα μου. Ἐνας ἄνθρωπος, ποὺ ἔχει τὸ μισὸ ἀνάστημα ἀπὸ μένα, θὰ ἔδιωχνε τὸ μισὸ νερό.

»Τώρα, ἂν ὑποθέσωμε πὼς, ἀντὶ νὰ μπῶ ἐγὼ στὴν μπανιέρα, ἔβαζα μέσα τὸ στέμμα τοῦ Ἱέρωνα, θὰ ἔδιωχνε τόσο νερό, ὅσο εἶναι αὐτό. Ἄ, γιὰ νὰ ἰδῶ... Τὸ χρυσάφι εἶναι βαρύτερο ἀπὸ τὸ ἀσήμι. Δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι ἔχουν λιγότερο ὄγκο ἀπὸ ὅσο ὄγκο ἔχουν ἑφτά λίτρες χρυσάφι ἀνακατωμένες με τρεῖς λίτρες ἀσήμι. Ἄν τὸ στέμμα τοῦ Ἱέρωνα εἶναι καθαρὸ χρυσάφι, θὰ ἐκτοπίσῃ τὸν ἴδιο

ὄγκο νεροῦ, ὅπως καὶ κάθε ἄλλες δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι. "Αν ὅμως εἶναι νοθευμένο μὲ ἀσήμι, θὰ ἐκτοπίσῃ μεγαλύτερο ὄγκο. Ἐπιτέλους τὸ βρῆκα! τὸ βρῆκα!».

Τὰ λησμόνησε ὅλα καὶ πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὸ λουτρό. Χωρὶς γὰ σταματήσῃ νὰ ντυθῇ, ἔτρεξε μέσα στοὺς δρόμους πηγαίνοντας στὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ καὶ φωνάζοντας: «Εὕρηκα! Εὕρηκα!».

Τὸ στέμμα δοκιμάστηκε. Βρέθηκε πὼς ἐκτόπιζε περισσότερο νερὸ ἀπὸ ὅ,τι ἐκτόπιζαν δέκα λίτρες χρυσάφι καθαρό. Ἡ ψευτιά τοῦ χρυσοχόου ἀποδείχτηκε χωρὶς καμιὰ ἀμφιβολία. "Αν ὅμως τιμωρήθηκε ἢ ὄχι δὲν ξέρω οὔτε μᾶς ἐνδιαφέρει.

Ἡ ἀπλὴ ἀνακάλυψη, ποὺ ἔκαμε ὁ Ἀρχιμήδης στὴν μπανιέρα του, ἄξιζε πολὺ περισσότερο γιὰ τὸν κόσμο ἀπὸ τὸ στέμμα τοῦ Ἱέρωνα.

(Διασκευή)

Δ. Κοντογιάννης

69. ΤΟ ΧΕΡΙ

Τὰ παιδιά τῆς πέμπτης τάξης ἑνὸς δημοτικοῦ σχολείου τῶν Ἀθηνῶν πῆγαν μιὰ μέρα ἐκδρομὴ στὴν Καισαριανή. Μὲ ἀφορμὴ ἓνα ἀτύχημα ποὺ εἶδαν στὸ δρόμο ἄρχισαν νὰ συζητοῦν ποιά εἶναι ἡ μεγαλύτερη σωματικὴ βλάβη.

Ὁ δάσκαλος ἄκουε τὴ συζήτησιν· ἄλλο παιδί ἔλεγε πὼς τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα εἶναι νὰ χάσῃ κανένας τὸ πόδι του, ἄλλο ἔλεγε τὸ μάτι, ἄλλο τὸ χέρι, ἄλλο τὴ λαλιά.

— Ἀμα φτάσωμε στὴν Καισαριανή, θὰ σᾶς πῶ κι ἐγὼ τὴ γνώμη μου, παιδιά, τοὺς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Καὶ πραγματικά, σὰν ξεκουράστηκαν στὸν ἴσκιό τῶν ψηλῶν δέντρων, ποὺ ἔναι κοντὰ στὴ βρύση, καὶ χόρτασαν δροσερὸ νερό, ὁ δάσκαλος θυμήθηκε τὴν ὑπόσχεσή του.

— Ὅ,τι καὶ νὰ χάσῃ ὁ ἄνθρωπος, παιδιά μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι κακὸ καὶ ψυχρό· μὰ ἐγὼ νομίζω πὼς τὸ πολυτιμότερο ἀπ' ὅλα εἶναι τὸ χέρι.

Τὸ ὄργανο τῆς ἀφῆς εἶναι τὸ πιὸ θαυμαστὸ ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητήρια. Τὰ ὄργανα τῶν ἄλλων αἰσθήσεων δέχονται τίς ἐντυπώσεις χωρὶς καμιὰ δική τους κίνηση. Μόνο τὸ ὄργανο τῆς ἀφῆς εἶναι ἐνεργητικό. Τὸ μάτι, τὸ αὐτί, τὰ ρουθούνια στέκονται ἀπλῶς ἀνοιχτά. Τὸ φῶς, ὁ ἦχος, ἡ μυρουδιά μπαίνουν ἐλεύθερα σ' αὐτὰ κι ἔτσι ἀναγκαζόμαστε νὰ δοῦμε, ν' ἀκούσωμε, νὰ μυριστοῦμε. Μὰ τὸ χέρι διαλέγει αὐτὸ ποὺ θὰ ἐγγίξῃ καὶ ἐγγίζει ὅ,τι θέλει. Ἀπομακρύνει τὰ πράγματα, ποὺ δὲν ἐπιθυμοῦμε.

Ἀλλὰ τὸ χέρι δὲ φροντίζει μόνο γιὰ ὅ,τι χρειάζεται ἡ ἀφή, βοηθαί καὶ τίς ἄλλες αἰσθήσεις, ὅταν δυσκολεύονται στὴ δουλειά τους. Τὸ χέρι τοῦ τυφλοῦ τὸν ὁδηγεῖ στοὺς δρόμους καὶ τὸν φυλάει ἀπὸ τίς κακοτοπιές. Τὸ χέρι τοῦ

τυφλοῦ διαβάζει βιβλία με τὰ ἔκτυπα γράμματα κι ἔτσι τὸν μορφώνει καὶ τὸν ψυχαγωγεῖ.

Καὶ στὸν ἄτυχο τὸν κωφάλαλο τὰ δάχτυλα τοῦ χεριοῦ μιλοῦν με πολλὴ εὐγλωττία κι ἀναπληρώνουν τὴν ἀκοή.

Γενικά, τὰ ὄργανα ὅλων τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, καὶ στὴ μεγαλύτερη ἀκόμα τελειότητά τους, ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴ καὶ τὴ δύναμη τοῦ χεριοῦ. Τὸ χέρι κατασκευάζει γιὰ τὸ μάτι τὸ τηλεσκόπιο καὶ τὸ βοηθᾷ μ' αὐτὸ νὰ φτάνη τὸ βλέμμα του ὡς τ' ἀστέρια. Τὸ χέρι ὀπλίζει τὸ μάτι με τὸ μικροσκόπιο, ποὺ τοῦ φανερῶνει ἓναν καινούριο κόσμο με θαυμαστά πράγματα. Τὸ χέρι κατασκευάζει γιὰ τὸ αὐτὶ ἐργαλεῖα, ποὺ μεγαλώνουν σημαντικὰ τὸν ἥχο. Τὸ χέρι διαλέγει τὸ λουλούδι, ποὺ ἀρέσει στὴν ὄσφρηση κι ἐτοιμάζει ὅλες τὶς εὐχάριστες μυρουδιές.

Ἄλλ' ἂν τὸ χέρι με κάθε τρόπο ὑπηρετῇ τὸ σῶμα, ὅμως βοηθάει καὶ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά. Αὐτὰ με τὴ δική του βοήθεια φανερῶνουν τὴν ἐξυπνάδα, τὸ θάρρος, τὴ στοργή, τὴν ἀντρίκεια θέληση καὶ τὴ δύναμη.

Βάλε ἓνα σπαθὶ στὸ χέρι καὶ θὰ πολεμήσῃ γιὰ σένα. Δῶσε του ἓνα ἀλέτρι καὶ θὰ ὀργώσῃ γιὰ τὸ χατίρι σου. Δῶσε του ἓνα μουσικὸ ὄργανο καὶ θὰ παίξῃ, γιὰ νὰ σ' εὐχαριστήσῃ. Δῶσε του μιὰ πένα καὶ θὰ μιλήσῃ, θὰ παρακαλέσῃ, θὰ προσευχηθῇ γιὰ σένα.

Καὶ τί δὲ θὰ κάμῃ! Καὶ τί δὲν ἔχει κάμει! Μιὰ ἀτμομηχανὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα μεγάλο χέρι καμωμένο, γιὰ ν' ἀπλώνῃ τὴ δύναμή του ἓνα μικρὸ ἀνθρώπινο χέρι. Ἕνας ἡλεκτρικὸς τηλέγραφος εἶναι γιὰ τὸ μικρὸ αὐτὸ χέρι μιὰ μεγάλῃ πένα, γιὰ νὰ γράφῃ ὅσο θέλει κι ὅπου θέλει. Κι ὅλα τὰ κανόνια καὶ τ' ἄλλα πολεμικὰ ὅπλα, με τὰ ὁποῖα σκοτώνομε τ' ἀδέρφια μας, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ χέρι τοῦ Κάιν, μεγαλύτερο, δυνατότερο, αἱματηρότερο.

Τί είναι ακόμα ένας σιδηρόδρομος, ένα ατμόπλοιο, ένας φάρος, ένα ανάκτορο; Τί είναι, αλήθεια, μια ολόκληρη πόλη, μια χώρα, όλες οι πόλεις του κόσμου, ολόκληρη η γήινη σφαίρα, όπως την έχει μεταβάλει ο άνθρωπος; Τίποτε άλλο παρά η εργασία ενός γιγάντιου χεριού της ανθρωπότητας.

Όταν σκέπτομαι όλα όσα έκαμε το ανθρώπινο χέρι, απ' τη στιγμή που η Εύα άπλωσε το πλανεμένο χέρι της στον άπαγορευμένο καρπό ως τη σκοτεινή ώρα, που τὰ άχραντα χέρια του Χριστού μας καρφώθηκαν άπάνω στο Πολγοθά· όταν σκέπτομαι τί καλό και τί κακό έκαμαν από τότε τ' ανθρώπινα χέρια, σηκώνω το χέρι μου και το κοιτάζω με θαυμασμό και με έκσταση. Τί εργαλειό για καλό!... Τί όργανο για κακό!... Καί δέ μένει ποτέ άργό...

Πολύ άσυλλόγιστα ονομάζουμε «χειρώνακτα» τόν εργατικό άνθρωπο. Το όνομα αυτό άνήκει σέ κάθε τίμιο και δραστήριο άντρα ή γυναίκα. Γιατί στο χέρι του βασιλιά είναι το σκήπτρο, στο χέρι του στρατιώτη το σπαθί, στού ξυλουργού το πριόνι, στού γεωργού το άλέτρι, στού ναύτη το κουπί, στού γλύπτη ή σμίλη, στού ποιητή ή πένα. Για κάθε άντρα και για κάθε γυναίκα με θέληση το χέρι είναι ένα εργαλειό, που πρέπει νά μάθη νά το μεταχειρίζεται. Όλοι όμως πρέπει νά γνωρίζωμε ότι: «Ό,τι δ' ή ποτε κι αν έχη προοριστή νά κάνη το χέρι μας, πρέπει νά το κάνη με ανθρωπιά, σωστά κι ύπεύθυνα».

70. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ Η ΚΩΠΑΙ·ΔΑ

Τὸν περασμένο Αὐγούστο ὁ πατέρας μου, πραγματο-ποιώντας παλαιότερη ὑπόσχεσή του, με πήρε μαζί του σ' ἓνα ταξίδι ποῦ θὰ ἔκανε ὡς τὴ Θεσσαλονίκη. Εἶχα ἀκούσει τόσα πολλά γιὰ τὴ δεύτερη πρωτεύουσα τῆς πατρίδας μας, τὴν ὀμορφή «νύμφη τοῦ Θερμαϊκοῦ», κι εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ.

Ξεκινήσαμε λοιπὸν ἓνα πρωινὸ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, περά-σαμε τὴ Θήβα καὶ βρισκόμαστε κατὰ τίς 12 τὸ μεσημέρι στὸ χωριὸ Μούλκι.

Δεξιὰ μας ἀπλωνόταν μιὰ ἀπέραντη πρασινάδα, δεῖγμα τῆς ζωηρῆς βλάστησης, ποῦ σκέπαζε σὲ μεγάλη ἀπόσταση τὴ γύρω ἔκταση.

— Κοίταξε, πατέρα, κοίταξε! Τί μεγάλες ἀραποσιτιές! Καὶ πόσα ἀραποσίτια ἔχει κάθε φυτὸ! Δὲν μπορῶ νὰ τὰ μετρήσω, καθὼς τρέχουμε, ἀλλὰ θὰ ἔχη καθένα πέντε κι ἑξί.

Τὸ αὐτοκίνητο προχωροῦσε μὲ ταχύτητα σαράντα πε-ρίπου χιλιόμετρα τὴν ὥρα κι ἐμεῖς μπορούσαμε νὰ διακρί-νωμε δεξιὰ μας, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἀραποσίτια, τίς θερισμένες ἐκτάσεις τῶν σιταριῶν, τίς πλούσιες βαμβακοφυτεῖες καὶ τὰ περιβόλια, στὰ ὁποῖα οἱ καλλιεργητὲς μὲ τὰ φανταχτερὰ τους φορέματα φαίνονταν ἀπὸ μακριὰ σὰν κινούμενα ἄνθη μέσα στὸν καταπράσινο κάμπο.

— Ναί, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ πατέρας.

Ἡ ἔκταση αὐτὴ εἶναι πραγματικὰ καὶ μεγάλη, 250.000

στρέμματα, αλλά και πολύ γόνιμη. 'Αξίζει να τη θαυμάζουμε! "Αν ήξερες όμως και την ιστορία της, δε θα θαύμαζες τόσο την πρασινάδα και την πλούσια παραγωγή, όσο τη σκληρή κι αδιάκοπη προσπάθεια του ανθρώπου να δημιουργήσει αυτό που βλέπεις. "Αν ήξερες την πάλη, που έκαμε έναντίον των στοιχείων της φύσης ο άνθρωπος, για να μεταβάλει πολλά μέρη της πατρίδας μας από έστιες δυστυχίας σε πηγές ευτυχίας!...

— Βέβαια, πατέρα, πολλές φορές άκουσα στο σχολείο μας για μεγάλα τεχνικά έργα, όπως είναι της Μακεδονίας μας πρό πάντων ή της Θεσσαλίας. Κι απ' όσα μάς έλεγε ο δάσκαλός μας, φαντάστηκα πόσο θα εργάστηκε και τί χρήματα θα ξόδεψε το Κράτος για την εκτέλεσή τους, όταν είχε ν' αγωνιστῇ στη Μακεδονία έναντίον των τρομερών πλημμυρών, των καταστροφών και της έλνοσίας!

—"Α! αυτή ή έλνοσία, παιδί μου, τί μεγάλο κακό για την πατρίδα μας! Θυμοῦμαι παλιότερα ότι υπέφερε απ' αυτή ο περισσότερος πληθυσμός. Στις πεδιάδες της Μακεδονίας και σε άλλα μέρη οί κάτοικοι ζούσαν όλόκληρο το χρόνο με το κινίνο στην τσέπη, κίτρινοι, άρρωστιάρηδες, άνίκανοι για εργασία. Ευτυχώς όμως τώρα γλίτωσαν.

Τα μεγάλα τεχνικά έργα της πεδιάδας των Σερρών, του ποταμού 'Αξιού, της λίμνης των Γιαννιτσών, που έχουν αποδώσει στην καλλιέργεια περισσότερα από 1.600.000 στρέμματα, γλίτωσαν και τους ανθρώπους από την έλνοσία και τις καταστροφές.

'Αλλ' άς συνεχίσουμε τη συζήτηση για την περιφέρεια αυτή, την οποία έχουμε μπροστά μας, για να δῆς από πόσο μακριά αρχίζει ή προσπάθεια του ανθρώπου να υποτάξει τά στοιχεῖα της φύσης στη δύναμή του! 'Από τόσο μακριά, ώστε κινδυνεύει να χαθῇ μέσα στά βάθη των αιώνων.

Καὶ στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια καὶ στὰ νεώτερα ὅλη αὐτὴ ἡ ἔκταση, ποὺ τῶρα βλέπεις νὰ εἶναι μιὰ καταπράσινη πεδιάδα, ἦταν μιὰ λίμνη, ἡ Κωπαῖδα, ἡ μεγαλύτερη ἴσως ἀπ' ὅλες τὶς λίμνες τῆς πατρίδας μας.

Μερικὰ μέρη της, τὰ ψηλότερα, ξεραίνονταν τὸ καλοκαίρι καὶ τὰ καλλιεργοῦσαν, ἐνῶ τὰ λίγο βαθύτερα ἔμεναν λιβάδια καὶ βάλτοι, οἱ ὁποῖοι παντοῦ ἄφηναν στάσιμα νερά, ποὺ ἦταν διαρκῆς καὶ μόνιμη ἐστία τῆς ἐλονοσίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιφέρειας ὑπόφεραν πολὺ ἀπὸ τὶς ἀσθένειες. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἀκόμη χρόνια ἀσχο- λήθηκαν μὲ τὴν ἀποξήρανσὴ της.

Εἶναι βέβαιο ὅτι κατὰ τὴν προϊστορικὴ περίοδο, πρὶν ἀπὸ τὸ 2.000 π.Χ., ἡ λίμνη εἶχε ἀποξηρανθῇ ἀπὸ τοὺς τότε κατοίκους της, τοὺς Ὁρχομενίους. Αὐτοὶ μάλιστα εἶχαν τότε ἀπὸ τὸ εὐφορώτατο ἔδαφός της τόσα πολλὰ προϊόν- τα, ποὺ τοὺς χάρισαν ἀφθονα πλοῦτη.

Ἀλλὰ οἱ Θηβαῖοι, κατὰ τὸ 1500 π.Χ., ἔκαμαν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ὁρχομενίων, γιὰ νὰ τοὺς πάρουν τὰ πλούσια κτήματα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν μπόρεσαν νὰ τοὺς νικήσουν, ἔφραξαν τὶς καταβόθρες, τὶς ὁποῖες εἶχαν φτιάξει ἐκεῖνοι, γιὰ νὰ φεύγουν τὰ νερά, κι ἔτσι πλημμύρισαν πάλι τὴν περιοχὴ καὶ μαζὶ ἔπνιξαν πολλὲς πόλεις, ποὺ ἦταν ἐκεῖ χτι- σμένες.

Ἀργότερα, στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (325 π.Χ.), ἐπιχειρήθηκε νέα ἀποξήρανση τῆς λίμνης. Κατασκευάστηκαν διώρυγες, πηγὰδια κι ἄλλα παρόμοια, ἀλλὰ τὸ ἔργο ἐμποδίστηκε ἀπὸ τοὺς Βοιωτοὺς καὶ σταμάτησε.

Ἐτσι ἔμεινε ἡ λίμνη ὡς τὰ 1876. Τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος ἐλεύθερο πιά ἀπὸ τὴ μακροχρόνια σκλαβιά, ἄρχισε τὴν ἐκτέλεση τεχνικῶν ἔργων, γιὰ νὰ καλυτερέψῃ τὴ θέση τῶν πολιτῶν του. Ἀνάθεσε τότε καὶ τὴν ἀξιοποίηση τῆς Κωπαῖ-

δας σὲ μιὰν ἀγγλικὴ ἑταιρεία, ἡ ὁποία ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐργάζεται ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια.

Ἡ ἑταιρεία ἔφερε μηχανήματα, ἄλλα γιὰ νὰ σκάβουν τὸ ἔδαφος καὶ νὰ πετοῦν τὰ χώματα, ἄλλα γιὰ νὰ φτιάχνουν τ' ἀναχώματα ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κι ἀπὸ τὴν ἄλλη στὶς διώρυγες. τὶς ὁποῖες κατασκεύαζε, ἄλλα γιὰ νὰ τρυποῦν τοὺς βράχους· καὶ τί δὲν ἔφερε!

Καὶ χρησιμοποίησε χιλιάδες ἐργάτες. Αὐτὴ ἐρεῦνησε καὶ βρῆκε τὰ παλιὰ ἔργα, κατασκεύασε ἀκόμη νέες διώρυγες, ὀχετοὺς, πηγάδια καὶ καταβόθρες καὶ διοχέτευσε τὰ νερά τῆς λίμνης ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ βουνὸ Σκορπονέρι στὴ θάλασσα τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ κράτησε πάρα πολλὰ χρόνια. Συνεχιζόταν κανονικὰ στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, σταματοῦσε στὰ χρόνια τῶν πολέμων καὶ πάλι ἐπαναλαμβάνόταν, ὥσπου ἀποξηράνθηκε σχεδὸν ὁλόκληρη ἡ λίμνη.

Χιλιάδες στρέμματα ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὰ νερά, καὶ ἡ περιοχὴ ὁλόκληρη γλίτωσε ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς καὶ τὶς ἀσθένειες.

Γεμάτοι ὑγεία καὶ ὄρεξη οἱ κάτοικοι σήμερα ἐργάζονται στὰ κτήματά τους ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ καὶ δὲν παύουν νὰ εὐγνωμονοῦν τὸ Κράτος, ποὺ δὲ λυπήθηκε μόχθους κι ἐξοδα, γιὰ νὰ τοὺς χαρίσῃ τὴν εὐτυχία.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

71. Η ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΚΟΥΤΕΜΠΕΡΚ

“Όταν ο Χριστόφορος Κολόμβος — ο μεγάλος θαλασσοπόρος, που ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερικὴ — ἦταν μικρός, ὑπῆρχαν πολὺ λίγα βιβλία κι ἦταν ἢ χειρόγραφα ἢ χοντρά, ξυλογραφημένα. Τὰ χειρόγραφα ἦταν ἀντίγραφα τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἢ ἔργων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων.

Πολλοὶ εἶχαν ὡς ἐπάγγελμα νὰ σχεδιάζουν ἢ ν’ ἀντιγράφουν τέτοια βιβλία. Οἱ περισσότεροι ἦταν καλόγεροι. Ζοῦσαν στὰ μοναστήρια καὶ χρειάζονταν ἓνα χρόνο, γιὰ ν’ ἀντιγράψουν ἓνα βιβλίο σὰν τὴν Ἀγία Γραφή. Ἄν ἤθελαν νὰ εἶναι ὠραῖο καὶ καλλιγραφημένο τὸ βιβλίο, χρειάζονταν δυὸ καὶ τρία χρόνια.

Τὰ χειρόγραφα βιβλία γράφονταν πάνω σὲ περγαμηνή.

ν ἐς ἡ μεμβράνης. Ἡ περγαμηνὴ γινόταν ἀπὸ δέρμα προβάτου ἢ τράγου· ἡ μεμβράνη ἀπὸ τὸ δέρμα πολὺ μικρῶν ἄρνιων ἢ κατσικιῶν. Ἀφαιροῦσαν τὶς τρίχες ἀπὸ τὸ δέρμα καὶ τὸ ἔβαζαν μέσα σὲ νερὸ μὲ ἀσβέστη, γιὰ νὰ φύγῃ τὸ λίπος. Ὅστερα τὸ ἄπλωναν καὶ τὸ ἔτριβαν μ' ἐλαφρόπετρα, γιὰ νὰ γίνῃ λεπτὸ καὶ λεῖο.

Στὴν ἀρχὴ ἀπὸ κάθε παράγραφο οἱ ἀντιγραφεῖς ἄφηναν ἄγραφο τὸ πρῶτο γράμμα· τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ γιὰ τὶς σπουδαῖες λέξεις.

Ὅταν ὁ καλόγερος τελείωνε τὴν ἀντιγραφή, ἔδινε τὰ φύλλα στὸν εἰκονογράφο. Ἐκεῖνος γέμιζε τὰ περιθώρια μὲ στέφανα, ἄνθη ἢ φύλλα γύρω ἀπὸ ἀγγέλους, ἁγίους, πουλιὰ ἢ ζῶα. Τὰ περιθώρια τὰ ζωγράφιζαν μὲ διάφορα χρώματα καθὼς καὶ τὶς σπουδαῖες λέξεις καὶ τ' ἀρχικὰ γράμματα, ποὺ εἶχαν παραλείψει στὴν ἀντιγραφή. Τὰ στολίδια αὐτὰ ἔδιναν στὰ βιβλία χάρη κι ὠραιότητα, ποὺ δὲν τὴ βρίσκομε πιά στὰ σημερινὰ βιβλία.

Ὅταν τελείωνε ἡ διακόσμηση τῶν φύλλων, τὰ ἔστελναν στὸ βιβλιοδέτη. Ἄν εἶχε καὶ ἡ βιβλιοδέτηση διακόσμηση, μεταχειρίζονταν δέρμα μόσχου ἢ γίδας· ἂν ὄχι, μεταχειρίζονταν δέρμα χοίρου. Γιὰ τὴ διακόσμηση σπουδαίων βιβλίων ἐργάζονταν χρυσοχόοι, ζωγράφοι, χαράκτες κλπ.

Πολλὰ βιβλία ἦταν στολισμένα μ' ἐλεφαντοκόκαλο, μ' ἀσήμι, ἀκόμα καὶ μὲ χρυσὸ καὶ πολύτιμους λίθους.

Ὁ καθένας καταλαβαίνει ἀπ' αὐτὰ πὼς ἡ τιμὴ τέτοιων βιβλίων ἦταν πολὺ μεγάλη καὶ μόνον οἱ πλούσιοι μποροῦσαν νὰ τ' ἀγοράσουν. Μιὰ Ἀγία Γραφή καλλιγραφημένη καὶ δεμένη στοίχιζε ἑκατὸ χιλιάδες σημερινές δραχμές.

Τ' ἄλλα βιβλία, ποὺ τὰ ὀνόμαζαν «βιβλία τῶν φτωχῶν», εἶχαν λίγες εἰκόνες καὶ μερικὲς ἐξηγήσεις ἢ ἐκκλησιαστικὰ ρητά. Οἱ «Εὐαγγελιστές», τὸ πρῶτο τέτοιο βιβλίο, εἶχαν

τριάντα σελίδες. Οί δεκαπέντε ἦταν τυπωμένες κι οί ἄλλες εἶχαν εἰκόνες.

Ἡ «Ἀγία Γραφή τῶν φτωχῶν», τὸ διασημότερο ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτά, εἶχε λίγες σελίδες μὲ πολλές εἰκόνες.

Πῶς τυπώνονταν αὐτά τὰ βιβλία;

Ἐκοβαν κομμάτια σανίδας ἀπὸ δρύινο ξύλο ἴσα μὲ τὴ σελίδα τοῦ βιβλίου κι ἐπάνω στὴ σανίδα σκάλιζαν τὰ γράμματα καὶ τὶς εἰκόνες, ὅπως σκαλίζομε σήμερα τὶς σφραγίδες. Κατασκεύαζαν δηλαδή μιὰ σφραγίδα, ὅσο ἦταν ἡ σελίδα τοῦ βιβλίου.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ χρειάζοταν μεγάλη ἐπιτηδειότητα καί, γιὰ νὰ χαραχτῇ ἓνα βιβλίο, χρειάζονταν πολλὰ χρόνια· μὲ τὶς σφραγίδες αὐτὲς ἦταν εὐκολο πιά νὰ τυπώνουν πολλὰ ὅμοια ἀντίτυπα. Καὶ γι' αὐτὸ τὰ τυπωμένα βιβλία ἦταν πολὺ φθηνότερα ἀπὸ τὰ χειρόγραφα.

Μόνο μικρὰ βιβλία ὅμως μποροῦσαν νὰ τυπωθοῦν ἔτσι. Ἄν ἐπιχειροῦσαν νὰ τυπώσουν τὴν Ἀγία Γραφή, θὰ χρειάζονταν τριάντα ὁλόκληρα χρόνια. Γι' αὐτὸ καὶ κανένας δὲ σκέφτηκε νὰ ἐπιχειρήσῃ τέτοιο πράγμα.

Ο ΓΚΟΥΤΕΜΠΕΡΓΚ ΤΕΧΝΙΤΗΣ

Ὅλη αὐτὴ τὴν κατάσταση τὴν ἄλλαξε ὁ Γκούτεμπεργκ μὲ τὰ κινητὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα.

Εἶχε γεννηθῇ σὲ μιὰ πόλη τῆς Γερμανίας στὰ 1400. Οἱ γονεῖς του ἦταν πλούσιοι κι εὐγενεῖς. Στὴν ἐποχὴ ἐκείνη θεωροῦσαν ταπεινωτικὸ γιὰ ἓνα πλουσιόπαιδο νὰ γίνῃ τεχνίτης. Ὁ Γκούτεμπεργκ ὅμως ἔμαθε ὅχι μιὰ, ἀλλὰ δυὸ τέχνες. Ἐμαθε νὰ κατεργάζεται πολύτιμους λίθους καὶ νὰ κατασκευάζῃ καθρέφτες. Καὶ σὲ ἡλικία τριάντα πέντε ἐτῶν εἶχε ἐγκατασταθῇ στὸ Στρασβοῦργο καὶ κέρδιζε πολλὰ χρήματα ἀπὸ τὴν ἐργασία του κι ἀπὸ τοὺς μαθητές του.

Ὁ Γκούτεμπεργκ σκέφτηκε ὅτι σὲ ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου οἱ λέξεις γράφονται μὲ λίγα γράμματα. Ἡ ἐλληνική γλῶσσα ἔχει 24 γράμματα, ἡ λατινική 25, ἡ γερμανική 26 κλπ.

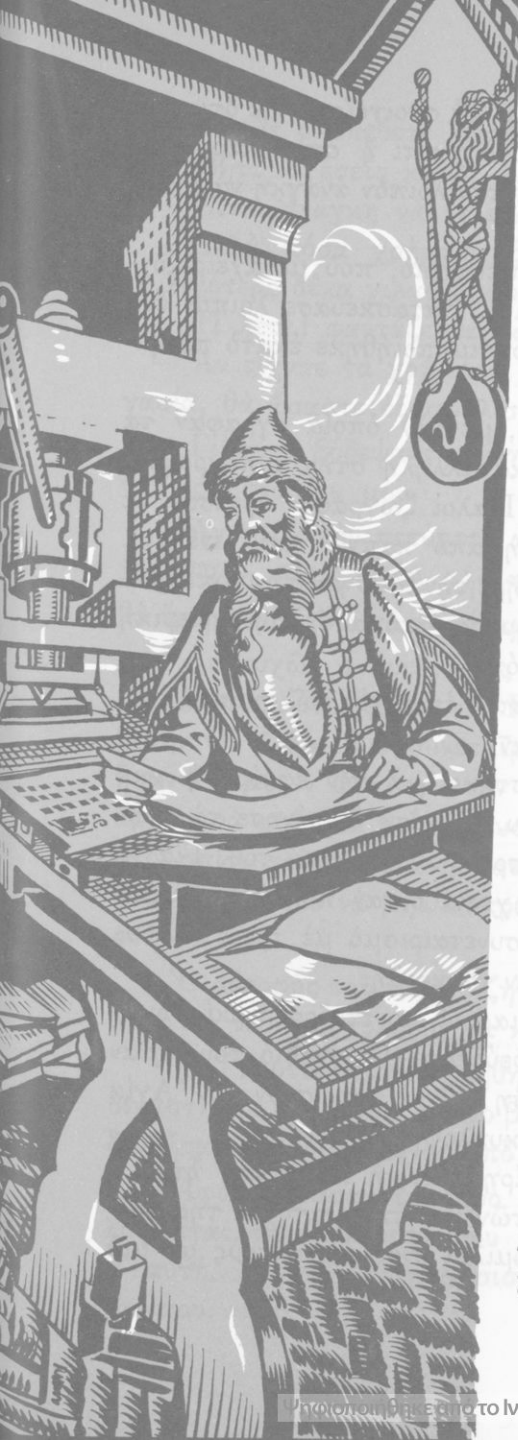
Ἄν κατασκεύαζε κανέννας ἀρκετὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ γράμματα καὶ τὰ τοποθετοῦσε τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, θὰ ἦταν εὐκολο νὰ κάμῃ μιὰ καὶ περισσότερες λέξεις καὶ σελίδες. Ἀμα τύπωνε τὶς σελίδες αὐτές, θὰ μποροῦσε νὰ διαλύσῃ τὰ γράμματα καὶ μ' αὐτὰ νὰ τυπώσῃ ἄλλες σελίδες. Ἔτσι θὰ τυπώνονταν μεγάλα βιβλία σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα καὶ σὲ πολλὰ ἀντίτυπα.

Ἡ ἰδέα αὐτὴ τὸν κυρίεψε τόσο, ὥστε ἄφησε κάθε ἄλλη ἐργασία κι ἀφιέρωσε τὸν καιρὸ του καὶ τὴν ἐργασία του στὸ σκοπὸ αὐτό.

Στὴν ἀρχὴ προσπάθησε νὰ κατασκευάσῃ στοιχεῖα ἀπὸ ξύλο. Αὐτὸ τοῦ φαινόταν εὐκολο, ἐνῶ πραγματικὰ ἦταν πολὺ δύσκολο. Μ' ὅλη τὴν ἐπιτηδειότητά του δὲν μποροῦσε νὰ κατασκευάσῃ ἓνα μικροσκοπικὸ στοιχεῖο ἀπὸ ἓνα κομματάκι ξύλο, οὔτε καὶ νὰ κατασκευάσῃ ὅμοιο τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο. Ἀκόμα κι ὅταν ὁπωςδήποτε τὸ κατόρθωνε, ἡ μελάνη μαλάκωνε τὰ ξύλινα στοιχεῖα κι ἔπειτα ἀπὸ λίγα τυπώματα τὰ στοιχεῖα τυπώνονταν μουντζουρωμένα καὶ δυσανάγνωστα. Γι' αὐτὸ κι ὁ Γκούτεμπεργκ ἄφησε τὴν ἰδέα τῶν ξύλινων στοιχείων.

Σκέφτηκε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ μολύβι. Τὸ μολύβι ἦταν μαλακὸ κι εὐκόλα ἔκοψε καὶ χάραζε τὰ στοιχεῖα. Ἀλλὰ τὴν ὥρα τοῦ τυπώματος τὰ μολυβένια στοιχεῖα πλάταιναν ἀπὸ τὴν πίεση καὶ τὰ γράμματα ἐβγαίνουν σχεδὸν ἀγνώριστα.

Ἀφοῦ τὸ μολύβι ἦταν πολὺ μαλακὸ γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτὴ, ὁ Γκούτεμπεργκ σκέφτηκε τὸ σίδερο· ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ κατασκευάσῃ σιδερένια στοιχεῖα· κατόρθωσε ὅμως νὰ χα-

ράξη μερικά. Ἀλλὰ στὸ τύπω-
μα τὰ σιδερένια στοιχεῖα χρειά-
ζονταν μεγάλη πίεση· ἔτσι ὁ-
μως τὰ στοιχεῖα προχωροῦσαν
πολὺ βαθιὰ κι ἔσκιζαν τὸ τυ-
πογραφικὸ χαρτί. Ἔτσι, μὲ τὰ
μολυβένια καὶ τὰ σιδερένια
στοιχεῖα, χάθηκαν πολλοὶ μῆ-
νες.

Ἀπὸ τὶς δοκιμὲς αὐτὲς ὁ
Γκούτεμπεργκ εἶδε ὅτι, γιὰ νὰ
γίνουν καλὰ τὰ τυπογραφικὰ
στοιχεῖα, ἔπρεπε νὰ βρεθῇ μέ-
ταλλο σκληρότερο ἀπ' τὸ μο-
λύβι καὶ μαλακότερο ἀπ' τὸ
σίδηρο.

Δοκίμασε διάφορα μίγμα-
τα. Πότε δοκίμαζε μολύβι καὶ
χαλκό, πότε μολύβι καὶ ὀρεί-
χαλκο (μπροῦντζο). Ἑβδομά-
δες καὶ μῆνες περνοῦσαν μὲ τὶς
δοκιμὲς. Κι ἐπιτέλους βρῆκε
ὅτι τὸ καλύτερο μίγμα ἦταν
πέντε μέρη μολύβι, τέσσερα
ἀντιμόνιο κι ἓνα κασσίτερος.

ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΗΣ ΤΥΠΩΤΙΚΗΣ ΜΗΧΑΝΗΣ

Γιὰ τὰ χειρόγραφα καὶ
τὰ ξυλόγραφα βιβλία δὲ χρεια-
ζόταν πιεστήριο. Ὅταν ὅμως

ὁ Γκούτεμπεργκ βρῆκε τὰ μεταλλικὰ στοιχεῖα, εἶδε ὅτι, γιὰ νὰ μεταφερθοῦν τὰ γράμματα στὸ χαρτὶ ἢ στὴν περγαμηνή, χρειαζόταν μεγάλη πίεση. Ἦταν λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ἐφευρεθοῦν πιεστήρια.

Πῆρε γιὰ παράδειγμα τὸ πιεστήριο, ποὺ μεταχειρίζονταν, γιὰ νὰ στίψουν τὰ σταφύλια. Κατασκεύασε λοιπὸν ἕνα παρόμοιο πιεστήριο· κι αὐτὸ χρησιμοποιοῦνθηκε ἑκατὸ πενήντα χρόνια καὶ παραπάνω.

Ὑστερα εἶδε ὅτι ἡ μελάνη, μὲ τὴν ὁποία ἔγραφαν τὰ χειρόγραφα βιβλία, δὲν ἦταν κατάλληλη στὴν τυπογραφία. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ αὐτὴ οἱ Ἴταλοὶ ζωγράφοι ἄρχισαν νὰ μεταχειρίζονται μιὰ νέα βαφή ἀπὸ καπνιὰ καὶ λινέλαιο. Ἀπ' αὐτοὺς ὁ Γκούτεμπεργκ πῆρε τὴν ἰδέα γιὰ τὴν τυπογραφικὴ μελάνη του· κι ὡς τὰ σήμερα ἀκόμα ἡ τυπογραφικὴ μελάνη γίνεται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο.

Ὁ Γκούτεμπεργκ ἔφτασε στὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του· ἀλλὰ νέα βάσανα τὸν περίμεναν.

Χρόνια ὁλόκληρα βασανίστηκε γιὰ τὴν ἐφεύρεσή του. Σ' αὐτὴν ἀφιέρωσε τὴ ζωὴ του. Σ' αὐτὴ δαπάνησε τὰ προσωπικά του κέρδη καὶ τὴν πατρικὴ κληρονομιά του. Γιὰ νὰ προχωρήσῃ ὅμως ἡ ἐργασία, χρειαζόνταν πολλὰ χρήματα. Ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ κάμῃ συνεταιρισμὸ μὲ τρεῖς ἄλλους καὶ συμφώνησαν νὰ μοιραστοῦν τὰ κέρδη.

Ὅπως ἦταν τότε συνήθεια, οἱ συνεταιῖροι ὀρίστηκαν νὰ κρατήσουν μυστικὴ τὴν ἐφεύρεση. Τὸ σχέδιό τους ἦταν νὰ τελειοποιήσουν τὴν ἐφεύρεση καὶ νὰ τυπώσουν τὴν Ἀγία Γραφή, ποὺ θὰ εἶχε μεγάλη κυκλοφορία.

Τὸ τί στοίχισε ἡ ἐπιχείρηση αὐτὴ καὶ πόση ἦταν ἡ πεποίθηση τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀκόλουθη συνομιλία ἐνὸς ἀπ' αὐτοὺς μὲ μιὰ κυρία :

— Μὰ δὲ σκοπεύετε λοιπὸν νὰ σταματήσετε λίγο, γιὰ νὰ κοιμηθῆτε κι ἐσεῖς καμιά ὥρα;

— Εἶναι ἀνάγκη νὰ τελειώσω πρῶτα αὐτὴ τὴν ἐργασία.

— Ἀλλὰ πόσα χρήματα ξοδεύετε!... Θὰ σᾶς κόστισε τὸ λιγότερο δέκα χιλιάδες φράγκα.

— Τί λέτε! φαντάζεστε πὼς κόστισε μόνο τόσα;

— Ἄν εἶχατε τὰ χρήματα, ποὺ ξοδέψατε γι' αὐτὴ τὴν ἐργασία, θὰ ἦσατε ἐξασφαλισμένος γιὰ ὅλη σας τὴ ζωὴ.

— Γι' αὐτὴ ξόδεψα τὴν κληρονομιά μου καὶ τὴν ἀξία ὅλου τοῦ ἐργοστασίου μου.

— Ἄν ὅμως δὲν πετύχετε, τί θὰ κάμετε;

— Εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν πετύχωμε. Πρὶν κλείσῃ χρόνος, θὰ ἔχωμε μαζέψει τὰ κεφάλαιά μας καὶ θὰ εἴμαστε πλούσιοι.

Δυστυχῶς ὁ συνέταιρος αὐτὸς πέθανε σὲ λίγες μέρες. Ὁ θάνατος αὐτὸς ἔφερε τὸν Γκούτεμπεργκ σὲ πολὺ δύσκολη θέση. Οἱ ἄλλοι δυὸ συνεταῖροι ἔχασαν τὸ θάρρος τους καὶ ἦταν ἔτοιμοι ν' ἀφήσουν τὴν ἐπιχείρησιν. Ὁ Γκούτεμπεργκ ἄρχισε νὰ φοβᾶται γιὰ τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης του. Ἔστειλε στὸ σπίτι τοῦ πεθαμένου συντρόφου του καὶ παρακάλεσε τοὺς δικούς του νὰ μὴν ἐπιτρέψουν σὲ κανένα νὰ δῇ τὸ πιεστήριο.

Ὁ ἀδερφὸς τοῦ νεκροῦ ζητοῦσε τώρα νὰ μάθῃ τὸ μυστικὸ ἢ νὰ τοῦ ἐπιστρέψουν τὰ κεφάλαια τοῦ ἀδερφοῦ του.

Ὁ Γκούτεμπεργκ ἀρνῆθηκε κι ἡ ὑπόθεσις ἔφτασε στὸ δικαστήριον. Καὶ σ' ἓνα χρόνον βρῆκε τὸ δίκιο του. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἦταν εὐχαριστημένος ἀπὸ τίς πρῶτες ἐφευρέσεις του.

Ἀφοῦ πέρασαν ἓνα δυὸ χρόνια, ἄρχισε πάλι νὰ συλλογίζεται τὴν ἐφευρέσιν του καὶ νὰ περνᾷ τίς νύχτες του μ' αὐτή. Στὸ τέλος ἀποφάσισε νὰ κάμῃ τυπογραφεῖο μόνος του.

Τέσσερα ἢ πέντε χρόνια ἀργότερα ἔκαμε τὴν πρώτη ἐκτύπωση. Ἡ ἐπιτυχία ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε ἓνας πλούσιος τοκογλύφος ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐπιχείρησιν. Ἀποφάσισαν νὰ τυπώσουν ὁλόκληρη τὴν Ἀγία Γραφή. Θὰ τυπωνόταν λατινικὰ κι ἔπρεπε νὰ εἶναι ὅμοια μὲ τὰ καλύτερα χειρόγραφα βιβλία.

Ὅταν τυπώθηκε, εἶχε 1282 σελίδες κι ἦταν δεμένη σὲ δυὸ τόμους. Εἶναι ἡ πρώτη μεγάλη ἐργασία ἀπὸ τυπογραφικὸ πιεστήριο.

Ὁ τοκογλύφος ὅμως δὲ συνεταιρίστηκε μὲ τὸ Γκούτεμπεργκ μόνο γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ στὴν ἐκτύπωση τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Κι ἐπειδὴ πέντε χρόνια τώρα δὲν εἶχε εἰσπράξει οὔτε πεντάρα, βρῆκε εὐκαιρία, μὲ τὴν ἐκτύπωση τῆς Ἀγίας Γραφῆς, νὰ κερδοσκοπήσῃ.

Ἐκαμε ἀγωγή στὸ δικαστήριο ζητώντας ἀπὸ τὸν Γκούτεμπεργκ τὰ κεφάλαιά του καὶ τοὺς τόκους του. Κι ἓνας ἄδικος δικαστὴς ἔβγαλε ἀπόφαση κακὴ γιὰ τὸν Γκούτεμπεργκ. Κι ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ, ὁ τοκογλύφος τοῦ ἔκαμε ἔξωση ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιό καὶ τοῦ πῆρε ὅλα τὰ βιβλία...

Γιὰ καλὴ του τύχη ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ τόπου δὲν ἄφησε τὸν Γκούτεμπεργκ νὰ κακοπαθήσῃ. Ξεπληρώνοντας τὶς ὑπηρεσίες του στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν πολιτισμό, τοῦ ἔδωκε τιμητικὸ τίτλο καὶ τοῦ χάρισε μηνιαία σύνταξη.

Ἀλλ' ὁ Γκούτεμπεργκ δὲν πρόφτασε ν' ἀπολαύσῃ τὶς τιμὲς αὐτὲς πολὺν καιρό. Τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1468 ἀρρώστησε καὶ πέθανε.

Μεγάλες τιμὲς τοῦ ἔκαμαν μετὰ τὸ θάνατό του. Στὸ μῆμα του τοποθέτησαν ἀναμνηστικὴ πλάκα μὲ τὴν ἀκόλουθὴ ἀφιέρωση:

«Τὸν Ἰωάννη Γκούτεμπεργκ, πού βρῆκε τὰ ὀρειχάλκινα τυπογραφικὰ στοιχεῖα, ὅλος ὁ κόσμος ὀφείλει νὰ τὸν τιμᾷ».

Σὲ πολλὰ μέρη τοῦ ἔκαμαν μνημεῖα ἀναμνηστικά.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο κι αἰώνιο μνημεῖο του εἶναι τὸ τυπωμένο βιβλίο.

(Διασκευὴ)

Δ. Κοντογιάννης

72. ΕΡΡΙΚΟΣ ΝΤΥΝΑΝ, Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Τὸ 1862 κυκλοφόρησε στὴν Εὐρώπη ἓνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τῆ μάχης τοῦ Σολφερίνο». Ὁ ἄνθρωπος, πού ἔγραψε τὸ βιβλίο — ὁ Ἑρρίκος Ντυνάν — δὲν ἦταν στρατιωτικός, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ φανταστῇ κανένας.

Ήταν απλούστατα άνθρωπος, με την πιο μεγάλη σημασία της λέξης.

Δέν ιστοροῦσε τὸ βιβλίο αὐτὸ τίς στρατιωτικὲς λεπτομέρειες τῆς μάχης, ἀλλὰ τὸν πόνο, τὴν κακουχία καὶ τὸ μαρτύριο τῶν στρατιωτῶν, ποὺ εἶχαν τραυματιστῇ στὴ μάχη κι ἔμεναν ξαπλωμένοι στὴ γῆ ἀβοήθητοι, ἀπροστάτευτοι κι ἐγκαταλελειμμένοι. Καὶ μολονότι οἱ στρατιῶτες αὐτοὶ ἀνῆκαν σὲ δυὸ ἀντίθετες κι ἐχθρικὲς παρατάξεις — τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἰταλῶν ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τῶν Αὐστριακῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη — τὸ βιβλίο δὲν τοὺς ξεχώριζε, δὲν τοὺς ἐβλεπε σὰν ἀντιπάλους κι ἐχθροὺς μεταξύ τους, ἀλλὰ τοὺς ἀντίκριζε ὅλους με τὴν ἴδια συμπόνια κι ἀγάπη.

Ἔτσι τοὺς εἶχε δεῖ κι ὁ Ἑρρίκος Ντυνὰν τὴν τραγικὴ ἐκείνη ἐπαύριο τῆς μάχης. Κι ἐνῶ εἶχε φτάσει ἐκεῖ σὰν ἔμπορος κι ἐνῶ ὁ σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ του ἦταν ἡ ἐξυπηρέτηση τῶν ἐμπορικῶν του συμφερόντων, ἡ εὐαίσθητη καρδιά του τὰ παραμέρισε ὅλα καὶ πλημμύρισε ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸν πάσχοντα συνάνθρωπο. «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδέλφια. Γιατὶ νὰ προξενοῦν τόσον πόνο ὁ ἓνας στὸν ἄλλο; Δὲν μπορεῖ νὰ γίνη τίποτε;».

Αὐτὴ ἡ κραυγὴ τοῦ πόνου ἀναπήδησε ἀπὸ τὴ ζεστὴ καὶ τρυφερὴ καρδιά του κι ἀπευθύνθηκε στοὺς γύρω του ἀνθρώπους. Κι αὐτοί, ἀπλοὶ κι ἀγνοὶ ἄνθρωποι τῆς ὑπαίθρου, τὴν ἄκουσαν καὶ τὴν ἐνίωσαν. Καὶ τρέχοντας δίπλα του ἐργάστηκαν μαζί του ὁλόκληρα μερόνυχτα, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν, ν' ἀνακουφίσουν καὶ νὰ ἐνθαρρύνουν τοὺς τραυματισμένους στρατιῶτες.

Ἐκείνη τὴ μεγάλη κι ἱερὴ στιγμή, ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἔκαμε τὸ καθῆκον του ἀπέναντι στὸν ἀδερφό του, μπῆκε τὸ πρῶτο θεμέλιο γιὰ τὴν ἰδρυση τοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ. Πάνω στὸ αἱματοβαμμένο ἐκεῖνο πεδίο τῆς μάχης εἶχε ἀνθίσει

τὴν εὐλογημένη ἐκείνη ὥρα τὸ θεῖο πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ, ποὺ εἶχε ἐμπνεύσει τρία χρόνια ἀργότερα τὸ βιβλίο τοῦ Ἑρρίκου Ντυνάν «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τῆ μάχης τοῦ Σολφερίνο», τὸ ἴδιο πνεῦμα ποὺ ὀδηγοῦσε ἔπειτα ὅλες τὶς σκέψεις καὶ τὶς ἐνέργειές του, ὅλα τὰ βήματα τῆς ζωῆς του. Ἐδῶσε μὲ ἀπέραντη ἀφοσίωση καὶ πίστη, μὲ ἀνεξάντλητη αὐταπάρνηση καὶ αὐτοθυσία ὅλες τὶς πνευματικὲς καὶ ψυχικὲς δυνάμεις του, ἀκόμη καὶ ὅλη τὴν περιουσία του, γιὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης.

Οἱ ἄνθρωποι τὸν ἀγνοοῦσαν, τὸν παρεξήγοῦσαν, τὸν περιγελοῦσαν. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ἔμεινε πιστὰ προσηλωμένος στὸ μεγάλο ἀνθρωπιστικὸ καθῆκον του. Κι οὔτε ἡ κακουχία οὔτε ἡ φτώχεια οὔτε ἡ πείνα μπόρεσαν νὰ τοῦ μαράνουν τὸ ζῆλο καὶ τὴν πίστη στὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ του.

Κι ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὸ ἔργο του. Καὶ στὸ τέλος εἶχε τὴ μεγάλη ἱκανοποίηση νὰ τὸ δῇ νὰ πραγματοποιεῖται καὶ νὰ καρποφορῇ.

Ἡ πρώτη ἐκείνη πρόχειρη, ἀλλὰ καὶ τόσο αὐθόρμητη καὶ συγκινητικὴ ἐκδήλωση τῆς ἀνθρώπινης συμπόνιας, ποὺ εἶχε παρουσιαστῇ τότε κοντὰ στὸ Σολφερίνο, πῆρε ἀργότερα, τὸ 1864, τὴ συγκεκριμένη μορφή τῆς συνθήκης τῆς Γενεύης γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν περίθαλψη τῶν τραυματιῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν τοῦ πολέμου. Κι ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ἔγινε ἡ πολὺπλευρὴ ὀργάνωση τοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ, ποὺ, ἀγκαλιάζοντας ὁλόκληρο τὸν κόσμο, ἀγωνίζεται μὲ θαυμαστὴ ἀποτελεσματικότητα ἐναντίον κάθε ἀνθρώπινης δυστυχίας καὶ ἀνάγκης.

Τὸ 1901, ὅταν πιά ὁ μεγάλος Ἑρρίκος Ντυνάν ζοῦσε ἀποτραβηγμένος στὸ ἥσυχο χωριὸ Χάυδεν, τιμήθηκε μὲ τὸ παγκόσμιο βραβεῖο Νόμπελ. Ἀλλὰ ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ εἶχε δώσει κάτι πολὺ μεγαλύτερο καὶ πολυτιμότερο ἀπὸ τὸ

βραβεῖο· τοῦ εἶχε δώσει τὴν ἀναγνώριση, τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη της καὶ τὸν εἶχε ἀνακηρύξει ἕναν ἀπὸ τοὺς πιδὲ μεγάλους εὐεργέτες της.

Μελῆς Νικολαΐδης

73. Η ΣΗΜΑΙΑ

Πάντα κι όπου σ' αντιπρίζω
μὲ λαχτάρα σταματῶ
καὶ περήφανα θαυμάζω,
ταπεινὰ σὲ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχὴ
καὶ μαζὶ σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδας ἡ ψυχὴ.

Ὅταν ξάφνου σὲ χαϊδεύω
τ' ἀγέρσου τ' ἀλαυρό,
μοιάζεις κόμα,
μὲ χιονόλευκον ἀρό.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Κι ὁ Σταυρός, ποὺ λαμπυρίζει
στὴν ψῆλὴ σου κορυφῇ,
εἰν' ὁ φάρος, ποὺ φωτίζει
μιὰν ἐλπίδα μας κρυφῇ.

Σὲ θεωρῶ κι ἀναθαρρεῖω
καὶ τὰ χέρια μου χτυπῶ,
σὲν ἀγία σὲ λατρεύω,
σὲ μητέρα σ' ἀγαπῶ.

Κι ἀπ' τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει
μιὰ χαρούμενη φωνή:
Νὰ εἶσαι πάντα δοξασμένη,
ὦ Σημαία γαλανή!

«Τὰ κρῖνα θρόνισται»

Ἰωάννης Πολίτης

βραβεῖο· τοῦ εἶχε δώσει τὴν ἀναγνώριση, τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη της καὶ τὸν εἶχε ἀνακηρύξει ὅταν ἀπὸ τοῦς πρὸ μεγάλους εὐεργέτες της.

Μαῖς Νουκιάδης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

73. Η ΣΗΜΑΙΑ

Πάντα κι όπου σ' αντικρίζω
μέ λαχτάρα σταματώ
και περήφανα δακρύζω,
ταπεινά σέ χαιρετώ.

Δόξα άθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχή
και μαζί σου φτερουγίζει
της πατρίδας ή ψυχή.

"Όταν ξάφνου σέ χαϊδεύη
τ' άγεράκι τ' άλαφρό,
μοιάζεις κύμα, πού σαλεύει
μέ χιονόλευκον άφρό.

Κι ό Σταυρός, πού λαμπυρίζει
στήν ψηλή σου κορυφή,
εϊν' ό φάρος, πού φωτίζει
μιάν έλπίδα μας κρυφή.

Σέ θαρωΐ κι αναθαρρεύω
και τά χέρια μου χτυπώ,
σάν άγία σέ λατρεύω,
σά μητέρα σ' άγαπώ.

Κι άπ' τά στήθη μου ανεβαίνει
μιά χαρούμενη φωνή:
Νά είσαι πάντα δοξασμένη,
ώ Σημαία γαλανή!

"Τά πρώτα βήματα)

Ίωάννης Πολέμης

Σύμβολον τῆς Πατρίδος, τῆς γλυκείας μητρὸς ὅλων ἡμῶν, εἶναι ἡ σημαία. Ὅπως ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ ἡγιασμένον σύμβολον τοῦ χριστιανοῦ, οὕτω καὶ ἡ σημαία παριστᾷ τὴν θρησκείαν τῆς Πατρίδος.

Ἡ Πατρίς ἐνσαρκώνεται εἰς τὴν σημαίαν, διότι βλέπουν εἰς αὐτὴν τὰ τέκνα τῆς Πατρίδος τὴν κυριαρχίαν, τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν της.

Ἡ σημαία συμβολίζει τὴν μακροχρόνιον ἱστορίαν τῆς Πατρίδος. Εἶναι ἡ ὑπερήφανος εἰκὼν τῶν θριάμβων της. Ὁ δὲ σταυρὸς συμβολίζει τὰ μαρτύριά της, καὶ εἶναι ἡ φωτεινὴ καὶ παρήγορος ἐλπίς ὅλων μας.

Ὅταν κυματίζει εἰς τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ταρασσεται ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς μακρινὰς θαλάσσας, κηρύττει ὑπερήφανος ὅτι τὸ σκάφος ἐκεῖνο εἶναι τμῆμα ἀχώριστον τῆς ἐλληνικῆς Πατρίδος.

Εἶναι ὡραία, πολὺ ὡραία ἡ σημαία μας, ὅσον ὡραία εἶναι ἡ Ἑλλάς. Ἐχει τὸ γλυκύτατον χρῶμα τοῦ μυροβόλου ἐλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ λευκὸν τοῦ μυρωμένου κρίνου, ὅπως τὴν χαιρετίζει ἡ ἐθνικὴ μας ποίησις:

*Οὐρανοχρωματισμένη
καὶ σὰν κρίνο ἀγροῦ λευκή.*

Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ναυτικὴ σημαία, τὴν ὁποίαν βλέπεις ὑπερηφάνως ὑψωμένην εἰς τὸν ἰστὸν τῶν ἐθνικῶν πλοίων τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Αὐτὴ, τὴν ὁποίαν βλέπεις, ὅταν ὁ ἥλιος κρύπτεται ὀπισθεν τῶν ὀρέων, νὰ κατέρχεται βραδέως

εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ ναύτου. Καὶ ἐνῶ σαλπίζει ὁ σαλπιγκτής, ὁ κυβερνήτης καὶ τὸ πλήρωμα τὴν χαιρετίζουν εὐλαβῶς.

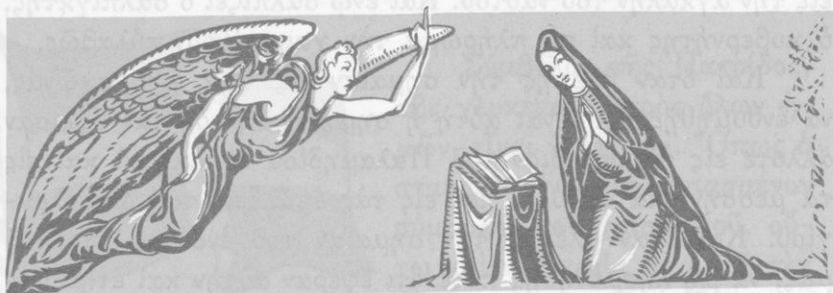
Καὶ ὅταν βλέπῃς τὴν σημαίαν εἰς τοὺς προμαχῶνας, νὰ ἐνθυμηθῇς ὅτι εἶναι αὕτὴ ἡ σημαία, τὴν ὁποίαν ὕψωσαν ἄλλοτε εἰς τὸ φρούριον τοῦ Παλαμηδίου οἱ νικηταὶ καὶ εἰς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ εἰς τὰς ἐπάλλξεις τοῦ Μεσολογγίου. Καὶ ὅταν βλέπῃς τὴν σημαίαν τοῦ ἐνδόξου στρατοῦ μας, νὰ μὴ λησμονήσῃς ποτὲ ὅτι ἔφεραν αὐτὴν καὶ ἐτίμησαν πάντοτε οἱ πατέρες μας εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Καὶ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς χύνει τὴν χρυσὴν λάμψιν του ὁ Σταυρός, διὰ νὰ εἶναι πάντοτε ἡνωμένοι καὶ ἀχώριστοι ἡ πίστις καὶ ἡ Πατρίς.

Ἡ σημαία εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν φύλαξιν ὅλων τῶν τέκνων τοῦ Ἑθνους. Διὰ τοῦτο ἡ ἐγκατάλειψίς της εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἔγκλημα ἀνανδρίας καὶ προδοσίας. Πρὸς αὐτὴν ἀτενίζει ὁ μαχόμενος στρατιώτης κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ὥραν τῆς μάχης. Αὐτὴν ἀναζητοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καπνοῦ τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων τῶν ὀβίδων. Τὸ ἀφθονώτερον αἷμα χύνεται πέριξ αὐτῆς καὶ πρὸς ὑπεράσπισίν της. Ὅταν ὁ σημαιοφόρος πίπτῃ, ἀγώνισμα τιμῆς εἶναι ποῖος πρῶτος νὰ τὴν ἐναγκαλισθῇ. Ποῖος πρῶτος νὰ τὴν παραλάβῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας, τὰς ὁποίας παρέλυσεν ὁ ὑπὲρ Πατρίδος θάνατος.

Ἀλλὰ τὸν ἱερὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς σημαίας ἔξω, μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, αἰσθάνεται ὁ Ἕλλην ἰσχυρότερον.

Ὅταν διέρχεται ἡ σημαία, τὴν βλέπεις ὥσάν νὰ συναντᾷς ἀσκεπτῇ ἱερέα, ὁ ὁποῖος κρατεῖ τὰ ἄχραντα μυστήρια.

«Τὰ καθήκοντα τοῦ πόλιτου» Ἑμμανουὴλ Λυκούδης

75. Η ΜΕΓΑΛΟΧΑΡΗ

Ὁ γαλανὸς μικρὸς λιμὴν τῆς Τήνου, ἡμικύκλιον ἀπὸ λευκοὺς οἰκίσκους, στρογγυλὰς καμάρας καὶ μικρὰν προκυμαίαν, ὅπου τὸ κύμα κτυπᾷ μὲ μεταλλικὸν ἦχον τὰ ἀσματάκια του, εἶναι γεμάτος θόρυβον, κίνησιν, ζώην.

Παντοῦ γαλανόλευκοι σημαῖαι!... Ἀτελείωτον ἀνέμισμα ἀπὸ ταινίας λευκὰς καὶ γαλανὰς παιγνιδίζει εἰς τὸν ἀέρα.

Θαλαμηγοί, ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια, ἱστιοφόρα κυκλαδικά, ἐμπορικά, σαμιώτικα, κρητικά καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην γωνίαν ἐλληνικῆς θαλάσσης ἀπλώνουν σήμερον μὲ ὅλην τὴν εὐλάβειαν τῆς ψυχῆς των τὴν γαλανόλευκον σημαίαν.

Ἐν ἀπὸ τὰ κυπριακὰ ἔχει ἀγκυροβολήσει ἔξω, διότι δὲν χωρεῖ εἰς τὸν λιμενίσκον, καὶ ἡ μελανὴ κατατομή του μὲ τοὺς ὑψηλοὺς πύργους καὶ τὰ μεγάλα τηλεβόλα ζωγραφίζεται εἰς τὸ γαλανὸν τῆς θαλάσσης, ὡσὰν πλωτὸν φρούριον ριζωμένον μέσα εἰς τὰ βαθέα νερά.

Ἀτμόπλοια ὑπερπλήρη, μερικὰ κλίνοντα εἰς τὸ πλευρὸν ἀπὸ τὸ βάρος, φθάνουν τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ὅλα ἀνεμίζοντα σειρὰς πολυχρώμων σημαιῶν, γεμίζοντα τὸν ἀέρα μὲ σφυρίγματα καὶ μουσικάς.

Ἐξω ἄλλα ἱστιοφόρα λοξοδρομοῦν, διὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς

τὸν λιμένα, ἄλλα μὲ ὄξυν τριγμὸν ἐτοιμάζονται νὰ ἀγκυροβολήσουν, πάντοτε δὲ νέα ἱστία προβάλλουν εἰς τὸν ὀρίζοντα ἕως κάτω, ὅπου γαλανίζουν τὰ βουνὰ τῶν γύρω νήσων.

Δύο φορές τὸ ἔτος, Δεκαπενταύγουστον καὶ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Τῆνος παρουσιάζει θέαμα γραφικὸν καὶ ἀξιοπερίεργον. Δύο φορές τὸ ἔτος, ἀπὸ κάθε γωνίαν ἑλληνικῆς θαλάσσης, σειραὶ ὁλόκληροι ἱστιοφόρων, ἐτοιμάζουν τὰ ἱστία τῶν καὶ χιλιάδες προσκυνητῶν συρρέουν, ὅπως συνέρρεον ἄλλοτε εἰς τὴν γειτονικὴν Δῆλον, διὰ νὰ προσκυνήσουν τὴν Παρθένον καὶ νὰ φέρουν τὰ δῶρά των, ἀφιερῶματα εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστιῶν.

Καὶ ἡ συρροὴ κατ' ἔτος αὐξάνει. Οἱ ξένοι πάντοτε ἔρχονται περισσότεροι, ἡ πανήγυρις γίνεται μεγαλοπρεπέστερα, ἀφορμὴ συγκεντρώσεως κόσμου, ἑορτὴ διὰ τοὺς κακοίκοις, πανελλήνιον προσκύνημα δι' ἐλευθέρους καὶ δούλους ἀδελφωμένους εἰς τὸν κοινὸν δεσμόν πατρίδος καὶ πίστεως.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου!

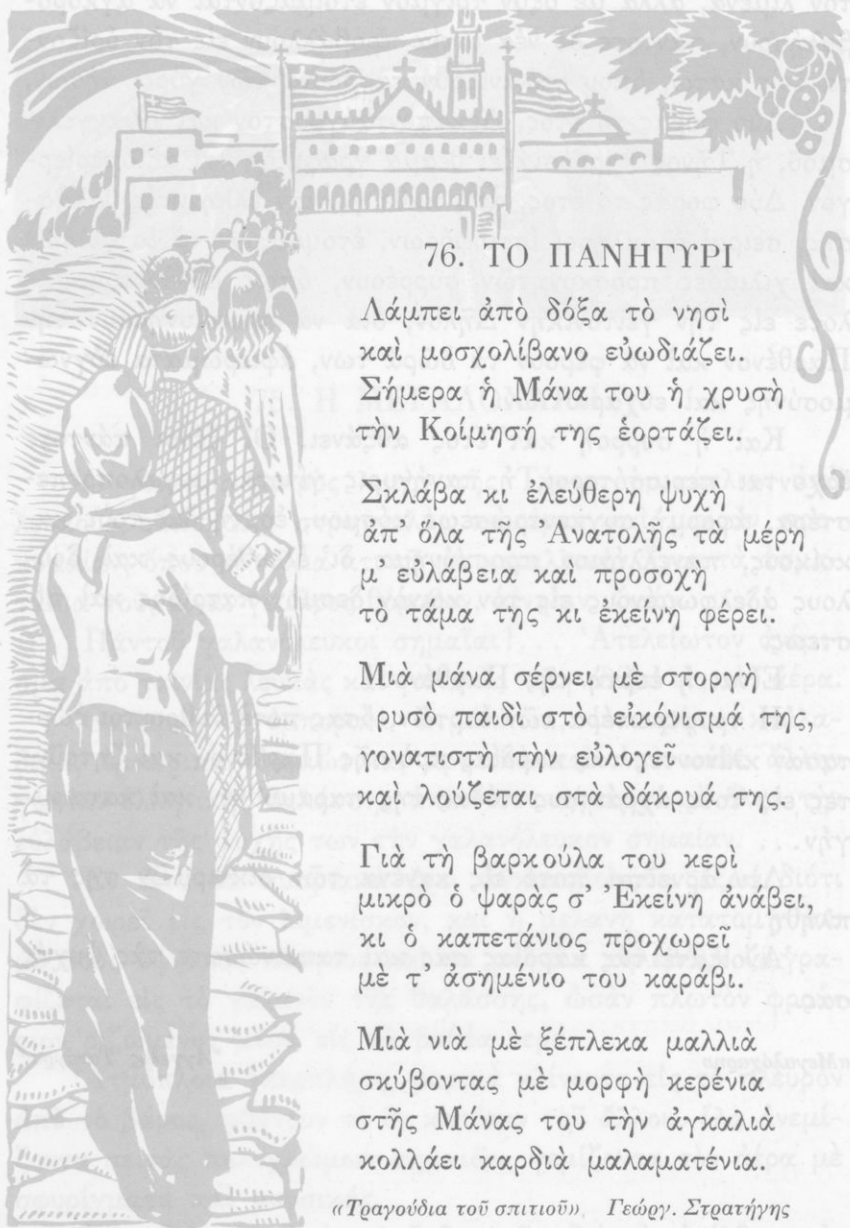
Ἡ τρυφερώτερα τῶν ἑορτῶν, ὅσας ποτὲ ἄνθρωποι ἐώρτασαν κλίνοντες τὰς καρδίας πρὸ τῆς Παρθένου καὶ ζητοῦντες εἰς τοὺς ἀχράντους πόδας τῆς παραμυθίαν καὶ καταφυγὴν...

Δὲν ἀρνεῖται ποτὲ εἰς κανένα τῶν οἰκτιρμῶν τῆς τὰ πλήθῃ...

Ἀνοίξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς σας.

«Μεγαλόχαρη»

Ἄγγελος Τανάγρας

76. ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ

Λάμπει ἀπὸ δόξα τὸ νησὶ
καὶ μοσχολίβανο εὐωδιάζει.
Σήμερα ἡ Μάνα του ἡ χρυσή
τὴν Κοίμησὴ της ἑορτάζει.

Σκλάβα κι ἐλεύθερη ψυχὴ
ἀπ' ὅλα τῆς Ἀνατολῆς τὰ μέρη
μ' εὐλάβεια καὶ προσοχὴ
τὸ τάμα της κι ἐκείνη φέρει.

Μιά μάνα σέρνει μὲ στοργὴ
ρυσὸ παιδὶ στὸ εἰκόνισμά της,
γονατιστὴ τὴν εὐλογεῖ
καὶ λούζεται στὰ δάκρυά της.

Γιὰ τὴ βαρκούλα του κερὶ
μικρὸ ὁ ψαράς σ' Ἐκείνη ἀνάβει,
κι ὁ καπετάνιος προχωρεῖ
μὲ τ' ἀσημένιο του καράβι.

Μιά νιὰ μὲ ξέπλεκα μαλλιὰ
σκύβοντας μὲ μορφὴ κερένια
στῆς Μάνας του τὴν ἀγκαλιὰ
κολλάει καρδιὰ μαλαματένια.

«Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ», Γεώργ. Στρατήγης

77. Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ἦσαν φοβεραὶ αἱ ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου ἐκάλει τὸν Ἅγιον Δημήτριον νὰ ἐγκαταλείπη τὴν πόλιν του.

Ἀγριοὶ καὶ πολυάριθμοι ἐπιδρομεῖς ἐπῆρχοντο ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ Σλάβοι, ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τὸν 2ον - 3ον αἰῶνα μ.Χ. ἀρχίζουν οἱ Σλάβοι ὡς χεῖμαρρος ἀκράτητος νὰ κατέρχωνται πρὸς τὴν χερσόνησον τοῦ Αἴμου. Ἐπὶ τέσσαρας πέντε αἰῶνας αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν διασπείρουν τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον εἰς τὰς ἐλληνικὰς χώρας.

Ἦλθεν ἐποχή, τὸν 7ον αἰῶνα, ὅτε οἱ Σλάβοι εἶχον καλύψει ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Καὶ ἐκινδύνευε τότε τὸ Ἔθνος ἡμῶν τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων. Ἀλλὰ προπύργιον ἀγέρωχον ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ὑψώθη τότε ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ μεγάλη Θεσσαλονίκη. Καὶ εἰς τὰ κολοσσιαῖα αὐτῆς τείχη ἐθραύσθησαν τὰ πελώρια κύματα τοῦ σλαβικοῦ χειμάρρου.

Ἀπὸ πολυάριθμους φυλὰς ἀποτελούμενοι οἱ Σλάβοι τῆς Μακεδονίας, σύροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἄλλα βαρβαρικά φυ-

λα, ὡς τοὺς Ἀβάρους, τοὺς Βουλγάρους, ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος, ἐπὶ αὐτοκρατορίας Ἰουστινιανοῦ, τοὺς φοβεροὺς πολέμους πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ δύο ὅλους αἰῶνας, ἀπὸ τὸν βον ἕως τὸν 8ον, κάθε ὀλίγον ἐπιπίπτουν λυσσαλέοι ἐναντίον τῆς πόλεως.

Ἐξ πολέμους ἐπεχείρησαν ἐναντίον αὐτῆς, εἰς ἓνα μάλιστα ὄχι μίαν ἀλλὰ τρεῖς φορές ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. Ἀμέτρητα εἶναι τὰ πλήθη τῶν πολιορκητῶν· ἔφθασαν καὶ ἕως ἑκατὸν χιλιάδες. Νομίζεις ὅτι ἦσαν «ἄλλος στρατὸς τοῦ Ξέρξου». Ὡς «νιφάδες τῆς χιόνος» πίπτουν ἐπάνω εἰς τὴν πόλιν καί, ὅπως ἡ ἄμμος περικλείει τὴν θάλασσαν, ὁμοίως καὶ οἱ πολιορκηταὶ περιζώνουν τὰ τεῖχη, ὡς μία «θανατηφόρος στεφάνη» περισφίγγουν τὴν πόλιν.

Ὅλα τὰ ὄπλα, τὰ μηχανήματα τῆς πολιορκίας, φέρουν μαζί των καί, φοβερώτερον ἀπὸ αὐτά, τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν μανίαν των, διότι ἦσαν «θηριώδη ἀνήμερα φῦλα». Πολλοὺς σφοδροὺς πολέμους ὑπέστη ἡ πόλις ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, λέγουν οἱ παλαιοί, ἀλλὰ δὲν ὑπέστη σφοδρότερους ἀπὸ τοὺς πολέμους ἐκείνους τῶν Σλάβων.

Ἄλλ' ἡ μεγάλη πόλις ἔχει ἰσχυρὰ τὰ τεῖχη αὐτῆς καὶ ἀκόμη ἰσχυρότερα τεῖχη ἔχει τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν κατοίκων της. Οἱ Θεσσαλονικεῖς μάχονται (ὕπὲρ πατρίδος καὶ ναῶν παναγίων καὶ πίστεως).

Καὶ εἶναι πρὸς τοῦτοις ἡ πόλις «θεοφροῦρητος, ἁγιοφύλακτος». Ἐχουν οἱ κάτοικοι ἀήττητον στρατηγόν, τὸν ὑπερένδοξον αὐτῶν Ἀθλοφόρον, τὸν Ἅγιον Δημήτριον. Ἡ «Οὐράνιος Πρόνοια», λέγει τὸ παλαιὸν βιβλίον, «ἐφώτιζε τοὺς πολίτας καὶ ἔκαμνε μὲ τὴν ἀνδρείαν ὡς θώρακα τὰς ψυχὰς των». Ἡ ἀγγελικὴ συμμαχία τοῦ Μεγαλομάρτυρος κάμνει ἀκαταγώνιστον τὴν ἀνδρείαν τῶν πολιτῶν. Μὲ τὸ

πρόσωπον σκυθρωπὸν διὰ τὸν κίνδυνον τῆς πόλεώς του, ἐγείρεται ὁ Ἅγιος ἀπὸ τὴν ἱερὰν λάρνακα καὶ ἐμφανίζεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ εἰς τοὺς ὑπερασπιστάς τῆς πόλεως.

Δὲν τὸν ἔβλεπον εἰς τὸ ὄνειρόν των, ἀλλὰ τὸν ἔβλεπον εἰς τὴν πραγματικότητα αὐτὸν τὸν ἴδιον νὰ μάχεται μετὰ τῶν στρατιωτῶν, νὰ προηγῇται καὶ νὰ ὀδηγῇ αὐτοὺς εἰς τὴν νίκην καὶ τὴν σωτηρίαν.

Καὶ ἄλλοτε τὸν ἔβλεπον ἐπάνω εἰς τὰ τεῖχη ὅμοιον πρὸς ὀπλίτην πλήττοντα μὲ τὸ ξίφος του τοὺς βαρβάρους. Ἄλλοτε τὸν βλέπουν ἐνδεδυμένον μὲ χλαῖναν ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ του ἵππου καὶ κραδαίνοντα τὴν ἀήττητον λόγχην του νὰ προηγῇται εἰς ἐξόδους ἐναντίον τῶν πολιορκητῶν. Ἄλλοτε πάλιν φορῶν λευκὴν χλαμύδα διατρέχει τὸ τεῖχος καὶ ἔπειτα τρέχει ἐπὶ τῆς θαλάσσης δρομαίως περιπατῶν ὡς ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους καὶ διασκορπίζων τὸν στόλον τῶν βαρβαρικῶν μονοξύλων.

Καὶ δὲν τὸν ἔβλεπον τὸν Ἀθλοφόρον μόνον οἱ πολῖται τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροί, οἱ ὁποῖοι καταλαμβάνοντο ὑπὸ τρόμου καὶ διεσκορπίζοντο. Ὅταν ἡρώτων μετὰ τὴν νίκην τοὺς αἰχμαλώτους διατί ἔφυγον, ἐκεῖνοι ἀπεκρίνοντο: «Εἶδομεν ἓνα ἄνδρα ξανθὸν καὶ λαμπρόν, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο ἐπὶ λευκοῦ ἵππου καὶ ἐφόρει ἱμάτιον λευκόν». Καὶ τότε ἐνόουν ὅλοι ὅτι ὁ πανένδοξος Ἀθλοφόρος ἦτο ὁ ὀδηγῶν τὸν ἀγγελικὸν ἀόρατον στρατὸν καὶ συγχρόνως τὸν ὀρατὸν στρατὸν τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πόλεώς του.

Καὶ ἀφοῦ ἔσωζε τὴν πόλιν του, ἐπέστρεφε πάλιν ὁ Μεγαλομάρτυς εἰς τὸν πανάγιον Οἶκόν του. Καὶ τὸ πρόσωπόν του, λέγει τὸ παλαιὸν βιβλίον, ἀπὸ τὴν χαρὰν «λαμπηδόνας ὡς ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀπέπεμπεν».

Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ κατὰ τοὺς ἰδίους χρόνους καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐχθρούς, ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς Σλάβους, σώ-

ζει τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν (τὸ 807 μ.Χ.) ὁ «ἀήττητος καὶ ἀκαταγώνιστος στρατηγὸς καὶ τροπαιοῦχος ἀπόστολος Ἅγιος Ἀνδρέας».

Πόσας φορὰς δὲν ἔσωσε τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοὺς πολιορκοῦντας ἐχθροὺς ἡ μεγάλη Ὑπέρμαχος Στρατηγός, ἡ Θεοτόκος;

Διὰ τὴν ἄγρυπνον αὐτὴν προστασίαν τῆς πόλεως τοῦ ἦτο ἀπέραντος ἡ εὐγνωμοσύνη; βαθυτάτη ἡ λατρεία, ἀκλόνητος ἡ πίστις τῶν κατοίκων αὐτῆς πρὸς τὸν μέγαν καὶ ὑπερένδοξον κηδεμόνα καὶ πολιοῦχον.

Συγκινητικὰ εἶναι τὰ ἄπειρα δείγματα τῆς λατρείας ταύτης. Μὲ κάθε τρόπον ἡ εὐσέβεια τῶν πολιτῶν ἐζήτησε νὰ διαιωνίσῃ τὴν μνήμην τοῦ μαρτυρίου καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἀγίου.

Μὲ ἄπειρον εὐλάβειαν διαβάζονται παλαιὰ βιβλία, εἰς τὰ ὅποια ἐγράφησαν μὲ τοὺς πολέμους τῶν Σλάβων τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ καλλινίκου μάρτυρος.

Καὶ μὲ τὴν τέχνην ἀκόμη ἐξύμνησεν ἡ εὐσέβεια τῶν περασμένων αἰώνων τὸν ὑπερένδοξον Μεγαλομάρτυρα. Μὲ ὠραιότατα ψηφιδωτὰ καὶ τοιχογραφίας ἐξεκόνισαν εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν τὸν βίον, τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἀγίου Δημητρίου. Καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην θαυμάζομεν τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκκλησίαν, τὴν μίαν σωζομένην ἐκ τῶν τριῶν, τὰς ὁποίας ἀνήγειρεν εἰς τιμὴν τοῦ ὑπερενδόξου προστάτου τῆς πόλεως ἡ θερμὴ λατρεία τῶν κατοίκων.

«Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη»

Ἀδαμάντιος Ἀδαμαντίου

78. Ο ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Β' ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ἡ πορεία του

Νέος ὁ Βασίλειος ἤρχισε τοὺς ἀγῶνάς του ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Χωρὶς νὰ τοὺς σταματήσῃ ποτὲ καὶ χωρὶς νὰ κουρασθῇ ποτέ, ὡς νὰ ἦτο χαλύβδινος, τοὺς ἐξηκολούθησε μέχρις ὅτου ἐγήρασε· καὶ τότε μόνον, τὸ 1018 μ.Χ., κατῴρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸ σκληρὸν καὶ πολεμικὸν τοῦτο ἔθνος.

Ὅλα τὰ βουλγαρικὰ φρούρια, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, εἶχον παραδοθῇ· ὁ τελευταῖος τσάρος εἶχε φονευθῇ· ἡ τσαρίνα μὲ τοὺς τρεῖς υἱοὺς τῆς καὶ τὰς ἐξ θυγατέρας τῆς εἶχε πέσει εἰς τοὺς πόδας τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν Ἀχρίδα, τὴν μητρόπολιν τῆς Βουλγαρίας, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιεικειάν του.

Ἡ νίκη ἦτο πλήρης καὶ ὀριστική. Βουλγαρικὸν κράτος δὲν ὑπῆρχε πλέον!

Ἀντὶ ὅμως νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ γηραιὸς πολεμιστὴς μέσῳ

Θεσσαλονίκης εἰς τὴν πρωτεύουσαν, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἐπὶ τέλους, αὐτὸς ἠκολούθησε τὴν πρὸς νότον ὁδόν. Τί ἐζήτει; Διὰ τί τόσοι νέοι κόποι;

Ἀσφαλῶς ἤθελεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς νοτίους ἐπαρχίας, διὰ νὰ δώσῃ μόνος του τὰς ὁδηγίας εἰς τὰς διαφόρους ἀρχὰς πῶς νὰ φροντίσουν διὰ τὴν ἀνάρρωσιν τῆς κατεστραμμένης ἀπὸ τὰς συνεχεῖς βουλγαρικὰς ἐπιδρομὰς χώρας. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἤθελε νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς Θεσσαλίαν, ἡ πορεία του μετεβλήθη εἰς ἀληθινὸν θρίαμβον. Οἱ ἀγρόται φαῖδροι καὶ ἄδοντες προσήρχοντο εἰς τὸν δρόμον του κατὰ πλήθη, διὰ νὰ ἐπευφημήσουν τὸν ἀπεσταλμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλέα, ὁ ὁποῖος τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὸν μισητὸν ἐχθρόν. Τοῦ λοιποῦ θὰ ἔσπειρον καὶ θὰ ἐθέριζον χωρὶς τὸν φόβον τῆς καταστροφῆς τοῦ κόπου των.

Διερχόμενος ἔπειτα τὸν Σπερχεῖον ἐστάθη νὰ θαυμάσῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὅπου πρὸ 24 ἐτῶν ὁ στρατηγὸς του Νικηφόρος Οὐρανὸς ἠφάνισεν εἰς μίαν νύκτα ὀλόκληρον βουλγαρικὴν στρατιάν καὶ ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν ἄγριον τσάρον Σαμουήλ. Καὶ ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἐπέρασε τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἔφθασε καὶ ἐστάθμευσεν εἰς Ἀθήνας.

Τὸ προσκύνημα

Αἱ Ἀθηναὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον σχεδὸν λησμονηθῇ. ἦσαν μία μικρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις τῆς ἀπεράντου Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ μετὰ βασις ὅμως τοῦ Βασιλείου ἦτο μεγάλη τιμὴ δι' αὐτὴν καὶ φανερώνει ὅτι δὲν εἶχε σβῆσει ἀκόμη ἡ δόξα της, καὶ ὅτι καμμία ἄλλη πόλις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχε τὴν φήμην καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἀθηναίων.

Ἄλλὰ ὁ Βασίλειος εἶχε καὶ ἄλλον λόγον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πόλιν. Μετὰ τὰς Βλαχέρνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐλατρεῦετο ἡ θαυματουργὸς Ὁδηγήτρια Θεοτόκος, εἰς τὴν καρδίαν τῆς Παναγίας ἦσαν αἱ Ἀθῆναι. Ἡ Παναγία «ἡ Ἀθηνιώτισσα» δὲν ἦτο μόνον προστάτης τῆς πόλεως· ἦτο καὶ ἐδῶ θαυματουργός.

Δι' αὐτὸ αἱ Ἀθῆναι ἐθεωροῦντο ἱερὰ πόλις καὶ ἡ Παναγία ἡ Ἀθηναία ἦτο ἱερώτατον προσκύνημα· ὅχι μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ὀρθόδοξοι τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ ἤρχοντο νὰ παρακαλέσουν τὴν Χάριν Της.

Ναὸς τῆς Παναγίας ἦτο ὁ Παρθενών, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀκόμη ἀκέραιος καὶ εἶχεν ὅλον τὸ ἀρχαῖον κάλλος· τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιφήμου μνημείου εἶχε μεταβληθῇ εἰς λαμπρὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος.

Τὴν Παναγίαν λοιπὸν τὴν Ἀθηνιώτισσαν ἦλθε νὰ προσκυνήσῃ ὁ εὐσεβὴς Βασίλειος. Αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν διπλοῦν προσκύνημα· διὰ τὴν δόξαν των καὶ διὰ τὴν πίστιν των.

Ἡ λησμονημένη πόλις, ὅταν ἐξύπνησεν, εἶδε παλαιὰς ἡμέρας δόξης. Τὰ αὐτοκρατορικὰ τάγματα, σκονισμένα ἀκόμη ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴν πορείαν, παρετάχθησαν μεγαλοπρεπῶς· αἱ σημαῖαι των μὲ τὸν δικέφαλον, ὑπερήφανοι διὰ τὰς τόσας νίκας, ἐκυμάτιζον εἰς ὑψηλοὺς κοντοὺς χαίρετίζουσαι τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὁ δαφνοστεφανωμένος βασιλεὺς παρέλαβε τὸν στρατὸν του καὶ ἀνῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ἡ Ἀκρόπολις, ὁ ἐνδοξότερος λόφος τοῦ κόσμου, ἐλαμπρύνθη μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ ἐνδοξοτέρου ἀνδρὸς τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ὁ Παρθενών, ἡ καρδιά τῆς Ἑλλάδος, εἶδε διὰ πρώτην φορὰν συγκεντρωμένα εἰς τὸν ἱερὸν βράχον τὰ ἐκλεκτότερα τέκνα ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὰ βάρη τῆς

Μικρᾷς Ἀσίας ἕως τὴν βορειοτάτην Μακεδονίαν καὶ τὴν νοτιωτάτην Κρήτην, τὰ ὅποια ἀπετέλουν τὰ παλαιάμαχα τάγματα τοῦ Βασιλείου. Τί εὐλογημένη συγκυρία!

Ὁ ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν ὑπεδέχθη πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Παρθενῶνος τὸν νικητὴν τῶν Βουλγάρων. Γύρω ἀπὸ τὸν γηραιὸν αὐτοκράτορα ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ πρόκριτοι καὶ ὅλοι αἱ ἀρχαὶ τῶν Ἀθηνῶν, διοικητικαί, δικαστικαί, ἐκκλησιαστικαί, καθὼς καὶ ὅλης τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ λόφος τῆς Ἀκροπόλεως ἤκουσε τότε τοὺς πλέον θερμούς καὶ συγκινητικούς λόγους εὐγνωμοσύνης ὑπηκόων πρὸς τὸν ἄρχοντα, τὸν λυτρωτὴν τῆς πατρίδος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· κάθε λόγον συνώδευον ζωηρότατοι ἐπευφημῖαι τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προκρίτων.

Ὁ Βασίλειος εἰσῆλθεν ἔπειτα εἰς τὸν ναόν, κατάφωτον ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα φῶτα καὶ ἐγονάτισε πρὸ τῆς θαυματουργ-

γού εικόνας τῆς Παναγίας, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς εὐχαριστίας του διὰ τὴν νίκην...

Ἀλλὰ δὲν ἠρκέσθη μόνον εἰς ἀπλᾶς εὐχαριστίας· καὶ μὲ ἔργα ἔδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην του.

Ἦτο ἀρχαιότατον ἔθιμον νὰ ἀφιερώνεται ἓν μέρος τῶν λαφύρων εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Παρθενῶν ἐδέχθη δύο φορὰς τὰ ἀφιερῶματα δύο γενναίων τέκνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ ὁποῖα κατὰ σύμπτωσιν ἦσαν Μακεδόνες.

Ὁ Ἀλέξανδρος, τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα, ἔστειλεν ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς νίκης του τριακοσίας περσικὰς πανοπλίας νὰ ἀναρτηθοῦν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς· ἐξεδήλωνε τοιοῦτοτρόπως τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς θεοὺς.

Καὶ ὁ Βασίλειος δὲν ὑστέρησεν. Αἱ εὐσεβεῖς αὐτοκρατορικαὶ χεῖρές του ἐπλούτισαν τὸν Παρθενῶνα, ναὸν τῆς Παναγίας τώρα, μὲ ἀνεκτίμητα κειμήλια, λάφυρα ἀπὸ τὸ βασιλικὸν βουλγαρικὸν θησαυροφυλάκιον τῆς Ἀχρίδος.

Ἀφθονα ἦσαν τὰ προσφερθέντα δῶρα, ὅπως ἀναφέρουν οἱ ἱστορικοί. Μία χρυσὴ περιστέρα, σύμβολον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνηρτήθη ὑπεράνω τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Εἷς χρυσοῦς λύχνος, ἀριστούργημα τέχνης, ἔκαιεν ἀκοίμητος ὡς κανδήλα εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Ἀθηνιώτισσαν.

Μὲ βασιλικὴν δαπάνην ἐπεσκευάσθησαν ὅλοι οἱ ναοὶ τῆς πόλεως καὶ διὰ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τὸ ταμεῖον τοῦ βασιλέως μὲ γενναιοδωρίαν ἐφρόντισεν. Ἀσφαλῶς αἱ ψυχαὶ τῶν νικητῶν τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῖνος ὠμίλησαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νικητοῦ τῶν Βουλγάρων!...

Τὸ προσκύνημα τοῦ Βασιλείου εἰς τὴν Παναγίαν μὲ ὠραίους στίχους ὕμνησε καὶ ὁ ποιητὴς Δροσίνης:

Βαριά, ἀπ' τὴ σαραντάχρονη καβάλα σκουριασμένα,
 τῶν Προπυλαίων τὰ μάρμαρα πατώντας ἀνδρειωμένα,
 τοῦ βασιλιᾶ προσκυνητῇ βροντοῦν τὰ φτερνιστήρια.
 Στὴν Παναγιά Ἀθηνιώτισσα φέρνει τὰ νικητήρια.
 Τὸ περιστέρι τὸ χρυσό, πὺν τὰ φτερὰ ζυγίζει,
 κι ἀνασαλεύει κρεμαστό, χωρὶς νὰ φτερουγίξη,
 καὶ τὸ χρυσό, μονόφωτο θαυματοουργὸ καντήλι,
 πού 'χει τὸ λάδι του ἄσωστο κι ἄκαγο τὸ φιλίλι...

Ὁ Βασίλειος, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε πλέον τὸν σκοπὸν του,
 ἀπέπλευσε μὲ τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ διὰ τὴν
 βασιλίσσαν πόλιν· ἐκεῖ τὸν ἀνέμενεν ὁ λαμπρὸς καὶ δίκαιος
 θρίαμβος τοῦ νικητοῦ...

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

79. Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Πεντήκοντα δύο ημέρας έπολιόρκει την άπόρθητον Πόλιν ό Μωάμεθ ό Κατακτητής, με διακοσίας εξήκοντα χιλιάδας στρατού και με τετρακόσια πλοία. 'Αλλ' ή Πόλις δέν έπιπτεν. Ήτο περιτειχισμένη με διπλᾶ τείχη και με βαθεϊαν άδιάβατον τάφρον. Τό δέ στόμιον του Κερατίου κόλπου, κλεισμένον με σιδηράς άλύσεις, δέν επέτρεπεν εις τὰ πλοία του έχθρου νά εισέλθουν. 'Αλλά πλέον άκλόνητος άπό τὰ τείχη και πλέον άδιάσπαστος άπό τὰς άλύσεις έφρούρει την Πόλιν ή άνδρεία του Αύτοκράτορός της και τών παλικαριών του. Με πέντε χιλιάδας μαχητών ό Κωνσταντίνος ό Παλαιολόγος έφύλαττεν άγρύπνως την ιεράν κληρονομίαν τών πατέρων του.

Μετά την παρέλευσιν πενήκοντα ήμερών, κατὰ τὰς οποίας είχε κατορθώσει ό Μωάμεθ νά διαπεραιώσει τὰ πλοία του έλκων αυτά επί της ξηράς, άπό τόν Βόσπορον εις τόν Κεράτιον κόλπον, έστειλε κήρυκα πρὸς τόν Κωνσταντίνον, παραγγέλλων εις αυτόν νά παραδώση την Πόλιν.

— Παραδώσε την Πόλιν με τό καλό και είσαι έλεύθερος

νὰ φύγῃς καὶ νὰ μεταβῇς εἰς Πελοπόννησον καὶ νὰ βασιλεύῃς ἐκεῖ ἀνενόχλητος.

‘Ο Κωνσταντῖνος ἀπεκρίθη ὡς ἀρχαῖος Σπαρτιάτης.

— Μολὼν λαβέ!

Ἦτο ἡ 28η Μαΐου. ‘Ο Μωάμεθ, χολωθεὶς ἀπὸ τὴν ὑπερήφανον ἀπόκρισιν τοῦ Κωνσταντίνου, εἶχε διατάξει νὰ γίνῃ τὴν ἄλλην ἡμέραν γενικὴ ἐξοδος τῶν στρατευμάτων του. Σάλπιγγες καὶ τύμπανα ἀντήχουν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν βαρβάρων. Δερβίσαι περιεφέροντο παντοῦ καὶ ἐκατήχουν τοὺς πιστοὺς τοῦ Προφήτου.

—“Ὅποιος φονευθῇ ἀπὸ σᾶς θὰ μεταβῇ κατ’ εὐθεΐαν εἰς τὸν Παράδεισον τοῦ Μωάμεθ, ὅπου εἶναι βουνὰ τὸ πιλάφι καὶ τρέχει ὡς ποτάμι τὸ μέλι. Καὶ ἐκεῖ θὰ τρώγῃ καὶ θὰ πίνῃ αἰωνίως, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Προφήτου. Καὶ ὅσοι ζήσουν ἀπὸ σᾶς, θὰ μοιράσουν πλοῦτη ἀμέτρητα. Τρεῖς ἡμέρας ἔχετε τὸ ἐλεύθερον νὰ ἀρπάξετε ὅ,τι εὕρῃτε. Ἰδικοὶ σας εἶναι οἱ θησαυροὶ καὶ τὰ πλοῦτη τῶν Γκιουόρηδων.

Ἀλαλαγμοὶ χαρᾶς διὰ τὰ πιλάφια τοῦ Παραδείσου καὶ τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς ἠκούοντο εἰς ὅλον τὸ στρατόπεδον. Τὴν ἐσπέραν ἤναψαν μεγάλας πυρὰς ἔξω τῶν τειχῶν καὶ ἐφωταγώγησαν ὅλα τὰ πλοῖα εἰς τὸν Κεράτιον Κόλπον, ὡς νὰ ἦτο πανήγυρις. Ἐνας πύρινος κύκλος ἔζωνε τὴν Πόλιν. Καὶ ἤστραψαν ἀπὸ τὰς ἀγρίας φλόγας ἡ Πόλις, ὁ λιμὴν, ὁ Γαλατάς. Καὶ τὸ πυροβόλον τοῦ ἐχθροῦ διαρκῶς ἐκρότει καὶ διαρκῶς ἤνοιγε τὰς ὑπὰς εἰς τὰ τεῖχη, διὰ νὰ ἀνοίξῃ πύλας, νὰ εἰσέλθῃ ὁ ἐχθρός. Ἐντὸς ὅμως τῆς πολιορκημένης Πόλεως, τὴν ὁποίαν ἔζωνον οἱ ἐχθροί, τίποτε δὲν ὠμοιάζε μὲ τὸ βάρβαρον αὐτὸ θέαμα. Οἱ πρόμαχοι τοῦ Γένους ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἀποθάνουν διὰ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τὴν Πατρίδα, ὅχι διὰ τὰ πιλάφια καὶ τὸ μέλι τοῦ Παραδείσου.

Αἱ φωταψίαι, αἱ μουσικαὶ καὶ οἱ ἀλαλαγμοὶ τῶν ἐχθρῶν,

ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη, τοὺς εἰδοποιοῦν, ὅτι εἶχε φθάσει ἡ μεγάλη, ἡ κρίσιμος στιγμή. Ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχε στείλει τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μοναχοὺς νὰ ἐνθαρρύνουν τὰ πλήθη μὲ τὸ θαυματουργὸν εἰκόνισμα τῆς Παναγίας Ὁδηγητρίας. Καὶ ἐνῶ ἡ ἱερὰ λιτανεία διήρχετο τὰ τείχη, λαὸς ἀναρίθμητος, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἠκολούθουν ψάλλοντες: «Κύριε ἐλέησον! Κύριε ἐλέησον!».

Ἄλλὰ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἦτο ἡ πτώσις τῆς Πόλεως. Ὁ Κωνσταντῖνος, ἔφιππος ἐν μέσῳ τῶν πολεμιστῶν του, ἐπάνω εἰς τὰ τείχη, ἔδιδε παντοῦ τὰς τελευταίας του διαταγὰς, διὰ τὴν μεγάλην στιγμήν, ἐμψυχώνων μὲ τὸ παράδειγμά του τὸ θάρρος των.

—Ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας, ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώμεθα. Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας.

Μιά βοή ὑψώθη τότε ἀπὸ χιλιάδας στόματα. Ὁ βομβαρδισμὸς εἶχε σταματήσει μίαν στιγμήν. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχεν ἐννοήσει, ὅτι ὁ ἐχθρὸς προετοιμάζεται διὰ τὴν μεγάλην ἔφοδον. Καὶ πρὶν πέσῃ μαζί μὲ τὸν τελευταῖον πολεμιστὴν ἐπάνω εἰς τὰ τείχη τῆς Πόλεως, ὡς βασιλεὺς, ἠθέλησε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ τελευταῖον του χρέος ὡς χριστιανός. Καὶ ἐκέντησε τὸν ἵππον του διὰ τὸ «Μεγάλο Μοναστήρι». Μετ' ὀλίγον ὁ Κωνσταντῖνος εἰσήρχετο, μὲ τὴν κεφαλὴν εὐλαβῶς ἐσκυμμένην, εἰς τὸν δοξασμένον ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Ἀφοῦ διῆλθεν τὰς βασιλικὰς καὶ τὰς ἄλλας ἐξ πύλας τοῦ ἐσωνάρθηκος, ἐπροχώρησε διὰ μέσου τῶν μεγαλοπρεπῶν κιόνων τῆς μεσαίας στοᾶς, κάτωθεν τοῦ ὑπερλάμπρου θόλου, ὅστις ὡς ἄλλος οὐρανός, λουόμενος εἰς τὸ φῶς, ἀπλώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν πιστῶν. Ἡ λειτουργία εἶχεν ἀρχίσει. Καὶ ἦτο ἡ τελευταία λειτουργία τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Χριστιανοσύνης. Τὴν νύκτα ἐκείνην ὑπὸ τὸν θόλον

τῆς Ἀγίας Σοφίας ἑνας λαὸς ὁλόκληρος, γονατιστός, ἐδέετο διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς θεοφρουρήτου Πόλεως. Ἦτο ἐκεῖ ὅλη ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ παλατίου, ὅλοι οἱ εὐπατρίδαι τῆς βυζαντινῆς ἀριστοκρατίας ἠνωμένοι με τοὺς πολεμιστὰς καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ.

— Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου!

Ἦστραπτον τὰ πολύχρωμα μάρμαρα τοῦ ὠραίου ναοῦ, πράσινα, σμαράγδινα, λευκά, κόκκινα, κυανᾶ, ροδόχροα, τὰ μάρμαρα χιλίων τόπων καὶ χιλίων λατομείων, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν πολυελαίων. Ἐφάνταζαν θαυμαστὰ ἱστορήματα μετὰ τὰ πλούσια μωσαϊκά. Ἐζωντάνευαν μέσα εἰς τὰ σύννεφα τοῦ λιβάνου τὰ εἰκονίσματα τῶν ἁγίων εἰς τὸ τέμπλον καὶ τὰ εἰκονοστάσια, ὀπισθεν τῶν μεγάλων μανουαλίων. Καὶ αἱ

ιεραὶ ψαλμωδίαί, ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ χοροῦ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ψαλτῶν, ἀνέβαιναν, ὡς ἀγγελικὰ ᾄσματα, πρὸς τὸν θρόνον τοῦ πολυελέου Θεοῦ.

— Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου!

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπροχώρησε σκυμμένος καὶ ἐγονάτισεν ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν πιστῶν, ἐνῶ τὰ χεῖλη του ἐσάλευον εὐλαβῶς. Ὁ βασιλεὺς προσηύχετο. Καὶ τὰ δάκρυα τῶν πιστῶν ἔτρεχον ἀκράτητα ὁλόγυρά του. Μία βαθυτάτη σιωπὴ ἐχύθη ὁλόγυρα. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς βαθείας σιωπῆς ἠκούσθη ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἱεροῦ:

— Μετὰ φόβου θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε!

Ὁ Κωνσταντῖνος ἠγέρθη πρῶτος, ἐπροχώρησε πρὸς τὸ ἱερόν, μὲ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ χοροῦ τῶν διακόνων καί, ὡς νὰ εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχιερέως, ὅπως ἐπεκράτει ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους Αὐτοκράτορας, ἐστάθη πρὸ τῆς Ὁραίας Πύλης, ἀπέναντι τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς, ἀφαιρῶν τὸ στέμμα του, βασιλεὺς αὐτὸς τῆς γῆς, πρὸ τοῦ Βασιλέως τοῦ Οὐρανοῦ.

— Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Κωνσταντῖνος. . . .

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔλαβε μὲ εὐλάβειαν τὸ δισκοπότηρον. Τὸ ἔφερεν εἰς τὰ χεῖλη του, τὸ ἠσπάσθη καὶ ὅπως ἦτο συνήθεια νὰ μεταλαμβάνῃ μόνος του ὁ βασιλεὺς, ἐκοινώνησε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Οὐδεὶς ἠμπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά του. Μία βοή ἀπὸ πνιγομένους λυγμοὺς ἐπλημμύρισε τὸν ἀέρα τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Χριστιανοσύνης.

Μὲ τὴν αὐτὴν τάξιν ὁ Κωνσταντῖνος ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὰ ἀνάκτορά του. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως δὲν εἰσῆρχετο εἰς τὰ ἀνάκτορά του ὡς βασιλεὺς. Εἰσῆρχετο ὡς ἁμαρτωλός, ὅστις ἤρχετο νὰ ζητήσῃ χριστιανικῶς συγ-

χώρησιν καὶ ἀπὸ τὸν τελευταῖον τοῦ ὑπηρετήν. «Συγχωρεῖτε με!». Καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, γράφει κάποιος, ὁ ὁποῖος παρέστη ἐκεῖ, ἔπρεπε νὰ εἶναι κανεὶς ἀπὸ πέτραν ἢ ξύλον καμωμένος, διὰ νὰ μὴ δακρύσῃ.

Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος, ἔπιπτε νεκρός, πολεμῶν ὡς ὁ τελευταῖος στρατιώτης πρὸ τῆς πύλης τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ. Καὶ τὸ αὐτὸ βράδυ ἔπιπτεν ἡ «ἄπαρτη» Πόλις. Ἡ τελευταία λειτουργία τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐπνίγη εἰς τὸ αἷμα τῶν Χριστιανῶν, εἰς τὴν μεγάλην θυσίαν. «Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες...».

Δὲν ἐτελείωσεν ὅμως ἡ τελευταία λειτουργία. Μίαν ἡμέραν, τὴν ὁποίαν θὰ δώσῃ ὁ Θεός, θὰ ἐπαναρχίσῃ ἀπ' ἐκεῖ, ὅπου ἐσταμάτησε. Καὶ θὰ εἶναι ἡ μεγάλη ἡμέρα, τὴν ὁποίαν περιμένει τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων.

Παῦλος Νιρβάνας

80. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,
 σημαίνει κι ἡ Ἁγία - Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι,
 μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες.
 Κάθε καμπάνα καὶ παπάς, κάθε παπάς καὶ διάκος.
 Ψάλλει ζερβά ὁ βασιλιάς, δεξιά ὁ πατριάρχης,
 κι ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν φαλμουδιὰ ἐσειόντανε οἱ κολόνες.
 Νὰ μποῦνε στὸ χερουβικὸ καὶ νά'βγῃ ὁ βασιλέας,
 φωνὴ τοὺς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα:
 «Πάψετε τὸ χερουβικὸ κι ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια,
 παπάδες, πάρτε τὰ ἱερὰ καὶ σεῖς, κεριά, σβηστήτε,
 γιὰτ' εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψῃ.
 Μόν' στεῖλτε λόγο στὴ Φραγκιά νά'ρθουν τρία καράβια:
 τό'να νὰ πάρῃ τὸ Σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ Βαγγέλιο,
 τὸ τρίτο τὸ καλύτερο τὴν Ἁγία Τράπεζά μας...
 Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες
 —Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύζης,
 πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλι δικὰ μας εἶναι.

Ν. Γ. Πολίτου : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ»

81. ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

**Ἀπροσδόκητος
ἐπισκέπτης**

Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς χιονιάς ἤκουσα ἓνα μικρὸν θόρυβον, ὡς νὰ ἔρριπτον λιθά-
ρια εἰς τὸν ὑαλοπίνακα τοῦ παραθύρου
μου. Στρέφω καὶ βλέπω ἓνα σπουργίτην νὰ κάθεται εἰς τὸ
κατώφλιον τοῦ παραθύρου.

Ἐγνώριζον ἀπὸ ἀναγνώσεις ὅτι τὰ πτηνὰ κάμνουν
τοιαύτας ἐπισκέψεις εἰς τὸν καιρὸν τῆς χιονιάς. Ἀληθῶς
ὅμως αὐτὸς μοῦ ἐκτύπησε μὲ τὸ ράμφος του τὸν ὑαλοπί-
νακα; Τὴν ἀμβολίαν μου διέλυσε νέον ράμφισμα, τὸ ὅποιον
εἶδα τώρα μὲ τὰ μάτια μου. Καὶ τὸ πρᾶγμα μὲ συνεκίνησε
καὶ μάλιστα, ἂν θέλετε, μὲ ἐκολάκευσεν. Ὁ καημένος ὁ
σπουργίτης μοῦ ἔκαμνε μίαν τιμητικὴν διάκρισιν, νὰ μὲ θεωρῇ
ὡς ἀνίκανον νὰ τοῦ κάμω κακὸν καὶ ἱκανὸν νὰ τὸν λυπηθῶ.

Ἐπλησίασα σιγὰ σιγὰ εἰς τὸ παράθυρον.

Ὁ σπουργίτης, ἀφοῦ ἐτίναξε τὰ πτερά του, ἔκαμε μι-
κρὸν κίνημα πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἐπειτα ἐστάθη καὶ μὲ παρε-

τήρησε μὲ τὴν μεγάλην περιέργειαν, τὴν ὁποίαν ἔχει κάποτε τὸ βλέμμα τῶν πτηνῶν.

Ἀπεῖχον τώρα ἀπὸ τὸ παράθυρον δύο βήματα.

Ὁ σπουργίτης ἐξηκολούθει νὰ μὲ παρατηρῇ. Ἐπειτα ἔκαμε κίνημα τῆς κεφαλῆς του ὡς χαιρετισμόν. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἤπλωσα τὴν χεῖρα πρὸς τὸν σύρτην, ὁ σπουργίτης ἐπέταξεν. Ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀγαθότητα.

Συμφιλίωσις

Ἐρριψα ψίχουλα εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, τὸ ὅποιον ἐκαθάρισα ἀπὸ τὴν χιόνα, καὶ ἔκλεισα τὸ παράθυρον. Μετ' ὀλίγον εἶδα τὸν σπουργίτην νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸ παράθυρον καὶ ν' ἀρχίζῃ νὰ τρώγῃ λαϊμάργως τὰ ψιχία.

Καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε νέον χαιρετισμόν· ἔπειτα ἔρράμφισε τὸν ὑαλοπίνακα καὶ ἐκίνει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν κεφαλὴν, ὡς νὰ προσεπάθει νὰ διακρίνῃ τί ἐγίνετο μέσα εἰς τὸ δωμάτιον. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασα ν' ἀνοίξω, ἐπέταξε πάλιν φοβισμένος.

Ἐρριψα νέα ψιχία εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, ἔρριψα καὶ ἄλλα εἰς τὸ πάτωμα κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἐκάθισα εἰς τὸ βᾶθος τοῦ δωματίου ἀφήσας ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον.

Δὲν ἐπέρασαν πολλὰ λεπτά καὶ ὁ σπουργίτης ἐπανῆλθε. Μετὰ διαφόρους δισταγμοὺς ἐπήδησε καὶ μέσα εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἐξηκολούθησε νὰ τρώγῃ τὰ σκορπισμένα εἰς τὸ πάτωμα ψιχία· ἦτο ὅμως ἀνήσυχος πάντοτε καὶ ἔτοιμος νὰ πετάξῃ.

Ἐπειτα μὲ ἓν πτερύγισμα ἀνέβη εἰς τὸ γραφεῖόν μου καὶ ἐκεῖθεν ἐστράφη καὶ μὲ παρετήρει· μὲ παρετήρει σχεδὸν

πέντε λεπτά. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι εἰς τὰ μάτια του ὑπῆρχε μία λάμψις μειδιάματος.

Ἀλλὰ μόλις ἐκινήθη, ἐπέταξε καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Οὐτε καὶ ἐγὼ ἡδυνάμην νὰ ἔχω τὸ παράθυρον περισσότερο ἀνοικτόν.

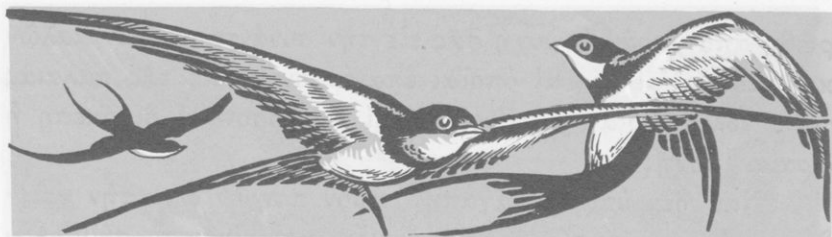
Ἀνέμενον τὴν ἐπομένην· ἀνέμενον καὶ τὴν μεθεπομένην ν' ἀκούσω τὸ ράμφισμά του εἰς τὸ παράθυρον. Ἐπεθύμουν νὰ συνεχίσωμεν τὰς σχέσεις μας, νὰ γίνωμεν φίλοι. Τὰ στρουθία, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔχουν τὴν χάριν ὅλων τῶν μικρῶν πτηνῶν, ἐνθυμίζουν καὶ τὴν πραότητα καὶ ἀγαθότητα Ἐκεινοῦ, ὁ ὁποῖος συχνὰ τὰ ἀνέφερεν εἰς τὰς παραβολὰς του.

Ἀλλὰ δὲν ἦλθεν...

Ἐφημερὶς «Ἐμπρός» (Διασκευή Ν. Α. Κοντοπούλου)

Ἰωάννης Κονδυλάκης

82. ΑΙ ΧΕΛΙΔΟΝΕΣ

**Προάγγελοι
τῆς ἀνοιξέως**

Τὰ πρωινὰ κελαδήματα, τὰ ὅποια χαιρετίζουν τὸν ἥλιον καὶ δοξολογοῦν τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ἀπὸ τινος ζωηρότερα, πολυπληθέστερα. Ἡ συναυλία των μὲ εὐφραίνει κάθε αὐγὴν, ὅταν ἐξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου.

Ἀπέναντι ἔχω ἓν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ ὁποίου οἱ κλάδοι τώρα ἤρχισαν νὰ φουντώνουν καὶ νὰ πρασινίζουν. Ἐπὶ τοῦ δένδρου τούτου τονίζουν τὸν πρωινόν των ἕμνον οἱ πτερωτοὶ ψάλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ γύρω πρασινίζουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδράκια τῆς αὐλῆς καὶ εἶναι μία μικρὰ εἰκὼν ἀνοιξέως αὐτῇ, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ἐμπρὸς μου κάθε πρωί, ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου.

Ναί, ἡ ἀνοιξίς ἦλθεν! Μᾶς τὸ λέγει ὁ γαλανὸς οὐρανός, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πράσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν.

Ἦλθεν ἡ ἀνοιξίς καί, ὅπως πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον ἄρμα τῆς τοῦ ἔσυραν αἱ χελιδόνες. Ὡ, τὰ ἀγαπημένα, τὰ λατρευτὰ πτηνά, οἱ προάγγελοι τῶν ωραίων ἡμερῶν!

Τὰς εἶδατε, τὰς εἶδατε πάλιν νὰ διασχίζουν μὲ τὴν χαριτωμένην των πτῆσιν τὸν γαλάζιον ἀέρα καὶ νὰ τὸν γεμίζουν μὲ τὴν ἁρμονίαν τῶν τερετισμῶν των; Καὶ ἐπλη-

ρώθη ἀπὸ χαρὰν ἡ ψυχὴ σας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν καὶ πιστῶν φίλων, αἱ ὁποῖαι ἐπανέρχονται εἰς τὰς παλαιὰς των φωλεάς, διὰ τὸ νὰ μείνουν μαζί μας ὅσον θὰ διαρκέσῃ ἡ ὠραία ἐποχὴ;

Ναί· δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χελιδόνα! Ἐρχεται μαζί με τὴν ἀνοιξιν καὶ εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ζωῆς.

Ἀρεταί της Ἡ χελιδὼν εἶναι φίλη τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ προτίμησιν στήνει τὴν φωλεάν της πλησίον τῶν κατοικιῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλάκις μέσα εἰς αὐτάς.

Δίδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθήματος, διότι εἶναι πολὺ φιλόπονος, φιλόστοργος καὶ κοινωνική. Ἡ παρουσία της θεωρεῖται ὡς καλὸς οἰωνὸς καὶ γίνεται παντοῦ δεκτὴ ὡς εὐλογία Θεοῦ.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον στολισμός· δὲν μᾶς εὐχαριστεῖ ἀπλῶς με τὴν χάριν τῆς πτήσεώς της καὶ με τὴν γλυκύτητα τοῦ ἄσματος της. Εἶναι καὶ εὐεργέτις τοῦ ἀνθρώπου· διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοὺς κῶνωπας καὶ τὰ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

Ἐπειτα χρησιμεύει κάποτε καὶ ὡς εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἄλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· ὅταν πετᾷ χαμηλά, προμηνύει βροχὴν· ὅταν πετᾷ ὑψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

Αἱ χελιδόνες εἶναι ὅχι μόνον εὐχάριστοι φίλοι, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικὰ πτηνά.

83. Ο ΜΑΪΟΣ

Ἦλθεν ὁ Μάιος.

Μεγάλη ἐορτὴ εἰς τὸν δροσερὸν καὶ ἀνθοστόλιστον κήπον.
Ἄνθη εἰς τὰ δένδρα, ἄνθη εἰς τοὺς θάμνους, ἄνθη εἰς τὴν
χλόην, ἄνθη παντοῦ. Τὰ χρώματα συνδυάζονται ἐναρμονίως
μὲ τὰ ἀρώματα. Αἱ κατακόκκιναι παπαροῦναι ἀδελφώνονται
μὲ τὰς λευκὰς μαργαρίτας καὶ τὸ βαρὺ ἄρωμα τῶν κρίνων
μὲ τὴν λεπτὴν εὐωδίαν τῶν ρόδων. Καὶ ἡ πρωινὴ δρόσος
κατακοσμεῖ τὰ φύλλα καὶ τὰ πέταλα μὲ ἀδάμαντας, μὲ
τοὺς ὁποίους παίζουν φαιδρῶς αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου.

Εἰς τὴν καθαρὰν, τὴν γαλανήν, τὴν εὐώδη ἀτμόσφαι-
ραν τοῦ κήπου πετοῦν ἀναρίθμητα ἔντομα καὶ πτηνὰ βομ-
βοῦντα, τερετίζοντα, κελαδοῦντα. Ἡ συναυλία των ἢ πανη-
γυρικὴ συμπληροῖ τὴν ὄψιν τοῦ κήπου τὴν ἐορτάσιμον· ἀντὶ
τῶν ἀφθόνων ἀνθέων, τὰ ὅποια κοιτάζουν μὲ ἀγάπην καὶ

θαυμασμόν, ψάλλουν τὰ πτηνὰ τὸν ὕμνον τοῦ Μαΐου. Καὶ ἐνῷ πετοῦν μὲ κελαδήματα, πλησιάζουν τὰ ἄνθη, ὥς διὰ νὰ αἰσθανθοῦν αὐτὰ τὴν εὐωδίαν των, ὥς διὰ ν' ἀκούσουν ἐκεῖνα τὸ ἄσμα των.

Καὶ λέγουν τὰ ἄνθη πρὸς τὰ πτηνὰ:

— Σᾶς ζηλεύομεν καὶ σᾶς μακαρίζομεν. Πόσον εἴσθε εὐτυχισμένα, ποὺ ἔχετε λάρυγγα μουσικὸν καὶ ἡμπορεῖτε νὰ τονίζετε ἄσματα πρὸς τὸν Δημιουργόν μας! Ἡμεῖς εὐωδιάζομεν καὶ αἰσθανόμεθα· ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν ὅ,τι αἰσθανόμεθα μὲ ἄσματα.

Καὶ ἀπαντοῦν τὰ πτηνὰ πρὸς τὰ ἄνθη:

— Ἡ εὐωδία σας ἐκφράζει τὰ αἰσθήματά σας. Ἡμεῖς προσευχόμεθα μὲ ἄσματα εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ! Ἀλλὰ σεῖς εἴσθε τὰ θυμιατήρια, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκπέμπεται πρὸς τὸν οὐρανὸν μαζὶ μὲ τὴν προσευχὴν ἡ εὐωδία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης!

Καὶ τὸ ἄγνον παιδίον, τὸ ὁποῖον ἔρχεται τὴν πρωινὴν ἐκεῖνην ὥραν, διὰ νὰ δρέψῃ τὰ ἄνθη τοῦ Μαΐου, ἀκούει, ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ λέγει:

— Ναί, ὁ κῆπος αὐτὸς εἶναι ναός, εἰς τὸν ὁποῖον δοξάζεται καὶ ὑμνεῖται ὁ Δημιουργός. Σήμερον εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἑορτῶν. Ἑορτάζει ἡ φύσις. Τὰ πτηνὰ διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνθέων ἐκπέμπουν πρὸς Αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

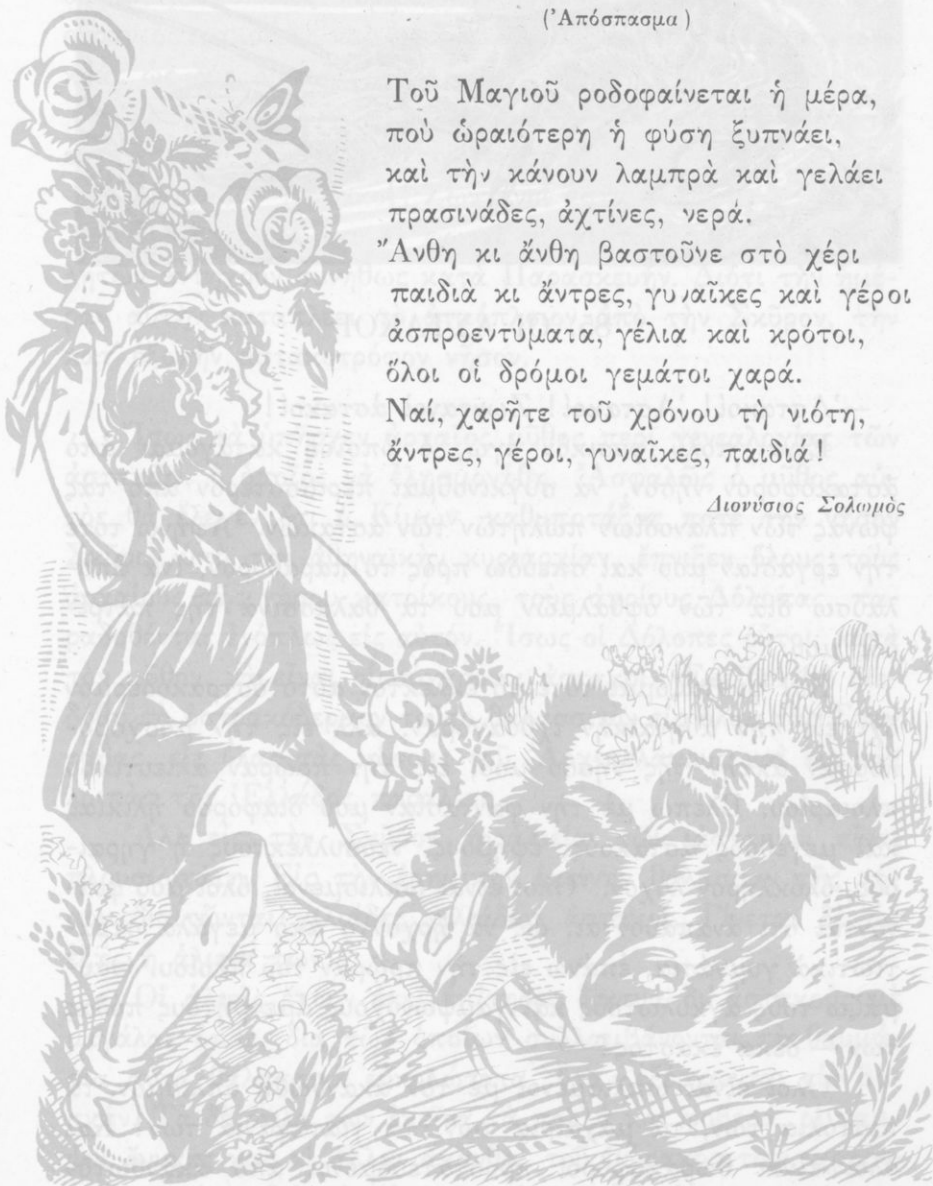
84. ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ

(Απόσπασμα)

Τοῦ Μαγιοῦ ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
 πὺν ὠραιότερη ἡ φύση ξυπνάει,
 καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
 πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά.

Ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
 παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι
 ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
 ὅλοι οἱ δρόμοι γεμάτοι χαρά.
 Ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴ νιότη,
 ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ!

Διονύσιος Σολωμός

85. ΟΙ ΑΣΤΑΚΟΙ

—'Αστακοί! 'Αστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!

Εἶναι πολὺ φυσικὸν ἐγώ, ὁ ὁποῖος κατάγομαι ἀπὸ ἀστακοφόρον νῆσον, νὰ συγκινοῦμαι περισσότερο ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν πλανοδίων πωλητῶν τῶν ἀστακῶν. Ἀφήνω τότε τὴν ἐργασίαν μου καὶ σπεύδω πρὸς τὸ παράθυρον, ἵνα ἀπολαύσω διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὰ θαλασσινὰ τῆς πατρίδος μου.

Καὶ φαντάζομαι τότε τὸ ἐκλεκτὸν αὐτὸ ὀστρακόδερμον ὄχι εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἰχθυαγοράν, ἀλλ' εἰς τὴν μοσχοβολοῦσαν ἀκτὴν τῆς νήσου μου, εἰς τὴν πρῶραν ἀλιευτικῆς πλοιαρίου. Βλέπω μὲ τὴν φαντασίαν μου διαφόρου ἡλικίας καὶ μεγέθους ἀστακοὺς, ἐφήβους, νεοσυλλέκτους ἢ γηραιούς, ὁλόκληρον λόχον. "Οἱ εἶναι ὀπλισμένοι, ὅλοι μοῦ φαίνονται ὅτι ἀναπαύονται, ὡς νὰ ἤρχοντο ἀπὸ μεγάλα στρατιωτικὰ γυμνάσια, ἐπάνω εἰς τὴν πρῶραν τοῦ πλοίου. Θαυμάζω τοὺς ἀγκυλωτοὺς καὶ γαμψωνύχους ἀμετρήτους πόδας των — δέκα ἕκαστος!

"Οἱ εἶναι ὀπλισμένοι μὲ τὸν ἀκανθώδη ὀπλισμόν, τὰ πιστόλια των, τὰ μαχαίρια των, τὰ γιαταγάνια των! Καὶ ὅλοι εἶναι θωρακοφόροι προστατευόμενοι ἀπὸ ἀκανθωτὸν

θώρακα, ὁ ὁποῖος περιβάλλει ἰσχυρῶς τὰ νῶτά των, ἀπὸ οὐρὰν ὀστρακοειδῇ καὶ ἐμπρὸς δύο ἀεικινήτους κεραίας, μακρὰς ὡς δύο δόρατα.

—“ὦ! ἐκεῖνος ὁ χρωματισμός των! Τί μαγεῖα! Ὅλαι αἱ εὐγενέστεραι ἀποχρώσεις τοῦ πορφυροῦ.

—‘Ἀστακοί! Ἀστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!

Παρετήρησα ὅτι αἱ φωναὶ αὐταὶ τῶν πλανοδίων πωλητῶν ἀντηχοῦν συνήθως κατὰ Παρασκευήν. Διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν καταπλέει τὸ ἀτμόπλοιο ἀπὸ τὴν Σκῦρον, τὴν κατ’ ἐξοχὴν ἀστακοτρόφον νῆσον.

Ἴσως νὰ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος μῦθος περὶ γενεαλογίας τῶν ἀστακῶν, ὁ ὁποῖος νὰ ἐλησμονήθη. Ἀσφαλῶς ὁ μῦθος αὐτὸς θὰ ἔλεγεν ὅτι ὁ Κίμων, καθυποτάξας ποτὲ τὴν νῆσον Σκῦρον ὑπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν κυριαρχίαν, ἐπνίξεν ὅλους τοὺς ἀρχαίους τῆς νήσου κατοίκους, τοὺς ἀγρίους Δόλοπας, παραδοθέντας ἐνόπλιως εἰς αὐτόν. Ἴσως οἱ Δόλοπες οὗτοι, κατὰ τὸν μῦθον, νὰ εἶναι οἱ σύγχρονοι ἀστακοί. Ἐκεῖθεν θὰ διεδόθη τὸ ὀστρακόδερμον τοῦτο θαλασσίον εἰς ὅλας τὰς Σποράδας, εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Ἑλλάδος παραλίας.

Ἄλλ’ εἰς τὴν Σκῦρον ἡ ἀλιεῖα τῶν ἀστακῶν εἶναι πλουσιωτάτη. Εἰς τὴν ἐρημικὴν ἐκείνην θάλασσαν τῆς νήσου διαιτῶνται χιλιάδες χιλιάδων ἀστακοί. Γίνεται δὲ ὡς ἐξῆς ἡ ἀλιεῖα των:

Οἱ ἀλιεῖς ἔχουν ἐκεῖ ἐπίτηδες δίκτυα δι’ ἀστακοὺς με μεγάλας ὁπὰς, διὰ τῶν ὁποίων συλλαμβάνονται τὰ θαυμάσια αὐτὰ θαλασσινὰ εὐκολώτατα, ὅταν ἐξέρχωνται εἰς βοσκὴν. Τὰ δὲ ὅπλα των ἐκεῖνα τὰ πολλὰ καὶ φοβερά, οἱ γαμφοὶ ὄνυχες καὶ αἱ ἄλλαι ἄκανθαι τοῦ θώρακός των, χρησιμεύουν μόνον διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν σύλληψίν των.

Τοὺς αἰχμαλώτους των αὐτοὺς τοὺς μεταφέρουν οἱ ἄλιεῖς καὶ τοὺς ρίπτουν εἰς θαλασσίας μάνδρας, τὰς ὁποίας ἐπίτηδες ἔχουν εἰς τοὺς πλέον ἡσύχους ὄρμους τῆς νήσου, ἵνα διατηρῶνται ζωντανοὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀτμοπλοίου. Τότε δὲ τοὺς τοποθετοῦν με προσοχὴν ἐντὸς καλῶν μεγάλων, τοὺς ὁποίους σκεπάζουν διὰ κλώνων σχίνων ἢ ἄλλων θάμνων.

Ὅσοι τῶν ἀλιέων δὲν ἔχουν μάνδρας κρεμοῦν εἰς τὴν θάλασσαν αὐτοὺς τοὺς καλᾶθους, τοὺς ἐτοιμοὺς πρὸς ἐξαγωγὴν, μέχρι τοῦ κατάπλου τοῦ ἀτμοπλοίου.

Περιεργότερον εἶναι τὸ θέαμα, ὅταν ἐντὸς τῆς θαλασσίας μάνδρας, ὅπου φυλάσσονται ἐλεύθεροι οἱ αἰχμάλωτοι ἄστακοί, εἰσχωρήσῃ κανεῖς ὀκτάπους.

Οὗτος εἶναι ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς τῶν ἀστακῶν. Αὐτὸς ὁ πάνοπλος, ὁ ἔχων τόσον βαρύντατον ὀπλισμόν, ὁ ἔχων θώρακα ἰσχυρότατον με ἀναριθμήτους ἀκάνθας, καταλαμβάνεται ἀμέσως ὑπὸ ἀνεξηγήτου φόβου πρὸ τοῦ μαλακοῦ καὶ ἀόπλου ὀκτάποδος. Κάμνει βιαιοτάτας κινήσεις ἐντὸς τῆς θαλασσίας μάνδρας. Ἀναταράσσει τὸ ὕδωρ, κινεῖ ἀπελπισμένος τοὺς πελωρίους ἐκείνους μύστακάς του καὶ κτυπᾷ ἀστραπιαίως τὴν τόσον δεινῶς θωρακισμένην οὐράν του.

Τόσα δὲ ἄλματα αἰφνίδια κάμνει ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὥστε διὰ ζωηροτάτων τιναγμῶν ἀνατινάσσεται ἔξω εἰς τὴν ξηράν, ὅπως σωθῇ ὁ δυστυχὴς στρατάρχης! Διότι ὁ εἰσχωρήσας εἰς τὴν μάνδραν φοβερὸς ἐκεῖνος ἐχθρὸς του με τὴν πλαδαράν καὶ ὡς ζύμην μαλακὴν σάρκα του ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ περισφίγγῃ τὸν δυστυχῆ ἄστακὸν με τοὺς πλοκάμους του καὶ νὰ τὸν φονεύῃ ἀπομουζῶν τὰς σάρκας του.

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

86. ΤΟ ΦΥΛΑΚΤΟΝ ΤΟΥ ΜΑΓΟΥ

Ὑπῆρχεν εἷς τι ὀρεινὸν χωρίον τῆς Ἀνατολῆς εἰς χωρικός, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο νὰ προκόψῃ εἰς τίποτε. Ὅλα τοῦ ἤρχοντο ἀνάποδα καὶ δι' αὐτὸ ἐπίστευεν ὅτι τὸν κατατρέχει ἡ Τύχη του. Πρὸς τί νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ κοπιᾷ; ἐσχέπτετο. Τὰ εἶχε παραμελήσει ὅλα καὶ εἶχε φθάσει εἰς μεγάλην δυστυχίαν. Ὁ ἀγρός του ἔμενεν ἀκαλλιέργητος, ἡ καλύβη του εἶχε καταντήσῃ ἐτοιμόρροπος, τὰ παιδιὰ του δὲν εἶχον πλέον φορέματα νὰ φορέσουν καὶ περιεφέροντο ρακένδυτα εἰς τοὺς δρόμους. Εἰς τὸ τέλος τοὺς εἶχε λείψει καὶ αὐτὸ τὸ ψωμὶ καὶ ἔζων ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν γειτόνων.

— Καλὸς ἄνθρωπος ὁ Ἀργύρης, ἔλεγον καὶ οἱ γείτονες, ἀλλὰ ἄτυχος. Δὲν ἤμπορεῖ νὰ προκόψῃ.

Καὶ τὸν ἐλυποῦντο ὅλοι.

Μίαν πρωίαν ὁ Ἀργύρης ἔφυγεν ἀπηλπισμένος ἀπὸ τὴν καλύβην του καὶ ἐπλανᾶτο εἰς τὰ βουνά, χωρὶς καὶ ὁ ἴδιος νὰ γνωρίζῃ ποῦ πηγαίνει. Ἦτο ὡς τρελὸς ἀπὸ τὴν δυστυχίαν του. Κουρασμένος ὅπως ἦτο ἀπὸ τὸν δρόμον καὶ τὴν πεῖναν, ἐκάθισε εἰς τὴν σκιὰν ἐνὸς μεγάλου πεύκου ν' ἀναπαυθῇ καὶ τὸν κατέλαβεν ὁ ὕπνος. Ὅταν ἤνοιξε τὰ μάτια, εἶδεν ἐνώπιόν του ἓνα ὑψηλὸν γέροντα μὲ μακρὰν λευκὴν γενειάδα, ὁ ὁποῖος τὸν ἐκοίταζε μὲ συμπάθειαν, στηριζόμενος ἐπάνω εἰς μίαν βακτηρίαν. Ὁ γέρων τὸν ἐκαλημέρισε καὶ τοῦ εἶπε:

— Φαίνεσαι πολὺ λυπημένος, καλέ μου ἄνθρωπε. Τί σοῦ συμβαίνει; Εἰπέ μου τὸν πόνον σου καὶ ἴσως ἤμπορέσω νὰ σὲ βοηθήσω.

— Δὲν ἔχω παράπονον ἀπὸ κανένα, τοῦ εἶπε ὁ πτωχὸς Ἀργύρης. Ἀλλὰ εἶμαι εἰς ἄτυχος ἄνθρωπος. Μὲ κατατρέχει ἡ Τύχη μου καὶ δὲν ἤμπορῶ νὰ προκόψω εἰς τίποτε. Ὅλα μοῦ πηγαίνουν ἀνάποδα. Ἀπὸ ἀτυχίαν εἰς ἀτυχίαν.

Ὁ γέρων ἐκάθισε τότε πλησίον του, εἰς μίαν μεγάλην πέτραν, καὶ τοῦ εἶπε:

— Ἀφοῦ εἶναι ἡ Τύχη σου, ποῦ σέ κατατρέχει, ἐγὼ θὰ σέ σώσω.

— Καὶ ποῖος εἶσαι σύ, καλέ μου πατέρα; ἠρώτησεν ὁ Ἀργύρης.

— Ἐγώ, τοῦ εἶπεν ὁ γέρων, εἶμαι ὁ μεγαλύτερος μάγος τῆς Ἀνατολῆς καὶ εἶμαι περαστικὸς ἀπὸ τὰ μέρη αὐτά. Θὰ σοῦ δώσω λοιπὸν ἓν φυλακτόν, τὸ ὁποῖον θὰ κρεμάσης ἐπάνω σου. Καὶ ἐνόσφ θὰ φορῆς αὐτὸ τὸ φυλακτόν, ὅλα θὰ σοῦ ἔρχωνται δεξιὰ. Ἡ κακὴ σου τύχη δὲν θὰ ἔχῃ πλέον καμίαν δύναμιν νὰ σέ βλάβῃ, διότι τὸ φυλακτόν αὐτὸ ἔχει μέσα διάφορα μαγικὰ βότανα. Πάρε λοιπὸν αὐτό, κρέμασέ το κρυφὰ ἐπάνω σου, νὰ μὴ τὸ βλέπῃ κανεὶς, καὶ πῆγαινε ἀμέσως νὰ ἐργασθῇς. Καὶ τοῦ παρέδωκε τὸ μαγικὸν φυλακτόν, τὸ ὁποῖον ὁ Ἀργύρης ἔχωσε βαθιὰ μέσα εἰς τὸ στῆθος του, ἀφοῦ ἡσπάσθη μὲ εὐγνωμοσύνην τὴν χεῖρα τοῦ μάγου.

— Μὲ μίαν συμφωνίαν ὅμως!... τοῦ εἶπεν ὁ γέρων. Ἐγὼ περνω κάθε πέντε ἔτη ἀπὸ τὰ μέρη σας. Μετὰ πέντε ἔτη λοιπόν, τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Μαΐου, θὰ ἔλθῃς εἰς τὸ Ἰδιον αὐτὸ μέρος καὶ θὰ μοῦ φέρῃς τὸ φυλακτόν, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ σοῦ χρειάζεται πλέον, διότι θὰ εἶσαι πλούσιος καὶ εὐτυχής. Μοῦ δίδεις τὸν λόγον σου;

Ὁ Ἀργύρης ἔδωκε τὸν λόγον του, ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ τὸν κρατήσῃ, καὶ ὁ μυστηριώδης γέρων μὲ τὴν μακρὰν καὶ λευκὴν γενειάδα ἀπεμακρύνθη στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ὁδοποικῆς του βακτηρίας.

Ὁ Ἀργύρης, ὁ ὁποῖος ἕως τότε δὲν ἠδύνατο νὰ σύρῃ τοὺς πόδας του ἀπὸ τὴν ἐξάντλησιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν, εἶχε λάβει νέας δυνάμεις. Καὶ μὲ νέον θάρρος ἤρchiσε νὰ καταβαίνει πρὸς τὸ χωρίον του. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν καλύβην του,

ἦτο ἀγνώριστος. Οἱ ὀφθαλμοί του ἔλαμπον, τὸ πρόσωπόν του ἠκτινοβόλει ἀπὸ χαράν, τὸ βῆμά του ἦτο γοργὸν καὶ σταθερόν. Καὶ ἀντὶ τούτου ἀναστενάττει, ὅπως συνήθιζε, ἔχαμογέ-
λα πρὸς ὅλους. Οἱ οἰκεῖοί του δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξηγήσουν τὴν μεταβολὴν αὐτῇν. "Ἄλλος ἄνθρωπος.

— Τὰ πράγματα ἥλλαξαν... εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκά του γεμάτος ἀπὸ χαράν. Δὲν φοβοῦμαι πλέον τὴν κακὴν μου Τύχην. Δῶσέ μου τὰ ἐργαλεῖά μου νὰ ὑπάγω νὰ σκάψω τὸν ἀγρόν, νὰ κλαδεύσω τὰ δένδρα, νὰ ποτίσω τὰ λαχανικά. "Ὅλα θὰ πηγαίνουν καλὰ.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! εἶπεν ἡ σύζυγός του, ποὺ ἥλλαξες γνώμην. Χαίρομαι τώρα νὰ σὲ βλέπω.

Καὶ τοῦ ἔδωκε τὰ ἐργαλεῖά του, τὰ ὁποῖα ἦσαν παραπε-
ταγμένα καὶ σκωριασμένα εἰς μίαν γωνίαν.

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἀργύρης ἤρχισε νὰ ἐρ-
γάζεται μὲ νέον ζῆλον καὶ νέαν προθυμίαν. Δὲν τὸν ἐφόβιζε πλέον τίποτε. Εἶχε τὸ μαγικὸν φυλακτὸν ἐπάνω του. Ὅστε-
ρον ἀπὸ ὀλίγους μῆνας ὁ ἀγρὸς ἀπέδωκε πλουσίαν συγκομι-
δὴν καὶ τὰ δένδρα του ἄφθονον καρποφορίαν. Ἡ εὐτυχία ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν καλύβην του, ἡ ὁποία εἶχε σχεδὸν καταρρεύσει. Καὶ ἐπειδὴ ὅλα τὰ ὑλικά τῆς καταρρευσάσης ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψιν καλύβης — λίθοι καὶ ξύλα καὶ κερα-
μίδια — ἦσαν διεσκορπισμένα ὁλόγυρα, ἤρχισε νὰ τὰ μαζεύῃ καὶ νὰ κτίζῃ ἐκ νέου μόνος του τὸν οἰκίσκον του, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὰ τέκνα του. Σιγὰ σιγὰ τὸ ἐρείπιον ἐγένεν ὠραία κατοικία. Τώρα οὔτε τὰ νερά τῆς βροχῆς ἔτρεχον μέσα οὔτε οἱ δυνατοὶ καὶ παγεροὶ ἄνεμοι τοῦ χειμῶνος εἰσέδουν, ὅπως πρὶν, ἀπὸ ὅλας του τὰς πλευράς.

Ἐν συντόμῳ τέλος πάντων, πέντε ἔτη εἰργάζετο μὲ νέον θάρρος καὶ νέαν δύναμιν ὁ πτωχὸς Ἀργύρης καὶ ἡ Τύχη του τώρα ἀντὶ νὰ τὸν καταδιώκῃ τὸν ἐβοήθει. "Ὅταν

παρῆλθον τὰ πέντε ἔτη, ὁ πτωχὸς Ἀργύρης ἦτο εἷς ἀπὸ τοὺς πλουσιωτέρους καὶ εὐτυχεστέρους χωρικοὺς τῆς περιοχῆς ἐκείνης. Καὶ ὅλοι ἔλεγον:

— Πῶς ἥλλαξεν ἡ Τύχη του!

Ὁ Ἀργύρης ὅμως μέσα εἰς τὴν εὐτυχίαν του δὲν ἐλησμόνησε τὴν ὑπόσχεσίν του πρὸς τὸν γέροντα σωτῆρά του. Καὶ μίαν πρωίαν — ἦτο ἡ πρώτη Κυριακὴ τοῦ Μαΐου — χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε εἰς κανένα, ἐξεκίνησεν, ἀνέβη εἰς τὸ βουνὸν καὶ μετέβη νὰ συναντήσῃ εἰς τὴν σκιάν τοῦ μεγάλου πεύκου τὸν μάγον.

Ἐκεῖνος τὸν ἐπερίμενε εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν.

— Τί νέα λοιπόν; τὸν ἠρώτησε, καθὼς τὸν εἶδε νὰ πλησιάζῃ.

Ὁ Ἀργύρης ἐγονάτισεν ἐμπρὸς του καὶ τοῦ κατεφίλει τὰς χεῖρας.

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ πολυχρονῇ, γέροντά μου!... τοῦ εἶπε. Τὰ μαγικὰ βότανα ἐθαυματούργησαν. Ἠλλαξεν ἡ Τύχη μου.

Καὶ τοῦ παρέδωκε τὸ φυλακτὸν, ἀφοῦ τὸ ἡσπάσθη μὲ συγκίνησιν.

Ὁ γέρων ἐχαμογέλασε.

— Οὔτε ἐγὼ εἶμαι μάγος, καλέ μου ἄνθρωπε, τοῦ εἶπε, οὔτε τὸ φυλακτὸν αὐτὸ ἔχει μέσα μαγικὰ βότανα. Ἐχει ἀθῶα βότανα τοῦ βουνοῦ. Δὲν ἐθαυματούργησε λοιπὸν τὸ φυλακτὸν. Ἐθαυματούργησε τὸ θάρρος, τὸ ὁποῖον σοῦ ἔδωκα, ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸν ἑαυτὸν σου, τὴν ὁποίαν εἶχες χάσει καὶ τὴν ἐπανεῦρες, ἡ θέλησις, ἡ ἐργασία σου. Ἡ κακὴ σου Τύχη ἦτο ἡ ἀπελπισία, ἡ ὁποία σὲ εἶχε κυριεύσει. Ἡ καλὴ σου Τύχη εἶναι ἔργον τῶν χειρῶν σου. Ἐσὺ τὴν ἐδημιούργησες, διότι κάθε ἄνθρωπος δημιουργεῖ μόνος του τὴν καλὴν καὶ τὴν κακὴν του Τύχην. Τὸ φυλακτὸν δὲν σοῦ χρειάζεται.

πλέον, ὅπως σοῦ εἶχον εἶπει καὶ τότε. Πήγαινε τώρα, μὲ τὴν εὐχὴν μου, καὶ ἐξακολουθήσε νὰ ἐργάζεσαι μὲ θάρρος καὶ ἀφοσίωσιν. Ἡ τύχη θὰ σὲ βοηθῇ πάντοτε.

Καὶ ὁ γέρον με τὴν λευκὴν μακρὰν γενειάδα, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο μάγος, ἀλλ' εἰς σοφὸς ἄνθρωπος, ποὺ ἐγνώριζε τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, ἀπεμακρύνθη πάλιν στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ὁδοιπορικῆς του βακτηρίας.

87. ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΤΑ ΤΥΡΙΑ

(Παράδοσις Ἰμβρου)

Εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς Ἰμβρου ὑπάρχει μία βραχώδης προέκτασις, ἣ ὁποία κεῖται μεταξὺ δύο κολπίσκων, τοῦ Ἀγίου Κηρύκου πρὸς ἀνατολὰς καὶ τοῦ Καλαμιτισίου πρὸς δυσμάς. Ἡ προέκτασις αὐτὴ ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ βουνοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κρωτήρι, δηλαδὴ ἄκρωτήριον. Ὅταν τὸ παρατηρῇ κανεὶς ἐξ ἀποστάσεως, βλέπει ἀτάκτως συσσωρευμένους βράχους διαφόρων μεγεθῶν, οἱ ὁποῖοι σχηματίζουν μίαν ἀπόκρημνον ἄκτὴν, πολὺ ἐπικίνδυνον διὰ τοὺς ναυτικούς κατὰ τὰς τρικυμιώδεις νύκτας τοῦ χειμῶνος. Οἱ διάφοροι ὀγκόλιθοι παρoυσιάζουν τὴν εἰκόνα παλαιᾶς ἀκροπόλεως, εἰς τὰ κράσπεδα τῆς ὁποίας διακρίνονται παράδοξα πετρώματα, εἰς κανονικὰ σχήματα, αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ὅποια οἱ μὲν ναυτικοὶ τὰ ὀνομάζουν Κ α σ κ α β ἄ λ ι α, οἱ δὲ νησιῶται Τ ῆ ς Γ ρ ι ᾱ ς τ ᾶ Τ υ ρ ι ᾶ.

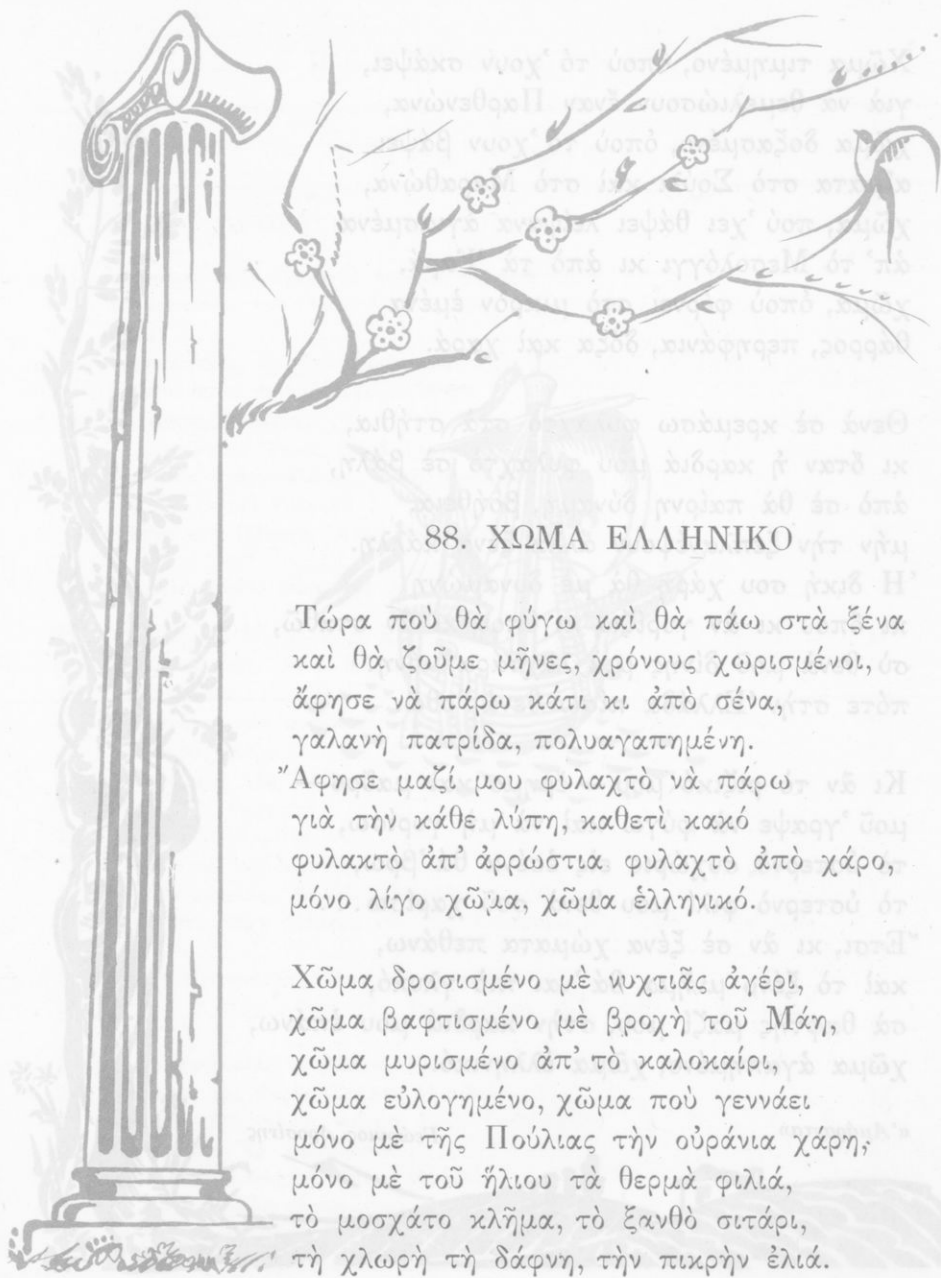
Ἡ λαϊκὴ παράδοσις, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον τῶν παραδόξων αὐτῶν πετρωμάτων, καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν

ἔπλασεν τὸν μῦθόν της. Εἶναι ὁ μῦθος, τὸν ὁποῖον ἀκούει κανεὶς καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τόπους.

Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἔζη ἐδῶ μία γραῖα, ἡ ὁποία εἶχε πολυάριθμα ποίμνια. Ἀπὸ αὐτὰ συνεχῶς ἐτυροκόμει καὶ ὡς φιλάργυρος ἐστοίβαζε τὰ κεφαλοτύρια τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, διὰ νὰ φθάσῃ δῆθεν εἰς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ, κυρίως ὅμως διὰ νὰ κορέσῃ τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας της.

Αἴφνης ὅμως τὴν πρώτην Μαρτίου ἐνέσκηψε ἀγρία θύελλα. Ἄνεμος σφοδρὸς μετὰ βροχῆς καὶ χιόνος ἀναστατώνει τὸ πᾶν. Ἡ γραῖα καὶ τὰ ποίμνιά της παγώνουν ἐκ τοῦ ψύχους, τὰ δὲ τυροστάσια ἀπολιθώνονται. Τὴν ἰδίαν τύχην ὑπέστη καὶ ὁ ἀπαραίτητος σύντροφος παντὸς ποιμένος πρὸς μεταφορὰν τοῦ γάλακτος, ὁ ὄνος. Καὶ πράγματι ὀλίγον μακρύτερον φαίνεται εἰς πετρώδης ὄγκος ὅμοιος πρὸς τράχηλον καὶ κεφαλὴν ὄνου, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται Γάδ α ρ ο ς.

Αὐτὰ διηγεῖται ἡ λαϊκὴ φαντασία. Οἱ ναυτικοὶ ὅμως ὅλου τοῦ κόσμου αὐτὰ τὰ ἀγνοοῦν. Ἐκεῖνοι μόνον βλέπουν μίαν κρημνώδη ἀκτὴν, πέριξ τῆς ὁποίας βασιλεύει ἡ ἐρημία. Μόνον ὁ γλάρος ἔχει τὴν κατοικίαν του εἰς τοὺς βράχους ἐκείνους καὶ ὁ αἰτός, ὁ ὁποῖος καραδοκεῖ τὴν λείαν του. Ἡ ἐρημία ὅμως καὶ τὰ πουλιὰ ποτὲ δὲν ἐκμυστηρεύονται τοῦ τόπου τῶν τὴν ἱστορίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ξένος ναυτικός, ὁ περαστικός, δὲν θὰ τὴν μάθῃ ποτέ, μὰ ποτέ. Καὶ ὅμως ἡ ἱστορία θὰ μείνῃ. Θὰ ἀνθῇ πάντοτε εἰς τὰ χεῖλη τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐφαντάσθησαν καὶ οἱ ὁποῖοι τὴν διασφῶζουσιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Διὰ «τῆς Γριᾶς τὰ Τυριά», διὰ τὰ «Κασκαβάλια», θὰ ὁμιλοῦν πάντοτε οἱ Ἰμβριοὶ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου.

88. ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα πού θά φύγω καί θά πάω στὰ ξένα
καί θά ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νά πάρω κάτι κι ἀπό σένα,
γαλανή πατρίδα, πολυαγαπημένη.

Ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νά πάρω
γιὰ τὴν κάθε λύπη, καθετὶ κακό
φυλαχτὸ ἀπ' ἄρρώστια φυλαχτὸ ἀπὸ χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἐλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα πού γεννᾷει
μόνο μὲ τῆς Πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἥλιου τὰ θερμὰ φιλιὰ,
τὸ μοςχάτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴν ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, ὅπου τό 'χουν σκάψει,
 γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἕναν Παρθενώνα,
 χῶμα δοξασμένο, ὅπου τό 'χουν βάψει
 αἵματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθώνα,
 χῶμα, πού 'χει θάψει λείψανα ἁγιασμένα
 ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κι ἀπὸ τὰ Ψαρά,
 χῶμα, ὅπου φέρνει στὸ μικρὸν ἐμένα
 θάρρος, περηφάνια, δόξα καὶ χαρά.

Θενά σέ κρεμάσω φυλαχτὸ στὰ στήθια,
 κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σέ βάλῃ,
 ἀπὸ σέ θὰ παίρνη δύναμη, βοήθεια,
 μὴν τὴν ξεπλανέψουν ἄλλα ξένα κάλλη.
 Ἡ δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνη
 κι ὅπου κι ἂν γυρίζω κι ὅπου κι ἂν σταθῶ,
 σὺ θενά μοῦ δίνης μιὰ λαχτάρα μόνη:
 πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θενά 'ρθῶ.

Κι ἂν τὸ ριζικό μου — ἔρημο καὶ μαῦρο —
 μοῦ 'γραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
 τὸ ὕστερνὸ συχώριο εἰς ἐσένα θὰ 'βρω,
 τὸ ὕστερνὸ φιλί μου θενά σοῦ χαρίσω...
 Ἔτσι, κι ἂν σέ ξένα χῶματα πεθάνω,
 καὶ τὸ ξένο μνημα θὰ 'ναι πιὸ γλυκό,
 σὰ θαφτῆς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἐπάνω,
 χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἐλληνικό.

« Ἀμάραντα »

Γεώργιος Δροσίνης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Α. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. Προσκήρυξη στην Παναγία, ποιήμα, Στ. Μαρτίδου	7
2. Τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγιοστόλου Ἀνδρέα πρὸς Καρπασία, Πάρις Κριναίου	9
3. Χριστούγεννα, Γρηγόρ. Ζαβιτινίδης	14
4. Χριστούγεννα, ποιήμα, Τάκης Ἀγγελάκης	18
5. Ὁ Ἅγιος Βασίλειος	19
6. Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος	25
7. Ζαχαρίας ὁ ἀρχιεπίσκοπος	29
8. Στὸ ἔθνος τοῦ Γαλήνη	34
9. Πάσχα στὴ Πέλαγα, Ἀντ. Μαρτίδου	38

Β. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝ.

10. Ὀρμαὶ καὶ Εὐρυδία, Δ. Καραγιάννης	50
11. Ὁ Φιλοκτήτης, Ἀντ. Μαρτίδου	55
12. Τὸ Βελάνο	59
13. Στὸ γρόσι τοῦ Ἰωάννη	64
14. Τὸ ἔθνος σέβει	69
15. Στὸ ἔθνος τῆς Ἑλλάδας	67
16. Οἱ ἄρματα, Ἀρμενιάδης	68
17. Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας	69
18. Ὁ θάνατος τοῦ Διγενὸς, Ἀρμενιάδης	76
19. Ὁ Φιλοκλήτης, Ἀλ. Παπαδόπουλος	73
20. Οὐδέποτε νίκητ' (Ἠρώς τῆς τῆς Παιδείας τῆς Πέλας, Τανταλὸς Σπυρίδης)	80
21. Ἡ Ἐπιλοχισμένη, Γιάννης Βασιλογιάννης	87
22. Στάσις - Κρίσις, ἀπὸ τὸ Ἀνεγνώστης ΣΤ τάξης, Ο.Ε.Δ.Ε. 1974	93
23. Τῆς ἀστυρίας τὸ βίσιον, Ἀρμενιάδης	95
24. Ἡ φωνὴ τῆς Φιλίας, Σπύρος Μαρτίδου	97
25. Τὰ θιμωμένα κέρτα, ποιήμα, Ζαχ. Παπαδόπουλος	98
26. Στὴν Πέλα, Χρ. Ζαλοκρούστα	97
27. Ἡ Ἑλλάδα, ποιήμα, Τίμος Μορφωτῆς	102
28. Τὸ Ἑλληνισμὸς τῆς Κύπρου, Γ. Μ. Παπαδόπουλος	103
29. Τὸ πρῶτο εἶδος, Ἀνδρέας Καραντινός	106
30. Ὕμνος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ποιήμα, Δ. Ζαλοκρούστα	112

Χώρα τιμημένο, όπου τό'χουν σκάφει,
 για νά θεμελιώσουν έναν Παρθενώνα,
 χώρα δοξαμένο, όπου τό'χουν βάφει
 αίματα στο Σούλι και στο Μαραθώνα,
 χώρα, που 'χει θάψει λείψανα αγιασμένα
 απ' τὸ Μεσολόγγι κι απὸ τὰ Ύαρρά,
 χώρα, όπου φέρνει στὸ μικρὸν ἐμένα
 θάρρος, περηφάνια, δύξα κι χαρά.

Θεὸν σὲ κρεμάσω στὸν ἀσπὶ στήθια,
 κι ὅταν ἡ καρδιά μου πάλιν με βιάη,
 ἀπὸ σὲ θά παίρνη δύναμις ἰσχυρή,
 μὴν τὴν ξεπλανήσω ἀπὸ τὸν ποταμό.
 Ἡ δική σου χάρις με γοητεύει, ὅπου
 κι ὅπου κι ἂν γυρίσω, γοητεύει σταυρώ,
 σὺ θεὸν μου δίνεις μέγαν ἄνδρα καὶ
 πότη στὴν Ἑλλάδα πᾶσι τοῖς ἀνδράσι.

Κι ἂν τὸ ριζικό μου — ἔρως καὶ μαῦρο —
 μοῦ ἔγραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
 τὸ ὕστερόν σου χῶριο εἰς ἐμένα θά'βρω,
 τὸ ὕστερόν τοῦτ' ἐμὲ θεὸν σοῦ χάρισω.
 Ἔτσι, κι ἂν σὲ ξένα χῶματα πεθάνω,
 καὶ τὸ ξένο μνημα θά'ναι καὶ τοῦτόν,
 καὶ ἑστέρας μαζί μου στὴν καρδίαν μου ἐπάνω,
 χώρα ἀνιχνύει, χώρα θύειται.

Ἐλπίδα

Ἐλπίδα, Ἰωνίτης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Α. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελ.
1. Προσευχή στην Παναγία, ποίημα, Στ. Μαρτζώκη	7
2. Τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα στὴν Καρπασία, Παύλου Κριναίου	9
3. Χριστούγεννα, Γρηγορ. Ξερόπουλου	14
4. Χριστούγεννα, ποίημα, Τέλλου Ἀγρα	18
5. Ὁ Ἅγιος Βασίλειος	19
6. Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος, Θεοδ. Γιαννόπουλου	25
7. Ζαχαῖος ὁ ἀρχιτελώνης, Μελῆ Νικολαΐδη	29
8. Στὸ δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ	34
9. Πάσχα στὰ Πέλαγα, Ἀντρ. Καρκαβίτσα	38

Β. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

10. Ὅρφέας καὶ Εὐρυδίκη, Δ. Κοντογιάννη	41
11. Ὁ Φιλοκτήτης, Ἀντρ. Καρκαβίτσα	45
12. Τὸ Βυζάντιο	50
13. Στὰ χρόνια τῶν Ἰσαύρων	54
14. Τὸ θάρρος σώζει	58
15. Στὸ φρούριο τῆς Ἐδεσσας	61
16. Οἱ ἀκρίτες, δημοτικό	67
17. Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας	69
18. Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ, δημοτικό	76
19. Ὁ Φλαντανελάς, Ἀλ. Παπαδοπούλου	77
20. Θεόκτιστα τείχη (Ἡμέρα 46ῃ τῆς Πολιορκίας τῆς Πόλης), Τατιάνας Σταύρου	80
21. Ἡ Σουλιοτοπούλα, Γιάννη Βλαχογιάννη	87
22. Σιτάρι - Κριθάρι, ἀπὸ τὸ Ἀνγνωστικό ΣΤ' τάξεως, Ο.Ε.Δ.Β., 1974	89
23. Τῆς κλεφτουριᾶς τὰ βάσανα, δημοτικό	92
24. Ἡ φωνὴ τῆς Φυλῆς, Στράτη Μυριβήλη	93
25. Τὸ θυμωμένο καράβι, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	96
26. Στὴν Πίνδο, Χρ. Ζαλοκώστα	97
27. Ἡ Ἑλληνίδα, ποίημα, Τίμου Μωραϊτίνη	102
28. Τὸ Ἑλληνόπουλο τῆς Κύπρου, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου	103
29. Τὸ μεγάλο πλοῖο, Ἀντρέα Καραντώνη	106
30. Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, ποίημα, Δ. Σολωμοῦ	112

Γ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελ.
31. 'Η άράχνη, 'Αλεξ. Παπαδοπούλου	113
32. Τρεῖς συμβουλές, Γεωργίου Δροσίνη	117
33. Τὸ ναυτόπουλο, 'Αντρ. Καρκαβίτσα	121
34. 'Η ἐπιστροφή τοῦ αὐτῆ, ποίημα, 'Αριστομ. Προβελέγγιου	125
35. 'Ο μπαρμπα-Γιάννης κι ὁ γάιδαρός του, 'Αργύρη 'Εφταλιώτη	126
36. Οἱ χωριανοί, ποίημα, Γεωργίου 'Αθάνα	131
37. Τὸ γάλα τοῦ Κωστάκη, Γεωργ. Καλαματιανοῦ	132
38. Πατέρας καὶ παιδιά, ποίημα, Γ. Περιγαλίτη	136
39. 'Η διαθήκη τοῦ Πλατίνη	137
40. 'Η μάνα, ποίημα, Γεωργίου Μαρτινέλη	144
41. Τὸ ἀθάνατο πουλί, Ζαχ. Παπαντωνίου	146
42. 'Ο πόνος τῆς μάνας, ποίημα Ζ. Παπαντωνίου	150
43. 'Ο μαρσμός, 'Εμμ. Λυκούδη	152

Δ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

44. Τὸ πούσι, ἀπὸ τὸ 'Αναγνωστικὸ «Στάχου», 'Ι. Συκώτη - Κ. Πασα- γιάννη	155
45. Τὰ σύννεφα, ποίημα, Ζ. Παπαντωνίου	158
46. Οὔτε πουνέντες οὔτε λεβάντες, ἀπὸ τὸ 'Αναγνωστικὸ «Στάχου» 'Ι. Συ- κώτη - Κ. Πασαγιάννη	159
47. Τὰ πρωτοβρόχια, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη	163
48. 'Ο κότσυφας, 'Αντρ. Καρκαβίτσα	164
49. 'Ο καλογιάννος, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη	169
50. Χιόνι στὸ χωριό, ἀπὸ τὸ 'Αναγνωστικὸ «Στάχου», 'Ι. Συκώτη - Κ. Πασαγιάννη	170
51. 'Ο ἥλιος, ποίημα, Τίμου Μωραϊτίνη	175
52. 'Ο πλάτανος, ἀπὸ τὸ 'Αναγνωστικὸ Ε' τάξεως, 1973	176
53. 'Ο γερο-Πλάτανος, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	180
54. 'Η κυνηγημένη πέρδικα, Χρ. Χριστοβασίλη	180
55. 'Η κατάρρα τοῦ πεύκου, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	184
56. Μὲ τὴ συρτή, 'Εμμ. Λυκούδη	185
57. Καταπληκτικὴ ψαρόσουπα, Θέμου Ποταμιάνου	194
58. 'Ο κυνηγός, ποίημα, 'Αλεξ. Πάλλη	198
59. 'Αληθινὸ παραμῦθι, Νικ. Κοντόπουλου	200
60. 'Η ἐξοχή, ποίημα, Στεφ. Μαρτζώκη	207
61. Οἱ ἑλληνικοὶ ὀρυζῶνες, Γεωργ. Καλαματιανοῦ	208
62. Προσκύνημα στὸ Μιστρά, Γεωρ. Καλαματιανοῦ	215
63. Τὰ Μετέωρα, Χρ. Χριστοβασίλη	222
64. Τὰ ἑλληνικὰ βουνά, ποίημα, Χάρη Σακελλαρίου	227
65. Προσκύνημα στὴν ἐλεύθερη Πάτμο, Γεωργ. Καλαματιανοῦ	228

Ε. ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

	Σελ.
66. Μιά νέα ιστορία για τον άνθρωπο	235
67. 'Η παντεχνία του ανθρώπου, από την 'Αντιγόνη του Σοφοκλή, μετάφραση Κ. Μάνου	260
68. 'Ο 'Αρχιμήδης, Δ. Κοντογιάννη	262
69. Τò χέρι	266
70. Τὰ μεγάλα τεχνικά έργα και ή Κωπαίδα, Θ. Γιαννόπουλου	269
71. 'Η τυπογραφία, Δ. Κοντογιάννη	273
72. 'Ερρίκος Ντυνάν, ό ιδρυτής του 'Ερυθρού Στχυροϋ, Μελή Νικολαΐδη ..	281

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ

73. 'Η Σημαία, ποίημα, 'Ιω. Πολέμη	287
74. 'Η Σημαία, 'Εμμ. Λυκούδη	288
75. 'Η μεγάλoχαρη, 'Αγγέλου Τανάγρα	290
76. Τò πανηγύρι, ποίημα, Γεωργ. Στρατήγη	292
77. 'Ο "Άγιος Δημήτριος, προστάτης τής Θεσ/νίκης, 'Αδαμ. 'Αδαμαντίου ..	293
78. 'Ο Βασίλειος ό Β' εις τας 'Αθήνας, Νικ. Α. Κοντοπούλου	297
79. 'Η τελευταία λειτουργία, Παύλου Νιρβάνα	303
80. Τής "Άγίας Σοφιάς, δημοτικό	309
81. Μία επίσκεψις, 'Ιω. Κονδυλάκη	310
82. Αι χελιδόνες, Γρηγ. Ξενοπούλου	313
83. 'Ο Μάιος, Γρηγ. Ξενοπούλου	315
84. Πρώτη Μαΐου, ποίημα, Δ. Σολωμού	317
85. Οί άστακοί, 'Αλεξ. Μωραΐτιδη	318
86. Τò φυλακτόν του Μάγου, από τò 'Αναγνωστικό Δ. Μάνου κ.ά.	321
87. Τής γριᾶς τὰ τυριά, από τò 'Αναγνωστικό Δ. Μάνου κ.ά.	325
88. Χῶμα 'Ελληνικό, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη.	327

Σημ. Τὰ περισσότερα από τὰ κείμενα του άναγνωστικού
έχουν ληφθῆ από τὰ άναγνωστικά Ε' τάξεως εκδ.
Ο.Ε.Δ.Β. 1966, 1973 και 1974.

ΕΙΚΟΝΕΣ: Α. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ κ.κ.

ΕΞΩΦΥΛΛΟΝ: Τ. ΧΑΤΖΗ

024000019767

ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕ' 1975 (VII) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 200.000 ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2624/12-6-75

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ — ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ:
ΕΝΩΣΙΣ ΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΣΥΝ. Π.Ε. — Γ. ΓΡΥΛΛΗΣ & Θ. ΣΚΟΡΔΑΣ Ο.Ε.

